

**T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
YÖNETİM VE ORGANİZASYON PROGRAMI**

**KOCAELİ İLİNİN TURİZM POTANSİYELİ VE
KARŞILAŞILAN SORUNLAR**

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Zehra ÇOBAN

KOCAELİ 2015

**T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
YÖNETİM VE ORGANİZASYON PROGRAMI**

**KOCAELİ İLİNİN TURİZM POTANSİYELİ VE
KARŞILAŞILAN SORUNLAR**

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Zehra ÇOBAN

Danışman

Doç. Dr. C. Gazi UÇKUN

KOCAELİ 2015

**T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
YÖNETİM VE ORGANİZASYON PROGRAMI**

**KOCAELİ İLİNİN TURİZM POTANSİYELİ VE
KARŞILAŞILAN SORUNLAR**

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Tezi Hazırlayan: Zehra ÇOBAN

Tezin Kabul Edildiği Enstitü Yönetim Kurulu Karar ve No: 02.07.2015/13

Jüri Başkanı: Doç. Dr. C. Gazi UÇKUN

.....

Jüri Üyesi: Doç. Dr. Harun DEMİRKAYA

.....

Jüri Üyesi: Yrd. Doç. Dr. Özgür ERGÜN

.....

TEŐEKKÜR

Bu araştırmanın konusu, araştırma çalışmalarının yönlendirilmesi, sonuçların değerlendirilmesi ve yazımı aşamasında yapmış olduğu büyük katkılarında ve göstermiş olduğu hoşgörü ve sabırdan dolayı tez danışmanım Sayın Doç. Dr. C. Gazi UÇKUN'a teőekkür ederim.

Çalışma boyunca bilgi ve deneyimleri ile yol gösteren Doç. Dr. Harun DEMİRKAYA ve Yrd. Doç. Dr. Özgür ERGÜN'e müteőekkirim.

Araştırma sürecince yapmış olduğum mlaketlerde, bana her türlü destek ve yardımı sağlayan araştırmamda büyük katkısı olan değerli katılımcılara teőekkür ederim.

Bu alışma süresince beni motive eden ve bana büyük destek veren çok değerli arkadaşlarım Melek M. YILDIZ'a ve Yrd. Doç. Dr. Güler DİNÇEL'e teőekkür ederim.

Her konuda sabırla yardımcı olan ve sonsuz desteklerini esirgemeyen aileme ve dostlarıma teőekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

ABSTRACT	vi
KISALTMALAR	vii
TABLolar	viii
GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	3
1. TURİZM ve TÜRKİYE’NİN TURİZM POTANSİYELİ.....	3
1.1. GENEL KAVRAMLAR	3
1.1.1. Turizm Kavramı.....	3
1.1.2. Turizm Türleri.....	5
1.1.2.1. Deniz Turizmi	9
1.1.2.2. Kongre Turizmi	11
1.1.2.3. Sağlık ve Termal Turizmi	12
1.1.2.4. Yat Turizmi.....	13
1.1.2.5. Mağara Turizmi.....	14
1.1.2.6. Dağ ve Kış Turizmi	15
1.1.2.7. Golf Turizmi	16
1.1.2.8. İnanç Turizmi.....	17
1.1.2.9. Akarsu Turizmi	19
1.1.2.10. Eko Turizm	19
1.1.2.11. Kırsal Turizm	20
1.1.2.12. Kültür Turizmi	22
1.1.2.13. Gastronomi Turizmi	23
1.1.2.14. Endüstri Turizmi	24
1.1.3. Turizmin Türkiye’ de Sosyo Ekonomik Etkileri.....	26
1.1.4. Türkiye’nin Turizm Potansiyeli	28
1.1.4.1. Taşıma kapasitesi	29
1.1.4.1.1. Toplumsal Taşıma Kapasitesi	29

1.1.4.1.2.	Ekolojik Taşıma Kapasitesi	30
1.1.4.1.3.	Ekonomik Taşıma Kapasitesi.....	30
1.1.4.1.4.	İdari/fiziki Taşıma Kapasitesi	30
1.1.4.1.5.	Psikolojik Taşıma Kapasitesi	30
İKİNCİ BÖLÜM		31
2.	KOCAELİ İLİNİN TURİZM POTANSİYELİ	31
2.1.	Kocaeli'nin Tarihsel Gelişimi.....	31
2.2.	Kocaeli'nin Turizm Potansiyeli	32
2.2.1.	Ulaşım	35
2.2.2.	Kocaeli'nin İklimi ve Bitki Örtüsü.....	36
2.2.3.	Tarım ve Hayvancılık	37
2.2.4.	Doğal Kaynaklar	38
2.2.4.1.	Kocaeli'nin Doğal Kaynak Suları	38
2.2.4.2.	Akarsular.....	40
2.2.4.3.	Göller, Göletler ve Rezervuarlar	41
2.2.4.4.	Denizler	42
2.2.5.	Ticaret ve Sanayi.....	42
2.2.6.	Kocaeli'nin Doğa Turizm Değerleri.....	43
2.2.6.1.	Kocaeli'nin Tabiat Parkları.....	44
2.2.6.2.	Kocaeli'nin Yürüyüş Parkurları	47
2.2.6.3.	Kocaeli'nin Yaban Hayatı Geliştirme, Yaban Hayatı Koruma Sahaları	51
2.2.7.	Kocaeli Su Sporları ve Sualtı Dalış Turizmi Faaliyetleri	51
2.2.8.	Kocaeli'nin Kara Sporları Turizm Faaliyetleri	52
2.2.9.	Kocaeli'nin Kış Turizmi Faaliyetleri.....	53
2.2.10.	Kocaeli'de Kırsal Turizm Faaliyetleri	54
2.2.11.	Kocaeli'de Eko Turizm Faaliyetleri	54
2.2.12.	Kocaeli'nin Kuş Gözetleme Turizm Faaliyetleri	55
2.2.13.	Kocaeli'nin Yayla Turizm Faaliyetleri	56

2.2.14.	Kocaeli'nin Sağlık ve Termal Turizm Faaliyetleri.....	57
2.2.14.1.	Kocaeli'nin Termal Suları.....	59
2.2.15.	Kocaeli'nin Kongre Turizm Faaliyetleri	59
2.2.16.	Kocaeli'nin Golf Turizmi Faaliyetleri.....	60
2.2.17.	Kocaeli'nin Kültür Turizm Faaliyetleri.....	61
2.2.18.	Kocaeli'nin Kültürel, Tarihi ve İnanç Turizm Değerleri.....	61
2.2.18.1.	Müzeler, Anıtlar ve Türbeler.....	61
2.2.18.2.	Taşınmaz Kültür Varlıkları.....	70
2.2.18.3.	Tarihi Camiler	71
2.2.18.4.	Tarihi Mekanlar.....	76
2.2.18.5.	Tarihi Köprüler.....	81
2.2.18.6.	Yöresel Turizm Değerleri	82
2.2.18.6.1.	Geleneksel El Sanatları.....	82
2.2.18.6.2.	Yöresel Yemekler.....	85
2.3.	Kocaeli İlinde Turizm Alanında Yapılan Çalışmalar.....	86
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....		96
3. KOCAELİ İLİNİN TURİZM POTANSİYELİ ve KARŞILAŞILAN SORUNLAR HAKKINDA BİR ARAŞTIRMA.....		96
3.1.	Araştırma Yöntemi.....	96
3.2.	Araştırmanın Amacı	96
3.3.	Evren ve Örneklem	96
3.4.	Veri Toplama Aracı.....	96
3.4.1.	Mülakatlar.....	97
3.4.1.1.	Bekir Serin Mülakatı	97
3.4.1.2.	Aytekin Şahinbaş Mülakatı.....	98
3.4.1.3.	Hülya Özer Mülakatı	99
3.4.1.4.	Kadir Genç Mülakatı	101
3.4.1.5.	Adnan Zanburkan Mülakatı	102

3.4.1.6.	Nurhan Ör Mülakatı	104
3.4.1.7.	Serap Çamcı Mülakatı	106
3.4.1.8.	Murat Sabri Çakır Mülakatı	109
3.4.1.9.	Volkan Şenel Mülakatı	110
3.4.1.10.	Ayşe Dışpınar Mülakatı	112
3.4.1.11.	Tülay Polat Mülakatı	114
3.4.1.12.	Tümay Mercan Mülakatı	116
3.5.	Araştırmanın Bulguları	117
3.5.1.	Kocaeli'nin Turizm Potansiyeli İle İlgili Karşılaşılan Sorunlar	117
	SONUÇ ve ÖNERİLER	122
	Sonuç	122
	Öneriler	124
	KAYNAKÇA	134
	EKLER	149
	ÖZGEÇMİŞ	154

ÖZET

Eski çağlardan beri yerleşim yeri olarak stratejik bir konumda bulunan, günümüzde ise Türkiye'nin en büyük sanayi şehirlerinden birisi olan Kocaeli; uzun yıllar sahip olduğu sanayi şehri imajı nedeniyle; doğal, tarihi ve kültürel değerleri gözardı edilmiştir. Oysa ki Kocaeli İstanbul'a olan yakınlığı, Karadeniz ve Marmara Denizi'ne olan kıyıları, Kocaeli Fuarı, Kartepe Kayak Merkezi, yaylaları, mesire alanları, Sapanca Gölü, ekolojisi, tarihi, kültürel mirası ve diğer çeşitli güzellikleriyle alternatif turizme imkânlar sunan bir yapıya sahiptir.

Çalışmanın amacı turizm alanında Kocaeli'nin turizm değerlerini ortaya koymak, sahip olduğu turizm kaynaklarının nasıl kullanılacağına ilişkin somut öneriler getirmektir. Şehir stratejik konumu, ekonomisinin güçlü olması, termal su kaynaklarının bulunması, ulaşım ağının geniş olması, çeşitli doğal ve kültürel zenginlikleri gibi bir çok avantaja sahiptir. İlgili kurum ve kuruluşlar tarafından sanayinin turizm kaynağı olarak kullanılmasını, bölgenin turizm envanterinin çıkarılmasını, bölgede yapılabilecek alternatif turizm çeşitlerinin ve bunları gerçekleştirebilmek için gerekli olan tüm alt yapı çalışmalarını içeren master planları hazırlanmalıdır. Bu çalışmalar kentin algısındaki değişimin ilk hareket noktalarını oluşturmaktadır. Kentin sanayi şehri imajının kültür ve turizm şehri imajı olarak değiştirilmesi ve var olan turizm potansiyelinden yeterince yararlanabilmesi için kamu kuruluşlarının, yerel yönetimlerin, yatırımcıların, halk ve sivil toplum kuruluşlarının birlikte hareket etmesi ve turistik değerlerine sahip çıkmaları gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kocaeli, Kocaeli'nde turizm, Alternatif turizm, Turistik ürün çeşitlendirmesi

Kocaeli, Haziran, 2015

Zehra ÇOBAN

ABSTRACT

Kocaeli, which has been attractive as a residential area since ancient times and today one of the biggest industrial cities of Turkey, has been sidelined for its natural, historical and cultural value for the reason that it has been known for its image of industrial city for a long time. Kocaeli offers several opportunities to alternative tourism with its proximity to İstanbul, coasts of Black Sea and Marmara, Kocaeli Fair, Kartepe Ski Center, its plateaus, picnic areas, Sapanca Lake, its ecology, history, cultural values and a variety of other beauty.

The aim of this research is to set forth Kocaeli's tourism values by interviewing with the relevant people from private businesses, the university, and public institutions which operate in tourism sector, by doing literature research and to make concrete recommendatitons on how to benefit from them. To change the image of the city from "The industrial city" to "The city of culture and tourism and to benefit enough from the city's existing potential of tourism, public organizations, local governments, investors and civil organizations should act all together and preserve touristic values. The city has plenty of advantages, such as strategic location, strong economy, the presence of thermal springs, a wide range of transportation opportunities and a variety of natural and cultural heritage.

Master plans which include studies of using industry as a source of tourism, taking tourism inventory of the city and preparing plans of the alternative tourism kinds that can be appropriate to the area and the necessary substructural works to accomplish these should be prepared by relevant institutions and organizations. These efforts will be the first studies to be the starting point of the change in the perception of the city.

Key Words: Kocaeli, Tourism in Kocaeli, Alternative Tourism, Diversification Tourist Product

KISALTMALAR

DTO (Deniz Ticaret Odası)

GSYİH (Gayri Safi Milli Hasıla)

GESİDER (Güvenlik Endüstrisi Sanayicileri ve İş Adamları Derneği)

GOSB (Gebze Organize Sanayi Bölgesi)

ICCA (International Congress and Convention Association) (Uluslararası Kongre ve Konvansiyonlar Derneği)

KMÜ (Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi)

KOÜ (Kocaeli Üniversitesi)

MARKA (Marmara Kalkınma Ajansı)

MEB YEGİTEK (Milli Eğitim Bakanlığı Yenilik Ve Eğitim Teknolojileri)

SEKA (Selüloz ve Kağıt Fabrikası) (Şuan park olarak geliştirilmiştir)

TDK (Türk Dil Kurumu)

TEKMER (Teknoloji Geliştirme Merkezi)

TSE (Türk Standartları Enstitüsü)

TUROB (Turistik Otelciler İşletmeciler ve Yatırımcılar Birliği)

TÜBİTAK (Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu)

UBDLHM (Ulaştırma Bakanlığı Demiryollar Limanlar ve Hava Meydandarı)

UNWTO (United Nations World Tourism Organization-Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü)

WTO (World Tourism Organization – Dünya Turizm Örgütü)

TABLÖLAR

Tablo 1 İlçelere Göre Önemli Kültürel ve Turistik Değerler	149
Tablo 2 Doğu Marmara İlleri Turizm Merkezleri ve Kültür ve Turizm Koruma ve Geliştirme Bölgeleri -Kocaeli-2013	150
Tablo 3. Kocaeli ili, Kültür ve Turizm Bakanlığında Turizm Yatırım Belgeli Konaklama Tesislerine Ait Kapasite Bilgileri (04/03/2015).....	150
Tablo 4 Kocaeli ili, Kültür ve Turizm Bakanlığında Turizm İşletmesi Belgeli Konaklama Tesislerine Ait Kapasite Bilgileri (11/02/2015).....	151
Tablo 5:Turob Yatırım Teşvik Belgeleri Analiz Raporu.....	151
Tablo 6. İl Özel İdaresi Müdürlüklerinin GZFT Analizi.....	152

GİRİŞ

Ekonomik göstergelere bakıldığında sanayi yatırımlarının geri dönüşümünün turizm yatırımlarına oranla daha çabuk gerçekleştiği, bu nedenle sanayiye yatırım yapılmasının daha cazip olduğu görülmektedir. Ancak bacasız fabrika olarak nitelendirilen turizm sektörünün de ülkelerin gelişmişliklerinde önemli bir yere sahip olduğu göz ardı edilemeyen bir gerçektir.

Turizm sektörü yıllardan beri deniz, kum ve güneş üçlemesi üzerine kurulu bir hizmetler bütünü olarak algılanmıştır. Ancak teknolojide yaşanan gelişmeler, dünyanın içinde bulunduğu çevre sorunları, değişen yaşam şartlarına bağlı olarak ortaya çıkan tüketim alışkanlıkları, artan nüfus ile ilgili sosyal, kültürel ve diğer sorunlar, insanların dinlenmek ve eğlenmek için çok daha farklı turizm türlerine yönelmelerini de beraberinde getirmiştir. İnsanların turizm sektöründen beklentilerinin değişmesi turizm alanında verilen hizmetlerde yeni arayışlara neden olmuştur.

Türkiye’de bölgelerarası kalkınmışlık seviyesinde, sanayideki katkısı nedeniyle önemli bir il olan ve bunu yanı sıra kültürel, tarihsel ve doğal dokusu yönünden zengin kaynaklara sahip Kocaeli ilindeki turizm potansiyelini ortaya çıkarılması gerektiği düşünülmektedir.

Kocaeli ilinin sanayi kenti olarak ekonomik anlamda kendi kendine yetmesi sebebiyle, turizm varlıklarının değerlendirilmesi ihtiyacına girilmemiştir. Turizm alanında tanıtım ve pazarlama çalışmalarının eksik olması, sanayi şehir imajı, altyapı ve üstyapı tesislerinin eksikliği, havaalanının yeterli olmaması gibi sebeplerden dolayı il, Türkiye turizm illeri sıralamasında oldukça alt sıralardadır.

Kocaeli ilinin sunduğu turizm alternatifleri İstanbul ili ile benzer özelliklere sahip iken bu bölgeye gelen yerli ve yabancı turistlerin tercihlerini daha çok İstanbul’dan yana kullandıkları bilinmektedir. Örneğin birçok iş kolunun merkezi İstanbul’dadır ve sunulan imkanların çokluğu sebebiyle, yapılan iş toplantıları için daha çok İstanbul gerçekleştirilmektedir.

İstanbul'a olan yakınlığının verdiği avantajlardan yararlanabilen Kocaeli'de turizm kaynaklarının yeterince kullanılmadığı bir gerçektir. Çalışmada bölge sanayisinin yanı sıra turizm değerleri bakımından mevcut potansiyelini ortaya koymak, yeterince değerlendirilemeyen bu kaynakların nasıl geliştirilip değerlendirileceği ve ilin turizmden nasıl daha fazla pay alabileceğini soruları cevaplanmak istenmiştir.

Çalışmanın amacı, doğal güzellikleri, tarihi veya kültürel yapısıyla zengin bir turizm potansiyeline sahip olan Kocaeli bölgesinde bugünün ve geleceğin ihtiyaçları göz önüne alınarak, sahip olunan doğal değerlerin sürdürülebilirlik, katılımcılık ve çevreye duyarlılık ilkeleriyle birlikte planlanarak doğa turizminin geliştirilmesine yönelik öneriler sunmaktır. Bu amaç doğrultusunda Kocaeli İlinde doğa turizminin geliştirilmesi için hedefler, amaçlar ve stratejiler belirlenerek yapılması gereken projelerin ve atılması gereken adımların neler olduğu ortaya konulmak istenmiştir.

Kocaeli'nin doğa turizmi kaynaklarının neler olduğu, bu kaynakların etkin kullanılması konusunda hangi hedeflerin belirlenmesi akabinde stratejik, taktik ve eylem planlarının geliştirilmesi çalışmanın çerçevesini oluşturmaktadır.

Çalışmada sanayi şehri imajıyla nedeniyle turizm kaynaklarından yeterince yararlanılmayan ve İstanbul'un gölgesinde kalan Kocaeli'nin alternatif turizm kaynakları ortaya konulup bunlardan nasıl yararlanılabileceğine ilişkin çözüm önerileri getirilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. TURİZM ve TÜRKİYE’NİN TURİZM POTANSİYELİ

1.1. GENEL KAVRAMLAR

1.1.1. Turizm Kavramı

Turizm, tasarrufların ve boş zamanın nasıl kullanılacağına ilişkin ekonomik bir kararlar başlıyan ve bir takım ekonomik yönleri bulunan sosyo-ekonomik bir olaydır. Turizm 1920’lerin sonlarına doğru ülke ekonomileri için önemi hızla artan bir faaliyet niteliği kazanmıştır. Turizm, birincil olarak ödemeler dengesi üzerinde önemli etkileri olan görünmeyen bir dışsattım kalemidir. Turizm, bu anlamda ülke içinde perakende fiyatlarla yapılan mal ve hizmet dışsattımı olarak kabul edilebilir. Bu alana yapılan yatırımlar çok yüksek düzeyde döviz getirisi sağlarlar (Kozak, 2012:s.10). Turizm günümüzde uluslararası ticaret veya sanayileşme gibi önemli ve sürekli bir sektör olma özelliğine sahip olmuştur. Bu özellik dünyada turizme yönelik ilgiyi arttırmış, turizmden beklentileri olan ülkeleri bu endüstrinin geliştirilmesi için çalışmaya yöneltmiştir. (Bayer,1992:s.3)

Dünya Turizm Örgütü (WTO)'nün geleceğe yönelik raporlarında, turizmin 21. yüzyılda daha büyük gelişmeler göstereceği belirtilmektedir. 2020 yılında tüm dünyadaki turizm gelirlerinin 2 trilyon dolara ulaşması tahmin edilmektedir. Dünya genelinde özellikle gelişmiş ülkelerde yükselen refah düzeyine paralel olarak, seyahate ayrılan gelirin ve ulaşım imkanlarının artması ile turizm sektörünün diğer sektörlere oranla çok daha fazla büyüyeceği öngörülmektedir (Sakarya, 2008: s.54).

Turizm sektörü, bugün dünya gayri safi hasılasının önemli bölümünü oluşturan ve dünyada en hızlı gelişen, sektörlerin başında yer almaktadır. Turistik amaçlı yatırımlardaki artış, turizmin payının milli gelir içinde yükselişi, hizmet sektöründe öncelikli istihdam alanı haline dönüşmesi, ödemeler dengesine olumlu katkısı ve

yabancı sermayeyi ülkeye çekmesi sektörün önemini açıkça göstermektedir (Dilber, 2007:s. 205-209).

Turizm destinasyonu, yabancı ve yerli turistlerin hizmetine sunulmuş farklı doğal güzelliklere, özelliklere ve çekiciliklere sahip yerlerdir (Coltman, 1989:s.48). Shaw ve Moris (2000) ise turizm destinasyonlarını turizm amaçlı seyahat edenlere çok yönlü turizm ürünü sunan coğrafi alan ve bölgeler olarak tanımlanmaktadır.

Günümüzde çok hızlı gelişen ve sürekli yenilenen sektörlerden biri olan turizmde, değişen tüketici profili ile birlikte, yeni ve dikkat çekici farklı turizm çeşitlerine olan ihtiyacın her geçen gün daha da arttığı gözlenmektedir (Lordkipanidze vd. 2005:s.787). Geniş insan kitlelerine hitap eden turizm türlerinin yanı sıra sayıları sürekli olarak değişen fakat hiçbir zaman çoğunluk teşkil etmeyen insanlar, her defasında farklı turizm türlerine katılmayı tercih etmişlerdir (Çontu, 2006;s.2).

Turizmde tüketicilerin beklentilerinin zamanla değişmesi ve dünya görüşlerinin giderek gelişmesi onları yeni arayışlara itmektedir. Bu arayışların sonucunda 'alternatif turizm' adı altında yeni bir kavram doğmuş ve bu turizm şekli alışlagelmiş turizm anlayışlarının giderek değişmesine ve yeni turizm türlerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur (Hacıoğlu, 2008; 3).

Alternatif turizm kavramı, bütün gelecekteki turizmin gelişmesine yol gösterici olarak yeni bir çözüm şeklinde önerilmiştir. Kitle turizminin, en kısa zamanda çok fayda sağlamak amacıyla özel istekler yerine toplu hareketi ön planda tutması, çok insan barındırma planları, farklı insan gruplarını bir araya getirmesi, alternatif turizm türleri kadar planlı ve kontrollü olmamaları ve sınırlı hizmet vermeleri gibi birçok sorun dolayısıyla rahatsızlık verici bir duruma neden olmuştur. Bu yüzden araştırmacılar, turizmin gelişiminde kullanılan eski yöntemler ve kullanım tarzlarını eleştirmeye ve yerine alternatif turizmi önermeye yönelmişlerdir (Kerry, 1992; 50). Alternatif turizm türleri olarak; kongre turizmi, golf turizmi, spor turizmi, macera turizmi, kültür turizmi, ekoturizm, termal turizm ve gençlik turizmini ifade etmektedir. Kültür ve Turizm Bakanlığı ise, alternatif turizm türlerini; akarsu turizmi, av turizmi, dağcılık, golf turizmi, hava sporları, inanç turizmi, ipek yolu, kış sporları

turizmi, kongre turizmi, kuş gözlemciliği, mağara turizmi, sağlık ve termal turizm, su altı dalış, yat turizmi ve yayla turizmi olarak sıralamaktadır. Belirtilen turizm türlerine bakıldığında kitlesel hareketler yerine bireysel veya küçük gruplar halinde gerçekleştirilebilecek turizm türleri olmalarının yanı sıra yılın herhangi bir dönemine bağımlılık da kitle turizmiyle kıyaslandığında çok düşüktür. Bu nedenle ülkeler ve bölgeler turizmin bütün yıla yayılması için çalışmalarda bulunarak, hem turizm gelirlerini artırmaya hem de turizmin bir bölgede yoğunlaşmasının önüne geçmeye çalışmaktadırlar (Öztürk ve Yazıcıoğlu,2002:s.184).

Yaşamın her alanında rekabet ortamıyla iç içe olduğumuz dünyada ekonomik, teknolojik ve siyasi gelişmeler turizm sektörünü de etkilemiştir. Özellikle gelişmekte olan ülkelerin dünya turizm pazarından pay alabilmek için sundukları ürünlerini çeşitlendirmeleri gerekmektedir. Kaynakların yerli halkın ve turistlerin ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde kullanıldığı, çevrenin ve yerel kültürün gelecek nesillere miras bırakılacak biçimde iyi korunduğu sürdürülebilir turizm yaklaşımı giderek önem kazanmıştır (Akpınar, 2002;s.208;Dinçer,1996;s.342).

1.1.2. Turizm Türleri

Turizm olayının daha derinlemesine incelenebilmesi için; farklı ölçütlere göre, kendi içinde tutarlılıklar gösteren ayrımların belirlenmesi gereklidir. Fakat keskin ayrımların yapılması, turizmin kendine özgü özellikleri sebebiyle her zaman mümkün olmamaktadır (Yıldız, 2009:s.8).

Geniş anlamıyla toplumda ne kadar kişinin turizme katılacağı ve geceleme yapacağı, hangi mal ve hizmetlerin talep edileceği, harcamanın hangi bölgelere yöneleceği konuları ekonomi ile de ilgili olup (Kozak, 2012:s.48), aynı zamanda da turizm türlerini belirlemektedir.

Kişileri turizme katılmaya yönelten sebepler incelendiğinde, turizmin farklı çeşitlerde ortaya çıktığı görülmektedir. Kişi hangi güdünün etkisiyle seyahate karar vermiş ise, buna uygun bir turizm çeşidi kendini göstermektedir. Bunun bir sonucu olarak da; gelişmelere veya kullanım amacına göre farklı sınıflandırmalar mümkün olmaktadır (Yıldız, 2009:s.5).

Turizmin çeşitlerini şu şekilde sınıflayabiliriz;

a) Katılan Kişi sayısına Göre:

Bireysel (Ferdî) Turizm: Bireysel turizm, günümüzde en hızlı ilerleyen ve en çok kabul gören turizm hareketidir. Yeni ekonomik ilişkiler ve gelişen teknoloji, dünyayı tanıma dürtüsünü harekete geçirmekte ve bireysel turizmi doğurmaktadır. Bireysel turizme katılanlar genelde genç ve maddî olanakları normalin üstünde kişilerdir ve turizme bireysel olarak katılmaktadır (Kozak ve Bahçe, 2009:s.25).

Grup Turizmi: Çeşitli toplumsal grupların turizme birlikte katılmalarıdır. Dernek üyeleri, meslek odaları, öğrenci toplulukları gibi belirli bir ortak özelliği bulunan, sayısı on bir ile on altı arasında değişen toplulukları ifade etmektedir (Kozak,2012:s.20). Dünya turizm hareketlerinin yaklaşık % 70'i grup turizmidir (Küçükaslan, 2007:s.6).

Grup turizmi bazen karma/birleşik turizm olarak da isimlendirilir. Bu tip turizmde turist grubu organizatör tarafından düzenlenen turlara katılırlar ve belirlenen sabitlenmiş ücreti öderler. Bu çeşit turizmde turistin gidilecek yerler, kalınacak otel, ulaşım gibi konularda özgürlüğü yoktur (Patel ve Nayab,2014:s.51). Bir grup sadece bir ile üç kişiyi kapsayabilir, ama yinede rota tasarımı ve seyahat şeklindeki grup vizesi ve sınırlılıklarıyla grup turizmi olarak faaliyet gösterir (Guangrui, vd. 2011:s.101).

Kitle Turizmi: 1950 yılında başlayan kitle turizm hareketi günümüz turizm hareketlerinin belirleyicisidir. Turizmin gelişme aşamasında en çok üzerinde durulan turizm türü, kitle turizmidir. Ancak aşırı yoğun kitle turizminin sakıncaları görülmüş ve bu konuda yeniden yapılanma çalışmaları başlatılmıştır (Kozak, 2012:s.19).

b) Katılanların Gittiği Yere Göre:

İç Turizm: Bir ülkenin vatandaşlarının kendi ülke sınırları içinde turizme katılmalarıdır. İç turizmin ekonomiye döviz getirici etkisi yoktur. Ancak, ekonominin dengeli dağılımına etkisi vardır. Bunun yanı sıra, turizme katılan kişilerin kendi ülkelerinin doğal ve kültürel değerlerini tanımalarına, sevmelerine

yardımcı olarak turizm bilincinin gelişmesinde de olumlu etkisi bulunmaktadır (Kozak,2012:s.20).

Dış Turizm: Yabancıların bir ülkeyi seyahatleri ve ülke vatandaşlarının yabancı bir ülkeye seyahatleridir. Dış turizmin en önemli ayırıcı özelliği döviz getirici etkisidir (MEB YEĞİTEK, ty:s.50).

c) Katılanların Yaşına Göre:

Kozak'a göre (2012:s.23) katılanların yaşlarına göre üç tür turizm çeşidi vardır. Bunlar;

Gençlik Turizmi: 15–24 yaş arası gençlerin arkadaşlarıyla ya da kendi başlarına turizme katılmalarıdır. Tercihleri daha çok macera, hareketli ve değişime açık yerlerdir. Katılanların önemli bir bölümünün aile gelirine ya da sınırlı öğrenci bütçesine bağımlı olması nedeniyle birçok ülkede “sosyal turizm” kapsamında düşünülmektedir.

Orta Yaş (Yetişkin) Turizmi: 25–64 yaşları arasında olan bireylerin turizme katılmalarına verilen isimdir. Bu kesimin gezi zamanı genellikle yaz, tercih ettikleri yerler ise sayfiye yerleridir. Ekonomik koşullardaki değişimler bu grubun turizm davranışı üzerinde önemli bir etkiye sahiptir.

Üçüncü Yaş Turizmi: 65 yaş üzerinde yaşlara sahip bireylerin turizme katılmalarıdır. Tercihleri kültürel, dinlendirici ve sağlıkla ilgili yerlerdir.

UNWTO (2012) verilerine göre sayısı 1 milyar civarında seyreden uluslararası turistlerin yüzde 20'sini gençler oluşturuyor. 15 ila 35 yaş arası olarak tanımlanan 'genç' turistlerin sayısının 2020 yılında 300 milyona ulaşması bekleniyor. Bu da yüzde 50'nin üzerinde bir büyüme anlamına geliyor. Dünya nüfusunda genç oranı bu seviyede artmazken, turizmde artmasının nedeni de seyahatin giderek daha kolay ulaşılabilir maliyete kavuşması olarak gösterilmektedir.

Türkiye'de gerçekleştirilen 68.4 milyon yurt içi seyahat hareketinin yaklaşık yüzde 25'ini gençler, yani 7-25 yaş arası gerçekleştiriyor. Türkiye'de kamu ve özel

gençlik kamplarına 52 binin üzerinde genç katılıyor. Türkiye'ye gelen 34 milyon yabancı turistın yaklaşık 8.5 milyonu gençlerden oluşuyor. Gençlik turizminin küresel büyüklüğü 2020 yılında 320 milyar dolara ulaşacak (TÜRSAB,2015).

d) Katılanların Sosyo Ekonomik Durumuna Göre:

Sosyal Turizm: Sosyal Turizm, ekonomik yönden zayıf olan kitlelerin bir takım özel önlemler ve kolaylaştırıcılar yolu ile turizm etkinliklerine katılmalarının sağlanmasından doğan bir turizm türüdür.

Lüks Turizm: Yüksek gelir gruplarına özgü olan turizm türüdür. Bireyler, oldukça pahalı olan konaklama tesislerinde konaklar ve her türlü konforu bulunan transatlantiklerle seyahat ederler. Bu tür grupların en fazla tercih ettikleri turizm türleri arasında av turizmi, golf turizmi, gemi ve yat turizmi, kumar turizmi vb. başta gelmektedir.

e) Katılanların Amaçlarına Göre:

Turizm türleri insanların turizme katılma amaçlarına göre değişik isimler alır. Özel ilgi turizmi de denilen ve insanların daha özel amaçlarla turizme katıldığı bir turizm türü de bu grupta yer almaktadır (Avcıkurt, 2007:s.162). Özel ilgi seyahatleri tarım, arkeoloji, mimari tarz, sanat, kuş gözetleme, iş endüstrisi, kaleler ve saraylar, etkin çalışmalar, festival, balık avlama, avcılık, çiçek düzenleme, botanik, kıymetli taş ve madenler, müzik, golf, tarih, edebiyat, doğa, opera, fotoğrafçılık, mesleki ilgiler, fiziksel araştırma, safariler, kayak yapma, dalgıçlık, sosyal çalışmalar, spor, öğrenim, tiyatro, şarap tatma gibi faaliyetler yapma amacıyla örgütlenen seyahatlerdir (Avcıkurt, 2007:s.162 ; Küçükaslan, 2007:s.197).

Dünyadaki yeni turizm eğilimleri, değişen tüketici talebine bağlı olarak, tarih, sağlık, doğa, kültür ve kırsal turizm yönünde gelişmektedir (Kaypak, 2012:s.11). Bu tarz turistik arz potansiyeline sahip ülkeler turizm talebine bağlı olarak geliştirdikleri etkin turizm politikalarıyla kırsal kalkınmayı gerçekleştirebilmektedirler (Çeken 2008:s.298). Türkiye sahip olduğu tarihi, kültürel ve doğal güzellikleriyle potansiyel bir turizm cennetidir. Ancak, çoğunlukla yabancı ziyaretçi profili, gezi-eglençe (deniz-güneş-kum) ağırlıklıdır. (Türkben vd. 2012:s.130).

1.1.2.1. Deniz Turizmi

Türkiye’de talebin en fazla olduğu turizm türüdür. Burada kişilerin deniz-kum-güneş üçlüsü olarak değerlendirilen deniz ya da kıyı turizminden yararlanması söz konusudur. Ülkemizde deniz turizmi alanındaki düzenlemeler ilk defa 1982 yılında yayımlanan 2634 Sayılı Turizmi Teşvik Kanununun yürürlüğe girmesi ile yasallık kazanmıştır. Bu kanuna bağlı olarak yayımlanan bir yönetmelik ile yat limanı yatırım ve işletmeciliği ve buna ilişkin düzenlemeler yapılmıştır (T.C. UBDLHM 2010:s.16).

Türkiye, turistik potansiyeli dikkate alındığında, dünya ülkeleri arasında önemli rekabet edebilir bir konuma sahiptir. Deniz-kum-güneş üçlüsünün Türk turizminde çekicilik açısından ne derece önemli olduğu özellikle kıyı şeritlerine olan talep dikkate alındığında daha da iyi görülmektedir. Birçok turistik ürün çeşidinin talep doğrultusunda şekillendiği görülmekte ve bu bağlamda da Deniz Turizmi dikkati çekmektedir (2. Ulusal Deniz Turizmi Sempozyumu,2014:s.1).

Türkiye, deniz turizmi için gerekli olan uzun kıyılara, temiz denize ve kumsallara, doğal ve tarihi güzelliklerin yanında, uygun iklim koşullarına da sahip olması nedeniyle deniz turizminde oldukça gelişme göstermiştir. Bir çok ülkede olduğu gibi, Türkiye’yi de ziyaret eden turistlerin yaklaşık %90’ı deniz turizmine yönelik amaçlarla gelmektedir. Ancak, Türkiye’de deniz turizmi sadece kıyı ve plajlardan yararlanılarak gerçekleştirilmektedir. Deniz kürü uygulamalarına yeterli düzeyde yer verilmediği için deniz turizminden yararlanmak 4-5 ay gibi kısa bir süre ile sınırlandırılmaktadır. Deniz turizmi aynı zamanda kurvaziyer turizmini de içine almaktadır. Havayollarında yaşanan rötarlar, yüksek fiyatlar ve yolculuk güzergâhının görülememesi gibi dezavantajlar nedeniyle günümüz modern turizm anlayışı içinde, kurvaziyer turizmi önemli bir yeri edinmiş ve özellikle yaşlı ve üst sosyo-ekonomik düzeydeki Avrupalı turistler tarafından tercih edilen bir turizm çeşidi olmuştur. Türkiye’nin Akdeniz, Ege ve Karadeniz kıyıları kurvaziyer turizmi için son derece elverişli doğal, tarihi ve kültürel değerlere sahiptir ve bu turizm türüne de diğer kıyı turizm türleri kadar önem verilmesi gerekmektedir (Kozak, 2012:s.27).

2013'te 2.2 milyon kruvaziyer turisti Türkiye'ye ziyaret etmiştir. Dünyadaki tüm kruvaziyer turistlerinin yüzde 11'inin yolu Türkiye'den geçmektedir. Türkiye'ye gelen turistlerin yüzde 30'unun durağı İstanbul olmaktadır. Bunu Kuşadası ve İzmir izlemektedir. Dünya genelindeki 20.9 milyon kruvaziyer turistin yüzde 84'ü ABD'lidir. En çok tercih edilen rota yüzde 37.3 ile Karayipler ve Bahamalar. Türkiye'nin de içinde bulunduğu Akdeniz Bölgesi yüzde 19.1 ile ikinci sırada yer almaktadır (TÜRSAB,2013). Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın 'Türkiye Turizm Stratejisi 2023 hedefinde yeni limanlar yer almaktadır. Buna göre, Samandağı Kruvaziyer Limanı, Antalya Kruvaziyer Limanı, Kuşadası Kruvaziyer Limanı, Çeşme Kruvaziyer Limanı, Çanakkale Kruvaziyer Limanı, İstanbul Galata Kruvaziyer Limanı, İstanbul Ataköy Kruvaziyer Limanı, İstanbul Zeytinburnu Kruvaziyer Limanı, Samsun Kruvaziyer Limanı, Trabzon Kruvaziyer Limanı, programa alınmış durumdadır (Türkiye Turizm Stratejisi 2023, 2007: s.55).

Türkiye'de yer üstünde olduğu kadar deniz altında da bol miktarda tarihi ve doğal zenginlik bulunmaktadır. Başlıca dalış noktaları: Antalya liman girişinde 20-32 metre derinliklerde yatmakta olan Fransa askeri nakliye gemisi, Kemer Marina'sı açıklarında 33 metre kumluk dipte yamakta olan Paris Batığı, Antalya'nın Manavgat ilçesi yakınlarında 200 metre açıktaki bulunan B-24 Amerikan Savaş Uçağı Batığı (Bu uçak için özel dalış izin gerekmektedir), Kaş'ın 8.5 kilometre güney doğusuna uzanan 60 metre açıktaki bulunan Uluburun Antik Batığı (Çıkarılan eserler Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi'nde sergilenmektedir), Antalya Yat Limanı'nın 1 km açığında bulunan Fransız (Sosyete) Batığı (1942 yılında savaş sırasında batırılan Fransız savaş gemisi. Hastane destek gemisi görünümündeki bu geminin içinde cephaneye ve çöl şartlarını uygun arabalar bulunmaktadır), 2. Dünya Savaşı sırasında henüz belirlenemeyen bir nedenden dolayı Meis adası yakınlarında batan 3 pervaneli İtalyan savaş uçağının enkazı olan Kaş Uçak Batığı ve Antalya'nın iki büyük plajı olan Lara ve Konyaaltı arasında kalan bölgede karadan dalış için elverişli noktalar olan Falezlerdir. Balıkesir, Muğla, Marmaris, Bodrum, Samsun, Gökçeada, Mersin başlıca diğer dalış bölgeleri arasında öne çıkmaktadır (TÜRSAB,2014).

1.1.2.2. Kongre Turizmi

Eski devirlerden beri dinlenmek, öğrenmek, tartışmak, oylamak ve karar vermek için sayısız, değişik şekillerde toplantılar düzenleyen insanoğlu bu toplantıları seminer, sempozyum, konferans ve kongre gibi değişik adlarla sınıflandırmıştır (Zengin,1999:s.208). Tarih boyunca bunların en eski bilineni olan kongre 1861 yılında bugünkü İtalya'nın başkenti olan Roma'da tıp alanında düzenlenmiştir. Kongreler sebebiyle oluşan diğer seyahat, konaklama gibi ilgili hizmetler Kongre Turizmini meydana getirmiştir. Kozak'a göre (2012:s.27) her kongre bir turistik harekete neden olmaktadır. Her geçen yıl artan kongre organizasyonları, bu turizm türünün geleceğinin oldukça parlak olduğunu göstermektedir. Türkiye'nin bugün dünya pazarındaki kongre turizm payı büyük boyutlarda olmamasına rağmen, özellikle İstanbul, İzmir, Antalya ve Ankara gibi yeterli alt ve üst yapıya sahip bölgeleri ile dünya kongre pazarındaki ülkeler arasında adından söz ettirmeye başlamıştır.

Kongre turizminin yararları, yalnızca katılımcı sayısı, elde edilen doğrudan gelir gibi rakamsal verilerle sınırlandırılmaz. Kongre turizmi bir destinasyonu, çok özel pazar segmentlerine tanıtmada başarılı bir rol oynar. Kongre turizmi uluslararası basındaki yankıları açısından bakıldığında oldukça etkili bir tanıtım biçimidir. Türkiye'nin uluslararası toplantılara ev sahipliği yapmasının sağladığı reklam değeri yüz milyonlarca dolara karşılık gelmektedir (TÜRSAB, 2009). Ticaret ilişkilerinin de gelişeceği dikkate alındığında, düzenlenecek kongre, fuar ve toplantıların turizm açısından önemi artıracaktır (baskent.edu.tr, 2015).

Türsab Kongre Turizm Raporu'na göre, Türkiye 2013 yılını 34.9 milyon ziyaretçi ve 32.3 milyar dolarlık turizm geliri ile kapatarak, sadece kum, deniz, güneş değil tarih, kültür ve kongre turizmi ile de öne çıkmaktadır. İstanbul başta olmak üzere Antalya, Ankara, İzmir, Bursa, Kuşadası'nda bulunan kongre merkezleri yıl içinde çok sayıda uluslararası kongreyi ağırlar hale gelmiştir. Türkiye'de 10 yıllık dönemde büyük kongre sayısında yüzde 254'lük artış yaşanmıştır.

Amerika yılda 300'den fazla uluslararası büyük kongreye ev sahipliği yaparken, ABD'den sonra az bir farkla Almanya gelmektedir (TÜRSAB,2013).

2014 yılının istatistiklerine göre dünya kongre şehirleri arasında destinasyon tercihlerinde İstanbul, gerçekleştirilen 130 kongre ile dünya 9'uncusu olurken, Türkiye gerçekleştirilen 190 kongre ile dünya sıralamasında 19. sırada yer aldı. Bir önceki yıl olan 2013'te İstanbul 146 kongre ile 8. Türkiye ise 221 kongre ile 18. sırada yer almıştır (ICCA, 2014).

1.1.2.3. Sağlık ve Termal Turizmi

Sağlık Turizmi tedavi amaçlı yapılan seyahatlerdir. Bir başka deyişle, sağlık turizmi, fizik tedavi ve rehabilitasyon gereksinimi olanlarla birlikte uluslararası hasta potansiyelini kullanarak sağlık kuruluşlarının büyümesine olanak sağlayan turizm türüdür (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2010).

Genel olarak sağlık turizmi denildiğinde 3 çeşit turizmden bahsetmek mümkündür. Bunlar uluslararası hastaların tedavi ve rehabilitasyon amaçlı sağlık kurumlarından hizmet alması şeklinde olan Medikal Turizm, Kaplıca suları veya otelcilik hizmetleriyle birlikte medikal masaj, peloid gibi bazı tamamlayıcı tıp uygulamalarının yapıldığı sağlık turizmi olan Termal Turizm ve Medikal SPAdır. İnsanların tarihin ilk çağlarından beri sağlık amacıyla özellikle termal suların buldukları yerlere gittikleri bilinmektedir. Benzer şekilde, dünyada tıp alanında da gelişmiş ülkelerde sağlık turizmine yönelik önemli oranlarda talep olduğu görülmektedir (Kozak vd. 2011:s.28).

Tedavi edici özelliği bulunan doğal, termal ve mineralli kaynakların araştırılması ve ziyareti batı toplumlarında uzun süredir rağbet görmektedir (Lee ve King, 2008:s.342). Özellikle Avrupa kıtasında egemen olan bu gelenek çerçevesinde ve sosyal alandaki gelişimler ile birlikte XX. yüzyılın ilk çeyreğinden itibaren termal turizm faaliyetleri sürekli gelişim trendi içerisinde (Radnic vd.2009:s.74).

Termal sular ile ilgili bilimsel çalışmalar ele alındığında sıcak suların kullanılması ve tedavi etkisi konusunda ilk çalışmaların Yunanlılar tarafından yapıldığı görülmektedir. Yunan bilgini Herodot, kaplıca tedavisinin ana ilkelerinden bahsederken, Yunan Hekimi Hippokrates “De Natura Hominis” isimli kitabında doğal kaynaklarla tedavinin esasını açıklayan ilk bilim adamıdır (Bayer,1997:s.23).

Tarihin ilk çağlarından beri insanların sağlık amacıyla özellikle termal suların bulunduğu yerlere gittikleri bilinmektedir. Benzer şekilde, dünyada tıp alanında gelişmiş ülkelerde de önemli oranlarda sağlık turizmine yönelik talep olduğu görülmektedir. Türkiye'deki turizm hareketlerinde termal turizmine hemen her dönemde rastlamak mümkündür. Bu alanda dikkati çeken en önemli örnek, Yalova Kaplıcaları'nın Atatürk'ün direktifleri doğrultusunda sağlık turizmi amacıyla kullanıma açılmasıdır. Bilindiği gibi, Yalova Kaplıcaları, 1934 yılında, orijinal mimarisine sadık kalınarak restore edilmiş ve hizmete açılmıştır (Kozak,2012:s.24).

Türkiye'de bu alanda özellikle son birkaç yılda Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın teşvikiyle bazı yatırımların gerçekleştirilmekte olduğu bilinmektedir. Türkiye'de sağlık turizminin ana eksenini termal turizm olsa da, dünyada termal turizm, Spa olarak adlandırılan daha geniş bir turizm türünün bir parçası olarak kabul edilmektedir (Kozak, 2012:s.28).

TÜRSAB Sağlık Turizmi Raporu'na göre Türkiye, uluslararası hastaların tercih ettikleri yerlerin başında gelmektedir. Türkiye'de sağlık turizmi her geçen gün büyümekte olup son verilere bakıldığında 2013 yılında Türkiye'ye sağlık turizmi için gelenlerin sayısı 300 bini geçmiş olduğu görülmektedir. Bu rakama sağlık merkezlerinde yapılan operasyonlar da eklenince sayı 480 bine yükselmektedir. Sağlık turizminden elde edilen gelir ise 2013 itibarıyla 2.5 milyar dolar olarak hesaplanmıştır. Medikal turizm kapsamında gelen hastaların kliniklere göre dağılımına bakıldığında, göz hastalıkları ilk sırada yer almaktadır. Hastaların yaklaşık 7'de biri göz hastalıkları için Türkiye'ye gelmektedirler. 2013 yılında sağlık turizminden elde edilen gelir 2.5 milyar dolardır (TÜRSAB 2014).

1.1.2.4. Yat Turizmi

1970'li yılların sonuna doğru Datça, Gökova ve Hisarönü körfezlerinin Yunanlı yat işletmecileri tarafından pazarlanmasıyla başlayan yat turizmi daha sonra, 1983 yılında yürürlüğe giren Turizmi Teşvik Yasası'nın 815 sayılı Kabotaj Yasası'nda değişikliğe yol açmasıyla hızla gelişmeye başlamıştır. Yat inşaat sektöründeki gelişmeler, günümüz teknolojileri ve artan refah seviyesi, yat sayısının yılda %15 oranında artmasına neden olmaktadır. Deniz Ticaret Odası tarafından

hazırlanan “2012 yılı Deniz Sektör Raporu” verilerine göre, İtalya’nın 6.500 km. uzunluğundaki kıyılarında 380, İspanya’nın 4.964 km uzunluğundaki kıyılarında 96, Hırvatistan’ın 5.835 km uzunluğundaki kıyılarında 50 adet marina varken, Türkiye’nin 8.333 kilometrelik kıyı şeridinde 49 adet marina bulunmaktadır. Dünya genelinde ise 19.000 adet marina/yat limanı mevcut olup, sadece Avrupa genelinde 5.000 adet marina/yat limanı mevcuttur (DTO Raporu,2012). Türkiye’deki marinaların, denizde 14.314, karada 5.537 ve toplamda 19.851 yat bağlama kapasitesi bulunmaktadır. Yat hareket sayıları bakımından, Marmaris %15’lik pay ile ülkemizin en yoğun limanıdır. Marmaris limanını sırasıyla Bodrum, Göcek, İstanbul, Fethiye limanları takip etmektedir (UDHB,Rapor, 2013).

Yabancı bir ülkenin karasularından, bir başka ülke limanına giriş yapan yatlara “Sarı Bayraklı Yat” denir. Ülkemiz limanlarına gelen sarı bayraklı yabancı yatların sayısı 2009 yılında en yüksek seviyeye ulaşmış, 2012 yılında 7.148 seviyesinde kalmıştır.

Türkiye’de kıyıların uygunluğuna ve turistik çekiciliklere bağlı olarak yat turizmi; İstanbul, Bodrum, Kuşadası, Marmaris, Göcek, Köyceğiz, Çeşme, Antalya, Fethiye yörelerinde gelişmeye başlamıştır. Günümüze değin yapılan çalışmalar sonucunda alternatif noktaların tespiti ve mekânsal dağılıma ilişkin belirlemeler tamamlanmış bulunmaktadır. Buna göre; Bodrum-Kaş arası birinci öncelikli bölge olarak ortaya çıkarken, bunu Çeşme-Bodrum bölgeleri izlemektedir.

1.1.2.5. Mağara Turizmi

Doğal süreçler sonucunda oluşmuş yeraltı oyuğuna mağara adı verilmektedir. Genel olarak mağaralar işlevlerine ve yapılarına göre obruk olarak da tanımlanmaktadırlar. Turizm türlerinin geliştirilmesi kapsamında, Türkiye’de turizm hareketlerinin diğer bölgelere ve yılın diğer aylarına yayılması amacıyla son yıllarda “mağara turizmi” konusunda yapılan çalışmalarda artış görülmektedir (Tokel ve Çoşkun,1996:s.22). Türkiye’de halen insan eli değmemiş binlerce mağaranın bulunması, bu turizm türünün gelecekte daha fazla gelişeceğini göstermektedir. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 1000 dolayındaki mağaranın turizme kazandırılması yönünde çalışma kararı almıştır. Turizme açılacak olan mağaraların, öncelikle Kültür

ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nca kültür varlığı olarak tescil edilmesi gerekmektedir. Turizm amaçlı kullanılacak mağaralar genellikle kır kahvesi, kafeterya, piknik alanları, minyatür çocuk bahçesi, otopark, ilk yardım, tanıtım odası, mağaranın içini ve dışını gösteren kroki, plan ve haritalar gibi projelere sahip olmaktadır (Kozak, 2012:s.18-36).

Dünyadaki diğer ülkelere göre mağara cenneti ülke durumunda olan Türkiye'de Turizm Bakanlığı verilerine göre yaklaşık 40 bin adet mağara bulunuyor (TÜRSAB,2014).

1.1.2.6. Dağ ve Kış Turizmi

Kış turizmi kış sporları, macera ve heyecan tutkusunu yaşama arzusu ile belirli bir yükseklik, eğime sahip olan ve kışın kar alan dağlık alanlarda gerçekleştirilen, sadece spor amacına değil aynı zamanda insanların sağlıklı yaşama amaçlarına da katkı sağlayan bir turizm türüdür. Kış turizminin kış aylarında gerçekleştiriliyor olması özellikle ülkemiz gibi kıyı turizminin gerçekleştirildiği ülkeler için turizmin on iki aya yayılmasına da katkı sağlamaktadır. Bununla birlikte kış aylarında kış turizminin gerçekleştirildiği dağlık bölgeler her mevsim çekiciliklerini sürdürmektedir. Kış aylarında kış turizm merkezi olarak kullanılan bu yerler yaz aylarında doğa turizmi, yayla turizmi, gençlik kampları, kongre turizmi, dağ turizmi gibi diğer etkinlikler için de kullanılabilir (Albayrak, 2013: s 198-199).

Kış turizmi dağlık alanlar gibi atıl alanların değerlendirilmesine olanak tanıyarak bu bölgelerde turizme yönelik talep yaratılmasına ve turizm endüstrisinden pay elde etmesine olanak tanımaktadır. 1982 yılında 2634 sayılı Turizm Teşvik Kanunu'nun çıkarılmasından itibaren gelişen ve değişen turizm ile birlikte, 1990'lı yıllardan sonra ortaya çıkan alternatif turizme yönelik kamu ve özel sektördeki yatırımlar ön plana çıkmıştır. Orta ve Doğu Anadolu başta olmak üzere kış turizmi potansiyeline sahip pek çok bölgede kış turizminin geliştirilmesi ve kaliteli rekabetçi bir ürüne dönüştürülmesi çabaları gösterilmiştir (Zeydan ve Sevim, 2008:s.161).

Kış turizmi dendiğinde ilk akla gelen kayak sporudur. Ancak kayak yapmanın ilk koşulu kar yağması, karın yerde en az 120 gün kalması ve kayak sporunun her

türünün (Alp disiplini, Kuzey disiplini gibi) yapılabilmesine imkan tanınması ve her yaş ve düzeydeki kayakçının kayabileceği uygun eğimli pistlerin bulunmasıdır (Akova, 2000, s:71-84).

Dağ turizmi yürüyüş, tırmanma ve kayak şeklinde gerçekleştirilir. Giderek kirlenen kentlerin yaşanmaz hale gelmesi, dağ turizmi gibi insan ile doğayı yakınlaştıran turizm türlerinin genişlemesine neden olmaktadır. Türkiye’de son yıllarda üniversitelerin dağcılık kulüpleri ile başlayan dağcılık, paket turlar olarak gerçekleştirilen bir turizm türü olarak giderek gelişmektedir. Türkiye, dağ ve kış turizmi bakımından zengin kaynaklara sahiptir. Bu kaynakların iç ve dış turizme yönelik olarak değerlendirilmesi amacıyla Bakanlar Kurulu, 2634 sayılı Turizmi Teşvik Yasası’na dayanarak 11 adet kış ve dağ sporları merkezini turizm merkezi ilan etmiştir. Turizm merkezi olarak ilan edilen kış ve dağ sporları merkezlerinin planlı gelişmesi hedeflenmekte ve planlarda koruma-kullanma dengesi gözetilmektedir (Kozak vd. 2011:s.30).

2014 yılı itibarıyla Kültür ve Turizm Bakanlığı’na kayıtlı kayak merkezlerinin sayısı 28, buna Turizm Bakanlığı belgeli olmayan ancak farklı idareler tarafından kayak merkezi olarak belirlenen ya da hedef gösterilen alanlar da eklenince bu sayı 51’e yükselmektedir. Toplam yatak kapasitesine bakıldığında da, Turizm Bakanlığı belgeli 28 tesiste 9 bin 549 yatak kapasitesi bulunmaktadır. 2026 Kış Olimpiyatları’na talip olan Türkiye 2015 yılında Kış Turizmi master planını açıklayacaktır. Bu doğrultuda, hangi bölgelerin kış turizmi potansiyel taşıdığı belirlenecek ve bu bölgelerin hangilerinin öncelikli alan olduğu ortaya konulacaktır. Ayrıca, kış turizmi merkezlerine yönelik yatırım planlaması yapılacak ve kış turizm merkezlerinde yeni işletmecilik modelleri geliştirilecek. Türkiye kayak merkezi sayısında dünyada 18’inci sırada yer almaktadır (TÜRSAB,2014).

1.1.2.7. Golf Turizmi

Golf turizmi, toplumun gelir düzeyi yüksek ve orta-ileri yaşlardaki insanların tercih ettiği bir turizm türüdür. Golf sporunun nispeten pahalı ve zaman gerektiren bir spor olmasından dolayı genellikle geçim ve zaman sıkıntısı olmayan orta yaş ve üzeri kişiler tarafından oynanır. Dünyada golf oynayanların 1/3 kadın diğerleri

erkektir. Erkekler kadınlardan daha fazla golf amaçlı seyahat etmektedirler. Fakat kadınlarda gittikleri destinasyonda daha uzun kalma eğilimindedirler (Çetin, 2008:s.24-31).

Turizmin çeşitlendirilmesi, istihdam yaratılması, gelir getirmesi ve yeşil alanlar yaratılması gibi nedenlerle son yıllarda Türkiye’de golf turizmine önem verilmeye başlanmıştır. Golf turizminde ana hedef yeni golf sahalarının ülkemize kazandırılmasıdır. 2023 Türkiye Turizm Stratejisi’nde, Golf Federasyonu ile Turizm Bakanlığının ortak çalışmaları ile en az dört golf sahasının bir arada yer alabileceği golf sahaları oluşturulması yönünde çalışmalar yapılması öngörülmüştür. 2007 yılında Kültür ve Turizm Bakanlığı’na hazırlatılan “Türkiye Turizm Stratejisi 2023” kapsamında 2007-2013 eylem planında da belirtildiği gibi golf turizmi, kış turizmi, deniz turizmi, ekoturizm, yayla turizmi, ve kongre fuar turizmi ile birlikte öncelikli olarak geliştirilmesi planlanan bir alternatif turizm çeşidi olarak belirtilmiştir (<http://yigm.kulturturizm.gov.tr>).

Türkiye, son yıllarda art arda hizmete giren uluslararası golf tesisleri ve gerçekleştirdiği turnuvalarla birlikte golfseverlerin dikkatini çekmeyi başarmıştır. Bu sayede marka değerini hızlı bir şekilde yükselterek, golf turistini çeken bir merkez haline gelmiştir. Türkiye’deki golf sahalarının tamamına yakınının yer aldığı Antalya’nın Belek bölgesinde 17 sahayı destekleyen otellerde yaklaşık 50 bin yatak kapasitesi bulunmaktadır. Antalya’nın yanı sıra Aydın, Muğla, Mersin ve Nevşehir illerinde Bakanlık 29 adet golf alanının hayata geçirilmesi için teşvik verecektir. 2014 yılında Türkiye’de Belek’e gelen golf severlerin sayısı 160 civarında olmuştur (TÜRSAB,2014).

1.1.2.8. İnanç Turizmi

Kutsal yerlerin bu dinlere mensup turistlerce ziyaret edilmesinin, turizm olgusu içerisinde değerlendirilmesi “inanç turizmi” olarak tanımlanmaktadır. Bütün dinlerin rehberleri, dini mekanların, kutsal şehir ve tapınakların inananları tarafından ziyaret edilmesini şart koyarken, aynı zamanda ekonomik bir hareket başlatmışlardır. Bunun olarak, günümüze kadar geçen süreçte, bu şehir ve tapınakların bulunduğu ülkeler, bu ziyaretlerden sürekli fayda sağlamışlardır. Özellikle Hıristiyan Avrupa’da

teokrasinin etkili ve egemen olduğu dönemlerde kutsal şehirlerde görülen zenginlik ve refah, egemen gücün bu merkezlerde toplanması ve elde ettiği zenginliği bu merkezlere yatırması beraberinde bu çeşit dini seyahatleri de doğurmuştur (Kaya, 1999:s. 6).

İslamiyet'te Mekke ve Medine, Hristiyanlık'ta Kudüs, Roma ve Efes, Musevilikte yine Kudüs, kutsal mekanlar olarak en çok ziyaret edilen başlıca merkezlerdir.

Türkiye Hristiyanlığın ilk dönemlerinde havarilerin ve önemli dini şahsiyetlerin Anadolu'da yaşamış olması ve bu dinin yayılmasına bu topraklardan başlamaları nedeni ile önemli bir merkezdir. Ülkemizdeki pek çok mekan (Efes, İznik, Antakya, İstanbul, vb.) bu dinin inananları tarafından kutsal sayılmaktadır. Anadolu, üç büyük dine (Müslümanlık, Hristiyanlık ve Musevilik) ait birçok kültürün doğduğu geliştiği ve yayıldığı bir dini merkez konumuna ulaşmıştır. (Kozak,2012:s.32;MEB YEĞİTEK ty:s.53).

Dünya Turizm Örgütü verilerine göre yaklaşık 300 milyon kişi inanç turizmi kapsamında seyahat etmektedir. Turizm Bakanlığı verilerine göre, Türkiye'de 43 ilde inanç turizmine yönelik mekan bulunmaktadır (TÜRSAB,2014).

Türkiye İstatistik Kurum (TÜİK) verilerine göre Türkiye'ye gelen turistler içinde 'dini amaçlı' gelenlerin sayısı oldukça düşüktür. 2003 yılında Türkiye'ye dini amaçlı seyahat edenlerin sayısı 64 bin 548 olurken, bu rakam 2007 yılında 143 bin 969 kişi ile zirve noktaya ulaşmıştır. 2012 yılından itibaren sert bir düşüş yaşanırken, 2013'te son 59 bin kişi ile son 10 yılın en düşük seviyesini yaşamıştır.

Dünyada en çok ziyaret edilen kutsal mekanlar sıralamasında 20'nci sırada İstanbul'daki Sultanahmet Camii bulunuyor. Sultanahmet Camii'nin yıllık ziyaretçi sayısı yaklaşık 5 milyon. 29'uncu sırada ise 2.9 milyon yıllık ziyaretçiyle Ayasofya yer alıyor (TÜRSAB,2014).

1.1.2.9. Akarsu Turizmi

Türkiye'nin sahip olduğu zengin turistik doğal kaynaklardan biri de, akarsulardır. Üç tarafı denizlerle çevrili ve ortalama yüksekliği 1000-1500 metre olan Türkiye'nin denizlerine birçok akarsu akmaktadır. Akarsularımızın önemli bir kısmı Marmara, Akdeniz ve Karadeniz'e dökülen açık havzalı akarsulardır.

Su kaynakları büyük bir rekreasyonel çekiciliktir. Her geçen gün suya dayalı faaliyetler hızla büyümekte ve gelişmektedir. Bunlar arasında balık tutma, yüzmeye, kano, kürek çekme, su kayağı, su altı avcılığı, yelken ve kürek yarışları vb. sayılabilir (Özgüç 1983:s.53). Rafting, trekking, yüzmeye, av turizmi (balık avlama) gibi turizm türleri nehir, dere, ırmak gibi çeşitli akarsularda yapılması durumunda akarsu turizmi kapsamında yer alır.

Türkiye raftingte de öne çıkan bir ülkedir. Özellikle Çoruh Nehri'nin 169 kilometrelik parkuru dünyada da öne çıkan bir noktadır. Türkiye'de bulunan başlıca rafting alanları: Çoruh Nehri – Artvin, Fırtına Vadisi – Rize, Dalaman Çayı – Muğla, Melen Nehri – Düzce, İkizdere Nehri – Rize, Munzur Çayı – Tunceli, Köprüçay – Antalya, Bekili Deresi – Denizli, Zamantı Irmağı – Kayseri, Barhal Çayı – Artvin (TÜRSAB,2014).

1.1.2.10. Eko Turizm

Eko turizm, oldukça yeni bir kavram. İlk kez 1983 yılında Ceballos-Lascurain tarafından kullanılan eko-turizm kavramı son yıllarda oldukça sık duyulmaya başlanılmıştır. Eko turizm ile ilgili doğa turizmi, doğa tabanlı yada doğa merkezli turizm, yabancı turizm, sürdürülebilir turizm, düşük etkili turizm, alternatif turizm, macera turizmi, kırsal turizm, kültürel turizm, bilimsel turizm, inceleme turizm gibi bazılarını belirttiğimiz 35 civarında terim kullanılmaktadır (Neyişçi,1998:s.317). Uluslararası Doğa Koruma Birliği Eko-Turizmi, eğlenmeyi, doğayı ve kültürel kaynakları anlayarak korumayı destekleyen, düşük ziyaretçi sayısı olan ve yerel halkın sosyo-kültürel açıdan kalkınmasına fayda sağlayan bozulmamış doğal alanlara çevresel açıdan sorumlu seyahat ve ziyaret olarak açıklamaktadır (Kurdoğlu, 2001:s.4).

İlk kez 1992 Rio Çevre Zirvesi'nde sürdürülebilir bir dünya ve çevre için kriterler ortaya konmuştur. Bu kriterler, turizme de uyarlanarak, çevreye zarar vermeden, ondan yararlanma yöntemlerinin geliştirilmesi ve tüm yerli halkların kültürlerini yok etmeden, onların turizm faaliyetlerinden yararlanmalarının sağlanması şeklinde özetlenmişti.

Ekoturizmin amacı kitle turizminin aksine, turist sayısını azaltmak, turizm faaliyetlerini yıl içine yaymak, doğal çevreye yapılan baskıyı azaltmak, tahribatı önlemeye yönelik planlar yapmak ve uzun vadeli ekonomik faydaları gözetmektir (Öztunalı, 1998:s:304)

Ülkemizde de son yıllarda ekoturizm kavramı oldukça sık duyulmaktadır. Fakat ekoturizm ülkemizde daha çok yayla turizmi olarak düşünülmekte ve faaliyetlerin bir çoğuda bu alanda yoğunlaşmaktadır. Bir bütün olarak ele alınması gereken eko-turizm sosyal ve kültürel anlamda bir çok sosyal aktiviteyi içine alan bir etkinliktir. Turizm Bakanlığı ekoturizmi; yayla turizmi, kuş gözetleme turizmi, foto safari, çiftlik turizmi, botanik/bitki inceleme turizmi, kamp-karavan turizmi ve mağra turizmi olarak değerlendirmektedir.

1.1.2.11. Kırsal Turizm

Doğa türevi turizm hareketleridir. Kırsal turizme ait çok sayıda tanım vardır. Bazı tanımlarda, kırsal turizm bölgelerinin üzerinde durulduğu bazılarında ise kırsal turizme katılan turistlerin beklentileri ve katıldıkları faaliyetler üzerinde durulduğu görülmektedir. Dünya Turizm Örgütü'nün tanımına göre kırsal turizm, yalnızca tarımsal veya çiftlik turizmi değil kırsal alandaki tüm turizm faaliyetlerini kapsamaktadır (Yazgan ve Kadanlı, 2012:s.5). Avrupa Birliği tanımına göre kırsal turizm, tatillerini kırsal alanda, kırsal mirası gören, yaşayan ve kırsal yaşam tarzından hoşlanan insanların arzusu olarak tanımlanmıştır (Yılmaz ve Gürol,2012:s.24). Kırsal turizm, tarımsal ve yerel değerlerle iç içe bulunarak hoşça zaman geçirmek isteyen turistlere, bu doğrultuda konaklama, yiyecek-içecek ve diğer hizmetleri veren küçük ölçekli işletmelerin yer aldığı küçük yerleşimlerde gerçekleştirilen faaliyetler bütünüdür (Ahipaşaoğlu ve Çeltek,2006:s.12). Kırsal turizm, kişilerin doğal ortamlarda dinlenmek ve değişik kültürlerle bir arada olmak

amacıyla bir kırsal yerleşmeye gidip, orada konaklamaları ve o yöreye özgü etkinlikleri izlemeleri ya da katılmalarıyla gerçekleşen bir turizm türüdür (Kiper ve Yılmaz,2008:s.160). Deniz, kum ve güneş eskisi gibi çok cazip turistik ürünler değildir. Turizmin gerçek amacına uygun olarak, turistler değişik isteklerle turizm talebinde bulunmaktadırlar. Gittiği ülkenin kültürünü tanımak, doğal ve kültürel değerlerini yerinde orijinal haliyle görmek istemektedirler (Kırış ve diğerleri, 2002:s.203).

Kırsal alanlarda ortaya çıkan bir turizm çeşidi olan kırsal turizm çok yönlü ve kompleks bir kavramdır (Çeken vd. 2007:s.7). Turizm literatürü incelendiğinde kırsal turizm; çiftlik turizmi, köy turizmi, yayla turizmi, tarımsal turizm, yeşil turizm ve alternatif turizm gibi farklı isimlerle ifade edilmekle birlikte, doğa tatilleri ve özellikle eko turizm, alışveriş, kayak, bisikletli ve atlı doğa gezileri, macera, rafting, spor, termal turizm, avcılık, balıkçılık, sanat tarihi ve etnik yapıyla ilgi faaliyetler kırsal turizmin kapsamına dahil edilebilecek faaliyetlerdir (Yazgan ve Kadanalı, 2012:s.6).

Kırsal turizm ekonomik, sosyal ve psikolojik sorunların çözümünde de önemli rol oynamakta olup turizmi, kıyı turizminin egemenliğinden kurtarılmasına ve tarım üreticisine ek gelir sağlanmasına önemli katkılarda bulunmaktadır (Çeken vd. 2007:s.7).

Doğa ile ilgili turizm hareketlerinin 2014 yılı sonunda ulaştığı rakam 400 milyar dolar düzeyinde. Türkiye’de toplam 3 bin 49 tane koruma altında alan bulunmaktadır. Bu alanların toplam büyüklüğü 7 milyon 883 bin 551 hektardır. Korunan alan sayısı anlamında İzmir 318 alan ile birinci olurken, alan büyüklüğü olarak bakıldığında ilk sırada 330 bin hektarın üzerindeki büyüklük ile Antalya yer almaktadır. Toplam alanı 850 bin hektara yakın 40 milli parkın yanı sıra 90 bin hektarı aşan büyüklüğüyle 192 tabiat parkına sahip olan Türkiye’de doğal sit sayısı bin 273’dir. Orman ve Su İşleri Bakanlığı, doğa turizminin geliştirilmesi için 81 ilde 527 adet doğa turizm alanı belirlemiştir. 420’nin üzerinde kuş türünün yaşadığı Türkiye’de, aynı zamanda Avrupa’da tespit edilen yaklaşık 12 bin bitki türünün, 9

bini Türkiye’de yetiştirilmektedir. Bu zengin doğa altyapısı, Türkiye’nin doğa ve macera turizminde öne çıkması için avantaj sağlamaktadır (TÜRSAB,2014).

1.1.2.12. Kültür Turizmi

Kültürel turizm giderek yaygınlaşan, milletler ve ülkeler arasındaki anlaşmayı sağlamada sıradan turizmden çok daha etkin bir süreçtir. Kültür mirasına ilişkin yaklaşımlar ülkeden ülkeye, bölgeden bölgeye, değişebileceği gibi kültür mirasının türüne, niteliğine, mekan özelliklerine, tarihçesine, turizmdeki moda anlayışlara göre de değişebilmektedir (Emekli,2003:s.43-44). İnsanın yaşam alanı olarak seçtiği yerlerin farklılığı yaşama biçimine, kültürüne doğrudan yansımaktadır. Kültür insanın doğa karşısında doğayla birlikte yaşamını sürdürebilmesi için ürettiği her şeydir (Güvenç,1994:s. 48).

Evrensel ve kültürel değerlerimizin özellik ve güzelliklerinin dünyaya tanıtılması ve uluslararası kuruluşların da katkılarıyla korunarak gelecek kuşaklara aktarılması amacıyla, Avrupa Konseyi Bülteni’nde "Avrupa Bir Ortak Miras Kampanyası" çerçevesinde Türkiye, Fransa ve Almanya ile birlikte örnek ülke olarak gösterilmiştir. 1975 yılında yürürlüğe giren Dünya Kültür ve Doğal Mirasını Koruma Sözleşmesi halen yürürlükte olup sürekli güncellenmekte ve birçok ülkenin katılımı sağlanmaya çalışılmaktadır. UNESCO Dünya Miras Sözleşmesi’ne 1983 yılında imza atan ülkemiz Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü’nün sorumluluğu altında birtakım çalışmalar yürütmektedir (Ege Coğrafya Dergisi, 2005:s.99-107).

Turizmin kıyı bölgelerine yığılması yerine ülkenin hemen her yerine yayılmasını sağlayacak, geçmişi seçicilikten uzak bir şekilde tanıtacak olan kültürel turizmin belirli niteliklere kavuşması için çok yönlü çabalar sarf edilmektedir (Herbert, 1995:s.7).

Türkiye’nin sahip olduğu tarihi ve kültürel miras, kültür turizmi için büyük bir potansiyel oluşturmaktadır. Türk toplumuna ait olan yerel kültür değerlerinin korunması konusunda, kültürel miras önemli bir rol oynamaktadır. Söz konusu olan bu kültürel mirasın gelecek kuşaklara aktarılması için, özellikle tarihi çevrenin

korunması, geliştirilmesi ve tarihi çevre içinde yer alan değerlerin turizm amaçlı kullanımlarının sağlanması doğrultusunda, kültürel varlıklara gerekli önemin verilmesi dikkat edilmesi gereken bir konudur. Ayrıca, anıtsal yapıların veya yöre mimarisini yansıtan yapı veya yapı topluluklarının restorasyonları yapılarak, turistik amaçlarla kullanılması yönünde özendirici önlemlerin alınması gerekmektedir. (Baykan ve Uygur,2007:s.46). Yedi coğrafi bölgemizin her biri, doğal güzellikleri, çekicilikleri eski ve günümüz uygarlık ürünleri, tarihleri, farklı yerleşme dokuları, kırsal ve kentsel alanları, kısaca kültürleri ve kültürel çekicilikleri ile ayrı bir öneme sahiptir (Doğanay,1992:s.47).

1.1.2.13. Gastronomi Turizmi

Gastronomi terimi, Yunanca gaster (mide) ve nomas (yasa) sözcüklerinden meydana gelmiştir. Gastronomi; ülke ya da bölge mutfaklarını birbirinden ayıran, bir ülkenin ya da bölgenin yiyeceklerini, yeme-içme alışkanlıklarını ve yiyecek hazırlama tekniklerini ifade etmektedir(Kivela ve Crotts, 2005). Bir diğer ifadeyle gastronomi, kültür ve yemek arasındaki ilişkiyi inceleyen yeme-içme bilimi ve sanatı olarak da tanımlanmaktadır (Çavuşoğlu 2011:s.527). Bölgeden bölgeye değişiklik gösteren yemek kültürü, ziyaretçilerin ilgisini çekmekte ve bu doğrultuda oluşan gastronomi turizmi, turistik çekicilik unsuru olarak turizm çeşitleri arasında yerini almaktadır. Bir ülkenin turizmde, turistlerin yer seçiminde o ülke mutfağı önemli kriterlerden biri durumuna gelmektedir. Gerek iç gerekse dış turizm sektörü büyümek ve çeşitliliğini arttırmak amacıyla gastronominin çekiciliğinden yararlanmaktadır (Göker,2011:s.1-3 ; Selwood, 2003:s.179).

Turizm potansiyelinin tanıtılmasında ülkelerin kendi mutfak kültürlerinin kullanılması ve tanıtılması günden güne önem kazanmaktadır. Yeme ve içmenin sanata dönüştürülmesi olan gastronomi günümüzde turizmle bütünleşmeye ve ülke tanıtımlarında aktif bir rol oynamaya başlamıştır. Kültürel iletişimin ve etkileşimin bir sonucu olarak da dünya mutfakları gelişme göstermeye başlamıştır (Küçükaltan, 2009). Gastronomi turizmi, daha önce yaşanmamış bir yiyecek ve içecek deneyimi yaşamak için seyahat motivasyonu yaratan ve seyahat davranışlarının güdülenmesine

önemli ölçüde yardımcı olan turizm şekli olarak tanımlanabilmektedir (Deveci vd. 2013:ss.30-34)

Gastronomi, Türkiye’de de birçok destinasyona değer katacak potansiyel taşımaktadır. Yöreden yöreye ve bölgeye göre farklılaşmaktadır. Dünyanın en zengin mutfakları arasında yer alan Osmanlı ve Türk Mutfağı, doğru bir konumlandırma ve yaratılacak çekici bir imajla, destinasyonların markalaşmasına büyük katkılar sağlayacaktır (Güzel,2009:s.28; Cömert, 2014).

TÜRSAB Gastronomi Raporuna göre, 2014 yılında Türkiye’ye gelen 41 milyon 415 bin turist yaptığı toplam harcama 34.3 milyar dolardır. Bu harcamanın 6 milyar 523 milyon dolarını yeme içmeye yapılmıştır. 2014 yılında turistlerin Türkiye’de yaptığı harcama içinde yemeğin payı yüzde 19-20 dolaylarındadır. Turist başına yapılan 828 dolar olan harcamanın 157 doları yeme içmeye yapılmıştır. Türkiye’nin hedefi gastronomi turizmi ile bu rakamı 250 dolara çıkarmaktır. Türkiye’de yemek turizmiyle ilgili faaliyette bulunan kurum, şirket, toplulukların sayısı sadece 94’tür. Bu rakamla dünya sıralamasında 23’üncü olabilen Türkiye; ABD, Avustralya, Kanada gibi denizaşırı rakiplerinin yanı sıra Fransa, İspanya, Yunanistan gibi pek çok Akdeniz ülkesinin de gerisinde yer almaktadır (TÜRSAB, 2014)

Birleşmiş Milletler (BM) Dünya Seyahat Örgütü’ne göre, dünya turizm gelirleri içerisinde yeme-içme harcamalarının payı yüzde 30 seviyesindedir. Turistlerin yüzde 88.2’si “Seyahat için destinasyon seçme kararında yemek çok önemli” diyor (UNWTO,2015).

1.1.2.14. Endüstri Turizmi

İş turizmi dünyanın karlı, hızlı büyüyen en büyük endüstri sektörüdür. İş turizmi iş seyahati ve boş zaman aktivitelerinin birleşimi olarak tanımlanır. İş amaçlı seyahat edenler fiyatlar konusunda eğlenme amaçlı seyahat edenlerden daha az hassastırlar ve yaklaşık olarak iki kat daha fazla para harcamaktadırlar. İş seyahati yapanların üçte ikisi imkanları olduğu zaman iş seyahatlerini dinlenme eğlenme amaçlı uzatmaktadırlar. Bu sebepten dolayı iş turizm pazarında çok büyük bir

potansiyel mevcuttur. Gelecek yıllarda iş turizminin seyahat endüstrisi tedarikçileri için en sıcak büyüyen pazarlardan biri olacağı beklenmektedir. İş seyahati yapanlar evden uzakta oldukları zaman doğal olarak daha çok zamana sahiptirler. Eğer gerekli çaba en az ve risk düşükse turizm aktivitelerine katılmaları oldukça muhtemeldir. oteller bu turizm türünde tipik olarak turistik seçenek ve bilgi sağlama açısından başlangıç noktası olarak hareket ederler (www.tradeforum.org).

Endüstri turizmi sadece ikinci konumdaki şehirlerle alakalı bir pazar değil aynı zamanda oldukça geleneksel başarılı bir şekilde turist çekmiş şehirler içinde ilginç bir katkıdır. Ziyaretçiler standart bir şehir turu programının çeşitlenmesini isterler ve endüstri turizmi mevcut turist destinasyonlarına biraz tat tuz katmak için ilginç bir araç olabilir ve böylece de ikinci kez ziyaret için talep yaratır. Şehir turizminin çok belirgin iki özelliği vardır. Bir taraftan kültür turizmi diğer taraftan da iş, konferans turizmidir. Kültür turizmi çok daha fazla öğrenmeyle ilişkilidir. Şehir turizminin ilk özelliğine daha geniş bir açıdan bakıldığında her ikisinin de endüstri turizmi tarafından sağlanabilen kültür ve öğrenme deneyimlerini içerdiği görülmektedir (Van den Berg, v.d. 2003).

Bazı ülkelerde endüstri turizmi çoğunlukla faaliyet halindeki firmaları ziyaret etmekle ilgilidir, diğer ülkeler de ise endüstriyel mirası (faaliyet halinde olmayan) ziyaret etmeye referans eder ya da her iki anlamını da içerir. Gelecekte ziyaretçiler amaçlı ziyaretlere çok daha fazla dikkatlerini vereceklerdir. Bundan dolayı da ziyaret yerleri kendi ilgilerine hitap eden yerler olacaktır. Popüler turist destinasyonlarındaki değişiklik, pasif destinasyonlardan aktif destinasyonlara ve eğlenceden öğrenmeye doğru bir değişimdir. Bu değişiklik geleneksel müze ya da tarihi bina ziyaretlerinin azalacağını, interaktif bilim parkı ve müze ziyaretçilerinin sayısının artacağını vurgulamaktadır. Endüstri turizmi eğitsel bir deneyimdir ve bu açıdan pazarda iyi bir yer edinmiştir. Yine de onun diğer turistik durumlarla ilgili ilişkisi, ziyaretçilerin bir makinayı kullanabilmeleri gibi bir üretim sürecine aktif olarak katılmalarıyla daha bile ileri götürülebilir (Otgaar, 2010:s.6).

Endüstri turizminin faydaları şu şekilde sıralanabilir;

Martin ve Mason (1993)'a göre ilk olarak endüstri turizmi üretilen ürünün pazarlanmasına ve şirketin marka ve imajının artırılmasına çok önemli bir katkı sağlar. İkinci olarak iş turizmi günlük üretim sürecini destekler. Çalışanların çalıştıkları firmadan gurur duymalarından dolayı şirket turları potansiyel olarak verimliliğe katkıda bulunur. Üçüncü olarak endüstri turizmi girdi üretme fırsatı yaratabilir, örneğin ürün yada hediyelik eşya satarak yada temin ederek. Giriş bileti satışından da aynı zamanda direkt gelir sağlanabilir. Dördüncü olarak, endüstri turizmi kurum sosyal sorumluluk ve belediyelerin katılımı ihtiyacına cevap verir. Şirket turları faaliyet yapma lisansını garantilemeyi amaçlayan stratejinin de bir parçası olabilir. Ziyaretçi olarak şirketler personellerine, çevrelerine ve içinde faaliyet gösterdikleri topluma genel olarak nasıl davrandıklarını gösterebilirler. Bu strateji özellikle negatif olarak bilinme ve zararlı bir üne sahip olma riski taşıyan kimyasal ya da enerji sektörü gibi firmalar için ilginçtir. Beşinci olarak, endüstri turizmi işgücü çekmeye katkı sağlayabilir. Özellikle üretim süreciyle ilgilenenler ve şirkete karşı olumlu tutumu olanlar, öğrenciler ve eğitimciler için şirket turları potansiyel işgücü elde edilmesini sağlarlar. Endüstri turizmine yatırım, imaj ve tesisler açısından dikkat çekici şehirler yaratılmasını sağlar ve bunun sonucu olarak da eğitilmiş insanların yaşayacakları çekici yerler olacaklardır (Williams ve Shaw ,1992).

1.1.3. Turizmin Türkiye' de Sosyo Ekonomik Etkileri

Gelişmişlik düzeyine bakmaksızın turizmin, ülkelerin ekonomik gelişiminde belirli bir payı bulunmaktadır. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde, tasarrufların azlığı, yeterli ihracat olanaklarının ve kaynaklarının olmaması, gerekli olan döviz gelirlerinin ucuz ve zahmetsiz elde edilmesi yönünde turizme önemli görevler yüklenmektedir (Bahar ve Kozak, 2006:s.129).

Farklı kültürel ve toplumsal yapıdaki milletlerin birbirleri ile yakınlaşması ve çeşitli ilişkiler kurması turizmin sosyal işlevidir. Kültürel fonksiyonu ise diğer ülkelere yapılan seyahatler sonucu bilim, kültür ve sanat eserlerinin, yerleşim ve

yaşayış biçimlerinin turistik faaliyetlerden etkilenecek değişikliğe uğramasıdır (Zengin, 1999:s.82).

Türkiye özellikle son yıllarda turizmi önemli ölçüde teşvik ederek dış turizm gelirlerini artırma ve bu gelirlerle ödemeler dengesi açıklarını kapatma politikası benimsemiştir. Benimsemiş olduğu bu politikada önemli oranda başarı sağlayan Türkiye için ödemeler dengesini olumlu etkileyen en önemli kalemlerden birisinin turizm olduğu görölmektedir (Kocaeli Üniversitesi, 2015). Turizmin diğer faydaları arasında ekonomik yapının çeşitlenmesi, bölgeler arası gelir, çalışma sahası, iş olanakları ve istihdam eşitsizliklerinin ortadan kalkması, belediyelere gelir sağlanması, ekonomik kalkınmanın hızlanması, üretimin artması ve fiziki ve alt yapının geliştirilmesi vardır (Rösch,1986:s.19).

Turizmin gelir getirici etkisi dış ödemeler dengesini pozitif yönde etkiler. Ülkede kişi başına düşen ulusal gelir arttığı için refah seviyesi yükselir. Türkiye'nin geleneksel tarım ve sanayi ürünleri ihracatından, gerekli döviz gereksinimini bütünüyle kapatacak bir gelişme olasılığı kısa ve orta vadede oldukça düşüktür. İşçi dövizleri ve dış finansman girdileri ise her zaman istenen boyutlara ulaşmamaktadır. Bundan dolayı aktif dış turizm Türkiye için önemli döviz girdisi sağlar (Çımat ve Bahar,2003:s.4). Turizm gelirinin artışının yüksekliği bu alana yapılan yatırımların da artmasına yol açarak istihdam yaratır.

Türkiye, 24 Ocak 1980 dönüşümünden sonra, turizm sektöründe önemli atılımlar gerçekleştirmiştir. 1980'li yıllarda turizm, Türkiye ekonomisinde en gözde alt sektörlerden biri haline gelirken; bu gelişmenin sosyal, kültürel ve ekonomik etkileri önemli boyutlara ulaşmıştır. 1983 yılı, Türk turizmi için canlanma döneminin başlangıcı olarak kabul edilebilir. 1980 döneminden günümüze kadar geçen süre içinde, Türkiye ekonomisinde turizm; hem turist sayısı hem de turizm gelirleri yönünden önemli sayılabilecek artışlar göstermiştir (Çoban & Özcan, 2013).

İç turizm akımları endüstrinin gelişme dinamiğini oluşturur. Ülke içinde vatandaşlarına tatil olanağı sunmayan, tatil gereksinimini karşılamayan ülkelerin turizmde başarılı olmaları beklenemez. Turizm talebinin varlığı potansiyeli ve talebin gerçekleşmesi turizm endüstrisinin yabancı pazarlara ve firmalara olan bağımlılığını

azaltır. Turizm endüstrisinin sağlıklı gelişimi ve bağımsızlığı için güvence sağlar. Türkiye turizmi ise; yabancı turizm pazarları hedeflenerek geliştirilmektedir. İç dinamikten yoksun bir turizm endüstrisi yabancıların denetimine girer. Yerli seyahat acentalarının orta büyüklükteki ve küçük konaklama birimlerinin verimliliği varlıklarını sürdürebilmeleri iç turizm talebine dayanır (Gökdeniz, v.d. 2009:s.216).

1.1.4. Türkiye'nin Turizm Potansiyeli

Türkiye, yasal turizm olgusuyla ilk kez 1934 yılında tanışmıştır. Belirtilen yılda "İktisat Vekaleti Teşkilat ve Vazifeleri Hakkındaki 2540 Sayılı Kanun" ile turizm faaliyetlerinden "Türk Ofis" adlı kurum sorumlu tutulmuştur (Yağcı, 2007,s:17). Türkiye'de turizm sektörünün önemi, planlı dönemin başladığı 1960'lı yıllardan beri vurgulanmış fakat tam anlamıyla çağdaş bir turizm yapılanmasının gerçekleşmesi yolundaki adımlar, 1980'li yıllarda atılmaya başlanmıştır (Kar, vd.2004:s:91-92). 1980'li yılların başından itibaren Türkiye'de turizm sektörünün gelişimine özel bir önem verilerek, söz konusu gelişimi sağlayacak ve hızlandıracak önlemler alınmıştır (Avcıkurt ve Erdem, 2005:s:53). Yapı değişikliğinin temel nedeni, bu yıllarda kitle turizmi için gerekli altyapısının ve uygun turizm üstyapısının oluşturulmasıdır. Ekonomik verilere bakıldığında turizmin Türkiye ekonomisini etkileyen önemli bir sektör olmaya başladığını göstermektedir. Yapı değişikliği, turizm sektörünün çalışma biçim ve koşullarının uluslararası standartlara uyum göstermeye başlaması biçimindedir (Yarcan,1994:s.106). Türkiye'de turizmin gelişme süreci incelendiğinde; hem kamu hem de özel sektör çabalarının çoğunlukla dış turizme yönelik olarak gerçekleştirildiği görülmektedir. Geçmişte turizm yatırımları genellikle dış talebe yanıt verecek biçimde yapılmış, iç turizm hep bir can simidi ve kriz dönemlerinde kurtarıcı olarak görülmüştür (Gökdeniz ve Dinç, 2004:s.9-21).

Uluslararası turizm talebini etkileyen pek çok etmen vardır. Ancak bunlar için de tutundurma stratejilerinin payı son derece önemlidir. Reklam, halkla ilişkiler, propaganda, enformasyon vb. gibi konuları kapsayan tutundurma stratejileri ile bir ülkenin turizm ile ilgili amaç ve hedeflerine ulaşmak daha mümkündür (Akpolat, 2006).

Gelişmiş ülkelerde kültür turizmi kapsamında değerlendirilen turistik çekim öğeleri sanat eserlerinin sergilendiği müzeler, tiyatro, opera ve benzeri müzikal etkinliklerdir. Az gelişmiş ülkelerde ise dini ritüeller ve bunlara bağlı olarak meydana gelen sanat eserleri, el sanatları ve yerel toplumun günlük hayatta kullandığı her olgu ve obje de eklenir (Kahraman ve Türkay, 2006;s:48).

Yüksek değerlere sahip doğal ekolojik sahalar yüksek turizm potansiyeli anlamına gelmez. Bazı doğa parçaları, araştırma yapan uzmanlara, iyi eğitilmiş eko turistlere hitap ettiği ve sayıca da az oldukları için sınırlı turizm potansiyeli içerirler. Bazı doğal alanlar ise gerek erişim gerekse güvenlik gibi nedenlerle turistler için elverişli değildir (Kocaeli Doğa Turizmi Master Planı,2013).

1.1.4.1. Taşıma kapasitesi

Dünyada turizm faaliyetleri çok hızlı bir şekilde artmaya devam etmektedir. Bunun sonucunda turizmin kültürel, doğal ve fiziksel çevre üzerine olumsuz etkisinin olacağı görülmektedir. Birbirlerinin karşısı gibi görünen turizm ve çevrenin karşılıklı olumsuz etkileri en aza indirilerek sürdürülebilir turizm planlamasıyla çevrenin değerleri artırılabilir. Çevre ve turizm etkileşiminde, çevre turizm için önemli bir girdidir. Aynı biçimde Turizm de sürdürülebilir kalkınma bağlamında ele alındığında; sosyal, kültürel, doğal ve fiziksel çevrenin mevcut değerlerini koruyup, geliştirecektir (Karaaslan ve Özelçi, 1995:s.361-371).

1.1.4.1.1. Toplumsal Taşıma Kapasitesi

Turistik gelişme yöresinin toplumsal karakterlerinde değişikliğe yol açmaktadır. Toplumsal taşıma kapasitesi yerel halkın olumsuz etki olarak görmediği turizm gelişmesini sağlamaktır (Saveriades,2000:s.147-146). Yerel halkın turistlerin varlığına hoşgörü derecesi olarak da tanımlanabilen toplumsal taşıma kapasitesi toplumun ziyaretçilerden etkilenmemeye düzeyini ve ev sahibi halkın hoşgörü seviyesini gösterir. Bölge toplumunun kabul etmeyeceği etkileri yapmayan, maksimum kullanım düzeyi olarak tanımlanabilir (Fennell, 2002;s.48 ; Newsame, 2002).

1.1.4.1.2. Ekolojik Taşıma Kapasitesi

Ekolojik taşıma kapasitesi, turizmin fiziksel çevreye etki derecesiyle ilgilidir. Ekolojik taşıma kapasitesi çevre üzerinde olumsuz değişimlere neden olacak insan faaliyetlerinin sınırını ifade etmektedir. Buradan yola çıkarak, Walson, ekolojik taşıma kapasitesinin belirli kullanım düzeyinde, bitkiler ve hayvanlardan, toprak, su, hava, erozyona kadar uzanan tüm eko sistemin hangi kullanım düzeyine kadar etkileneceği ve bu kullanımın maliyetinin ne olacağı konularıyla ilgili olduğunu ifade etmiştir (aktaran Çavuş, 2004; s.36).

1.1.4.1.3. Ekonomik Taşıma Kapasitesi

Ekonominin turizme dayanma derecesiyle ilgilidir. Turizmin bölgeye yararları ile maliyetleri arasındaki dengedir. Ekonominin turizme aşırı bağımlılığı, diğer ekonomik sektörlerin ihmal edilmesi ile ilgilidir. Her bir taşıma kapasitesi birbirinden bağımsız değildir, fakat bir kapasitenin belirlenen eşiği kısa sürede aşılrken, diğer kapasiteler üzerine etkisi olmayabilir (Holden, 2002;s.141). Burada seçimin hangi yönde yapılacağı önem kazanır. Ekolojik dengemi korunacaktır yoksa ekonomik kazanç mı ön plana çıkacaktır.

1.1.4.1.4. İdari/fiziki Taşıma Kapasitesi

Fiziki taşıma kapasitesi belirli bir zamanda, aynı anda alınabilecek ziyaretçi sayısıdır. Bu kapasite, alana uygun insan sayısına, alanın büyüklüğüne, doğal, coğrafi koşullarına ve hava şartları ile turizm altyapısının kapasitesine dayanmaktadır (www.gelecekturizmde.com).

1.1.4.1.5. Psikolojik Taşıma Kapasitesi

Turistik deneyim sonucunda elde edilen tatminin en alt seviyesini belirleyen kavramdır. Psikolojik taşıma kapasitesi ziyaret eden kişilerin bölge ile ilgili memnuniyetlik derecesini gösterir (Holden, 2002:s.141). Psikolojik taşıma kapasitesi çoğunlukla turistlerin memnuniyetsizlikten önceki kabul ettiği faaliyetlerin kalitesi olarak da tanımlanmaktadır (Fennell, 2002;s.48).

İKİNCİ BÖLÜM

2. KOCAELİ İLİNİN TURİZM POTANSİYELİ

2.1. Kocaeli'nin Tarihsel Gelişimi

Çok önemli bir geçiş noktasına kurularak tarih boyunca önemini hiç kaybetmeden koruyan tarihî İzmit kenti, antik Nikomedia, Antik Bithynia bölgesinin başkentiydi. Bölgenin en önemli kentlerinden birisi olması yanında, Anadolu'nun Hellenistik, Roma, Bizans ve Osmanlı tarihinde oynadığı rolle başkent olma niteliğini hiç kaybetmemiştir (Çalık,2007:s.885). Nikomedia aynı zamanda başkent in erzak ihtiyacının çoğunu sağlayan ve yakın bölge için bir Pazar yeri olarak kaynaklarda ender olarak açıkça nakledilmiş bir ekonomik role de sahiptir (Foss, 2002:s.48).

M.Ö.262 yılında şehri inşa ettiren Büyük İskender'in Anadolu'yu fethetmekle görevli kralı Nikomedes, şehre eşinin ismini vermiştir. Giderek yükselen Bitinya Krallığı'nın merkezi Nicomedia, Büyük Hellenistik şehri olur. M.Ö. 91-94 yıllarında ise Romalılara bağışlanır. Nikomedia bir süre Latinlerin işgalinde kaldıktan sonra Selçuklulara geçer. Orhan Gazi zamanında Adapazarı ve Hendek yörelerinin valisi Akçakoca kenti alınca şehir Osmanlı Devletinin egemenliğine girer. Başlangıçta İznik'in yan komşusu anlamında İznikmid olan bu şehrin adı, zamanla İzmit'e dönüşmüştür.1888 yılına kadar İstanbul'a bağlı kalan İzmit bu tarihten sonra ayrı bir şehir olur. İstiklal harbi öncesi İngiliz ve Yunanlı kuvvetlerin işgalinde kalan şehir 28 Haziran 1921'de kurtarılmış olup cumhuriyet'in ilanından sonra Kocaeli vilayetinin merkezi olmuştur (Kocaeli İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2015).

1867'de Hüdavendigâr vilayetine bağlı bir sancak olan Kocaeli, kısa bir süre İstanbul vilayetine bağlanarak 1888'de II. Abdülhamid döneminde bağımsız bir sancak durumuna getirilmiştir. Bu dönemin ilk mutasarrıfı Selim Sırrı Paşa İzmit'te önemli bayındırlık etkinlikleri gerçekleştirmiştir. Bugün İzmit'in sembolü olan eski

demiryolu kenarlarındaki çınarlar Sırrı Paşa zamanında dikilmiştir (www.kvdb.gov.tr).

Kocaeli XIX. yüzyılda büyük bir göçe sahne olmuştur. Kırım Savaşı'ndan (1853-1856) sonra Tatarlar, 1855- 1864 arasında Çerkezler, 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'nda Rumeli ve Kafkasya'dan göç eden toplulukların bir bölümü Kocaeli'nin çeşitli yerlerine yerleşmişlerdir. I. Dünya Savaşı'ndan sonra 20 Kasım 1918'de İngilizler Kocaeli'ni işgal etmiş, 27 Ekim 1920'de Yunanlılara bırakılmış, 27 Haziran 1921'de de işgalden kurtarılmıştır. Cumhuriyetin ilanından sonra il olmuştur. İzmit çevresinin Osmanlı topraklarına katılmasında payı olan Akçakoca Bey'den ötürü de buraya Kocaeli ismi verilmiştir (www.kvdb.gov.tr).

Şehir Kanuni Sultan Süleyman döneminde en parlak dönemini yaşamıştır. İstanbul'un erzak, kereste ve yakacak odunu İzmit'ten tedarik edilmiştir. Anadolu'dan gelen kervanlar İzmit'te dağılırdı, yükler burada bırakılıp gemilerle İstanbul'a devam edilirdi. Bu yüzden bu kişileri barındıracak hanlar ve kervansaraylar bakımından zengin bir kenttir (Tuğlacı 1985:s. 175).

2.2. Kocaeli'nin Turizm Potansiyeli

Kocaeli coğrafi yapısından dolayı Karadeniz ve Marmara Denizi sahil şeridi üzerinde yer almasıyla geleneksel turizm, Kuzey Anadolu Fayı üzerinde bulunması nedeniyle termal turizm, Bithynia krallığı başta olmak üzere Roma, Bizans, Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinden kalma eserlere sahip olması ve tarihi İpekyolu üzerinde yer almasından ötürü kültür ve tarih turizmi, korunmuş doğal yapısı nedeniyle doğa, sağlık ve spor turizmi, İstanbul ve Ankara'ya yakın olması ve Anadolu'yu Avrupa'ya bağlayan güzergâh üzerinde olması nedeniyle günümüzde turizm potansiyeli bulunan bir bölgedir. Kocaeli'nin öne çıkan turizm destinasyonları Tablo1'de gösterilmiştir (Doğu Marmara Turizm Sektör Raporu,2013).

Kocaeli yıllardan beri, Sanayi Şehri olarak anılsa da, 3000 yıllık Tarihi, eşsiz tabiat güzellikleri bakımından zengin, aynı zamanda Kültür-Turizm açısından her türlü imkanlara sahiptir. Bilhassa son yıllarda yapılan çalışmalarla, Kocaeli büyük bir atılım yaparak değişim ve dönüşüm projeleri ile artık Kültür ve Turizm alanında da

kendinden bahsettirmektedir. 3000 yıllık tarihi, Kartepe kış sporlarının merkezi, Sapanca gölü, Marmara denizi, Karadeniz'e olan kıyıları, Fauna ve flora zenginliği ile eşsiz tabiat güzelliklerine sahiptir. Restorasyonu yapılan çok sayıda tarihi yapı, açılan Arkeoloji ve Etnografya Müzesi, Gebze Osman Hamdi Bey Müzesi, Eskihisar Kalesi, Çoban Mustafa Külliyesi, Orhan Camii ve daha pek çok tarihi yapıyla yerli ve yabancı turistler için çekim merkezidir.

İstanbul ve Ankara pazarlarına yakın konumda bulunması da bölgenin tarımsal anlamda önemini arttırmaktadır. Bununla birlikte bölgenin doğal değerlerine dayalı turizm potansiyeli de yüksektir. Öne çıkan en önemli turizm çeşidi olarak termal ve doğa turizmi görülmektedir. Rekabet gücü yüksek olan doğa turizminin yanı sıra kongre, kültür ve tarih turizmi ile spor ve kış turizmi imkânları da bulunmaktadır (Kocaeli Odavizyon ,2013:s. 56).

2634 sayılı Turizm Teşvik Kanunu'na göre ülkenin doğal, tarihi, arkeolojik ve sosyo-kültürel turizm değerleri, kış, av ve su sporları ve sağlık turizmi ile mevcut diğer turizm potansiyelleri dikkate alınarak 12 alan Kültür ve Turizm Koruma ve Geliştirme Bölgesi olarak ilan edilmiştir. Koruma ve geliştirme bölgesi olarak Kocaeli ilinde Gölcük Yazlık Ilıca ve Kartepe turizm merkezi, Kocaeli-Sakarya Kıyı bandı Kültür ve Turizm Koruma ve Geliştirme Bölgesi olarak ilan edilmiştir. Bununla ilgili veriler Tablo 2'de gösterilmiştir (Doğu Marmara Turizm Sektör Raporu, 2013).

Kocaeli sanayi alanında bu kadar gelişmesine rağmen sosyal alanda İstanbul'a yakınlığı nedeni ile aynı gelişimi gösterememiştir. Ancak son yıllarda artan ihtiyaçlar doğrultusunda Kocaeli'nde eğitim, kültür ve turizm alanlarında birçok yatırımlar yapılmaya başlanmıştır. Ayrıca Tarihsel gelişimin yarattığı arkeolojik zenginlik ve açılan müzeler, Kocaeli'nde kültür turizminin de önünü açarak kültürel yaşama ve ekonomiye yeni açılımlar getirmektedir. Kocaeli bir sanayi kenti olmasının yanında aynı zamanda içinde kültür ve turizm olanaklarını barındıran bir kenttir. Karadeniz kıyıları, Kartepe yaz ve kış turizmi için ciddi bir potansiyel barındırmaktadır. Ayrıca tarihsel gelişimin yarattığı zenginlik Kocaeli'ni bu konuda ayrı bir yere taşımaktadır.

İlin sanayisi ile birlikte bu unsurların gelişmesi Kocaeli'nin sosyal açıdan olduğu kadar ekonomik açıdan da değerini arttırmaktadır (Zeytinoğlu, 2012).

Zamburkan'a (2015) göre yatırımcıların bölgeye ilgisi sonucunda 4-5 yıldızlı oteller sürekli çoğalmakta olup ülkemiz ve ilimiz turizmine sürekli hizmet etmektedirler Kocaeli ilinde bulunan turistik amaçlı hizmet veren tesisler ve kapasiteleri Ekler bölümünde Tablo 3 ve Tablo 4'te sunulmuştur. 2014 Yılı Konaklama Sektörü Yatırım Teşvik Belgeleri Turob Değerlendirme Raporu'na göre 2014 Yılı Ocak-Aralık aylarını kapsayan 12 aylık dönemde, ülkemizde 58 ayrı şehirde yeni yatırımlar yapılmıştır. Bu yatırımlardan ülke genelinde Kocaeli'nin aldığı pay, 316 otel ve 85.074 yatak kapasitesinin 4 adet otel ve 1.073 yatak kapasitesi şeklinde olmuştur (TUROB,2014). Tablo 5'te bu yatırımların otel türlerine göre dağılımı gösterilmiştir.

Kocaeli ilinde 60'ı A sınıfı, 14'ü C sınıfı olmak üzere toplam 74 adet TÜRSAB'a kayıtlı seyahat acentesi bulunmaktadır (Doğu Marmara Turizm Sektör Raporu,2013).

Bölge 2013 yılı itibariyle; 35' i faal, 3'ü inşaat aşamasında ve 3 adet onaylı olmasına rağmen yapılaşma faaliyeti bulunmayan toplam 41 adet liman tesisi; 1 adet Havalimanı (Cengiz Topel), 331 km otoyol, 1.903 km il ve devlet yolu; 255 km demiryolu ile güçlü bir ulaşım altyapısına sahiptir. TEM otoyolu ile D100 ve D130 karayolları ülkenin en yoğun karayolu hattı olarak öne çıkmakta ve İstanbul'u İzmir, Ankara, Samsun ve tüm Türkiye'ye bağlayan yegâne güzergâh bölgeden geçmektedir. Kuzey Marmara ve Batı Karadeniz Otoyolu, Körfez Geçişi ve Gebze Orhangazi Otoyolu projeleri de bölgenin erişilebilirliğini arttırmakta ve ulaşım üssü olma özelliğini pekiştirmektedir. Karayolu erişimiyle beraber; hızlı tren (1 hat), Haydarpaşa-Eskişehir- Ankara (2 hat mevcut) ve Sincan-Gebze (4 ve 5. Hatlar – Akyazı üzerinden proje aşamasında) olmak üzere 2023 yılına kadar Gebze ve İstanbul'a ulaşan 4 adet demiryolu hattı ve 1 hızlı tren bağlantısının yanı sıra bölge içerisinde çeşitli yatırımlar gerçekleştirilecektir (Kocaeli Odavizyon ,2013:s. 56).

2.2.1. Ulaşım

Bir ülkenin yada bölgenin bölgenin turistik cazibeleri ne kadar çok olursa olsun, normal ulaşım araçlarıyla bu çekiciliklere ulaşamıyorsa çok az değer taşımaktadır (Özgüç, 1983:s.57). Ulaşımın mümkün olduğu kadar az sürede zaman ve maliyet olarak az zahmet ile gerçekleştirilebilmesi, çekiciliği olan yöreye olan talebin artmasını sağlayacaktır. Başka bir ifade ile turistik çekiciliği yüksek olan bir yörenin ulaşım imkanları yüksek ve ucuz ise o yöreye olan talep artacaktır. Karayolu, havaalanı, demiryolu, limanlar ve toplu taşıma araçları gibi altyapı tesisleri ile bunların büyüklüğü, ulaştırma araçlarının sıklığı, güzergahları ve düzenli seferler, ulaşılabilirliği etkileyen en önemli faktörlerdendir (Adan, 2004: s.22).

Kocaeli hem Karadeniz'e hem de Marmara'ya açılan bir ildir. Bundan dolayı kara ve deniz ulaşımı açısından Türkiye'nin en yoğun merkezlerinden birisi olarak dikkat çekmektedir. İlde Körfez'de bulunan iki büyük limanın (Derince ve Yarımca) yanı sıra 34 özel iskele ile de deniz ulaşımı yapılmaktadır. Kocaeli ili, demiryolu ve karayolu bağlantıları açısından da kilit bir konumdadır. Avrupa'dan Ortadoğu ve Asya'ya uzanan karayolu ve demiryolu bağlantıları ilden geçmektedir (Kocaeli Rehberi, 2013).

Karayolu; Kocaeli, İstanbul'u Trakya dışındaki diğer tüm illere bağlayan kara ve demiryolu üzerinde yer almaktadır. Bölgenin ikinci büyük kenti Bursa'nın İstanbul'a bağlantısı da Kocaeli üzerinden yapılır. 2000 m²'lik bir alanda hizmet veren İzmit Otobüs Terminali'nin merkeze uzaklığı 4 km olup diğer illere ait otobüs firmalarına ait peronlar bulunmaktadır (Kocaeli Kültür Envanteri, 2011).

Demiryolu; Kocaeli, İstanbul ve Trakya'yı Anadolu'ya bağlayan demiryolu üzerindedir (www.ubak.gov.tr ; Kocaeli Tarım Master Planı,2002:s.19). 2014 yılında seferlerine başlayan hızlı tren günde 10 defa İzmit istasyonuna uğramaktadır. Bu seferlerin 3'ü Ankara-İstanbul, 3'ü İstanbul-Ankara, 2'si İstanbul-Eskişehir ve 2'si de Konya-Eskişehir seferlerini yapan İzmit'te durağı bulunan tren hatlarıdır (www.kocaeligazetesi.com.tr).

Denizyolu; Derince Limanı Ro-Ro seferlerinin yapıldığı ve Uluslararası yük ve yolcu gemilerinin kullanabildiği bir limandır. Gebze-Eskihisar'dan, Yalova-Topçular'a 24 saat arabalı vapur seferleri yapılmaktadır. İzmit Marinadan, Gölcük, Derince, Değirmendere ve Karamürsel'e vapur seferleri, Karamürsel- Hereke arasında ise yolcu vapuru seferleri bulunmaktadır (www.kocaeli.bel.tr).

Havayolu; Kocaeli'de bulunan Cengiz Topel Havalimanı şehire 15 Km uzaklıktadır. 2100 metre² iç hatlar terminal binası ve 93 araç kapasiteli otoparkı bulunmaktadır. Ulaşım taksi, minibüs ve otobüslerle sağlanmaktadır. 2 Kasım 2011 tarihinde yapılan törenle Trabzon'a ilk uçuş yapılmıştır. Fakat daha sonra talep azlığı nedeniyle Eylül 2014'te, tarifeli sivil uçuşlara kapanan Cengiz Topel Havalimanı'nda uçak seferleri 5 Mayıs 2015'te yeniden başlamıştır (www.cografya.gen.tr). Kocaeli Büyükşehir Belediyesi'nin 250 numaralı otobüsü Cengiz Topel Havalimanı'na direkt sefer yapmaktadır. Kirazlıyalı'dan Cengiz Topel'e saat 07.30'da hareket eden 250 numaralı otobüs, D-100'den devam ederek, Tütünçiftlik, Körfez, 95 Evler, Derince, Çenesuyu, Seka Devlet Hastanesi, Orduevi, Halkevi, Vilayet Durağı, 42 Evler, Kandıra Sapağı, Otogar, Kavakçılık, Yahya Kaptan, Goodyear ışıklar, Köseköy ve Uzunçiftlik güzergâhlarından Cengiz Topel Havaalanı'na yolcuları taşımaktadır (www.haberler.com). Cengiz Topel Havalimanı dışında en yakın havaalanı bir saat uzaklıkta bulunan İstanbul Sabiha Gökçen Havaalanı ve Atatürk Havaalanı'dır.

2.2.2. Kocaeli'nin İklimi ve Bitki Örtüsü

Körfez ve Karadeniz kıyılarında ılıman, dağlık kesimlerde daha sert bir iklim hüküm sürmektedir. Kocaeli ikliminin, Akdeniz iklimi ile Karadeniz iklimi arasında bir geçiş oluşturmaktadır. İç kesimlerde yazlar sıcak ve az yağışlı, kışlar yağışlı, zaman zaman karlı ve soğuk geçer. Karlı günler sayısı, ortalama 12 gündür. Kocaeli'nin Karadeniz'e bakan kıyıları ile İzmit Körfezi'ne bakan kıyılarının iklimi arasında bazı farklılıklar gözlenmektedir. Yazın körfez kıyılarında bazen bunaltıcı sıcaklar yaşanırken Karadeniz kıyıları daha serindir (Kocaeli Rehberi 2013; Kocaeli Yürüyüş Parkurları,2011:s.40).

İklim turizm sektörünü yakından ilgilendirmektedir. Çünkü belirli iklim verileri yerine göre doğrudan birer turizm varlığıdır ya da diğer varlıkların çekiciliğinin artmasına sebep olurlar. Tabii varlık olarak iklim turizmin tükenmez kaynaklarından birini oluşturmaktadır (Zengin, 1999:s.100).

2.2.3. Tarım ve Hayvancılık

Kocaeli İlinde yetişen tarım ürünleri buğday, yulaf, mısır, ayçiçeği, şekerpancarı, tütün ve ketendir. İzmit Körfezinin çevresi sebze ekimine çok elverişlidir. Yılda 100 bin tona yakın sebze yetiştirilmektedir. Domates, lahana, ıspanak, bakla, kereviz ve enginar en çok yetiştirilen sebzelerdir. Meyve olarak başta elma olmak üzere kiraz, vişne, erik, şeftali, fındık, üzüm ve dut bol miktarda yetişir. Kocaeli’nde hayvancılık açısından çayır ve meralar azdır. Mer’a hayvancılığı gerilemekte, fakat besicilik gelişmektedir (www.cografya.gen.tr).

Türkiye’nin kuşlar açısından önemli bir konumdadır. Bu önem kuş türü ve çeşitliliğinin yanı sıra kuş göç yolları üzerinde bulunması, farklı yaşam alanları barındırması ve yerel iklim özellikleriyle de ortaya çıkmaktadır. Afrika ve Avrasya arasında köprü konumunda olan Türkiye, İsrail, Mısır ve Arabistan, Palearktik’te üreyen ve Afrika’da kışlayan pek çok göç eden kuş için birincil derecede göç rotası olarak bilinmektedir (Shirihai vd.,2000). Bölgenin, kuşların göç yolu üzerinde bulunması, avcı kuşlarla ilgili geleneği olan ve doğayla sürekli iç içe olan yöre insanının, rekreasyonel etkinlik olarak atmacılık ile uğraşmalarına sebep olarak gösterilebilir. Özellikle günlük işlerin bittiği ve günlük işlere ara verilmesi gerektiği dönemlere (çay sürgün araları ile çay sezonu bitimi, kivi hasadı ve kış hazırlıkları öncesi) denk gelen atmacılık, yöre insanı için oldukça zor ve sıkıntılı geçen çalışma günlerinden sonra doğanın bütün güzelliklerinin yaşanabileceği, severek yapılan bir boş zaman faaliyeti olmaktadır (Bektaş vd. 2013:s. 64).

Kocaeli il sınırları içinde toplam 677 işletme, 42.092 koloni ile arıcılık yapılmaktadır (Kocaeli’de Tarım, 2011).

2.2.4. Doğal Kaynaklar

Turizmin gelişimi için önemli olan o yöreye özgü doğal kaynaklardır. Bu kaynakların ekonomik kullanımları, korunmaları, statüleri ve iklim gibi öğeler turizm gelişimi için potansiyel kaynaklar envanterini içermektedir (Zengin,1999: s.57).

Turizm, II. Dünya Savaşı sonrası ülkelere döviz akışı sağlayan önemli bir sektör durumuna gelmiştir. Sanayileşme hareketine bağlı olarak, bireylerin, ekonomik gelirinin artması ve sahip olunan tatil haklarına bağlı olarak turizm gelişmiştir. Bugün dağ, göl, plaj, mağara, çağlayan gibi ilgi çeken oluşumlar turizmde doğal kaynak olarak kullanılmaktadır. Büyüyen hizmet sektörü de turizmin daha hızlı bir şekilde gelişmesine neden olmuştur (Coğrafya,Doğal Kaynaklar ve Çevre,ty:s:194).

Kocaeli İli'nin hem Marmara hem de Karadeniz'e kıyısı vardır. Bu kıyılarda tabii güzellikler içinde kumsal, plaj ve tesisler ile Derbent ve Bahçecik beldelerinde içme ve ılıcalar önemli turistik çekiciliklerdir (Zengin,2006:s.76). Beşkayalar Tabiat Parkı, Ballıkayalar Vadisi, Kartepe-Kuzuyayla, Sapanca Gölü kuzey kıyı kısmı zengin florası ile bitki inceleme olanağı sunan alanlardır. Darıca-Bayramoğlu Kuş Cenneti ve Temalı Parkı'nda da kuş gözetleme olanakları bulunmaktadır. Bitki ve hayvan zenginliğiyle Kartepe (1606 m.) kış turizminin yanında, yaz aylarında kampçılık, trekking ve gününbirlik piknik etkinliklerine de olanak sağlamaktadır. Kuzu Yaylası vahşi yaşam, doğal güzellikler, temiz hava, panoramik manzaraya sahiptir. Gebze'ye bağlı olan Tavşanlı Köyü'ndeki kireç taşlarının erimesi sonucu gelişen özgün jeomorfolojik şekilleri ile Ballıkayalar Vadisi dağcılık ve doğa yürüyüşleri yapmak açısından elverişli yerlerdir (www.kocaelikulturturizm.gov.tr). Kocaeli'de turizme kaynak olacak bol miktarda doğal zenginlik bulunmaktadır.

2.2.4.1. Kocaeli'nin Doğal Kaynak Suları

Kocaeli şifali kaynak suları ilede tanınan bir kenttir. Kentin değişik kesimlerinde çıkan doğal sular eski devirlerden beri bölge halkı tarafından değişik hastalıklara şifa olarak kullanılmaktadır.

a. Çenesuyu

Derince'nin kuzeyindeki en yüksek dağ olan Çenedağı'ndan yeryüzüne çıkan Çenesuyu, kendine has damak tadı ve kalitesiyle yurt çapında üne kavuşmuştur. Çenesuyu 1860'lı yıllarda lezzetiyle şairlerin mısralarına bile konu olmuştur. Sultan Abdülaziz tarafından 1863 yılında İzmit'te yaptırılan Kasr-ı Hümayun'un en önemli bölümlerinden olan Taç kapısı üzerinde bulunan kitabede, İzmit'li şair Savfet'in 22 dizecik kasidesi bulunmaktadır. Bu kasidenin bir beyitinde çenesuyundan şu şekilde bahsedilir. *“Toy sözlerim Çenesuyu gibi tatlı oldu. Dileğim odur, o ülke tahtını bağışlayan hakana”*. İsmi İzmit'le özdeşleşmiş bu tarihi ve şifalı su padişahlık döneminden Cumhuriyetin ilk yıllarına kadar boşa akmıştır (www.cenesuyu.com). Uzun yıllar çıktığı kaynağından şehir merkezine merkep ve katır sırtlarında taşınmıştır. Bugün Çenesuyu Derince Belediyesi'nin modern tesislerinde tam otomatik makinelerde hijyenik şartlarda el değmeden üretilerek dağıtımı yapılmakta ve Derince ilçesi Çenesuyu semtinde bulunan Kaşık Tesislerinde satışı da yapılmaktadır. Tamamen doğal bir kaynak suyu olan Çenesuyu, 1,500 yıldır hiçbir işlem görmeden yeryüzüne kendiliğinden çıkmaktadır. Hiçbir suni işleme tabi tutulmayan, ülkemizin en yumuşak suları arasında yer alan Çenesuyu'nun doğal yapısında kireç bulunmaması da, özellikle böbrek hastaları açısından suyun değerini daha da artırmaktadır. Zengin ve dengeli mineral içeriği ile Çenesuyu, çocukların diş sağlığı ve kemik gelişimi için şifalı su olarak bilinmektedir (Kocaeli Doğa ve yürüyüş parkurları, 2011; Kocaeli Kültür Envanteri, 2011; Kocaeli Turizm Rehberi,2014).

b. Yuvacık Kaynak Suyu

Yuvacık kaynak suyu Yuvacık yamaçlarının doğal ortamından çıkmaktadır. Bu suda uygun miktarda bulunan kalsiyum, güçlü kemik yapısının korunmasında ve tedavi edilemeyen bir hastalık olan 'Osteoporoz' un önlenmesinde, magnezyumunsa kalp damar ve sinir sistemi ile kasların sağlıklı kalmasında destekleyici özelliği sahiptir. Kalp damar sisteminin sağlıklı kalmasını desteklemektedir. Migren ve stres sebebiyle oluşan baş ağrısını azalttığı bilinmektedir. Alkol gibi toksin öğelerinin

hücreye zarar vermesini önlemeye yardımcı olmaktadır (Kocaeli Turizm Rehberi, 2010).

1750 yılından beri kullanılan Yuvacık kaynak suyu, günümüzde kaynağından el değmeden tam otomatik makinelerde doldurulup şişelenmektedir. Osmanlı Dönemi'nden kalan bu lezzetin kalitesi TSE tarafından da belgelenmiştir. Yuvacık kaynak suyu insan vücudunun ihtiyacı olan birçok minerale sahiptir. (Kocaeli Doğa ve yürüyüş parkurları, Mayıs 2011).

c. Alçat Suyu

Karamürsel'e 13 km uzaklıkta olan Akçat, şifalı sularıyla tanınmış bir bölgedir. Doğal haliyle içerisinde bakteri barındırmayan ve bulunduğu kapta yosun tutmayan Akçat suyu, günlük 70 ton kapasiteye sahip tesislerde damacanalara doldurularak halkın kullanımına sunulmaktadır (Kocaeli Doğa ve yürüyüş parkurları, Mayıs 2011).

2.2.4.2. Akarsular

Su kaynaklarının, bitki ve orman örtüsünün, yükselti farklarının bir arada uyumlu bir biçimde var olduğu turistik yerlerin çekiciliği çok artmaktadır (Toskay, 1993: s. 190). Kocaeli İli'nin toprakları tümüyle Marmara havzası içindedir. Bu havza Meriç, Susurluk ve Sakarya havzaları dışında Marmara bölgesinin hemen tümünü kapsamaktadır. Havzanın il sınırları içinde kalan bölümünde önemli sayılabilecek bir akarsu bulunmamaktadır. Ancak Kocaeli yarımadası, birçok çay ve dereyle yarılmış durumdadır. Genellikle kısa ve sel niteliğinde olan bu sular, ildeki yeryüzü şekillerinin oluşumunda önemli rol oynamaktadır. Akarsuların bir bölümü Karadeniz'e diğerleri ise İzmit Körfezi ya da Marmara'ya dökülmektedir (Kocaeli İli 2013 Yılı Çevre Durum Raporu,2014).

Marmara Denizi'ne dökülen akarsuların bir bölümü İzmit Körfezi'nin kuzeyinden, bir bölümü ise güneyinden gelerek Marmara'ya dökülürler. Körfezin kuzeyinden Marmara'ya dökülen akarsuların en önemlilerinden biri Tavşanlı (Dilovası) Deresidir. Pelitli köyünün güneybatısından doğan bir süre güneye aktıktan sonra dirsek yapıp doğuya, yine güneye dönerek Marmara'ya dökülen bu derenin

yaklaşık uzunluğu 12 km'dir. Marmara'ya Körfezin kuzeyinden dökülen diğer önemli akarsular Çayırova, Hatip, Ağadere, Derboğazı, Erenler, Kanlıbağ, Aydınlıkdere, Memelidere ve Bekirdere'dir. Marmara Denizi'ne Körfezin güneyinden dökülen sular ise genellikle Samanlı Dağları'ndan doğar, bu dağın kuzey yamaçlarındaki alçak düzlüklerden inerler. Bunların en önemlilerinden biri olan Serindere'nin Sıcakdere adlı bir kolu vardır. Sıcakdere Bursa'dan, Serindere ise Sakarya'dan il sınırına girer. Bahçecik yakınlarında birleşen iki kol Serindere adıyla akışını sürdürür. Kış ve ilkbaharın yağışlı günlerinde karların eridiği dönemlerde Serindere bir hayli kabarır. Samanlı Dağları'ndan doğan önemli akarsulardan biride Yalakdere'dir. 5 koldan beslenen Yalakdere'nin havzası hayli geniştir. Kış sonlarında suyu artan derenin Hersek yakınlarındaki Marmara'ya dökülen ağzında bir delta düzlüğü oluşmuştur. Marmara'ya bu kesimden dökülen diğer akarsular arasında Değirmendere, Halıdere ve Kazıklı Deresi sayılabilir (<http://kartepe.biz.tr> ; Kocaeli Doğa Turizmi Master Planı,2013:s.36 ; www.geography.Humanity.ankara.edu.tr).

2.2.4.3. Göller, Göletler ve Rezervuarlar

Sapanca Gölü, Sakarya ve Kocaeli illerinin sınırları içinde yer alan tatlı su gölüdür. Çevre yerleşimleri için de önemli bir içme suyu kaynağıdır. Gölün çevresi 39 km uzunluğundadır. Bununun 26 km'lik kısmı Sakarya İline, 13 km'si ise Kocaeli İline aittir. Batı bölümünün 7 km'si Kocaeli ili sınırları içinde kalmaktadır. Yüzölçümü 47 km² dir. Sapanca Gölü, kuzeyden E-5 karayolu, güneyden ise TEM Otoyolu ve demiryolu ile çevrelenmiştir. Bu özelliğiyle, Trakya ve İstanbul'u Anadolu'nun iç kesimlerine bağlayan güzergahların önemli kavşaklarından biridir. Yakın çevresi ise (Adapazarı, İzmit) hızla gelişen sanayi merkezleri konumundadır. İzmit kentinin suyunu sağlayan Kirazdere Barajının arkasında yer alan yapay göl ise 1,74 km²'lik bir alanı kaplamaktadır. Bir başka yapay göl ise Kocaeli Büyükşehir Belediyesi tarafından kentin su ihtiyacını karşılamak için yaptırılan barajın ardında su toplanması sonucu oluşan Yuvacık Baraj Gölüdür (Kocaeli,2001:s.16 ; www.sakarya-saski.gov.tr).

2.2.4.4. Denizler

Kocaeli İli, kuzeyinde Karadeniz, batısında Marmara ile çevrilidir. İlin Karadeniz'e olan kıyıları, yüksek kıyı tipinin özgün özelliklerini göstermektedir. Kocaeli'nin Marmara Denize'ne olan kıyıları, kuzey ve güney kıyıları olmak üzere iki kısımda incelenebilir. Kuzey kıyılarının seviyesi, körfezin oluşumundan sonra sürekli değişmiştir. Bu kesimdeki taraçalar bu bahsedilen sürekli değişimin sonucudur. Yelkenkaya Burnu ile Darıca arasında bir girinti oluşturan kesim yüksektir. Hereke'den sonra kıyılar sığlaşmaya ve yığıntı şekilleri belirginleşmeye başlar. Şirinyalı'nın doğusunda, yüksek kıyılar biter ve alçak kıyılarla yığıntı şekilleri ortaya çıkar. Bu kesimde derelerin genişlemiş olmasından ve kıyının sığ olmasından dalgaların bu kesimdeki aşındırma etkisi azalmıştır. Bunun sonucu olarak ta kuzeyden inen dereler, taşıdıkları birikintileri yığarak deltalar oluşturmuştur (<http://megepistanbul.meb.gov.tr> ; www.csb.gov.tr).

Derince'nin doğusundaki kıyı, alçalarak sürer. Şirintepe yöresinde 60 m'ye çıkan denizel taraçalar oldukça belirgindir. İzmit'e doğru gidildikçe insan faktöründen dolayı değişime uğramasına karşın alçak kıyılar devam etmektedir. İzmit Körfezi'nin güney kıyıları, denizin akarsu vadilerininin ağız kesimlerini doldurması sonucu alçalmıştır. Bu kesimdeki yüksek kıyılar, daha çok Değirmendere ile Karamürsel arasında bulunmaktadır (www.geography.humanity.ankara.edu.tr ; www.csb.gov.tr ; Kocaeli Doğa Turizmi Master Planı, 2013:s.38).

2.2.5. Ticaret ve Sanayi

Kocaeli, Cumhuriyetle birlikte sanayileşme alanında en hızlı gelişen illerden birisidir. Bunun ana sebebi İstanbul'a yakın olmasıdır. 1934 yılında İzmit'te ilk kâğıt üretim tesisi olan İzmit Kâğıt Fabrikası açılmış, bunu 1944'te ikinci Selüloz ve Kâğıt Fabrikası takip etmiştir. SEKA tesisleri 1954, 1957 ve 1959 yıllarında genişletilmiştir. Bunun sonucu olarak ta günümüze kadar devam eden hızlı bir sanayileşmeyle Kocaeli, Türkiye'nin ileri sanayi bölgesi durumuna gelmiştir (Kocaeli, 2001:s.61).

Kocaeli bir sanayi kenti olarak GSYİH'nın % 69.9'unu sanayi sektöründen elde eden bir bölgedir. Sanayi odasına bağlı yaklaşık 1300 sanayi kuruluşu ilde faaliyet göstermektedir. Bu sanayi kuruluşları ağırlıklı olarak Gebze, İzmit ve Körfez ilçelerinde toplanmıştır. Ülkemizin en büyük 100 sanayi kuruluşunun 18'i Kocaeli'nde bulunmaktadır. Kocaeli'nin imalat sanayi açısından ülke içindeki ve dış ticaretteki payı ise % 13'tür (Kocaeli Doğa Turizmi Master Planı, 2013:s.47).

Bölgede sanayi kuruluşlarının yanı sıra bilimsel araştırma ve geliştirme merkezleri de Kocaeli ekonomisini güçlendirmektedir. İl sınırları içindeki Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü, Kocaeli Üniversitesi, Sabancı Üniversitesi, Marmara Araştırma Merkezi, TÜBİTAK, TSE Merkez Laboratuvarları, TEKMER, TÜBİTAK Teknoparkı, GOSB Teknoparkı ve KOÜ Teknoparkı Kocaeli'de bilimsel gelişmelere ivme katan kurum ve kuruluşlardır (www.koto.org.tr).

Kocaeli'yi sanayi kenti olarak görenler doğal olarak bulunduğu coğrafyanın güzellikleri konusunda da bilgi sahibi olmak istemektedirler. Edüstrileşmeyle birlikte gelişmesi gereken iş turizmi olanakları henüz kullanılmamıştır. Fakat Kocaeli kent kimliği oluşturma ve gelecekte dünya kentleri arasında yer alacak turizm potansiyeline sahiptir. Kocaeli özellikle kongre ve doğa turizmi gibi iki önemli turizm alanında çalışıp geçmişteki gibi kentsel tercihlerini çeşitlendirmeyi göz ardı etmediği zaman dünya kentleri arasında yerini alacak ve büyük kongrelerin yapıldığı bir kent olacaktır. 5000 yatak ihtiyacı gerektirecek bir potansiyele sahiptir (Sivas, 2007,s: 350).

2.2.6. Kocaeli'nin Doğa Turizm Değerleri

Kocaeli ilinin Karadeniz ve Marmara Denizi gibi 2 ayrı denize kıyısının olması, yayla turizmine elverişli platolar, orman zenginliği, doğal güzelliği olan çok sayıda mekan, kış turizmine uygun alan, yamaç paraşütü, dağcılık sporları, trekking, bisiklet turları ve daha birçok turistik aktivitenin yapılabilir olması bölgeyi oldukça önemli bir destinasyon yapmaktadır (Kocaeli Doğa Turizmi Master Planı 2013-2023, 2013).

Kocaeli İli Beşkayalar Tabiat Parkı, Ballıkayalar Vadisi, Kartepe-Kuzuyayla, Sapanca Gölü kuzey kıyı kısmı, Darıca-Bayramoğlu Kuş Cenneti ve Temalı Parkı ve Kartepe (1606 m.) kayak merkezi zengin florası ile faunaya sahip yerlerdir. Bu yerler ilde botanik (bitki inceleme), dağa tırmanma, kuş gözleme (ornitoloji), karavan ve kampçılık, doğa yürüyüşü (trekking), foto safari, kış turizmi olanağı sunan alanlardır (KMÜ, 2012,s:120).

Turizm istatistiklerine göre 1 yıl içinde Türkiye'ye gelen turistlerin %28'i İstanbul'a gelmektedir. Etkin tanıtımlar yapılarak İstanbul'a gelen turistlerin yüksek oranının Kocaeli bölgesini ziyaret etmeleri sağlanabilir. Bir sanayi kenti olarak tanınan Kocaeli'nin doğal güzelliklerinin ve doğa turizmi yüksek potansiyelinin fark edilmesiyle birlikte, turist sayısındaki artış hem bölgenin ekonomik girdisini artıracak hem de sanayi dışında farklı iş istihdamları yaratacaktır. Bunun sonucu olarakta kent hem farklı bir vizyona sahip olacak hemde "kirletmeden ve doğal kaynakları tahrip etmeden" finansal bir kaynak elde etmiş olacaktır (Kocaeli Doğa Turizmi Master Planı, 2013:s.82).

2.2.6.1. Kocaeli' nin Tabiat Parkları

Kocaeli İli'nde Orman ve Su İşleri Bakanlığı I.Bölge Müdürlüğü Kocaeli Şube Müdürlüğü sorumluluğunda 6 tabiat parkı bulunmaktadır. Bunlar; Ballıkayalar Tabiat Parkı, Beşkayalar Tabiat Parkı, Uzuntarla Tabiat Parkı, Suadiye Tabiat Parkı, Kuzuyayla Tabiat Parkı, Eriklitepe Tabiat Parkıdır (Kocaeli Doğa Turizmi Master Planı,2013:s.83).

a. Ballıkayalar Tabiat Parkı

Kocaeli İli, Gebze İlçesi sınırları içinde bulunan Ballıkayalar Tabiat Parkı jeomorfolojik, biyolojik, jeolojik, peyzaj ve rekreasyonel özellikleri açısından korunması ve gelecek kuşaklara aktarılması amacı ile 6 Eylül 1995 tarih ve 22396 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan 21 Temmuz 1995 tarihli Bakanlar Kurulu Kararı ile Tabiat Parkı olarak ilan edilmiştir (<http://kocaeli.ormansu.gov.tr>).

Ballıkayalar Tabiat Parkı değişik noktalarda farklı peyzaj özellikleri göstermektedir. Bunlardan ana kaynak olan park alanının güneyinde bulunan

Ballıkayalar Vadisi derin kanyon tipi özellik gösterir. Kanyon duvarları ile birlikte, vadi içindeki akarsuyun kireç taşlarını eritmesi ve aşındırması sonucunda oluşan oyuklar, kovuklar, dev kazanları ile bunları çevreleyen doğal bitki örtüsü tabiat parkının en önemli doğal değerleridir (Kocaeli Turizm Rehberi,2013:s102). Tabiat Parkı ve Kanyon vadi içerisinde zorluk derecesi kullanıcının performansına bağlı olan 77 adet rota bulunmaktadır. Türkiye’de halen 12 ay boyunca tırmanış imkanı sağlayan tek yer olma özelliğine sahiptir (<http://selamisarac.com>).

b. Beşkayalar Tabiat Parkı

Kocaeli İli, Başiskele İlçesi sınırlarında içinde yer almaktadır. Beşkayalar Tabiat Parkı vadi boylarında bilimsel ve eğitsel açıdan zengin çeşitliliğe sahip bitki örtüsü ve manzaraya sahiptir. Derin kanyonlarla desteklenen bir saha olması ve diğer özelliklerinin yanında yaban hayatı ve açık hava rekreasyonu yönünden zengin bir potansiyel arz eden yapısı, yaylaları, mağaraları, çadırlı kamp alanları ve trekking güzergahları ile de ayrı bir öneme sahiptir. Bundan dolayı 27 Şubat 1998 tarih ve MPG.MPD.1.BK.01/190 Bakan Oluru ile Milli Parklar Kanunu’nun 3.Maddesi uyarınca Beşkayalar Tabiat Parkı olarak ilan edilmiştir. Ankara, Sakarya, İstanbul, Bursa, Yalova ve Kocaeli İlleri’nin ortasında yer almaktadır. Bu özelliğinden dolayı yakın çevredeki illerden hafta sonları gruplar halinde günübirlik, kamp ve treaking için gelen ziyaretçiler olmaktadır (Kocaeli Kültür Envanteri,2011:s.350).

Vadi boyunca yer alan dik kayalık yamaçlar, görsel güzelliğin yanı sıra kaya tırmanışçıları için de alternatif imkanlar sunmaktadır (www.kocaelidagcilik.com).

c. Eriklitepe Tabiat Parkı

Kocaeli İli, Gölcük İlçesine bağlı İrşadiye Köyü mevkinde bulunmaktadır. Eriklitepe Mesire Yeri 11.07.2011 tarih ve 903 sayılı Bakanlar Kurulu Oluru ile tabiat parkı olarak ilan edilmiştir. Tabiat Parkı yerleşim bölgelerine uzakta bulunmaktadır. Fakat ana yol ulaşım güzergahı yakınındadır. Yöre halkı tarafından saf Kayın meşçeresi ile kaplı alanının yaklaşık 5 hektar büyüklüğünde ki kısmı piknik alanı olarak kullanılmaktadır. Bu alanlara yakın yerleşim bölgelerinden ve İstanbul’dan doğa mantarı toplamak için ziyaretçiler gelmektedir. Piknik yapmak

için çevre il ve ilçelerden gelen kişiler tarafından kullanılmaktadır (<http://kocaeli.ormansu.gov.tr>).

d. Kuzuyayla Tabiat Parkı

Kocaeli İli Kartepe ilçesi'nde yer alan Kuzu Yayla Parkı dev kayın ormanlarının ortasında kalmış bir alandır. Kamp bölgesine 2 saatlik yürüyüş mesafesinde 1602 metre yüksekliğindeki Kartepe Zirvesi bulunmaktadır. Özellikle hafta sonları milli park alanına çevre illerden çok sayıda ziyaretçi gelmektedir (www.kocaelidagcilik.com). 11.07.2011 tarih ve 903 sayılı Bakanlar Kurulu Oluru ile tabiat parkı olarak ilan edilmiştir. Çam, Kayın, Ihlamur ağaçları ve rengarenk çiçeklerle çevrilmiş Kuzu Yaylası'na gelindiğinde temiz havanın ve yaban hayatının birbiriyle kaynaştığı görülmektedir. Konaklama alanına ve şehir merkezine yakınlığı ve turizm açısından değerli bir potansiyele sahiptir. Sessizliği ve tertemiz orman havasının yanı sıra eşsiz İzmit Körfezi ve Sapanca Gölü manzarasına sahiptir (www.kulturturizm.gov.tr).

e. Suadiye Tabiat Parkı

Kocaeli İli, Kartepe İlçesi sınırlarında yer alan Suadiye Mesire Yeri, 11.07.2011 tarih ve 903 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile tabiat parkı olarak ilan edilmiştir. Kuzeyinde devlet ormanı, güneyinde Kartepe, batısında devlet ormanı ve Pazarçayırı Köyü, doğusunda yine devlet ormanı ile çevrili Suadiye Tabiat Parkı 36,978 Ha'lık bir alanı kapsamaktadır. Tabiat Parkı İzmit Merkeze 20 km, Sapanca İlçesine 25 km, Adapazarı'na 50 km, Yalova'ya 77 km ve İstanbul'a 100 km mesafede bulunmaktadır (<http://kocaeli.ormansu.gov.tr>).

Suadiye zengin bitki örtüsüne, yaban hayatına ve Marmara Körfezine doğru muazzam bir derinliğe sahiptir. Şehir merkezine yakınlığı ile turizm açısından değerli bir potansiyele sahiptir. Tabiat parkında piknik yapmaya gelenler için piknik masaları ve çocuklar için çocuk oyun grubu mevcuttur. Doğal güzelliğinden dolayı piknik amaçlı kullanımlar ve yürüyüş, bisiklet gibi spor aktivitelerinin yapıldığı görülmektedir (Kocaeli Doğa Yürüyüş Parkurları,2011:s.52-65).

f. Uzuntarla Tabiat Parkı

Kocaeli İli, Kartepe İlçesi, Uzuntarla Mevkiinde bulunmaktadır. Uzuntarla Tabiat Parkı, Bakanlar Kurumunun 11/07/2011 tarih 903 sayılı kararı ile “mesire yeri” statüsü iptal edilerek 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu’nun 3. Maddesine göre tabiat parkı olarak ilan edilmiştir (Kocaeli Doğa Turizmi Master Planı,2013:s.102).

Uzuntarla Tabiat Parkı’nın rekreasyonel kullanım için uygun topoğrafik bir yapısı vardır. Tam kapalı ve boylu Meşe ağaçlarıyla kaplı olan yeşil dokusu ve Sapanca Gölü’ne doğru güzel manzarasıyla gününbirlik piknik yapmak için son derece uygun bir alandır. İstanbul, Sakarya ve Kocaeli illerine yakın oluşu, ulaşım kolaylığı, çevrede başka rekreasyonel kullanım için uygun orman alanlarının az olması, tam kapalı Meşe ağaçlarından oluşan orman dokusu ve özellikle yaz aylarında serinletici rüzgarları alabilmesi ile yüksek turizm potansiyeline sahiptir. Bu bölgede yaban hayvanlarının içinde barındığı doğal yaşam parklarının kurulması planlanmaktadır. Uzuntarla Tabiat Parkı 35.2 hektarlık bir alanı kapsamaktadır (Kocaeli Turizm Rehberi,2013).

2.2.6.2. Kocaeli’nin Yürüyüş Parkurları

a. Aytepe Doğa Yürüyüşü Bölgesi

Kocaeli sınırları içinde en çok yürüyüş yapılan, kolay trekking parkurlarından biridir. Aytepe bölgesi aynı zamanda doğal güzelliği, ulaşım kolaylığı, bol su kaynakları ile yürüyüş sporuna yeni başlayanlar için çok ideal bir yer olmaktadır. Aytepe doğa yürüyüşü bölgesinde birçok yürüyüş rotası bulunmaktadır (Kocaeli Doğa Yürüyüş Parkurları,2011).

b. Çene Dağı Doğa Yürüyüşü Parkuru

Çene Dağı, İzmit körfezinin kuzeyinde kalan en yüksek noktadır. Kocaeli Derince ilçesi sınırları içinde bulunmaktadır. Çene dağı doğa yürüyüşü parkurunun orta noktası dağın zirvesidir. İzmit körfezine hakim, önü açık, seyir zevki oldukça yüksek bir zirvedir. Güneşin doğuşunu ve batışını izlemek için çok uygun ve tercih

edilen bir noktadır. Çene Suyunun kaynağı zirvenin hemen altından çıkmaktadır (www.kocaelidagcilik.com).

c. Çınarlı Dere Doğa Yürüyüşü Bölgesi

Çınarlı dere doğa yürüyüş parkuru, İzmit'in merkezine çok yakın bir yürüyüş parkurudur. Bölgeye özel arabayla gidilebileceği gibi, toplu taşıma araçları ile de rahatlıkla gidilebilir. Hafta sonları yürüyüş ve spor yapmak için uygun bir noktadır (www.kocaelidagcilik.com).

d. İnönü Yaylası Doğa Yürüyüşü Parkuru

Kocaeli ile Sakarya il sınırı üzerinde bulunan İnönü yaylası, etrafını çevreleyen sık ormanları, geniş ve uzun çayırları, orman içi yürüyüş patikaları ile doğa yürüyüşü ve kampçılık için ideal bir bölgedir. Yuvacık barajına akan Serin dere'nin doğduğu bölge de İnönü yaylasıdır. En uzun yürüyüş parkurlarından bazılarının başlangıç noktasıdır (Kocaeli Doğa Yürüyüş Parkurları,2011:s.66)

e. Erikli Yaylası Doğa Yürüyüşü Parkuru

Erikli Yaylası Yalova'nın Çınarcık ilçesi sınırları içinde Marmara Bölgesindeki en yüksek şelalelerin bulunduğu doğal bir sit alanıdır. Etrafını çevreleyen tepelerin arasında saklı bir vadi gibidir. Milli parklara ait tesisler bulunmaktadır. İstanbul'un karşı kıyısındaki Erikli Yaylasında hafta sonu çadır kampı, doğa yürüyüşleri yapılabilir. Ayrıca şalelerin altında yüzülebilir (www.kocaelidagcilik.com).

f. Kartepe Doğa Yürüyüşü Parkuru

Marmara bölgesinin Uludağ'dan sonra en yüksek ikinci zirvesi olan Kartepe Dev kayın ağaçları ile çevrilidir. İzmit Körfezi, Sapanca Gölü ve Adapazarı'na hakim bir zirvedir. Kartepe'nin yüksekliği 1602 metredir. Dağcıların, kampçıların, kayak sporu yapanların ve doğa yürüyüşü severlerin tercih ettiği bir zirvedir. İzmit ve İstanbul'un doğa sporları için merkez konumdadır (Kocaeli Doğa Yürüyüş Parkurları,2011:s.66).

g. Kaya Üstü Yaylası Doğa Yürüyüşü Rotası

İzmit - Başiskele ilçesi sınırları içinde Tepecik Köyü'nde bulunan bir yayladır. Köyün üst tarafında bulunan kayalık alanın güneyinde yer almaktadır. İzmit körfezine ve çevreye hakim bir yayladır. Kullar veya Yuvacık üzerinden bölgeye ulaşılabilir (www.kocaelidagcilik.com).

h. Kazandere ve Aksığın Doğa Yürüyüşü Parkuru

İzmit Yuvacık Barajını besleyen kollardan biri olan Kazandere, Aksığın Köyü ve Kazandere köylerinin ortasından akan, iki köyü bir birinden ayıran küçük bir deredir (www.kocaelidagcilik.com).

i. Kerpe - Sarı Su Doğa Yürüyüşü Parkuru

Kerpe Kocaeli'nin Kandıra ilçesine bağlı olup Karadeniz kıyısında bir sahil kasabasıdır. Deniz ile ormanın iç içe girdiği bir bölge konumundadır. Yürüyüş parkurunun içinde ormanlar ve ıssız deniz koyları bulunmaktadır. Kerpe yaz aylarında trekking ve kampçılık için çok güzel bir bölgedir (www.kocaelidagcilik.com).

j. Kız Kulesi Doğa Yürüyüşü Parkuru

Kız Kulesi doğa yürüyüşü parkuru, serin dereden başlayan dik bir çıkışı içeren dere içi ve orman içi yürüyüşleri barındıran bir parkurdur. Yürüyüş mesafesi 10 km ve yürüyüş süresi 4 saattir. Zorluk derecesi orta olup su geçişi bulunmaktadır. Manzarası oldukça güzel olan Kız kulesine yürüyüş grubuna göre bir ile iki saatlik tırmanışın ardından varılmaktadır (Kocaeli Doğa Turizmi Master Planı,2013:s.134).

k. Kungul Dağı Doğa Yürüyüşü Parkuru

Kocaeli - Başiskele ilçesi sınırları içindedir. Samanlı Dağlarında bulunan Kungul dağı yürüyüş parkuru, Aytepe de bulunan Orman İşletme Müdürlüğü kontrol noktasından hemen arka kısmında 1.031 metre yükseklikte başlamaktadır. Kungul Dağı 1.269 metre yüksekliği ile bu bölgenin en yüksek noktalarından biridir. Yuvacık Barajı Havzası'na girildiğinde güney yönünde uzanan sıradağların

içerisindedir. Orman içi toprak araç yolu niteliğindeki sık ormanlarla kaplı yürüyüş parkurun tamamı 6 km'dir (www.kodosk.org.tr).

l. Menekşe Yaylası Trekking Rotası

Marmara bölgesinde en çok doğa yürüyüşü yapılan rotalarından biridir. Her yaş grubu rotayı rahatça yürüyebilir. İzmit ve İstanbullu izci ve kampçılarının sık sık gelerek kamp kurdukları, Menekşe Yaylası dereler ile çevrilmiş küçük ve şirin bir bölgedir. Yuvacık veya Bahçecik üzerinden menekşe yaylasına araçlar ile ulaşılabilir. Parkur boyunca birkaç yerde temiz su kaynağı bulunmaktadır (Kocaeli Doğa Yürüyüş Parkurları,2011:s.57).

m. Serindere Doğa Yürüyüşü Rotası

Kocaeli sınırları içindeki Serindere Yuvacık barajını besleyen derelerden biridir. Serindere kanyonu, Marmara bölgesinin en güzel doğa yürüyüşü parkurlarının başında gelmektedir. Serindere bölgesi yürüyüş açısından kolay, zor ve çok zor rotalara sahiptir (www.kocaelidagcilik.com).

n. Sıcakdere Doğa Yürüyüşü Parkuru

Kocaeli'nin Başiskele ilçesi sınırları içindeki Sıcakdere bölgenin en güzel ve doğal yürüyüş parkurlarından biridir. Beşkayalar Milli Parkının da içinden geçen Sıcakdere Kanyonu zor ve bir o kadar da maceralı doğa yürüyüşü bölgesidir. 6 saatlik zor bir kanyon içi yürüyüş rotasıdır (Kocaeli Doğa Yürüyüş Parkurları,2011:s.57).

o. Soğukdere Kanyonu Doğa Yürüyüşü Rotası

Kocaeli- Başiskele ilçe sınırları içinde bulunan Soğukdere kanyonu, Beşkayalar Milli Parkı ve Soğuk Su arasında kalmaktadır. Yuvacık barajını besleyen kollardan biridir. Bazı kısımlarında 200 metreyi bulan vadi derinliğinde yürüyüş yapmak zordur. Bölgenin hem en zor doğa yürüyüşü parkurlarından biri hem de en güzel yerlerinden biridir (Kocaeli Doğa Yürüyüş Parkurları,2011:s.59).

p. Yanıkdere Doğa Yürüyüşü Parkuru

Kartepe'nin sık ormanlarının içinden akan Yanıkdere, Sakarya ve Kocaeli'yi ayıran sınırın bir parçasını oluşturmaktadır. Sık orman ve dere içi yürüyüşü yapılabilen Yanıkdere doğa yürüyüş parkuru vahşi bir doğaya sahiptir (www.kocaelidagcilik.com).

2.2.6.3. Kocaeli'nin Yaban Hayatı Geliştirme, Yaban Hayatı Koruma Sahaları

Kandıra Seyrek Yaban Hayatı Geliştirme Sahası Kocaeli İli Orman ve Su İşleri Bakanlığı I. Bölge Kocaeli Şube Müdürlüğü sorumluluğunda bulunmaktadır. Bu sahanın güneyinde Doğancılı ve Çalköy, doğusunda Sarısu çayı, batısında Seyrek deresi ve kuzeyinde Karadeniz bulunmaktadır. Alanda karacaların varlığının tespit edilmesinden dolayı, 4915 sayılı Kara Avcılığı Kanununun 4. maddesine göre 07.09.2005 tarihinde Bakanlar Kurulu kararıyla bu alan Yaban Hayatı Geliştirme Sahası olarak ilan edilmiştir (<http://kocaeli.ormansu.gov.tr>). Ortasından geçen orman yolu, alanı kuzey ve güney olmak üzere ikiye ayırmaktadır. Kuzeyde kalan kesim ağaçlandırma sahası olarak tanzim edilmiş ve yol boyunca etrafı tellerle çevrilmiştir. Alandaki başlıca su kaynakları Sarısu çayı ve Seyrek deresidir. Ayrıca alan içinde Taşlı dere, Yemişenli dere, Ihlamur deresi, Kumlugeçit deresi ve Baştanlar deresi gibi irili ufaklı dereler de bulunmaktadır. Bu sahanın yönetim planı henüz hazırlık aşamasındadır (Kocaeli Doğa Turizmi Master Planı,2013:s.87).

Kocaeli ilinde tescil edilmiş avlak (T.D.K Sözlüğüne göre; avı çok olan yer) bulunmamaktadır. Ancak tescili için teklifte bulunan beş tane avlak bulunmaktadır. Bu avlaklar; Kartepe, Kutluca, Ovacık Devlet Avlakları, Kefken Genel Avlak ve Kutluca Örnek Avlağı'dır (<http://kocaeli.ormansu.gov.tr>).

2.2.7. Kocaeli Su Sporları ve Sualtı Dalış Turizmi Faaliyetleri

a. Yelken ve Kürek Sporları

Yelken ve Kürek Sporları Kocaeli'nde son yıllarda büyük gelişme göstermiştir. Yelken denildiği zaman her yerde Kocaeli ismi sık sık geçmektedir. 1954 yılında

kurulan İzmit yelken kulübünün dışında ilde faaliyet gösteren diğer yelken kulüpleri şunlardır: Çayırova Şişecam Spor Kulübü, Değirmendere Yelken Kulübü, Donanma (Poyrazspor) Yelken Kulübü, Körfez Yelken Kulübü Ve Karamürsel Yelken Kulübüdür (Kocaeli Rehberi, 2013:s.110-112).

b. Su Kayağı

Bu spor, son yıllarda Türkiye’de de tercih edilen branşlar arasında yerini almaya başlamıştır. İlki 2004 yılında gerçekleştirilen Vali Yazıcıoğlu Su kayağı yarışları Sapanca gölünde her yıl düzenlenmeye devam etmektedir. Şampiyonaya Türkiye’nin birçok ilinden yüzlerce sporcu katılmaktadır. Şampiyonalar sırasında Deniz Harp Okulu Su Kayağı Timi tarafından gösteriler yapılmaktadır (Kocaeli Turizm Rehberi, 2013:s.110-113).

c. Gölkaypark

İzmit Belediyesi sınırları içinde bulunan Bıçkıdere Göleti’nde Devlet Ssu İşleri ile 23.11.2009 tarihinde yapılan protokol şartlarına uygun olarak Kablolü Su Kayağı Tesisi yapılmıştır. Gölkaypark isimli bu proje kapsamında gölet etrafında yürüyüş ve bisiklet yolları, çocuk oyun alanları, kondisyon, dinlenme alanları, seyir amfileri, balık tutma platformları, yeşil alanlar, sosyal tesis binası ve iskele gibi her türlü sosyal ve sportif ihtiyaçlar düşünülmüştür. Bu proje ile tesisin çevreye ekolojik, ekonomik, sportif, ve sosyal bir canlılık kazandırması amaçlanmıştır. 450 dönümlük bir alan üzerinde, aynı anda kablolü ve motorlu su kayağı yapılabilen dünyadaki tek merkezdir. Kafeterya, teras, soyunma odaları, dinlenme ve eğlence mekanlarıyla tam donanımlı bir spor merkezidir. 1,5 km uzunluğundaki yürüyüş ve bisiklet yolu 7’den 77’ye herkese hitap etmektedir. Türkiye'nin doğal gölet üzerine kurulmuş ilk kablolü su kayağı tesisi olma özelliğine sahiptir (www.izmit.bel.tr).

2.2.8. Kocaeli’nin Kara Sporları Turizm Faaliyetleri

Başdeğirmen Treking sahası, Karamürsel ilçesi, Karapınar Köyü’ne bağlıdır. Bölgeye Karamürsel Jandarma Komutanlığı’nın karşısından çıkan Karapınar yolu takip edildiğinde 8 km sonra ulaşılmaktadır.

Binicilik sporu yapmak isteyen herkese imkan sağlamak ve bu alanda hizmet vermek amacıyla kurulan Kocaeli Atlı spor Kulübü, Türkiye’de binicilik sporunun gelişmesine katkıda bulunarak, genç yaşlardan başlamak üzere binici ve at yetiştirmektedir. Kocaeli fuar alanında yer alan kulüp, 1992 yılında İzmit Büyükşehir Belediyesi’nin katkılarıyla kurulmuştur. Kulüp üyesi binicilerin yanı sıra üye olmayan kişiler de kulübün tüm imkanlarından yararlanabilmektedir (www.kocaelikulturturizm.gov.tr).

Kocaeli’nde Sportif Turizm Faaliyetlerinin Uygulanabileceği Alanlar:

Dağcılık: Gebze Ballıkayalar, İzmit Kartepe

Trekking: İzmit – Kartepe - Kuzuyayla, İzmit – Yuvacık - Beşkayalar, Gebze - Ballıkayalar - Mollafeneri

Su Kayağı: Sapanca Gölü (Eski Seka Kampı), Kandıra-Kerpe ve Kumcağız Plajı, Kandıra-Kefken Plajı, Kandıra-Seyrek Plajı

Sürat Motoru: Sapanca Gölü (Eski Seka Kampı), Kandıra-Kerpe Plajı, Kandıra-Kerpe -Kumcağız Plajı, Kandıra-Kefken Plajı, Seyrek Plajı

Motokros Ve Oto Tırmanma: Körfez Eski İstanbul Yolu, Maşukiye- Kartepe Yolu (Kocaeli Valiliği, Ekim 2001).

2.2.9. Kocaeli’nin Kış Turizmi Faaliyetleri

Doğu Marmara Bölgesi’nde iklim özellikleri ve dağlık yapısından ötürü kış sporları ve turizm faaliyetleri için uygun alanlar bulunmaktadır. Turizm çeşidinin hitap ettiği kitlelere olan yakınlığı (Kartepe’nin İstanbul’a, Kartalkaya’nın Bolu’ya yakınlığı) destinasyonların önemini arttırmaktadır. İstanbul’a en yakın 1500 metre yükseklikteki kayak merkezi olan Kartepe’nin 3500 metreye ulaşan pistleri ve birbirinden farklı zorluk derecelerine hitap etmesinden ötürü İstanbullular tarafından yoğun olarak tercih edilen bir merkezdir. Yakın çevredeki yaylalarda turizmin gelişme potansiyeli olan Kartepe kış turizminin yanı sıra günübürlük turizmin de gelişme potansiyeline sahiptir (www.investinkocaeli.gov.tr).

Kış turizminin yanı sıra Kartepe üç bine yakın bitki çeşidi ile geyik, ayı, çakal ve tavşan gibi hayvanların aurası olup, tenis kortu, voleybol sahaları ve FIFA standartlarına göre yapılmış iki çim sahasıyla da spor turizminin merkezlerinden biri olma yolunda ilerlemektedir (www.kartepe.bel.tr ; www.kocaelikulturturizm.gov.tr).

2.2.10. Kocaeli’de Kırsal Turizm Faaliyetleri

Tarım ve turizm sektörleri bölgede sosyal kalkınma açısından öncelikli sektörler arasında yer almaktadır. Tarımda ekolojik tarım ve örtü altı tarım için yüksek potansiyel bulunmaktadır (Doğu Marmara Kalkınma Ajansı Kocaeli İli Sanayi Sorunları Raporu, 2012).

Kırsal turizm, kırsal alanlarda hem alternatif istihdam olanakları ve ek gelir kaynakları sağlamakta, hem de kırsal ve kentsel nüfus arasında etkileşimi teşvik etmektedir. Bu durum, kırsal alanlarda yaşayanlara bir kimlik vermekte ve yaşam kalitesinin artırılmasına katkı sağlamaktadır. Kocaeli bölgesi , hem yayla turizmi hem de kültür turizmi açısından güçlü bir potansiyele sahiptir (Doğu Marmara Kalkınma Ajansı Kocaeli İli Sanayi Sorunları Raporu, 2012).

2.2.11. Kocaeli’de Eko Turizm Faaliyetleri

Kocaeli İli’nin hem Marmara hem de Karadeniz’e kıyısı vardır. Bu kıyılarda tabii güzellikler içinde kumsal, plaj ve tesisler ile Derbent ve Bahçecik beldelerinde içme ve ılıcalar önemli turistik çekiciliklerdir (Zengin, 2006:76-162). Beşkayalar Tabiat Parkı, Ballıkayalar Vadisi, Kartepe-Kuzuyayla, Sapanca Gölü kuzey kıyı kısmı zengin florası ile bitki inceleme olanağı sunan alanlardır. Darıca-Bayramoğlu Kuş Cenneti ve Temalı Parkı’nda da kuş gözetleme olanağı vardır. Bitki ve hayvan zenginliğiyle Kartepe (1606 m.) kış turizminin yanında, yaz aylarında kampçılık, trekking ve günübirlik piknik etkinliklerine de olanak sağlamaktadır. Kuzu Yaylası vahşi yaşam, doğal güzellikler, temiz hava, panoramik manzaraya sahiptir. Gebze’ye bağlı Tavşanlı köyündeki kireç taşlarının erimesi sonucu gelişen özgün jeomorfolojik şekilleri ile Ballıkayalar Vadisi dağcılık ve doğa yürüyüşleri yapmaya elverişli yerlerdir (Zengin , 2006:s.18-19).

Eko turizmi uluslararası turizm endüstrisinin hızlı bir şekilde büyüyen bileşenleri olup, son zamanlarda seyahat endüstrisinin yüksek büyüme alanlarından biri haline gelmiştir (Higgins, 1996:s.11-18). Bunun sonucunda yerel ekonomide çeşitlilik yaratılmış, özellikle tarıma dayalı yeterli istihdam sağlayamayan yerel halka doğrudan veya dolaylı yeni iş olanakları sağlamıştır. Turistlerden elde edilecek gelirler bölgedeki doğal ve kültürel kaynakların koruma ve bakımlarına harcama yapılması için maddi olanak sağlar (Koçan, 2011:s.70).

Bu kapsamda Kocaeli ormanları, florası, yaylaları ve göllerinin yanı sıra zengin tarım kaynaklarına da sahiptir. Kocaeli bölgesinde, kırsal alandaki potansiyeli harekete geçirerek tarıma dayalı turizmi geliştirmek mümkündür. Çiftlik evlerinin konaklama olarak kullanılması, yöredeki el sanatlarının geliştirilmesi, doğa ile bütünleşme, geleneksel yayla ya da çiftlik evlerinin restorasyonu yoluyla turizm başka bir boyut kazanabilir. Bölgedeki illerden 4'ünün denize kıyısının olması, yayla turizmine elverişli platoların bulunması, orman zenginlikleri, doğal güzelliği olan çok sayıda mekanın bulunması, kış turizmine uygun birçok alanın varlığı, yamaç paraşütü, rafting, trekking ve daha birçok turistik aktivitenin mevcut olmasıyla birlikte değerlendirildiğinde Kocaeli oldukça önemli bir Eko turizm destinasyonu olma özelliğindedir (Kocaeli Doğa Turizmi Master Planı, 2013:s.82).

2.2.12. Kocaeli'nin Kuş Gözetleme Turizm Faaliyetleri

Türkiye'nin önemli kuş gözlem alanları arasında yer alan Sapanca Gölü, tarım alanları, meyve bahçeleri ve büyük kavaklıklarla çevrilmiştir. Kıyılarda küçük sazlık alanlar bulunmaktadır (www.kocaelikulturturizm.gov.tr). 1995 ve 1996 sayımlarında önemli sayıda su kuşu tespit edilmiştir. Burada bulunan önemli türler arasında Macar ördeği, elmabaş patka, sakarmeke bulunmaktadır (www.investinkocaeli.gov.tr).

Sapanca Gölü dışında kuş türleri açısından önemli bir park haline gelmiş Darıca-Bayramoğlu Kuş Cenneti ve Temalı Parkıdır. Bu parklarda da kuş gözetleme imkanı bulunmaktadır. İstanbul'a 38 km. mesafede bulunan Darıca Kuş Cenneti ve Temalı Parkı, kuş türleri açısından dünyada benzeri olmayan parklar haline gelmişlerdir. Hayvanat bahçesinde 350 çeşit hayvan ve 250'nin üzerinde bitki çeşidi, tropik merkez akvaryum, botanik bahçeleri ile çocuk oyun alanları ve restoranlar

bulunmaktadır. Kuş Cenneti eğitim, gezi ve günübirlik dinlenme amaçlı kullanılan bir parktır (Kocaeli Doğa Turizmi Master Planı, 2013:s.125).

2.2.13. Kocaeli'nin Yayla Turizm Faaliyetleri

Kocaeli il sınırları içinde yayla özelliğine sahip düzlükler bulunmamaktadır. Ancak platolar, Kocaeli topraklarının büyük bir bölümünü kaplamaktadır. Daha çok aşınmadan oluşan düzlük niteliğinde olan platolar, derelerin oluşturduğu vadilerle yarılmış, tek birer kütle durumundaki tepelerle engebeleşmiştir. Kocaeli Yarımadası'nın temelini, 150-200 metre ortalama yüksekliğinde olan kuzeybatı-güneydoğu yönlerinde, parçalanmış bir yüzey durumunda bulunan Trakya-Kocaeli pennepleni oluşturmaktadır (Kocaeli Doğa Turizmi Master Planı,2013:s.29).

Başlıca yaylalar; Maşukiye Kirazlı Yaylası, Kuzu Yaylası, Kaya Üstü Yaylası, Yuvacık'taki Menekşe Yaylası ve Aytepe'dir. Bu yaylaların çoğunda kamp yapma imkanı bulunmaktadır (<http://kocaeli.bel.tr>).

a. Kuzu Yaylası

Deniz manzaralarına sahip birkaç dağdan biri olan Keltepe, yaz ve kış aylarında faydalanılabilecek bir özelliğe sahiptir. Keltepe Ormanları ve Kuzu Yaylası, günübirlik turizme hizmet vermekte olup düzenleme çalışmaları halen sürdürülmektedir. Ayrıca Türkiye'nin en lezzetli alabalık cinsi Keltepe üzerindeki küçük göllerde bulunmaktadır. 11.07.2011 tarih ve 903 sayılı Bakanlar kurulu kararı ile tabiat parkı olarak ilan edilmiştir. Kocaeli ili Kartepe ilçesinde yer alan Kuzu Yayla Tabiat Parkı alanı 109,7 hektardır (Kocaeli Doğa Turizmi Master Planı,2013:s.172).

b. Menekşe Yaylası

Kocaeli'nin Yuvacık bölgesinde bulunan Menekşe Yaylası, yeşilin hakim olduğu doğasıyla oldukça ilgi çekmektedir. Menekşe Yaylası, özellikle doğa sporları için oldukça elverişli olup doğa severler tarafından sürekli ziyaret edilmektedir. Burada trekking yapılabilmekte ve bisikletle dolaşılabilir. Yayla; İstanbul'a

135 km uzaklıktadır. Başiskele'ye 15 km, İzmit'e ise 30 km'lik mesafede yer almaktadır (<http://kocaeli.neredekal.com>).

c. Aytepe Yaylası

Aytepe, Kocaeli ilinin Yuvacık ilçesine bağlı bir beldedir. Bu belde, bol oksijenli doğası ve trekking alanlarıyla dikkat çekmektedir. Özellikle İstanbul'a olan yakın konumu buraya günü birlik gezileri de elverişli kıldığı için son yıllarda ziyaretçi sayısında büyük artışlar yaşanmıştır. Aytepe'de özel kamp alanları ve mesire yerlerinin yanı sıra otel ve pansiyon gibi tesisler de bulunmaktadır. Aytepe'ye gitmek için en uygun mevsimler ilkbahar yaz ve sonbahardır. Bölgenin bitki örtüsünü ormanlık ve çayırılık alan, orman, gürgen, meşe ve kayın ormanları oluşturur. İstanbul'a uzaklığı 135 kilometre olan Aytepe'ye Kocaeli ve Yuvacık'tan kalkan toplu taşıma araçları ile ulaşılabilir. Samanlı Dağları'nda bulunan Aytepe'nin rakımı ise 950 metredir. Aytepe beldesi, geniş bir alana kurulmuştur ve bol çayırıklı bir mevkidir. Kanyona hakim konumundaki Aytepe'den 10 dakikalık bir yürüyüşle kamp alanlarına ulaşılabilir. Buradaki kamp bölgesi turizm için oldukça elverişlidir. Kamp alanının etrafında ise mağaralar, kanyonlar ve trekking alanları mevcuttur. Bölgede özel kamp alanlarının yanı sıra Kocaeli Büyükşehir Belediyesi'ne ait Soğuk Su tesisleri ve diğer birkaç mesire yeri bulunmaktadır (<http://kocaeli.neredekal.com>).

d. Maşukiye Kirazlı Yaylası

Maşukiye Kirazlı Yaylası, büyük bir piknik alanıdır. Yayıda piknik yapılabilmektedir. Manzaradan İzmit Körfezi ve Sapanca Gölü görülebilmektedir.

2.2.14. Kocaeli'nin Sağlık ve Termal Turizm Faaliyetleri

Sağlık turizmi, genel olarak cerrahi veya özel uzmanlık gerektiren diğer tıbbi müdahaleleri içeren uygulamalara ihtiyaç gösteren hastalara “maliyet etkin” özel tıbbi bakım verilmesi amacıyla turizm endüstrisi ile işbirliği yapılmasıdır. Sağlık turizmi, hastaların acil sağlık hizmetini ya da seçtikleri bir sağlık hizmetini farklı ülkelerden alması olarak da tanımlanabilir (Barca, vd. 2012:s.13).

Teknolojideki baş döndürücü gelişmeler, insan yaşamını kolaylaştırıcı birçok buluşu ortaya çıkardığı gibi aynı zamanda kişi ve toplum sağlığını olumsuz yönde etkileyen gelişmeleri de beraberinde getirmektedir. İnsanlar karşılaştıkları bu olumsuzlukları gidermek için ilk çağlardan beri sağlık amaçlı seyahatlerle özellikle de termal suların bulunduğu yerlere gitmişlerdir. İnsanlar iki sebepten dolayı bu tür seyahatlere katılmışlardır (Öztaş ve Karabulut, 2006:s.24); Bunlardan birincisi var olan sağlıklarını korumak ve devamını sağlamak, ikincisi ise bozulan sağlıklarını düzeltmek ve yeniden eski sağlıklarına kavuşmaktır.

Sağlık amaçlı turizm kapsamında değerlendirilen termal turizmi; doğal şekillerde belirli sıcaklığa sahip olarak yer üstüne çıkan ve faydalı mineralleri içeren şifalı suların, şifalı çamur ve buharların bulunduğu yörelerde, yöreye özgü iklim şartları içerisinde gerçekleşen turizm türüdür (Yazıcıoğlu ve Öztürk, 2002:s.188). Sağlık turizmini tanımlamak gerekirse; tıbbi bakım amacıyla, özel bir servisi ya da ziyaretçinin kendi evinde bulamayacağı düzeyde kaliteli hizmeti satın almak için seyahate katılmasıdır (Kahraman ve Türkay, 2006:s.123).

Sağlık turizmi için gelenler kürün türüne göre 15-20 gün aralığında bir süre konaklamak durumundadırlar. İnsanların sağlık amaçlı gerçekleştirdikleri seyahatler ve bu seyahatler sırasında gerçekleştirdikleri konaklama, yeme-içme vs. faaliyetler ise sağlık turizmi olarak adlandırılmaktadır (Kozak vd. 2011). İnsanlar çok eskilerden beri sağlık amacıyla termal kaynaklara gittikleri bilinmektedir.

Sağlık Bakanlığının yaptığı planlamada Kocaeli özellikle sağlık tesisleri bakımından çok zengin ve sadece kendi iline hizmet eden bir sağlık tesisleri kapasitesine sahip değil, aynı zaman da bölgesel nitelikli sağlık sistemine sahip olacak kentlerin başında gelmektedir. Resmi gazetede de yayınlanan Cephanelik mevkiine 1150 yatak ve onun beraberinde bazı sosyal tesisler olmak üzere bölgesel bir hastane birkaç yıl içerisinde yapılacaktır. Özel sağlık kuruluşları konusunda ciddi bir gelişme yaşanmaktadır. Kocaeli Sağlık Turizmi açısından ciddi bir potansiyele sahiptir. Diğer bir avantaj ise sıcaklığı azda olsa bir kaplıcanın bulunmasıdır. Kocaeli turistik tesis yapılmaya, kervan turizme hizmet vermeye çok uygun bir coğrafyaya sahiptir (kocaeli.gov.tr).

2.2.14.1. Kocaeli'nin Termal Suları

a. Maşukiye Şifalı Suyu

Kartepe eteklerinde, Maşukiye yakınlarında bulunan bu sular, fundalıklar arasından çıkmakta olup, denizden 50 m. yüksekliktedir. Su saniyede 0,5lt çıkmaktadır ve sıcaklığı 20 derecedir. Cilt ve mide hastalıklarına iyi geldiği söylenmektedir (www.kocaelikulturturizm.gov.tr).

b. Yeniköy Yazlık Ilıcısı

İzmit'in Gölcük yolu üzerinden 15 km. güneyde, Yeniköy sınırları içerisinde bulunan Yazlık Ilıcısı, denize 3 km. mesafededir. Bizans dönemine ait Ayazmanın içinden çıkan su, kükürtlü ve kalevi oligometalik sular grubuna girmektedir. Cilt hastalıklarına iyi gelen sudan 1 m. derinliğindeki 40 derecelik havuzda yıkanılarak yararlanılmaktadır. Kongre ve toplantı turizmi ile birlikte faaliyetlerin geliştiği yörenin sağlık turizmi faaliyetlerinin yaygınlaşmasının ardından Kocaeli Sağlık Turizmi faaliyetlerinin merkezi konumuna geleceği öngörülmektedir (Doğu Marmara Turizm Sektör Raporu,2013).

c. Soğuksu Şifalı Suyu

Merkeze bağlı Bahçecik Beldesi'nde bulunan Soğuksu Şifalı Suyu, bölgeye ismini vermiş olup, mide rahatsızlıklarına iyi geldiği bilinmektedir (www.kocaelikulturturizm.gov.tr).

2.2.15. Kocaeli'nin Kongre Turizm Faaliyetleri

Türkiye'nin en büyük sanayi kuruluşlarının yanı sıra İstanbul, Ankara ve Bursa'da bulunan kuruluşlara yönelik önemli bir kongre ve toplantı turizmi merkezi olan Doğu Marmara Bölgesi'nde Gebze, İzmit, Adapazarı-Sapanca ve Abant öne çıkan destinasyonlardır (www.investinkocaeli.gov.tr).

İlde çeşitli ulusal ve uluslararası kongrelere ev sahipliği yapabilecek büyük bir potansiyel mevcuttur. 5 yıldızlı oteli, Sabancı Kültür Sitesi, Süleyman Demirel

Kültür Merkezi ilde kongre turizmi amacıyla kullanılabilir başlıca tesislerdir. İlin coğrafi konumu da bunu desteklemektedir (www.kocaelikulturturizm.gov.tr).

Bu alanda Kocaeli, Antalya gibi avantajlı bir il durumundadır. Antalya Kongre turizmi için elverişli zemine sahipken, planlı çalışmalar yapılmış ve neticesinde kongre turizmine uygun tesisleşme gerçekleşmiştir. Doğru yapılan planlama çalışmaları neticesinde Antalya kongre düzenleyenlerin tercih ettiği, uluslararası üne kavuşma yolunda ilerleyen bir il konumuna ulaşmıştır. Kocaeli Kongre Turizmi açısından İstanbul'dan daha avantajlı bir il konumundadır. İstanbul'daki mevcut turizm tesisleri hali hazırda Kongre turizmine uygun halde değil iken daha sonradan yapılan tadilatlar ile Kongre turizmine uygun hale getirilmek istenmiştir. Fakat yapılan tadilatlar neticesinde oluşan tesislerin birçoğu maalesef sıfırdan bu alanda yapılan tesislerin yeterliliğine ulaşamamıştır. Kocaeli ise yine Antalya gibi bu alanda yatırıma açık ve başarılı planlama ile kongre turizminde başarılı olabilecek bir il konumundadır. Özellikle İstanbul'daki yeni kongre tesislerinin Anadolu yakasına hatta Gebze'ye kayması, ilimizin kongre turizmindeki önemini daha da arttırmaktadır. Kongre turizmi ile ilgili en spesifik örnek Bursa'dır. Bursa'ya yapılan kongre merkezi şehrin hareketlenmesine ve kongre turizminden pay almasını sağlamıştır (Kocaeli'nin Sektörel Görünümü, Turizm, 2012; Doğu Marmara Turizm Sektör Raporu, 2013).

2.2.16. Kocaeli'nin Golf Turizmi Faaliyetleri

Kartepe ilçesi içerisinde 1000 metrekarelik alanda yapılmış suni göleti, bir adet Fairway Bunker, bir adet Deep Bunker, bir adet Scotch Bunker'ı, dört adet farklı mesafelerde Green'i ile 250 dönümlük benzeri olmayan Driving Range'de golf oynamak ve öğrenmek isteyen kişiler için imkanlar sağlanmıştır. "Kartepe Golf Academy" bünyesindeki 205 metre uzunluğunda, 22.000 metrekare Driving Range'de 15'i golf-mat'de, 5'i çimde olmak üzere 20 kişi aynı anda eğitim görebilmektedir. 240 metrekare practice putting ve chipping grende, practice bunkerlarda des olarak, antrenman yaparak golf sahasına hazırlanabilmektedir (Kartepe Kitabı I,2013:s.494).

2.2.17. Kocaeli'nin Kültür Turizm Faaliyetleri

Kültürel ve tarihi varlıklar ideal bir turizm oluşunu için talep yaratan sürdürülebilir faktörlerin başında yer almaktadır (Tosun ve Bilim 2005:s.125). Kültür turizminin ana kaynakları arasında toplumsal gelenek, görenek ve yaşam biçimleri; toplumsal düzeyde kabul görmüş kişiler, isimler, karakterler; mimari değeri olan yapılar, güzel sanatlar kapsamına giren eserler ve müzeler; her türlü kültür mirası ve doğal değerler yer almaktadır (Smith, 1977:s.36). Bir başka görüşe göre kültür turizmi; insanların geçmişteki yaşam tarzlarını görmeye doğru yönelmelerini ifade etmektedir (Ondimu 2002:s.1036).

2.2.18. Kocaeli'nin Kültürel, Tarihi ve İnanç Turizm Değerleri

2.2.18.1. Müzeler, Anıtlar ve Türbeler

Müzeler, kültür turizminin yaygınlaşmasında önemli bir rol oynamakta olup, Şehirlerin markalaşmasını sağlamaktadırlar. Sunduğu modern müzecilik fonksiyonlarıyla ziyaretçilerin sevdikleriyle buluşup, zaman yolculuğuna çıktığı, sohbet ettiği ve hediyelik ürünler satın aldığı merkezlere dönüşen müzeler, ev sahipliği yaptığı mekânları ve eserleri hayatın içine taşımaktadır (Altunbaş ve zdemir,2012).

Kültür ve Turizm Bakanlığı Dsimm Müze Ve renyeri 2014 Yılı İstatistikleri istatistiklerine göre Kocaeli' de müze ve ren yerleri ziyaret edenlerin toplam sayısı 20.615 olup bunun 8.338'i İzmıt Müzesi'ni, 11.994'i Kocaeli Av Köşkü Saray Müzesi'ni ve 283' Atatürk Ve Redif Müzesini ziyaret etmiştir. Türkiye genelinde ise müze ve ren yerlerini toplam 29.774.390 kişi ziyaret etmiştir (TUROB,2014).

a. Saray Müze (Kasr-ı Hümayun-Av Köşkü)

Kasr-ı Hümayun - Saray Müze (Sultan Abdülaziz'in Av Köşkü) Saat Kulesinin yanındadır. İzmıt'in merkezinde müştemilatı ile birlikte geniş bir alanda yer almaktadır. İlk kez IV. Murat döneminde ahşap temeller üzerinde inşa edilmiştir. Ancak yangın ve deprem nedeni ile yıkıldığı anlaşılmıştır. Günümüze ulaşan bina, Sultan Abdülaziz döneminde (1861-1876) yapılan saraydır. Yapıda en dikkat çeken

özelliklerden bir tanesi aynalardır. Birbirine benzerlik gösteren ve alınlıklarla taçlandırılmış bu aynalar ampir üslubun özelliklerini taşımaktadırlar (Değişen Kocaeli,2012:s.62). Neo-Klasik üslupta, Avrupa-Barok stilinde, iki katlı olup cephesi mermer kaplıdır. Binanın tavan süslemeleri Fransız ressam Sason'un eseridir. Süslemelerde, Osmanlı arması, Abdülaziz'in tuğrası, bayrak, mızrak, balta ve kılıçtan oluşan grup motifleri, çiçek ve meyve bezemeleri bulunmaktadır. Sarayın namaz kılınmayan serbest bölgesini içine alan alt kat salon tavanında, geyik ve aslan motifleri bulunur. Sarayın alt kat zemini mermer, üst kat ahşap mermer parke döşemelidir. Mimarı Balyan kardeşlerden Amira Karabat Balyan'dır (www.muze.gov.tr). En önemli özelliği, İstanbul dışında yapılan tek saray yapısı olmasıdır. 1967 yılına kadar Vilayet ve Ziraat Odaları olarak hizmet veren saray binası bu yıldan sonra İzmit Müzesi olarak kullanılmış, 1992 yılında restorasyona alınan Müze 17 Ağustos depremi ile ağır hasar görmüştür. 2004 yılında restorasyona başlanmış,2005 yılında tamamlanarak 16 Ocak 2007 tarihinde ziyarete açılmıştır (www.kulturportali.gov.tr).

b. Atatürk Redif Müzesi

İzmit Redif Dairesi'nin ilk olarak İzmit Mutasarrıfı Hasan Pasa tarafından Sultan Abdülaziz döneminde (1861–1876) Kasr-ı Hümayun ile birlikte yaptırıldığı belirtilmektedir. Yapı, 1999 depremine kadar 15. KolorduKomutanlığı'nca Askeri Mahkeme binası olarak kullanılmıştır. 2011 yılında Kocaeli İl Özel İdaresi'nce restore ettirilerek Atatürk ve Redif Müzesi adıyla hizmete açılmıştır (Kocaeli Kültür Envanteri, 2011 ; <http://dosim.kulturturizm.gov.tr>).

c. Arkeoloji ve Etnografya Müzesi

1873-1910 yılları arasında inşa edilen Tarihi Gar Binaları Kompleksinden, Tamir Atölyesi, Su Deposu, Lojman Binası ve İki adet Tekel Deposu birleştirilerek oluşturulan teşhir salonundan ibarettir. Mimarı Alman Otto Ritter'dir. 2007 yılından beri Müze olarak hizmet vermekte olup Roma, Bizans ve Osmanlı Dönemi eserleri sergilenmektedir (www.kulturportali.gov.tr).

Arkeoloji ve Etnoğrafya Müzesinde Paleolitik,Helenistik,Roma,Bizans ve Osmanlı dönemlerine ait eserler sergilenmektedir.

Tarihi Gar Binaları kompleks alanı içerisinde yer alan ve 2004 yılında restorasyon çalışmalarına başlanarak 2007 yılı başlarında ziyarete açılan Arkeoloji ve Etnografya Müzesi, teşhir salonlarının yanı sıra, 130 kişilik bir konferans salonuna da sahiptir. Eserlerin bir bölümü bina içerisinde, bir bölümü de güvenlik önlemleri ile donatılan müze bahçesinde sergilenmektedir. Müze alanı içerisinde bulunan ve eskiden hangar olarak kullanılan bina aynı zamanda teşhir salonu olarak da kullanılmaktadır. Binalardan bir diğeri tarihi eserlerin incelenmesinde kullanılmak üzere laboratuvar olarak düzenlenmiştir. Eski tren raylarının gar binaları önünde kalan kısmı muhafaza edilerek, içi kafeterya ve lokanta olarak kullanılmak üzere yeniden dekore edilen eski tip orijinal bir lokomotif ve iki vagon ile hizmet vermektedir (www.kocaeli.bel.tr).

d. TCG Gayret Gemi Müzesi

TCG Gayret (USS Eversole DD 789), 1946 yılında Amerika Birleşik Devletlerinde denize indirilerek 1973 yılına kadar Amerika Deniz Kuvvetleri Pasifik Donanmasında görev yapmış, Kore ve Vietnam savaşlarına katılmıştır (www.denizmuzeleri.tsk.tr). 11 Temmuz 1973 yılında USA Everson gemisi Panama, Portoriko, Azor Adaları ve İspanya limanlarına uğrayarak Türk Donanma Komutanlığı geçmiş ve TCG Gayret ismi verilmiştir. 22 yıl hizmet verdikten sonra 5 Mayıs 1995 yılında gemi hizmet dışına alınarak Poyraz Limanı'nda muhafaza edilmiştir. 1997 Ocak ayında ise Gölcük Donanma Komutanlığı, Kocaeli Valiliği ve İzmit Büyükşehir Belediye Başkanlığı tarafından Yüzer Sanatlar Galerisi ve Müze haline getirilmiştir (www.kocaelikulturturizm.gov.tr).

Müze restorasyon çalışmalarından sonra 13 Ağustos 1997 tarihinde şu anda bulunduğu yer olan (İzmit Garı önü) getirilmiştir (www.kocaelikulturturizm.gov.tr). Türk Donanmasında ilk Asroc (Güdümlü Torpido) atışı yapan ve TCG Akar akaryakıt gemisinden denizde seyir halindeyken ilk akaryakıt ikmali yapan gemi olma ünvanına sahiptir. Tüm bu başarılı hizmet yıllarından sonra köprü üstünde

bulunan İngilizce üstün, mükemmel anlamına gelen “Excellent” kelimesini ifade eden “E” harfi ile ödüllendirilmiştir (www.denizmuzeleri.tsk.tr).

e. TCG Hızır Reis Denizaltı Müzesi

2. Dünya Savaşı sonrası yüksek duruş gücüne sahip ilk denizaltı gemilerinden biri olarak, 11 Haziran 1952 tarihinde Amerika Birleşik Devletleri’nde denize indirilmiştir. 30 Eylül 1983 tarihinde California’da Türk sancağı çekilen ve Barbaros Hayrettin Paşa’nın adı verilen TCG Hızırreis, Türk Deniz Kuvvetlerine teslim edilmiştir (www.denizmuzeleri.tsk.tr). 21 yıl görev yapan ve 09 Şubat 2004 tarihinde aktif hizmeti sona eren TCG Hızırreis ,Donanma Komutanlığı tarafından Müze Gemi değişikliği yapılarak 29 Ekim 2004 tarihinden itibaren İzmit sahilinde sergilenmeye başlanmıştır (www.kocaelikulturturizm.gov.tr).

f. Yarhisar Müze Gemisi

1964 yılında Amerika’da Portland-Dragon’da Türk Deniz Kuvvetleri için inşa edilmiştir. Yarhisar’a 1965 yılında Türk sancağı çekildi ve Türk Deniz Kuvvetlerine kırk yıl Keşif-Karakol gemisi olarak hizmet verdi. 1974 Kıbrıs Barış Harekatı’na da katılan Yarhisar Gemisi, hizmet dışına ayrıldıktan sonra, Donanma Komutanlığı tarafından Gölcük’e hediye edildi ve depremden sonra yeniden yapılan Kavaklı sahilinde halka açık müze haline getirildi. Yarhisar karaya yerleştirilmiş su üstü savaş gemisi müzesi olarak, Gölcük Kavaklı sahilinde, haftanın beş günü ziyaretçilere ücretsiz hizmet sağlamaktadır. Orijinal hali bozulmadan, yaşam alanları, aşçıhane, yatakhane, salonlar ve cephanelikleriyle, üzerlerine üniforma ve günlük kıyafet giydirilmiş cansız mankenlerle, dümen evi, köprü üstü, silahları ve bunlara ait cihaz ve teçhizatlarla, Osman’lı ve Türk bahriyesinin geçmişten günümüze gelişimini anlatan resim, fotoğraf ve objeler sergilenmektedir (www.kocaelikulturturizm.gov.tr ; www.kocaeli.bel.tr).

g. Hereke İpekli Dokuma Ve Halı Fabrikası

Osmanlı arşiv kayıtlarında kimi zaman Kumaş ve kimi zaman da Akmişe Fabrikası olarak nitelenen Hereke Fabrikası’nın kuruluş tarihi kesin olarak bilinmemekle birlikte (Topal vd. 2012:s.42), bu tesis hakkında yapılan araştırmaların

tamamında, 1843 yılında Barutçubaşı Ohannes ile eski Serasker'lerden Rıza Paşa tarafından, Hereke Köyü'nün İzmit Körfezi sahilinde 50 adet pamuklu ve 25 adet ipekli dokuma tezgâhı ile işletmeye açıldığı belirtilmektedir. Fabrika, imâl ettiği üstün kalitedeki ipekli, canfes kumaşlarla ve 1890'lı yıllardan sonra da halılarıyla yalnız Osmanlı Devleti'nde değil, yabancı ülkelerde de ün salmıştır (Alageyik Ö. 1967,113). Hereke Fabrika-i Hümâyûnu adıyla 1843 yılında Hereke'de Osmanlı İmparatorluğu'nun o tarihe kadar halı ve ipekli dokuma alanında kurduğu en kapsamlı fabrikasıdır. Fabrika, o yılların ileri teknolojisini kullanmakta ve Osmanlı devleti adına milli dokumacılık ürünlerinin geliştirilmesi ve çağdaştırılmasına öncülük etmekteydi. Hereke Fabrikası'nın en üst kalitedeki ürünleri, Osmanlı sanayii'nin vitrini niteliğinde olan Dolmabahçe ve padişaha ait diğer saray, köşk ve kasırlarda bulunmaktaydı. Bu konuda kolaylık sağlaması için Dolmabahçe Sarayı yapılıırken, “Hereke Dokumahanesi” adıyla sarayın bünyesinde bir de atölye kurulmuştur. Dokumahanenin köşeleri ve saçak altı üzeri taş bordürlerle çevriliydi. Fabrikaya ait olan özgün bina ile ilgili görsel bilgiler Yıldız Albümleri ile fotoğrafçı Abdullah Biraderler'in arşivinden elde edilebilmektedir (Tuğlacı, 1993,s:255-257).

Fabrika Cumhuriyet Dönemi'nde de çalışmasını sürdürmüştür (<http://istanbul.gov.tr>). 1933 yılında Sümerbank'a devredilmiştir. 1938 yılında dokuma tezgahları 52'den 103 adede çıkarılmıştır (<http://herekeli.com>). 1995 yılında özelleştirme yasası kapsamında Milli Saraylar'a bağlanmıştır. Günümüzde bir müze-fabrika olarak üretimini sürdürmekte olan fabrikada Milli Saraylar araştırmacıları ile birlikte yürütülen ortak çalışmalar sonucunda özgün Hereke kumaş desenleri tespit edilerek, kaybolmuş desenlerin yeniden üretimleri sağlanmakta ve bu yolla Milli Saraylarda özgün desenli kumaşların kullanımı mümkün olmaktadır. Fabrikanın yanında bulunan ahşap köşk, Kaiser Wilhelm'in ziyareti için Yıldız Sarayı'nda hazırlanmış prefabrik bir yapıdır. Deniz ve kara tarafına açılan salonlarıyla köşk müze-köşk olarak ziyarete açılmıştır (www.millisaraylar.gov.tr).

h. Kent Müzesi

İzmit'in tarihindeki kültür unsurlarının, kentte yaşayanlar ve kenti ziyaret edenler tarafından anlaşılabilmesi için dijital kent müzesi kurulmuştur. Ziyaretçilere

kentin tarihi hakkında bilgiler verecek yeterli donanımına sahip olan müze, 5000 yıllık tarihe tanıklık etmiş olan İzmit için, mevcut birikimini yansıtacak bir platform olmaktadır. Dijital görüntüleme tekniklerinin yer aldığı müzede, 6 farklı ekrandan yapılan yayınlarla Türkçe ve İngilizce olarak bilgiler aktarılmaktadır. İzmit’i hiç tanımayan birisi müzeye geldiği zaman, bir rehber ihtiyacı duymaksızın, kentin tarihsel, kültürel, sosyolojik ve fiziksel özellikleri hakkında yeterli bilgiyi alabilmektedir. İzmit’in 1 milyon 350 bin ölçekli bir maketinin de yer aldığı dijital kent müzesinde, kente sembol olmuş Saat Kulesi, Fevziye Camii., Eski Tren Garı, Av Köşkü, Kapanca Sokak gibi tarihi yapıtların maketleri ile liman kenti İzmit’in tarihi tersanesini yansıtan gemi maketlerini de görmek mümkündür (Kocaeli Turizm Rehberi 2010:s.46).

i. Servetiye Köy Müzesi

Kocaeli Büyükşehir Belediyesi tarafından Milli Mücadele sırasında adını tarihe altın harflerle yazdıran Servetiye Köyü’nde tarihi ve kültürel mirası yaşatmak amacıyla yapılmıştır. Müzede köyün kendine has araçları ile Kurtuluş Savaşı’nda kullanılan tüfekler, kamalar gibi savaş aletleri sergilenmektedir. Zemin üzerine tek kat olarak inşa edilen müze aynı zamanda köy konağı olarak da kullanılmaktadır. Yapı 207 metrekarelik kullanım alanına sahiptir. Yapının zemin katında giriş terası, konuk odası, müze odası, mutfak bulunmaktadır. İkinci katında ise muhtarlık, çok amaçlı toplantı odası ve sofa bölümü yer almaktadır. Zemin kat dış cephe kaplaması olarak kayrak taşı kullanılmıştır. 1. katta ahşap yalı baskı kaplama yapılmıştır. Müzede ahşap payandalar, ahşap söveler ve giyotin pencereler bulunmaktadır (www.kocaeli.bel.tr).

j. Karamürsel Anıt Mezarı

Karamürsel Alp bir rivayete göre Osman Gazi döneminde yetişmiş Orhan Bey’in yakın arkadaşıdır. Diğer bir rivayet ise Karesi Beyliği’nin donanmasında bir başbuğ olup Güvercinlik’teki toplantıda Karasi Bey tarafından Orhan Bey’e takdim edilmiştir (Şahin, t.y). Osmanlılar’ın ilk kaptanıderyası. İsmi Mürsel olup, kahramanlığı ve gözüpekliği sebebiyle Orhan Gazi tarafından kendisine “kara” lakabı takılarak Karamürsel denmiştir. Osmanlı Devleti donanmasının gelişmesi için

büyük gayret sarf etti. Orhan Gazi'nin Bizans imparatoru Andronikos ile yaptığı Pelekanon Savaşını kazanmasında büyük rol oynadı. 1329 tarihinden sonra vefat eden bu mücahid Türk komutanının kabri, İzmit-Yalova karayolu üzerinde kendi ismini taşıyan ilçenin kabristanlığındadır (www.biyografi.net). Söylentilere göre Kara Mürsel şöyle vasiyet etmiştir;

“Ölünce beni öyle bir yere gömün ki sırtım dağlara dayansın, kucağıma denizi verin daima donanmamı göreyim”. Kara Mürsel'in bu vasiyeti yerine getirilmiş huzur içinde yatmaktadır. Mezar Yalova-İzmit karayolu üzerinde Karamürsel kasabasının büyük mezarlığındadır. Lahtin batı tarafında taşa oyulmuş bir kadirga resmi vardır (Türk Dünyası Araştırmaları,1986:s.174).

k. Akçakoca Anıt Mezarı

Akçakoca bey'in babası Abdülmelik Abdülfettah'dır. Ailesi muhtemelen Anadolu Selçukluları döneminde uç bölgelere yerleştirilmiş bir Türkmen boyuna mensuptur. Akçakoca bey'in de Aşiret beyi olduğu ve Ertuğrul Gazi'ye bağlı bulunduğu sanılmaktadır. Kandıra ve çevresinin fethedilmesinde görev alan Akçakoca Bey, Ertuğrul Gazi, Osman Gazi ve Orhan Gazi'nin silah arkadaşı ve yoldaşydı. İlk devir Osmanlı tarihi yazarlarının eserlerinde adı geçen bu alp-erenin, kendisi ve ailesi hakkında bilinenler oldukça kısıtlıdır (<http://mebk12.meb.gov.tr>). 1234-1328 yıllarında yaşayan Kocaeli Fatih Akçakoca Bey, 1308 yılına kadar Ereğli'den Karasu'ya kadar olan bölgeyi, 1308 yılından 1326 yılına kadar Ayan Gölü kuzeyinde Akova, Akçaköy, Kandıra İzmit (o tarihte Nikomedia) yakınlarındaki Kaymas, Çayırköy'e kadar yerleri zapt ederek Osmanlı Devleti sınırları içine katmıştır. İzmit üzerine son kez akın yapacakken, çadırını kurduğu Kandıra yakınlarında bulunan Babatepe'de 1328 yılında 94 yaşında vefat etmiştir. (<https://kocaelikitabeleri.wordpress.com>). Vasiyeti gereği Ertuğrul Gazi gibi otağının bulunduğu tepeye gömülmüştür. Sonradan adına ve anısına saygı nişanesi olmak üzere devletine kattığı bu yöreye "Kocaeli" denir. Anıt Mezarı Kandıra İlçesi Babadağ mevkiinde bulunmaktadır (Kandıra Belediyesi Stratejik Planı, 2014: s.24).

l. Yahya Kaptan Anıt Mezarı

Yahya Kaptan 1891'de Makedonya'nın Köprülü kasabasında doğdu. Kurtuluş Savaşı sırasında Kocaeli bölgesinde Kuva-i Milliye hareketlerini örgütleyen milli bir kahramandır (Kocaeli Turizm Rehberi, 2010: s.104). Kocaeli Gebze ilçesi, Tavşancıl'da bulunan Yahya Kaptan'ın Anıt Mezarı, Atatürk'ün isteği üzerine, öldürüldüğü yer olan Tavşancıl'da yaptırılmıştır. Yahya Kaptan, Milli Mücadele sırasında İzmit bölgesinde Milli Mücadeleyi örgütleyen kişidir (www.kocaelikitabeleri.wordpress.com).

m. Hanibal Anıt Mezarı

Anibal, M.Ö.247 - M.Ö. 182 ya da M.Ö. 183 yılları arasında yaşamış Sami ırkından gelen Kartacalı komutan ve devlet adamıdır. Hannibal; tüm zamanların en büyük askeri dehalarından biridir. Hannibal, Scipio ve Philopoemen ile birlikte çağının üç büyük generalinden biriydi (www.gebze.gov.tr). Kartaca'lı ünlü komutan Anibal'ın Anıt-Mezarı, Gebze'nin güneydoğusunda, çevresi daire şeklinde selvilerle çevrili sahanın ortasında yer alan 24 ton ağırlığındaki bir taş lahit ile şekillendirilen, taşın üzerinde Kartaca'lı komutana ait aplike edilen bir masktan, Türkçe, İngilizce, Fransızca, Almanca ve İtalyanca dillerinde birer mermer kitabeden oluşmaktadır. Bu kitabede ayrıca ünlü komutanın özgeçmişi yer almaktadır. Anıt-Mezar 24 Temmuz 1981'de düzenlenen görkemli bir törenle açılmıştır (www.gebze.bel.tr).

n. Thököly İmre Anı Evi ve Anıtı

Katolik ve Protestan mezhebine mensup Macar halkından olan Protestanların, Avusturya imparatoru tarafından Katolik mezhebine girmek için zorlanmaları ile başlayan ve Habsburglara karşı düzenlenen Wesseleny girişiminin başarısızlığından sonra, serbest kalabilen uç kale askerleri, yoksul toprak köylüleri ile dinleri sebebiyle kovulan Protestan derebeyleri ve bazı yurtsever asilzadeler Erdel'de sığınak aramışlar ve bu amaçla Osmanlı korumasına girmek için başvuruda bulunmuşlardır (1668) (Baykal ve Ayan,2006:s.344). Kendisine Orta Macaristan Kralı unvanı verilen Thököly İmre, askeri ilerlemesini sürdürmüş, ancak bir süre sonra ard arda gelen yenilgiler sonucunda Avusturya'ya teslim olmuştur. Serbest kaldıktan sonra,

Türk ordusunda görev almıştır (Türk-Macar dostluğunda yeni bir köprü). Hayatının tamamını özgürlük için savaşarak geçirmiştir. Osmanlı ile çok yakın ilişkileri bulunmaktaydı. Son altı yılını İzmit'te geçiren İmre Thököly 13 Eylül 1705'te vefat etmiş ve İzmit Ermeni mezarlığına gömülmüştür (Baykal ve Ayan, 2006:s.344).

o. Örcün Sultan Baba Türbesi

Kocaeli'nin Gölcük ilçesine bağlı Örcün Köyü'ndeki Sultan Baba Türbesi, Anadolu'ya beş yüz yıl önce geldiği rivayet olunan Derviş Baba'nın kerametleri ile kendi ahlâki, dinî değerlerini bütünleştirmiş halkın, yüzyıllardır sürmekte olan uyumun bir örneğidir. Sultan Baba'nın hayattayken başlayan, öldükten sonra da devam ettiğine inanılan insanüstü niteliği, gücü, kudreti ve kutsiyeti gelişip yayılarak günümüze kadar ulaşmıştır (Altun, 2008: s. 175).

p. Sünni baba Türbesi

Karamürsel'e 8 kilometre uzaklıkta bulunan bu bölgede mezarı olan bir evliyadan adını almıştır. Sünni Baba mesire yeri yaklaşık olarak 50 dekarlık bir alan içinde bulunmaktadır. Asırlık karaağaç ve gürgen ağaçlarının gölgelediği bu yeşil alan, Kocaeli Valiliği İl Özel İdare Müdürlüğüne yeniden düzenlenmiş ve halka açık bir park haline getirilmiştir (www.kocaeli.bel.tr).

Kocaeli ili Karamürsel ilçesi Osmaniye köyünde türbesi bulunan Sünni Baba'nın gövdesi köyde iken kafasının başka bir yerde olduğu inancı bulunmaktadır (Kalafat, 2006).

q. Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu

Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu Türbesi, Hasaneyn Köyü Mezarlığı içinde yer alan küçük bir türbedir. Türbede Nakşibendi Şeyhi Muhammed Şemseddin Canpek'in (Şemsettin-i Bursavi) talebesi olan ve ölümünden sonra Şeyhliği devralan Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu ile aile fertlerinden bazılarının mezarları yer almaktadır (Kocaeli Doğa Turizmi Master Planı, 2013: s.71).

2.2.18.2. Taşınmaz Kültür Varlıkları

a. Gültepe Nekropolü:

İzmit'in kuzeyinde, Gültepe mevkiinde yer alan Gültepe Nekropolü şehir merkezine yaklaşık 1,5 km uzaklıktadır. Antik kalıntıların bulunduğu alanda yer alan Kilise ve Nekropol kalıntıları ilk kez 1991 yılında Karayolları'nın park alanı açma çalışmaları sırasında freskli bir mezar odasının bulunması ile gün ışığına çıkarılmıştır (Kocaeli Doğa Turizmi Master Planı,2013:s.55)

Freskli odanın bulunmasından sonra Kocaeli Müze Müdürlüğü'nün bölgede yaptığı arkeolojik kazılar sonrasında çok sayıda hipojeler ile haç planlı Kilise kalıntısı, kilisenin batısında ise ince uzun dörtgen odaların yer aldığı ve Hristiyan şehitleri için yapılmış Martyrion (şehitlik) kalıntıları açığa çıkarılmıştır. Yapılan kazılarda bulunan küp, gözyaşı şişesi, ayna gibi çoğunluğu Roma Dönemi'ne ait buluntular müzede sergilenmektedir (Kocaeli İl Çevre Durum Raporu, 2010:s.252).

b. Üçtepler Büyük Tümülüs: Üçtepler Büyük Tümülüs:

Eski İstanbul yolu üzerinde İzmit merkezine 3 km mesafededir. Kocaeli Müze Müdürlüğü tarafından gerçekleştirilen bir kurtarma kazısı yapılan ve kendi döneminde soygun geçirdiği anlaşılan mezardan hiçbir buluntu günümüze ulaşmamıştır. Mezar Geç Hellenistik - Erken Roma Çağı'na ait bir Tümülüs'tür (Erdoğan ve Gündoğdu, 2007).

c. Seka Park

Türkiye'nin ilk endüstriyel dönüşüm projesi olan Seka Park 1100 dönümlük arazi üzerine kurulmuştur. 1936 yılında faaliyete geçen ve 2005 yılında kapatıldıktan sonra arazisi Büyükşehir Belediyesi'ne devredilen toplam 580 dönümlük SEKA kağıt fabrikası alanı üzerinde, çok sayıda mekân bulunuyor. İçinde 15 metre yüksekliğinde 150 metre çapında dev yapay çim tepe, Avrupa'nın en büyük beşinci tırmanma duvarı, yapay kum plajı, 10000 kişilik konser ve performans platformu, yüz binlerce metrekare çim alan, yürüyüş ve bisiklet yolu, 800 araçlık otopark ve silo kafeler bulunmaktadır Projenin tamamında marina iskelesi, iskele, kağıt müzesi, kent

müzesi, oturma alanları, deniz kıyısında büfe, plaj, dinlenme sahaları, ışık kuleleri, balıkçı restoranları, su-ışık gösterileri, denize inen kızak alanları, iskeleler, deniz gözetleme kulesi, koşu, jogging, yürüme bantları, rihtım ışıklandırması, dinlenme parkları, kongre salonları, oturma alanları, gösteri ve görsel sanat atölyeleri, sergi salonları, kapalı ve açık spor sahaları, festival için mekânlar, gölet, çocuklar için su oyun merkezleri gibi bir çok tesis yer almaktadır. Büyük çoğunluğu yeşil alan olarak yapılan SEKA arazinde birinci etap park alanına, toplam 6 bin adet yetişmiş ağaç dikilmiştir. Özellikle sahil kenarına dikilen palmye ağaçları parka ayrı bir hava katmaktadır (www.kocaeli.bel.tr).

d. Seka Film Platosu

Kocaeli’de Seka Park alanında inşa edilen ve Türkiye’nin en büyük film platosu olma özelliğini taşıyan Seka Film Platosu Kocaeli’ye katma değer sağlamaktadır. Seka Film Platosu’nun Türkiye’de bir benzeri bulunmamaktadır. Plato kentin kültür ve turizm merkezi olması yönünde önemli bir adımdır. Ziyaretçiler, seti dolaşma ve dizinin oyuncularını çekim sırasında izleme imkanı bulabileceklerdir. Bu amaçla Hollywood stüdyolarında olduğu gibi bir raylı sistem kurulması planlanmaktadır. Plato’da yeni mekânlar inşa edilecek ve bunların tamamlanmasının ardından Plato’nun düzenli olarak halkın ziyaretine açılması planlanmaktadır (www.kocaeli.bel.tr).

2.2.18.3.Tarihi Camiler

Sanatsal ve tarihi yerler arasında yer alan camiler bir kentin en önemli bir kültürel değerleri arasındadır (Richard, 1996).

İzmit ilçe merkezinde yer alan Osmanlı dönemi camilerinin kültür turizmi kapsamında değerlendirilmesi mümkündür. Bu camilere değer kazandıran en önemli özellik bu eserlerin Mimar Sinan tarafından yapılmış olmalarıdır. Sanayi şehri olarak bilinen Kocaeli’nin turizmde sahip olduğu değerlerden ve avantajlarından yararlanılabilmesi gerekmektedir (Erbaş ve Güçlü, 2010).

a. Çoban Mustafa Paşa Külliyesi

Camii Gebze'ye hakim bir mevkide yer almaktadır. Çoban Mustafa Paşa tarafından 1510 yılında yaptırılmıştır. Külliye'nin anonim bir çalışmayla yapıldığı anlaşılmaktadır. Mustafa Paşa Mısır'a vali olarak atandığında Külliye'nin yapımının sürdüğü bilinmektedir. Paşa Mısır bezemelerinden etkilenerek, camisi için taşınabilir parçaları Kahire'de yaptırmıştır. Darıca iskelesinden Gebze'ye ulaştırılan süslemeler Mısırlı ustalar tarafından yerlerine yerleştirilmiştir. Kare planlı, üzeri dört sütunun taşıdığı 24 metre yüksekliğindeki geniş bir kubbe ile örtülüdür. Duvarları taş zemin üzerine kesme taş ve muntazam tuğlalarla örülmüştür. Caminin çevresi 2.5 metre yüksekliğinde oldukça kalın duvarlarla çevrilidir (Kocaeli Kültür Envanteri,2011).

Çoban Mustafa Paşa Külliyesinin her cephesinde bir tane toplam dört giriş kapısı bulunmaktadır. Mihrap ve duvarları kufi yazılarla süslü olup, renk düzeni görkemli Türk çinileri ile sağlanmıştır. Bazı araştırmacılar, bu görkemli caminin de bulunduğu külliye'nin planının Mimar Sinan'a çizdirildiğini, baş kalfası Hüseyin Ağa'ya da inşa ettirildiğini ileri sürmüştür. Çoban Mustafapaşa Külliyesi, cami, medrese, bimarhane, kütüphane, han, hamam, kervansaray, paşa odaları, tekke, arşiv, hela, su kuyusu, şadırvan ve bir türbeden oluşmaktadır (www.gosb.com.tr).

b. Pertevpaşa Külliyesi Ve Yeni Cuma Camii

Yapım yılı 1546 olan külliye bu gün Yeni Cuma Mahallesi'nde bulunmaktadır (Yüce 1998:s.29). Vezirlerden Pertev Mehmet Paşa'nın İzmit'te sancak beyliği yaptığı dönemde başlattığı ancak bitimini göremediği camidir (Öztüre 1981:s. 100). Külliye Mimar Sinan'ın eseri olarak kabul edilir (Yüce 1998:s.19). Camideki mermer işlerinin yanı sıra ahşap işçiliği de ileri bir düzeydedir. Özellikle künde-kari tekniğinde yapılmış kapı kanatları önemlidir.pencere kanatlarında ise sedef kullanılmıştır (Ürkmez 2007:s.76). Künde-kari tekniği bugün kaybolmak üzeredir.

c. Fevziye Camii

İzmit Fevziye ve Tepecik Camileri Koruma Derneği'nin cami girişine astıkları tabelada yazıldığına göre Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından aslına uygun proje ile yeniden yapılmıştır. 1894 Depremi öncesinde ki yapının mekan tasarımı

bugünkü camiye benzemektedir. Ancak üst örtü ve pencerelerde farklılıklar bulunmaktadır (Kaya 2009:s. 116).

d. İmaret Camii

Tepecik mahallesinde yer alan Cami Tersane banisi defterdar Abdüsselam efendi tarafından yaptırılmıştır. Cami giriş kapısında 1518-1524 tarihleri olarak yapım yılı yer alır. Caminin Mimar Sinan'a yaptırıldığı, yapının Sinan'ın ilk eseri olduğu gibi bilgiler mevcuttur. Fakat bugün eski cami yıkılıp yerine yenisi inşa edilmiştir (Yüce 1998:s.29) Vakıf kayıtlarındaki bilgilere göre bu caminin daha önce yapıldığı ve Mimar Sinan tarafından genişletilerek yenilediği öğrenilmektedir (www.varbak.com).

e. Akça Camii

İzmit merkezde, ismiyle aynı Akça Cami caddesi'nde yer alır. Minare kaidesi dışında Cumhuriyet devrinde bütünüyle yenilenmiştir. Daha önce bulunduğu yerde küçük kara planlı bir mescit vardır. Yapıya adını veren Akça İbrahim'in İzmit'in fethine katılanlardan olması nedeniyle caminin ilk yapımının 1326 civarında olduğu düşünülmektedir. Minare kaidesi ise ilk devirden kalmıştır (Ürkmez 2007:s.117).

f. Akçakoca Camii

Kalenin eteklerinde Akçakoca Mahallesi'nde yer almaktadır. Mimari belli değildir. Akçakoca tarafından 1327-1328 yıllarında yaptırıldığı düşünülmektedir (www.varbak.com).

Mihrabın içinde bir perde motifi ve ortasında madalyon tarzı bir sarkıt yer almaktadır. Mihrabın iki yanında bulunan sütunlar, alt ve üst pencereler ile bir simetri oluşturulmuştur. Geç dönem özelliği gösteren minber, ahşaptan yapılmış ve üzeri boyanmıştır (Ürkmez 2007:s. 111).

g. İzmit Orhan Camii

Cami iç kalenin ortasında şehre hakim bir tepede eski kentin bulunduğu Orhan mahallesinde bulunmaktadır. Şehzade Süleyman Paşa tarafından 1332 yılında

yaptırılmıştır (Tuğlacı 1985:s. 176). Caminin mimarı bilinmemektedir. Ancak, 1840' da Sultan Mecit ve Rıfat Paşa zamanında oldukça büyük bir değişime uğradığı bilinmektedir (Ürkmez 2007:s. 95). Cami tek şerefeli minaresi 1840 yılında onarım görmüş fakat 1999 depreminde tekrar yıkılmıştır (Ürkmez 2007:s. 104). Hünkar mahfili, kadınlar mahfili, son cemaat yeri, kubbe, minber ve vaaz kürsüsü bu onarım sonrası yapıya eklenmiştir (Değişen Kocaeli,2012:s.61).

Cami sadece İzmit'in en eski camilerinden biri olma özelliğine değil bunun yanı sıra farklı özelliklere de sahiptir. Caminin üst katında yer alan mahfil hünkarın geldiğinde dinlendiği, İzmit'i seyrettiği odaların olduğu bölümdür (Ürkmez 2007:s. 99,102). Caminin başka bir özelliği de her Cuma Orhan Gazi'nin kılıcı ile burada hutbeye çıkmasıdır. Daha sonrasında da bu gelenek devam etmiştir. Caminin bu gün ayakta olmayan medresesinde yine Orhan Gazi tarafından yaptırıldığı düşünülmektedir (Ürkmez 2007:s.105; Şenel,2011).

h. Gebze Sultan Orhan Camii

Gebze'nin batısında yer alan cami tahmini olarak 1323-1331 yılları arasında inşa edilmiştir. Osmanlı mimarisinin ilk örneklerinden olan camiyi Gebze'nin kurucusu olan Sultan Orhan yaptırmıştır. Sultan Orhan Camii erken Osmanlı döneminin en basit ve sade örneklerinden biri olarak kabul edilir. Selçuklu etkisinde kalan fakat kendine özgü bir mimari yaratma isteği yapıda göze çarpmaktadır (Kocaeli Kültür Envanteri,2011.s.441).

i. Arapzade Camii

Caminin çoğu bölümü zaman içerisinde yenilenmiştir. Çokgen bir kaide üzerine oturan kubbesi vardır. Yapı minaresi orijinaldir (Tuğlacı 1985:s. 176).

j. Yalı Camii

Bu gün Halkevi Meydanında yer alan cami, İzmit Vakıflar Müdürlüğü Hayrat Kütüğü'ndeki bilgilere göre Çalık Ahmet 1907 yılında yaptırılmıştır. Kitabesi bulunmamaktadır (www.varbak.com). Caminin Çalık Ahmet adına şehir halkı tarafından bitirildiği bazı kayıtlarda yazılıdır. 1703 yapım tarihi olarak

görülmektedir. 1894 yılı depreminde minaresi dışındaki kısımları tamamen yıkılan cami tekrar yapılmıştır. Yapı 19.ve 20. yy'ın ortasında iki kez onarım görmüştür (Ürkmez 2007:s. 150- 153).

k. Alaca Mescit (Gümüslüoğlu Camisi) (Merkez)

Kocaeli Hacı Hasan Mahallesi, Hasan Kasım Yokuşu yanında bulunur. Bizans çağında yapılmış olan Justinianus sarayının kalıntıları üzerine kurulmuştur. Caminin beyaz zemin üzerine lacivert renkte sülüs yazılı çini kitabesinden El Hac Bin Mehmet Gümüş zade tarafından 1598-1599 yıllarında yapıldığı öğrenilmektedir. Zamanla onarılmış olan caminin iki yanı ile arka cephesine eklemeler yapılmıştır. Bugünkü durumunda ahşap çatı ile örtülüdür (www.varbak.com). Yapının banisi olan Gümüšoğlu Konağı da caminin 150 m. batısındadır. Sonradan yapılan eklemelerle dikdörtgen plana çevrilmiş yapının aslı kare planlıdır (Ürkmez 2007:s. 139- 141).

l. Urgancı Ahmed Çelebi (Baç) Camii

1928- 1929 yılındaki yangından sonra 1933'te yapılan bugünkü caminin yerinde eskiden ahşap bir cami bulunmaktaydı (Ürkmez 2007:s.166).

Baç mevkiinde çınarlı mahallesinde yer alan caminin ilk yapım tarihi belli değildir. Minare,son cemaat yeri ve kuzey duvarı orijinal halinden kalan kısımlardır (Tuğlacı 1985, 176). Cami Urgancı Mehmet Çelebi tarafından yaptırılmıştır. Yapının günümüze ulaşan bir kitabesi bulunmadığından yapım tarihi ve mimarı bilinmemektedir. Bu cami şehrin dış surlarının doğu kapısı yakınında olduğundan ve buradan geçen kervanlardan rüsum (baç) alındığından banisinin ismi yerine halk arasında Baç Camisi olarak tanınmıştır. Buna dayanılarak caminin XVI. yüzyılda yapıldığı sanılmaktadır (www.varbak.com).

m. Hüseyin Paşa Camii

Sultan III.Selim'in süt kardeşi Kaptan-ı Derya Küçük Hüseyin Paşa tarafından yaptırılmış olan bu cami Kocaeli Çukurbağ Mahallesi'nde bulunmaktadır (www.varbak.com). Caminin yapım tarihi 1767 olarak geçmektedir. Yapı geçirdiği onarımlar sonrasında orijinal şeklini koruyamamıştır (Tuğlacı 1985:s.176). Cami,

dikdörtgen planlı olup, kuzeyine sonradan ilave edilen bölüm betonarme olarak yapılmıştır. Üst bölüm kırma çatıdır (Kaya 2009:s.121).

n. Portakaloğlu Mustafa Ağa Mescidi

İzmit'in eski mahallerinden birisi olan Akçakoca Mahallesi'nde inşa edilmiş olan Portakaloğlu Mustafa Ağa Mescidi, Osmanlı döneminde İzmit'te birçok yerde yapılan mahalle mescitlerinin önemli örneklerinden biridir. Mülkiyeti Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne ait olan yapının, yapım tarihi ve banisi kesin olarak bilinmemektedir. Kare planlı olarak inşa edilen yapı, 44.54 m² ölçülerinde tek hacimli küçük bir mescittir. Minaresi bulunmamaktadır. Mescidin üst pencereleri alçı vitray malzemedен yapılmıştır. Döneminin özelliklerini yansıtan bu pencereler yapının en önemli süsleme unsurlarıdır. Cami uzun yıllar hiç kullanılmamıştır. 1999 depreminde hasar gördükten sonra Kocaeli Büyükşehir Belediyesi tarafından projeleri hazırlatılarak, 2009 yılında aslına uygun olarak yeniden inşa edilmiştir (Kocaeli Kültür Envanteri, 2011; www.kocaeli.bel.tr).

o. Tavşancıl Cami

Cami halk arasında Tavşancıl Çarşı Camii olarak bilinir. Fakat gerçek adı Seyid Hacı Veliüddin Ağa Camii'dir. 1817'de II. Mahmut döneminde dikdörtgen plânlı olarak inşa edilmiştir. Bulunduğu bölgenin ve II. Mahmut döneminin genel karakterini yansıttığı için önemli bir tarihi eserdir. 17 Ağustos 1999 depreminde Dilovası Tavşancıl'da bulunan tarihi camii hasar görmüş ve kullanılamaz hale gelmiştir. Camiinin yeniden ibadete açılabilmesi için restorasyonu yapılmıştır. Bu, aynı zamanda inşa edildiğinden beri 196 yıldır camide yapılan ilk restorasyon çalışmasıdır (www.kulturportali.gov.tr).

2.2.18.4.Tarihi Mekanlar

a. Saat Kulesi

Av Köşkü ile Atatürk Heykeli arasında yer alan Saat Kulesi kentin karakteristik bir yapısıdır. İzmit mutasarrıfı Musa Kazım Bey, Sultan II. Abdülhamit'in tahta çıkışının 25.yıl dönümü nedeniyle 1902 yılında yaptırmıştır.

Neo Klasik üslupta traverten taşlardan yapılmıştır. Dört katlı ve zarif bir görünüştedir. Üç çeşmesi ve dört saati bulunmaktadır (Kocaeli Rehberi, 2013).

b. Eski Vali Konağı

İzmit, Kozluk Mahallesiindedir. Vali Konağı ve Defterdar Lojmanı olmak üzere bitişik nizamda iki ayrı yapıdan oluşmaktadır. 20.yy.'ın ilk yarısında yapılan konak, Özel İdare Müdürlüğü'nce restore edilmiştir. Cumhuriyet Dönemi mimari üslubunu yansıtan iki katlı bina, günümüzde Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü hizmet binası olarak ve Vilayet hizmetinde kullanılmaktadır (www.kocaelikulturturizm.gov.tr).

c. Sırrı Paşa Konağı

19. yüzyıla ait Kocaeli'nin en önemli sivil mimarlık örneklerinden olan Sırrı Paşa Konağı İzmit Hacı Hasan Mahallesi Yeni Çeşme Sokak'ta bulunmaktadır. Asıl adı Selim olup Sırrı mahlasını kullanan 1888'de İzmit'in ilk Mutasarrıfı olarak atanan Sırrı Paşa tarafından 19. yüzyılın ikinci yarısında, yaptırılmıştır. İzmit konakları arasında mimari, estetik ve üslup bakımından çok farklı özelliğe sahip olan yapı, İzmit Körfezi manzarası ile dikkat çekmektedir. İki katlı ahşap konağın iç duvarları ahşap bezeme ve kalem işlemlerle süslenmiştir. Konaktaki bazı malzemeler Fransa'dan özel olarak getirilen tuğlalarla örülmüştür. Bu özelliği ile kentte ender bulunan konaklardandır. 2003 yılında çıkan bir yangında üç katlı konağın en üst katı tamamen yanmış diğer katlar hasar görmüştür. 2006 yılında kamulaştırma çalışmaları başlatılarak 2 yıl içinde kamulaştırılan tarihi konutun relave, restetisyon ve restorasyon projeleri Tarihi Mekanlar ve Kent Estetiği Şube Müdürlüğü tarafından hazırlanmıştır. Haziran 2013'de restorasyonu biterek tanıtımı yapılan konak yurt içi ve yurt dışından gelen misafirleri ağırlamak üzere kullanılmaktadır. Bağdadi tekniğiyle yapılmış yüksek bahçe duvarlarında kullanılan taşlardan bir bölümü antik yapı kalıntılarına aittir. Ahşap konağın iç duvarları antik heykel ve mimari parçaları ile süslenmiştir. Konağın içinin süslemeleri Dolmabahçe Sarayını restore etmek üzere Rusya'dan gelen ressamlar tarafından yapılmıştır (Kocaeli Turizm Rehberi,2013;Değişen Kocaeli,2012:s.60).

d. Pembe Köşk

Ermeni Ardeçes zevcesi Losika'dan hazineye nakledilen Manastır Muhavirler'inden Mehmet Efendi'nin oğlu avukat Tevfik Bey'e tahsis edilmiştir. Binanın yapım tekniği aynı dönem yapılarından yapılan tarihlere göre 19. Yüzyıl olarak belirlenir. Yapı bodrum üstüne yapılan üç kattan oluşmuş olup Ahşap üzeri bağdadı sıvayla yapılmıştır. Pencereler giyotin özelliktedir. İkinci kat dışa çıkmalı olup eli böğründeler ile desteklenmiştir. Pembe boyalı olmasından dolayı " Pembe Köşk " ismi verilmiştir (<http://artnicomedia.org.tr>). İzmit Yukarı Pazar'da Sırrı Paşa Köşkü'nün bitişiğinde bulunan köşk, Mutasarrıf Sırrı Paşa tarafından 1878 tarihinden itibaren kullanılmıştır. Valilik tarafından onarılmıştır. Onarım sırasında içinde ve dışındaki ahşaplar (dolaplar, pencereler v.s.) orijinalini muhafaza edecek şekilde düzenlenmiştir. Kafeteryası, kuaför salonu bulunan Pembe Köşk, Vilayet Evi olarak düzenlenmiş olup halen Cafe & Restoran olarak hizmet vermektedir (www.kocaeli.bel.tr).

e. Saatçi Ali Efendi Konağı

1776 yılında I. Abdülhamit zamanında inşa edilmiştir. İzmit eşrafından Gümüşlüoğlu ailesi tarafından yaptırılmıştır. Konak zaman içinde el değiştirmiş ve saat onarımı ile uğraşan Ali Efendi tarafından satın alınmıştır. Kültür Bakanlığınca 1976 yılında kamulaştırılmıştır. 1978 yılında onarımına başlanmış, 1987-2009 yılları arasında etnografya müzesi olarak kullanılmıştır. Günümüzde İzmit Belediyesi tarafından kültür ve sanat faaliyetleri amaçlı olarak kullanılmaktadır (<http://artnicomedia.org.tr>). İzmit'in en eski sivil mimari örneği yapısıdır. Üç katlı ahşap bir konaktır. Konağın ahşap kepenkli ve lokmalı, parmaklıklı pencereleri, dış ve iç duvarlarında kalem işi süslemeleri vardır. Dönemini en iyi yansıtan sivil mimarlık örneklerinden biri olarak günümüze kadar gelmiştir. Oda ve sofaların duvarları bitkisel ve geometrik desenli kalem işi süslemedir. Konak İzmit Veli Ahmet Mahallesi, Alacamescid Yokuşu üzerinde bulunmaktadır (www.kulturturizm.gov.tr).

f. Kaiser Wilhelm Köşkü

1884 yılında Alman İmparatoru Wilhelm Kaiser'in Türkiye gezisi nedeniyle Yıldız Sarayı'nda yaptırılarak üç gün içinde monte edildiği tespit edilen tarihi köşk Hereke Halı Fabrikası sınırları içinde kalmaktadır. İtalyan mimar Raimondo d'Aronco Tarafından yapılan köşkün parçaları Yıldız sarayında hazırlandı ve parçalar Hereke'ye taşınarak üç günde monte edildi. (Kocaeli Valiliği, Ekim 2001)

g. Kazıklı Kervansarayı

Hacı Hamza Bin İvaz tarafından Kanuni döneminde 1550'lerde yaptırılmıştır. İzmit ve çevresinde 16. Yüzyıldan bugüne ulaşan tek yapı olan Kazıklı Kervansarayı, ahşap örtülü, Osmanlı İpekyolu güzergahı üzerinde bulunan bir menzil yapısıdır. İstanbul'dan yola çıkan kervan ve hacıların önemli bir menzili olan Kervansaray aynı zamanda Osmanlı ordusunun Anadolu cihetine sefere çıktığı zaman konakladığı bir yerdir. Geçen zaman içerisinde tahrip olan Kazıklı Kervansarayının Gölcük Belediyesi tarafından restorasyon ve iç ek yapı projesi hazırlanmıştır. Bu projeye uygun olarak, yapının duvarları özgün bir şekilde restore edilmiştir. 343 kişilik oturma kapasitesi olan çok amaçlı salon ve yapının tarihi duvarına bakan yarı açık fuaye alanı oluşturularak Nisan 2010 itibari ile projesi tamamlanmıştır (Kocaeli Kültür Envanterleri,2011).

h. Süleymanpaşa Hamamı

Süleyman Paşa Hamamı İzmit Yukarı Pazar mahallesindedir ve 14.yüzyılda yapılmıştır. Yukarı Pazar Hamamı olarak da bilinir. Orhan Gazi zamanında Süleyman Paşa tarafından yaptırılmıştır. Erkek ve kadınlar için ayrı ayrı olmak üzere çifte hamam özelliği göstermektedir. Her iki kısım birbirine eşit planlı olup, soğukluk ve halvet kısımları mevcuttur. Erken Osmanlı Dönemine ait İzmit'te ayakta kalan en erken tarihli Osmanlı yapısıdır. Kocaeli Büyükşehir Belediyesi tarafından Restore edilmektedir (Kocaeli Kültür Envanterleri,2011; (Kocaeli İl Çevre Durum Raporu, 2010:s.234).

i. Canfeda Kethüda Hatun Çeşmesi (Orhan Çeşmesi)

III. Murad zamanında Harem Kethüdalığı yapan Canfeda Hatun tarafından Orhan Mahallesinde Orhan Camii karşısında yaptırılmıştır. Çeşme zamanla harap olmaya başlayınca Sultan II Mahmud tarafından suyun kaynağından itibaren tamir edilmiştir. Dikine dikdörtgen şekilli olan çeşme kesmetaş ve mermer malzeme kullanılarak yapılmıştır. Çeşmenin mermerden yapılmış aynalıği bulunmaktadır. Aynalık üzerinde oyma tekniğinde yapılmış süslemelere yer verilmiştir. Çeşmenin üst kısmında onarımı gösteren kitabe ve alınlık yer almaktadır. Alınlığın ortasında Sultan II Mahmud'un tuğrası bulunmaktadır (Kocaeli Kültür Envanteri,2011; www.kocaeli.bel.tr).

j. Gebze İbrahim Paşa Çeşmesi (Eski Çarşı Çeşmesi)

Sadrazam Köprülü Mehmet Paşa'nın kethüdası ve veziri İbrahim Paşa tarafından 1664 yılında yaptırılmış olup, eni boyu yaklaşık 6 metre ve kare planlıdır. Suyunun akışı terazi sistemiyle sağlanmıştır. Kitabesinde İbrahim Paşa'nın ismi ve ebcele hesapla düşürülen tarihi okunmaktadır (www.gebze.bel.tr).

Çeşmenin bugünkü yansıması 1837 – 1838 yılında II. Mahmud dmneminde yapılan onarım sonucudur. Kare planlı olan çeşmenin inşasında küfeki kesme taş ve mermer malzeme kullanılmıştır. Üç yüzünde musluklar bulunan çeşmenin kuzeyinde su deposu bulunmaktadır. Çeşmede bulunan ayna taşları, kitabe ve üzerindeki güneş saati mermerden yapılmıştır. Çoban Mustafa Paşa Hamamı'nın hemen yanında olan bu tarihî ve mimarî özellikleriyle dikkat çeken çeşme, 1991 yılında İstanbul II Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından Taşınmaz Kültür Varlığı olarak tescil edilmiş, Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, Gebze Belediyesi ve GESİDER tarafından 2010 yılında restore edilmiştir (Şenel, 2010).

Osmanlı dönemi çeşmelerinden olan İbrahim Paşa Çeşmesi, Kocaeli sınırları içerisindeki en büyük (69 m²) çeşme olma özelliğine sahiptir. Ayrıca, Kocaeli'nde bulunan tarihi çeşmeler içerisindeki güneş saatli tek çeşmedir (www.kocaeli.bel.tr).

k. Kapanca Sokak

Eski Kocaeli yerleşimi Orhan Tepesi'ndeki İç Kale çevresine, yamaçlara ve az eğimli taraçalar halinde düzlüklere uzanmaktadır. Kocaeli'ndeki sivil mimari örneklerinin en önemlileri Kapanca sokak ve çevresinde bulunmaktadır (Değişen Kocaeli, 2012:s.62). 19. yüzyıl geleneksel konut mimarisi örneklerinin bulunduğu Kapanca Sokak ve yakın çevresinde 32 adet korunması gereken yapı bulunmaktadır. Kapanca Sokakta bulunan 18 ev, yapıldıkları dönemde kullanılan malzemelere sadık kalınarak ve İzmit evi özelliği yaşatılarak dış cephe ve çatıları İZEYAP (İzmit Evleri Yaşatma Projesi) kapsamında onarılmıştır (www.e-tarih.org).

l. Saraylı Köyü

Roma Dönemine ait kalıntıların da yoğun olduğu Saraylı Köyü Geleneksel 19. Yüzyıl evleriyle özgün yapısını korumaktadır. Saraylı evleri, Ahşap ve bağdadi sivalidir. Köy mezarlığı Arkeolojik Sit alanı içerisinde, köy yerleşkesi ise Kentsel Sit Alanı içerisinde kalmaktadır. Saraylı Köyü, adını bir rivayete göre Büyük İskender'in sarayının burada olmasından dolayı aldığı söylenmektedir. Bunu destekler biçimde köyün çeşitli yerlerinde yapılan kazılarda döneme ait bulgulara rastlanmıştır. Köyün merkezinde asırlık bir çınar ağacı bulunmaktadır. Kocaeli iline uzaklığı 20, Gölcük ilçesine uzaklığı 3 kilometredir (www.kulturportali.gov.tr).

2.2.18.5. Tarihi Köprüler

a. Kutluca Köyü-Tarihi Roma Köprüsü

Körfez İlçesi sınırları içerisinde bulunan köprü M.S. I. Yüzyıla tarihlenir. 25 metre uzunluğunda kesme taşlarla inşa edilmiş yedi gözlü, beş kemerli Roma Dönemi'ne ait bir köprüdür (Kocaeli Doğa Turizmi Master Planı,2013:s.67).

b. Kilezdere Köprüsü

19.y.y'da, Geç Osmanlı Dönemine ait tarihi köprü, beş gözden oluşmaktadır. Kilezdere üzerinde kurulmuş iken Kurul Kararı ile başka tarafa yapılmak üzere

sökülmüş aslına sadık kalınarak yenisi yapılmıştır (Kocaeli Doğa Turizmi Master Planı,2013:s.67).

c. Sultan Süleyman Köprüsü

45 metre uzunluğa sahip olan Köprü Kocaeli'nin Dilovası ilçesi Diliskelesi mevkiinde aynı isimli derenin üzerinde yer almaktadır. Üç gözlü olarak inşa edilen yapı 6,20 metre genişliğindedir. Ucunda küçük bir tahliye gözü bulunan Sultan Süleyman Köprüsü'nün orta kemer açıklığı ise 10,60 metredir (www.atlasdergisi.com). Kitabesi olmadığı için yapım yılı kesin olarak saptanamamıştır. Ayaklarının ortasında boşaltma gözleri bulunmaktadır (www.kocaeli.bel.tr).

d. Valide köprüsü

Kocaeli'nin Karamürsel İlçesine bağlı Yalakdere mahallesinde bulunan, 17. Yüzyılda Mimar Sinan tarafından yapılan ve geçtiğimiz yıllarda zarar gören tarihi valide köprü Anıtlar Yüksek Kurulu tarafından onarılmaktadır. Karamürsel ilçesinden güneye doğru, Karaahmetli, Hayriye, yalakdere köylerinden geçen ve İznik'e giden yolun üzerinde bulunan Valideköprü 17.yy.'da yaptırılmıştır. Kösem Sultan, Turhan Sultan veya Emetullah Sultan'dan birinin yaptırdığı rivayet edilen Valideköprü, üç gözlü, sivri kemerli, iki yanı korkuluklarla çevrilidir. Klasik Türk Mimarisi tarzında kesme taşlarla yapılmıştır. Boyu 64 metre, döşeme eni ise 450 metredir (Çulpan, 1975:s.178 ; Kocaeli Doğa Turizmi Master Planı,2013:s.68).

2.2.18.6. Yöresel Turizm Değerleri

2.2.18.6.1. Geleneksel El Sanatları

a. Hereke Halısı

Kanuni Sultan Süleyman tarafından Kanal Projesi için görevlendirilen işçilerin bir kısmı Hereke'ye yerleşip Hereke halıcılığının kökenini oluşturmuştur. Hereke halıcılığı kurulduğu günden itibaren Saray Halısı dokuma geleneğini canlı ve etkin bir biçimde sürdürmüştür. Zaman içinde Hereke Fabrikası'yla birlikte gelişen ve gün

geçtikçe yaygınlaşan Hereke Halıcılığı bugün bütün gücüyle varlığını sürdürmeye çalışmaktadır. Hereke Halısı, Anadolu'nun diğer geleneksel halıcılık merkezlerinde de ilginç kimliğiyle benimsenmiştir (Kocaeli, 2001:s.198; www.herekeli.com; www.hanhali.com).

Fabrikada yapılmakta olan halılardan çok daha ince düğümlü ve zarif motifli halılar üretilmektedir. Bu halılar yurdun çeşitli yerlerinden gelen desinatörlerin çalışmalarından oluştuğu için genellikle çeşitli yörelerin desen karakterini taşımaktadır. Halılarda genellikle geometrik ve köşeli desenler, büyük motifler ve mihrap kompozisyonları kullanıldığı görülmektedir. Yine ilk dönemlerde desenler tamamen Türk halıcılığına özgü bir biçimde içinde hayvan figürleri olmayan çeşitli çiçeklerden oluşan kompozisyonlar şeklindedir. Mihrap kompozisyonları kullanılan halılar "Topkapı seccadeleri" olarak adlandırılmıştır. Daha sonraki dönemlerde halıların daha gösterişli olması için çalışmalar başlatılmış ve ince halı (m²'deki ilme sayısı yüksek halı) üretilmeye başlanmıştır (MEGEP, 2011:s:6).

Bugün Hereke ipek halısı dünyaca tanınan bir marka konumunda olup kültür ve turizm değerlerimiz arasında en üst konumda yer alarak Kocaeli'nin tanıtımını yapmaktadır (N. Ör ile kişisel görüşme, 23 Mart 2015).

Hereke halılarında doğa hayranı olan Osmanlı kültürünün özelliklerini gösteren motifler görmek mümkündür. Diğer geleneksel sanatlarımızda olduğu gibi tasavvuf kültüründen gelen sonsuzluk teması önem kazanmıştır. Desenler sonsuzdan gelmişçesine bordürden halıya girmekte ve diğer bordürden sonsuza doğru girerek kaybolmaktadır. Sonsuzluğu sağlayabilmek amacıyla rapor desenler (değişik ebatlara uygulanan desen) uygulanmıştır. Diğer yöre halılarında bu özellik görülmemektedir. Bütün motiflerin kendine özgü simgeleri bulunmaktadır. Örneğin tasavvuftan gelme ejderha deseni nefsi, tavus kuşu deseni ise ruhu temsil etmektedir. Lale sevgi ve barışın simgesidir. Aynı halı içinde birden fazla değişik lale motifi görmek mümkündür. Sümbül; aşk, mutluluk ve bağlılık simgesi olarak kullanılmıştır. Beyaz gül sevgiyi, kırmızı gül aşkı, yabancı gül ise hasreti simgelemektedir. Karanfil sevgi ve sadakat simgesidir. Muhteşem desen zenginliği bulunan Hereke halısında zemin rengi olarak kırmızı ve lacivert kullanıldığını söylemektedir (Çağlar, 2006).

Hakiki Hereke halıları taklit edilemeyecek benzersiz bir sanat anlayışıyla yalnızca Türkiye'de üretilmektedir. Eşsiz kalitesi ile yıllarca süren veilmekilmek dokunan %' de 100 el yapımı Hereke halıları, yalnızca çift düğüm adı verilen son derece güçlü ve dayanıklı bir Türk düğümüyle dokunmaktadır (MEGEP, 2010:s.1).

b. Karamürsel Sepeti

Kestane ağacının köklerinden çıkan ve yerel alanda “şah” denilen dal ve filizlerden yapılan, elde örülen sepettir. Bu sepetler, yaş meyve ve sebzenin toplanmasında ve taşınmasında kullanılır. Özgün işçiliğe sahiptir. Görünüş olarak sepet oval biçimde imal edildiğinden ufak görünüşüne sahip olmasına rağmen iç hacimi geniştir. Bağ ve bahçelerde kullanılan bu sepetler özel kuşak ile üreticinin beline takılmak suretiyle yüksek miktarda yaş meyve ve sebzelerin zedelenmeden ve ezilmeden taşınmasını sağlar. Normal bir karamürsel sepeti 6-8 kg. meyve ya da sebze depolama, taşıma kapasitesine sahiptir. Tekleme ve ikileme tekniği ile örgü biçiminde gerçekleştirilen karamürsel sepetinin üst bölümünde kullanılan kamaların kuşağa saplanması suretiyle dik durması ve uzun süre (ortalama 3-4 yıl) kullanılması sağlanmaktadır (www.tpe.gov.tr). Karamürsel sepetinin alt tabanı 15-20 cm.dir. Ağız genişliği 40.45 cm, boyu ise 60-65 santimetreyi bulur. İyi kesilmiş ve iyi kurutulmuş kestane çıtarlarından örüldüğünden iç hacmi, dış görünüşünün aksine geniştir (K.İ.M.E.M., 2014:s:2).

c. Kandıra Bezi

Önceleri Kandıra bölgesi halkının geçiminde önemli bir yeri olan keten ve buna bağlı olarak Kandıra bezi dokumacılığı yok olmak üzeredir. Kandıra dünyada keten üretiminin yapıldığı en eski bölgelerden biridir (www.sp.gov.tr).

Binlerce yıldır iç ve dış giyim eşyası olarak kullanılan keten, masa örtüsü, perde, çuval, halat olmuş, aynı zamanda da genç kızların çeyizlerinde kullanılan kumaş olmuştur. Keten üretiminde 1960'lı yıllara kadar ülke üretiminin %30'dan fazlasını gerçekleştiren Kandıra, o yıllarda dokumacılıkta da önemli bir yere sahiptir. Keten ipliğinden yapılan, Kandıra Bezi dokumacılığı, bir köy el sanatı olarak çok parlak devirler yaşamıştır (Kandıra Turizm Master Planı, 2014,s: 138).

2.2.18.6.2. Yöresel Yemekler

Yerel ve bölgesel yemek kültürü sürdürülebilir rekabet açısından bir destinasyon için büyük bir potansiyel oluşturmasına karşın, destinasyon pazarlamasında etkili bir sermaye aracı olarak kullanılamamaktadır. Kocaeli'nin geleneksel yemek kültürü destinasyon pazarlaması açısından değerlendirildiğinde; yörenin ziyaret edenler tarafından talep edilme düzeyi ve sıklığıyla beraber ziyaretçilerin geleneksel yemeklere ilgi göstermeleri de büyük önem taşımaktadır (Baran ve Özkul, 2010:s.14).

Kocaeli bölgesinde var olan kültürel çeşitlilik ve kozmopolit yapı aynı zamanda beslenme biçimlerinde de çeşitlilik yaratmaktadır. Anadolu'da beslenme temel olarak unlulara dayanırken, Kocaeli'nde sebze-meyve şeklinde olmaktadır. Karadeniz'den gelen göçlerle, karalahananın da bu bölgede yaygınlaştığı görülmektedir. Bunun yanında kurutma, turşu ve komposto gibi ev konserveçiliği giderek azalmaktadır (www. Kocaelikulturturizm .gov.tr).

Yörenin yerlileri olan Manavlar köylerinde yöresel yemeklerin varlığını sürdürmektedir. Manav köylerinde yılbaşından bir hafta sonra kutlanan "Kaz Bayramı"nda yağ ve mısır unuyla hazırlanan yiyeceklerle beslenen kaz bütün olarak evin önündeki odun fırında pişirilir. Evde açılan yufkayla hazırlanan peynir ve şekerli börekle birlikte konuklara ikram edilir. Yörede geleneksel olarak her yıl gerçekleştirilen kutlamalarda yapılan kaz eti ve börek çeşitleri yöresel yemeklerin arasındadır (Kocaeli, 2001:s.143). Kandıra Yoğurdu, Kandıra Hindisi, Çerkez peyniri, Eşme Ayvası, Dağ çileği, Kestane, Çavuş Üzümlü bölgenin önemli yiyecekleridir (Kartepe, 2012:s.105-107).

Kocaeli Üniversitesi Derbent Meslek Yüksek Okulu'nda açılan Gastronomi ve Mutfak Sanatları bölümünün Kocaeli'nin gastronomi turizm potansiyeline olumlu katkı yapacağı düşünülmektedir. Bu bölümün aynı zamanda zengin Türk mutfak kültürünün yanında yöresel yemek kültürünün de akademik bir ortamda araştırılmasını ve korunmasını sağlayacağı ve bu kültürü uluslararası alanda tanıtacağı öngörülmektedir.

2.3. Kocaeli İlinde Turizm Alanında Yapılan Çalışmalar

a. Kara Mürsel Alp Kocaeli Tarihi Sempozyumu

Kocaeli Büyükşehir Belediyesi tarafından 3-4-5 Nisan 2015 tarihleri arasında Wellborn Otel’de Uluslararası Kara Mürsel Alp ve Kocaeli Tarihi Sempozyumu-II etkinliği düzenlenmiştir. 6 ayrı salonda gerçekleştirilen toplantılarda 173 akademisyen tarafından 152 tebliğ sunulmuştur. Osmanlı’nın ilk amirallerinden, Karamürsel’de ilk donanmayı kuran Karamürsel Alp ele alınmıştır (Üzümcü, 2015).

b. Turizm Sektör Raporu, Marka Doğu Marmara Kalkınma Ajansı, , Mart 2015

Mart 2015’te Marka tarafından Doğu Marmara 2014-2023 Bölge Planı çalışmaları kapsamında hazırlanan Turizm Sektör Raporu yayın haline getirilmiş ve basına tanıtılmıştır. Raporda, bölgede öne çıkan kültürel ve doğal değerler ile turistik destinasyonların özet değerlendirmelerinin yanı sıra turizm eğitim altyapısı, turizm yatırım olanakları, karşılaştırmalı ilçe turizm analizleri illere gelen turist profili ele alınmış ve öneriler getirilmiştir. Turizm Sektör Raporu 500 adet basılmıştır.

c. Kandıra Kıyı Bandı Kültür Ve Turizm Koruma Ve Gelişim Bölgesi Birliği Kandıra Turizm Master Planı 2015-2023, Kandıra 2014

Bu çalışma ile Kandıra ilçesinde mevcut turizm arz ve talebinin bir değerlendirmesini yaparak, durumu ortaya koyacak bir doküman hazırlanması amaçlanmaktadır. Hazırlanacak olan bu çalışma ile "Kandıra ekonomisinin güçlendirilmesinde stratejik öneme sahip turizm alanında kapasite geliştirmeye yönelik araştırma faaliyetleri yaparak, Kandıra turizm gelirlerinin artırılmasına katkı sağlamak amaçlanmaktadır (Kaşlı vd. 2014).

d. T.C Kocaeli İl Özel İdaresi 2010-2014 Stratejik Planı

Kocaeli İl Özel İdaresi Strateji Geliştirme Müdürlüğü tarafından hazırlanan stratejik plan, kurumun gelişim hedeflerini belirleyen, bu hedeflere ulaşmada

izlenecek stratejileri ortaya koyan ve kuruma vizyon kazandıran bir plandır (www.kocaeliozelidare.gov.tr , 2014).

e. “Bir Başka Yaşam Mümkün Çalıştayı” 26 aralık 2014,

Kocaeli Üniversitesi Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu'nun yürütücülüğünde, T.C. Kalkınma Bakanlığı ve Doğu Marmara Kalkınma Ajansı destekli, Kartepe Belediyesi, Kocaeli Ekolojik Yaşam Derneği ve Ketenciler Kadın Kalkınma Derneği'nin ortaklığında hazırlanan “Bir Başka Yaşam Mümkün” projesinin bir etkinliği olarak, 26.12.2014 Cuma günü Kartepe Park Otel Mavi Salon'da “Turizm girişimcileri ile bayanların turizmde işgücüne dahil edilmesi” konusunda “Bir Başka Yaşam Mümkün Çalıştayı” gerçekleştirilmiştir. Bu çalışma sonucu olarak ortaya çıkan veriler ekler bölümünde Tablo 6'da gösterilmiştir.

f. “Kocaeli Turizminden Beklentiler”

İzmit Belediyesi tarafından 20 Mayıs 2014'te düzenlenen “Kocaeli Turizminden Beklentiler” konulu çalıştayda Kocaeli'nin turizm haritası çıkarılması kararlaştırıldı. İzmit Belediye Başkanı Nevzat Doğan'ın danışmanlık görevine getirdiği Bekir Serin'in girişimleri ile düzenlenen etkinlik belediye içerisinde bulunan toplantı salonunda gerçekleştirildi. Çalıştayın moderatörlüğünü KOÜ İletişim Fakültesi öğretim görevlisi Tümay Mercan üstlenmiştir. Kent turizmin gelişmesini amaçlayan toplantıya; Kocaeli İl Kültür ve Turizm Müdürü Mehmet Kesen, Turizmci Cafer Kozluca, MARKA Genel Sekreteri Fatih Akbulut, TUSAB Yedigöller Yönetim Kurulu Başkanı Kadir Genç, Art Nicomedia Derneği Başkanı Akın Sevinç ile turizm ile ilgili fikir beyan etmek isteyen davetliler katılmıştır (<http://turkiyeturizm.com>).

g. "Kırsal Turizmde Kadın İstihdamı" konulu “Bir Başka Yaşam Mümkün Çalıştayı”, 26 Aralık 2014

Kartepe Belediyesi tarafından Doğu Marmara Kalkınma Ajansı (MARKA) desteğinde Kocaeli Üniversitesi Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu, Kocaeli Ekolojik Yaşam Derneği ve Ketenciler Kadın Kalkınma Derneği'nin iş birliğinde hazırlanan Ekolojik ve Sağlıklı Yaşam Köyü Ketenciler'de

yürütülen "Bir Başka Yaşam Mümkün" projesinin bir etkinliği olarak, Kartepe Park Otel'de düzenlenen "Kırsal Turizmde Kadın İstihdamı" konusu Bir Başka Yaşam Mümkün Çalıştay'ında masaya yatırılmıştır. Kırsal kesimde yaşayan kadınların, toplumsal yaşamın sunduğu tüm çağdaş olanaklardan yararlanabilmesi için yapılması gerekenler konuşulmuştur.

h. Bir Başka Yaşam Mümkün Festivali, 8 Kasım 2014

Kocaeli Üniversitesi Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu'nun yürütücülüğünde, T.C. Kalkınma Bakanlığı ve Doğu Marmara Kalkınma Ajansı destekli, Kartepe Belediyesi, Kocaeli Ekolojik Yaşam Derneği ve Ketenciler Kadın Kalkınma Derneği'nin ortaklığında hazırlanan "Bir Başka Yaşam Mümkün" projesinin bir etkinliği olarak, 08.11.2014 Cumartesi günü saat 12:00 da Ketenciler Köyü'nde "Bir Başka Yaşam Mümkün Festivali" gerçekleştirilmiştir.

i. Uluslararası Gazi Akça Koca ve Kocaeli Tarihi Sempozyumu, 2-4 Mayıs 2014

Kocaeli Büyükşehir Belediyesi'nin düzenlediği Uluslararası Gazi Akça Koca ve Kocaeli Tarihi Sempozyumu. Sempozyuma Kocaeli Büyükşehir Belediye Başkanı İbrahim Karaosmanoğlu, Kocaeli Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Sezer Komsuoğlu, Sakarya Üniversitesi Rektör Yardımcısı Prof. Dr. Musa Eken, çeşitli ilçe kaymakamları ve belediye başkanları ile uzman tarihçiler katılmıştır. 55 farklı üniversite ve kuruluştan 114 katılımcı toplam 102 tebliğ sunmuştur. Dünyanın ve Türkiye'nin dört bir yanından çok sayıda başvuru yapılmış olup, yapılan değerlendirme sonucu 102 tebliğ seçilmiştir (www.orduyorum.com). Kocaeli Büyükşehir Belediyesi bu makaleleri bir kitapta toplamıştır. 1810 sayfa olan bu çalışma 3 cilt halinde basılmıştır. Kocaeli tarihinin pek çok bilinmeyenini, sempozyum ve hazırlanan bu kitapla gün yüzüne çıkmıştır. Bu sempozyum, son yıllarda ülkemizde tarih konusunda gerçekleştirilen en önemli sempozyumlardan birisi olarak bilim dünyasındaki yerini almıştır (www.milliyet.com.tr).

j. “Kocaeli Bölgesi’nde Turizm Potansiyeli Ve Geleceği” Panel

Kocaeli Üniversitesi Derbent Meslek Yüksek Okulu -15-22 Nisan Turizm Haftası Etkinlikleri kapsamında “Kocaeli Bölgesi’nde Turizm Potansiyeli ve Geleceği” konulu bir panel düzenlemiştir.

k. “Kocaeli’nin Sektörel Görünümü” Proje, 2012

T.C. Doğu Marmara Kalkınma Ajansı’nın 2012 yılı için açmış olduğu Doğrudan Faaliyet Desteği Mali Destek Programına “Kocaeli’nin Sektörel Görünümü” adlı projesi ile Kocaeli Ticaret Odası başvurmuş ve destek almaya hak kazanmıştır. Söz konusu proje ile Kocaeli ilinde faaliyet gösteren 15 temel sektör ile ilgili detaylı istatistiki araştırmalar yapılmış olup sektörün güncel durumu istatistikler ile ortaya çıkartılmıştır. İstihdam başta olmak üzere, ihracat, yatırım teşvikleri, yabancı sermaye yatırımları, enerji kullanımı ve kamu yatırımları ile birçok istatistik sektörel olarak incelenmiş ve sonuçları araştırma raporunda aktarılmıştır. Söz konusu istatistiki araştırmalar neticesinde sektörler arası sıralama gerçekleştirilmiş olup sektörlerin kendi arasındaki konumu da Kocaeli’ye yaptıkları katkı açısından ortaya çıkartılmıştır (Kocaeli’nin sektörel Görünümü, (2012).

l. Kocaeli’de Sağlık Turizmi Potansiyelinin Tespiti Arama Konferansı, 23 Haziran 2011

Kocaeli Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü tarafından düzenlenen Doğu Marmara Kalkınma Ajansının (MARKA) “Doğrudan Faaliyet Desteği “ kapsamında hazırlanan ve uygulanan 23 Haziran 2011 tarihinde Kocaeli Emex Otel’de gerçekleşen “Kocaeli’de Sağlık Turizminin Potansiyelinin Tespiti” konulu arama konferansında konunun ilgili aktörleri bir araya gelerek beyin fırtınasında bulunmuş ve görüşlerini belirtmişlerdir.

m. Kocaeli Turizmini Geliştirme Projesi 1. Çalıştay, 6 Haziran 2008

Kocaeli Turizmi 1. Çalıştay Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kocaeli Valiliği, Kocaeli Büyükşehir Belediyesi ve Kocaeli Üniversitesi himayesinde 06.06.2008

Cuma Günü The Greenpark Kartepe Otelde gerçekleştirilmiştir. Genel ve merkezi kararlar ve kararların ilgili kurum ve kuruluşları aşağıda belirtilmiştir.

Merkezlere İlişkin Sonuçlar:

A. Kartepe Turizm Merkezi

B. Kocaeli- Sakarya Kıyı Bandı Kültür Ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgesi

C. Kocaeli Yazlık Termal Turizm Merkezi

n. Gölcük Vizyon 2023, Proje, 22 Şubat 2012

Gölcük Belediyesi, Kocaeli Üniversitesi ve Gölcük Kent Konseyi'nin 22.02.2011 tarihinde imzaladıkları protokol ile "Gölcük Vizyon 2023" başlatılmıştır. Gölcük Vizyon 2023 projesi kapsamında Gölcük'ün tarih, kültür, tabiat, sanat ve folklor kaynaklarının tespiti, korunması ve geliştirilerek "Kent Kimliğinin" oluşturulmasında önemli çalışmalar yürütülmüştür. İlk etapta belirlenen projeler kapsamında Uluslararası Değirmendere Uygulamalı Seramik sempozyumu, Uluslararası Değirmendere Zühtü Müridoğlu Ahşap heykel sempozyumu, Mekansal geliştirme stratejilerinin belirlenmesi, Gölcük Kent Kimliği ve Aidiyet projesi yer almaktadır. Gölcük Vizyon 2023 aşağıdaki proje başlıklarından oluşmaktadır;

- Kültür Sanat ve Sosyal Çalışmaları
- Sağlık ve Turizm Çalışmaları
- Tarım ve Hayvancılık Çalışmaları
- İmar ve Şehircilik Çalışmaları

o. Doğrudan Faaliyet Desteği 2011 Yılı Projeleri

Destek Sözleşme Kodu: MARKA11-02-DFD-017

Sözleşme Bütçesi: 31.538.00

Yararlanıcı: Derince Kaymakamlığı

Kocaeli İl Derince Kaymakamlığı'nın, Kocaeli Büyük Şehir Belediyesi, Kocaeli Üniversitesi, Derbent Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksek Okulu ve Kocaeli İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü iştiraki ile yürüttüğü, “Doğu Marmara Turizminde Kümelenme ve inovasyon ile Rekabetin Artırılması” başlıklı proje kapsamında: Doğu Marmara İllerinin (Bolu, Düzce, Kocaeli, Sakarya, ve Yalova) turizm verileri araştırılarak düzenlenmiştir. Doğu Marmara Kalkınma Bölgesi İllerinin (Bolu, Düzce, Kocaeli, Sakarya, ve Yalova) Ürün Analizi Araştırması yapılmıştır. Doğu Marmara İllerinin Turizm Potansiyeli ve Kümeleme Alt Yapısı Araştırması yapılarak raporlanmıştır. Doğu Marmara illerine ait turizm verileri ve araştırma sonuçları “Sayılarla Doğu Marmara Turizmi” kitabında bir araya getirilerek yayınlanmış ve www.dogumarmaraturizmi.com web sitesi hazırlanmıştır.

Destek Sözleşme Kodu: MARKA11-02-DFD-037

Sözleşme Bütçesi: 57.450,00

Yararlanıcı: Mahalli İdareler Derneği Kocaeli Şubesi

Proje kapsamında Kocaeli ve 12 ilçesinin yöneticilerine, kent aktörlerine, meslek odalarına, üniversite ve diğer ilgililere proje anlatılarak tarih , kültür ve turizm potansiyelleri etüd raporu hazırlanmıştır. Bu etüd raporuna dayanarak 3000 adet tanıtım kitapçığı, 2000 adet broşür, 3000 adet tanıtım DVD'si hazırlanmış ve dağıtımı yapılmıştır. Ayrıca kamuoyunun dikkatini çekmek amacıyla tanıtım konferansı ve resepsiyon düzenlenmiştir (Özkaraaslan,2011)

Destek Sözleşme Kodu: MARKA11-02-DFD-072

Sözleşme Bütçesi: 79.283,00

Yararlanıcı: Kocaeli Sanayi Odası

Proje: Kocaeli'nin deniz taşımacılığı imkanlarının, kendisinin ve çevre illerin ihtiyacını karşılamasına yardımcı olmak ve böylece ilin bölgenin ekonomik gelişmesine katkı sağlamak amacıyla proje gerçekleştirilmiştir. Kocaeli'nin deniz taşımacılığına yönelik stratejik bir yol haritası hazırlanmıştır. Proje kapsamında bir

anket, saha ziyaretleri ve örnek liman ön fizibilite çalışmalarının yanı sıra, 16 Eylül tarihlerinde Kocaeli Sanayi Odası'nda iki çalıştay yapılmıştır. Yapılan çalışmalar bir araya getirilerek, İstanbul Bilgi Üniversitesi Öğretim Görevlisi ve Deniz Ticaret Odası Danışmanı Prof. Dr. Oral Erdoğan'ın katkılarıyla, "Kocaeli Denizyolu Taşımacılığı Fizibilite Çalışması" Raporu hazırlanmıştır.

Destek Sözleşme Kodu: MARKA11-02-DFD-151

Sözleşme Bütçesi: 63.000,00

Yararlanıcı: İzmit Belediyesi

Şirintepe Ekopark Projesi, öncelikle İzmit halkına sırasıyla Marmara bölgesine ve dolayısı ile ülkeye katkı sağlamak amacıyla hazırlanan yenilikçi bir proejdir. Bir çok açıdan hem şehrin hem de bölgenin büyük bir eksiğine cevap verecek olan projenin çizim ön çalışması gerçekleştirilmiştir (Doğan, 2011).

Destek Sözleşme Kodu: MARKA11-02-DFD-167

Sözleşme Bütçesi: 18.100,00

Yararlanıcı: Kocaeli Kültür ve Turizm Müdürlüğü

Projenin temel amaçları arasında Kocaeli'nde sağlık turizm potansiyelinin varlığını tesbit etmek, konunun aktörlerini bir araya getirmek ve Kocaeli'nde sağlık turizminin yapılabirlik koşullarını ortaya çıkarmak bulunmaktadır. "Kocaeli'nde Sağlık Turizm Potansiyeli Tespiti" konulu arama konferansı 23.06.2011 tarihinde Emex Otelde yapılmıştır. Konferans 120 kişinin katılımıyla gerçekleşmiştir. Arama konferansının raporu kuruma ait internet sitesinde yayınlanmıştır. Yine proje kapsamında 25.08.2011 tarihinde "Kocaeli Sağlık Turizmi Kurulum Toplantısı" düzenlenmiştir (Doğu Marmara Kalkınma Ajansı Kocaeli İli Sanayi Sorunları Raporu, 2012).

p. Kentsel Dönüşüm, Gelişim Ve Yenileme Master Planı (Kentsel Dönüşüm Ve Gelişim Planlama Şube Müdürlüğü, 2013)

Tarihi dokudaki fiziksel çöküşün durdurulması, tarihi değerlerin gün ışığına çıkarılması ve yeni işlevler kazandırılarak kullanıma açılması ve doğal afetler sonucu yıkılan veya risk taşıyan alanların yeniden işlevlendirilmesi ya da sağlıklılaştırılması amacıyla Kocaeli Büyükşehir Belediyesi tarafından hazırlanmıştır (www.kocaeli.bel.tr).

q. 4.09.4.5 TMMOB Kocaeli 2. Kent Sempozyumu, 6-8 Mayıs 2011,

Sempozyumda kentin baskın kimliği olan sanayi, ana tema olarak kurgulanmış ve “Kaotik Sanayi Kenti” yerine “Yaşanabilir Sanayi Kenti” ne ulaşmak için yola çıkılmıştır. Bu bağlamda 6-7-8 Mayıs 2011 tarihinde gerçekleşmiş olan II. Kent Sempozyumunda; bir yandan Kocaeli kent sorunlarının çözümleri, diğer yandan da Kocaeli kent potansiyellerinin canlandırılmasına yönelik, somut öneriler ve projeler paylaşılmıştır.

r. Doğu Marmara Turizm Sektör Raporu 2023

Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından 2023 yılını hedef alan Türkiye Turizm Stratejisi hazırlanmıştır. Bu strateji, 9.Kalkınma Planı hedefleriyle uyumlu olarak ve burada benimsenmiş olan “turizm sektörünün uzun vadeli ve sağlıklı gelişmesini sağlamak üzere Turizm Sektörü Ana Planı hazırlanacaktır” ifadesini hayata geçirmiştir. Türkiye Turizm Stratejisi’nde destinasyon bazında turizm merkezleri, tematik turizm bölgeleri ile turizm koridorları tanımlanmıştır. 2007-2013 eylem planında tanımlanmış stratejik planlama çalışmaları bu strateji planında bölge ve iller ölçeğinde değerlendirilmektedir.

s. Kartepe Turizminde Yeni Ufuklar Çalıştayı, 22 Mart 2011

Kartepe’de turizm potansiyelinin geliştirilmesi amacıyla düzenlenen çalıştaya; Kocaeli Valisi Ercan Topaca, Kocaeli Büyükşehir Belediye Başkanı İbrahim Karaosmanoğlu, Kocaeli Üniversitesi Rekrörü Prof. Dr. Sezer Komsuoğlu, Vali Yardımcısı Hıdır Kahveci, Kartepe Kaymakamı Mustafa Ünaldı, Türkiye Seyehat

Acenteleri Birliği (Türsab) Başkanı Başaran Ulusoy, Green Park Oteller Grubu Başkanı Adil Üstündağ, Kartepe Belediye Başkanı Şükrü Karabalık Ve Sivil Toplum örgüt temsilcileri katılmıştır.

t. Kocaeli Yeni Kent Merkezi Katılımcı Planlama alıştayı, 12 Temmuz 2011

Kentsel Strateji tarafından hazırlanan Kocaeli Yeni Kent Merkezi Katılımcı Planlama alıştayı Raporu; 12 Temmuz 2011 tarihinde, Kocaeli Büyükşehir Belediyesi tarafından düzenlenen ‘Katılımcı Planlama alıştayı’ sonuçlarını içermektedir. Yeni Merkez ‘Katılımcı Planlama alıştayı’, kamu, özel ve sivil toplum örgüt temsilcilerinin katılımı ile 12 Temmuz 2011 tarihinde Kocaeli Büyükşehir Belediyesi tarafından organize edilmiştir. Katılımcı ortamda gerçekleşen 1 günlük alıştayda; ‘Kocaeli’nin Yeni Merkezinin Geleceği Nasıl Olmalıdır?’ sorusunun yanıtı aranmış, vizyon ve stratejiler ortaya konulmuştur (www.marka.org.tr).

u. “Exchange” Uluslararası Konferans, 1-3 Mart 2012

“Sanat Eserleri Koruma ve Onarım Eğitimi ile Risk Yönetiminde Yenilikçi bir Girişim için Deneyim Alışverişi”

Kocaeli Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, Türkiye CSD II programı kapsamında Türkiye ve AB arasında bir işbirliği projesi 1-3 Mart 2012, Kocaeli, Türkiye KUMID (Türkiye) ve WATCH (İtalya) tarihteki bu sayfalara bir yenisini eklemek için “Kültürel Miras Sektöründe Değişim için Bir Deneyim (exchange)” Projesini geliştirmek amacıyla güç birliği yapmaya karar vermişlerdir. Bu ortaklığa Türkiye ve İtalya’daki üniversiteler ve yerel yönetimlerde destek vermiştir. Bu güç birliği sayesinde “Exchange” Projesi 26 Nisan 2011’de uygulanmaya başlanmıştır (<http://gsf.kocaeli.edu.tr>).

v. TR 42 Doğu Marmara Bölge Planı 2010-2013, Eylül 2010

MARKA Doğu Marmara Kalkınma Ajansı tarafından hazırlanan planın amacı TR42 Düzey 2 Bölgesi Bölge Planı, Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova

illerinden oluşan bölgenin sosyo-ekonomik gelişim kurgusudur ve amacı, bölgenin kalkınmasının stratejik olarak tanımlanmasıdır. Bölge Planı, bölgesel kalkınmaya hizmet eden tüm çalışmalarını yönlendiren ve bölgesel gelişmeyi koordine eden bir politika belgesidir (marka.org.tr).

w. Turizm Yatırımcı Kataloğu

MARKA Doğu Marmara Kalkınma Ajansı tarafından 2011'de hazırlanmıştır (www.marka.org.tr).

x. Çevre Ve Bölgesel Kalkınmada Dilovası Örneği Çalıştayı Raporu Ve Eylem Planı , Ağustos 2011

Dilovası'nda gözlemlenen olumsuz süreçlerin bertaraf edilmesi ya da başka bir deyişle olumlu süreçlere dönüştürülmesi; ilçenin sürdürülebilir bir sanayi odağı olarak yeniden kimliklendirilmesinin yanı sıra, sanayiye dayalı olarak gelişmekte olan ya da geliştirilmesi planlanan yeni alanlara da örnek olması amacıyla Meclis Araştırma Komisyon raporunu tamamlayıcı nitelikte T.C. Kocaeli Valiliği Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü tarafından çalışmalar yürütülmüştür. Bu çerçevede, Kocaeli Valiliği ve Doğu Marmara Kalkınma Ajansı işbirliğinde sosyolojik bir saha ve raporlama çalışması yapılmış, merkezi ve yerel tüm paydaşların yer aldığı oldukça geniş katılımlı bir çalıştay organize edilmiştir.

y. Kocaeli Doğa Turizmi Master Planı

T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, 1.Bölge Müdürlüğü, Kocaeli Şube Müdürlüğü tarafından 2013 yılında Kocaeli Doğa Turizmi Master Planı hazırlanmıştır. Bu master plan, Kocaeli'nin doğa turizmi konusundaki üst düzey amaç ve hedeflerini açıklamaktadır. Planda 2013-2023 yıllarını kapsayan 10 yıllık dönem için toplu bir değerlendirme yapılmaktadır. Bu kapsamda, master plan çerçevesinde daha alt düzeyde detaylı eylem, taktik ve stratejik planları hazırlanabilir (marka.org.tr).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. KOCAELİ İLİNİN TURİZM POTANSİYELİ ve KARŞILAŞILAN SORUNLAR HAKKINDA BİR ARAŞTIRMA

3.1. Araştırma Yöntemi

Araştırma, literatür taraması ve alanda mülakat yöntemi ile yapılmıştır.

3.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı Kocaeli ilinin turizm potansiyelini ve karşılaşılan sorunları incelemektir.

3.3. Evren ve Örneklem

Kocaeli ilinin turizm potansiyelini ve karşılaşılan sorunları tespit etmek amacıyla uygulama yapılmıştır. Araştırmanın evrenini Kocaeli ilinde bulunan özel, kamu ve üniversite kurumları oluşturmaktadır. Kocaeli ilinde turizm alanında kamu, özel ve üniversite kurumlarında çalışan sorumlu kişiler araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır.

3.4. Veri Toplama Aracı

Bu tezde veri toplama tekniği olarak yarı yapılandırılmış mülakat yöntemi kullanılmıştır. Mülakat yönteminde mülakat yapılan kişinin ilgili bulunduğu alana göre beş soru sorulmuştur. Mülakat turizm sektöründe faaliyet gösteren sektör yetkilileri, akademisyenler ve kamu sektöründe bu alanda çalışan yöneticiler ile yapılmıştır. Mülakat yüz yüze görüşme yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. Mülakatta ilişikteki sorular sorulmuştur.

Mülakat Soruları:

1. Kocaeli’de turizmin şu anki durumu nedir?
2. Kocaeli’nin turizm potansiyeli nedir?
3. Turizm alanında ilgili bulunduğunuz alanda yapılan çalışmalar nelerdir?
4. Sektörel ve kurumsal olarak karşılaşılan sorunlar nelerdir?
5. Bu Sorunlar için üretilen ve planlanan çözümler nelerdir?

3.4.1. Mülakatlar

3.4.1.1. Bekir Serin Mülakatı

İzmit Belediyesi Turizm Danışmanı, 18 Mart 2015

“İzmit Belediyesi olarak yaklaşık 4000 yıllık tarih dokusuna sahip Helenistik döneme ait kalıntılar tespit edilmiştir. Daha sonra bunun üzerine Doğu Roma İmparatoru Augustus’un yaptığı su kemerleri ve nekrapol alan ortaya çıkarılmaya çalışılmaktadır. Bununla ilgili 2 ayrı proje hatta 3 ayrı projemiz mevcuttur diyebiliriz. Nekrapol alanı, Tümülüsler, jeotermal harita çekilerek tespit edilen Tümülüsler 7 adettir. Doğu Roma İmparatorluğu’nun yaptırmış olduğu su kemerleri parçalanmış bir vaziyette bulunmuştur. 26 tane su kemeriyle birlikte Nikomedyâ döneminde buradan çıkan Paşasuyu adı verilen su ile tüm şehrin su ihtiyacı karşılanmıştır. Şu anda 21 tanesi kalıntı halde bulunmakta, fakat diğer 5 tanesinin hiçbir kalıntısı yoktur. Taşlar sökülmüş, duvarlar yıkılmıştır. Bunların restorasyonlarına başlanıldı. İlk 3 tanesinin ihalesi yapıp, bröveleri çizilmiştir.

Osmanlı ve daha önceki dönemlerden kalan tarihi evlerin restorasyonuna başlanıldı ve buna Tarih Koridoru ismi verildi. Gelecek bir turizm kafilesi için Şehitlikten başlayan bir gezi haritası hazırlanmıştır. Saat Kulesine kadar inen gezi alanı Kültür Tepesi olarak ilan edilmiştir. Valilik taşındığı zaman valilik binası yıkılacak ve bu alan tamamen Kültür Tepesi adı altında sanatçıların turizme birebir hizmet edebileceği bir alan haline getirilmektedir. Bu alan şehitlikten Deniz Feneri’ne kadar olan bölümü kapladığı için burada turistlerin bir günün tamamını yada daha fazla zaman geçirebilecekleri müzeler silsilesi kurulmaktadır. Sırrı Paşa Konağı, Pembe Köşk ve Yeşil Konak restore edilmiştir. Yeşil Konak belediye müzesi

haline getirildi. Bunun bahçe katındaki alana da Hereke İpek halısının dokuma tezgâhları anlaşma yapılarak getirildi. Sekiz tane gönüllü bayan halı dokuma çalışmalarına başladı. 4 tane halı tezgâhı da Halkevi eğitim salonlarına kondu ve böylece turizmin her sektörüne hitap eden bir koridor oluşturulmaya çalışıldı. Üretilen halıların %50'si belediyeler tarafından alınıp belediyeye gelen önemli misafirlere hediye edilecektir.

Doğa turizmi ile ilgili master planlar yapıldı. Gökay havzasından Paşasuyu kaynağına kadar olan bölüm karşılıklı olarak tam bir vadi konumunda olduğu için iki yamaçta da tırmanma bölümleri yapılacaktır. Bütün bu planlar projelendirilmiş, yürüyüş yolları ve bir takım sportif faaliyetlerin yapılabileceği alanlar tespit edilmiştir. Gelen ziyaretçilere film stüdyolarını gezdirdiğimizde çok etkilenmektedirler. Bu sebepten Film Stüdyoları iç ve dış turizme kaynak olabilecek kapasitededir. Kocaeli Büyükşehir Belediyesine bağlı olduğundan bu alanın turizm açısından değerlendirilmesi için KBB ve İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü'nün ortak bir çalışma yapması gerekmektedir.

Kongre turizmine hizmet edecek 5000 kişilik bir Auditorium yapılacaktır. Etrafında 150şer kişilik 20 tane workshop salonu olacaktır. Proje hazırlandı ve görüşmeleri hala devam etmektedir. Kongre turizminin yapılamamasının tek sebebi yatak sayısının az olmasıydı, fakat artık bu sorun giderilmiştir. Hilton otelde yapılacak 1500 kişilik kongre salonuyla ve bununla birlikte kongre turizmi ivme kazanacaktır.”

3.4.1.2. Aytekin Şahinbaş Mülakatı

TÜRSAB 2. Başkanı ve Paytur Ve Kaldetur Seyehat Acentaları Sahibi, 18 Mart 2015

“ 22 senedir bu işin içinde olan biri olarak turizme yön veren kişilerin turizme yeterince önem vermediğini düşünüyorum. Daha fazla tanıtımlar olabilirdi. 20 senedir gördüğüm kadarıyla ancak son zamanlarda bir şeyler yapılmaya başlanmıştır.

Kocaeli'nin turizmde istenilen yerde olamamasının sebebi Kocaeli'nin bir endüstri bölgesi olması değil, insanların düşünce tarzı ve turizme bakış açısı ile ilgilidir. Sadece bacalı endüstri bölgenin kalkınmasına katkıda bulunmamakta, bacasız endüstride bölgenin hem ekonomik anlamda hem de kültürel anlamda kalkınmasını sağlamaktadır.

Tarihi mekânları doğal ortamları ya da tabiat alanları ortaya çıkarılıp öncelikle biz acentelere duyurulması gerekmektedir. Ve daha sonrasında bizim bu destinasyonları gelip görmemiz ve satmamız gerekmektedir. Bunun için de bir altyapının olması gerekiyor. Tuvalet, ulaşım ya da yemek sorununun çözülmüş olması önceliklidir. Çay içilebilecek yemek yenilebilecek temiz, hijyenik yerlere ihtiyaç vardır. Acente olarak aldığımız tek şikâyet altyapının olmamasıyla ilgilidir. Sadece göze hitap eden şeyler değil, göze hitap etmeyen şeylerde önemlidir. Reklam çok önemli bir unsurdur. Yeterince reklam yapılıyor diyemem. Benim bu sektörde yaşadığım en büyük sorun kaçak turların yapılmasıdır. 1618 numaralı yasayla seyahat acenteleri kurulur ve bu yasa çerçevesinde turların kimler tarafından yapılacağı belirlenmiştir. Yetki ve yetkinliği olmayan kişi ve kuruluşların tur yapması turizm açısından negatif sonuçlar yaratmaktadır.

Konaklama tesisleri iyi durumdadır fakat yüksek olmaması gereken fiyatlar oldukça yüksektir. Bunun sebebi sanayi bölgesi olması ve otellerde kalanların daha çok sanayi sektöründen olmasıdır.”

3.4.1.3. Hülya Özer Mülakatı

Kocaeli İl Kültür ve Turizm Şube Müdürü, 12 Mart 2015

“Kocaeli ilinin Bursa ve İstanbul arasında olmasının hem avantajlarının hem de dezavantajları vardır. Kocaeli Bursa iliyle doğa turizmi ve yeni yapılan yatırımlarla yatak kapasitesi açısından da benzer özellikler taşımaktadır. Kış turizmi açısından İstanbul'a yakınlığı ise bir avantajdır. Doğa turizmi, kültür turizmi, termal turizmiyle diğer illerden farklı olarak turizm çeşitliliği çoktur. Kocaeli ilinde bütün turizm çeşitleri mevcuttur. 3 tane kültür turizm bölgesi vardır. Bunlar Kocaeli-Sakarya kıyı bandı kültür ve turizm gelişim bölgesi, Kartepe turizm merkezi, Yazlık

Termal turizm merkezleridir. Bu bölgelerde turizm potansiyeli görüldüğü için turizm merkezleri/bölgeleri olarak ilan edilmişlerdir. Kandıra ile ilgili 1/25bin ölçekli çevre düzeni planları yapıldı. Bu bölge düzenli bir yapılaşma olması için revize edilecek ve bundan dolayı altı ölçekli planların çıkarılması gerekmektedir. Belediye tarafından Kartepe'nin de 5 bin ölçekli planlarının yapılması beklenilmektedir. Bu 3 bölge turizm açısından potansiyel olarak görülen ve bu yüzden planlaması yapılan turizme açılacak bölgelerdir. Yeterince tanıtım yapamadığımız gibi bir kanı mevcuttur. Fakat hafta sonları Kartepe'ye bakıldığında arabaların kuyruk olduğu, yazın Kandıra sahillerimizin çok kalabalık olduğu görülmektedir. Bunlar yeterince tanıtım yapıldığının bir göstergesidir. Fakat yeni potansiyeller olduğunda bu tanıtımlar yeterli olmayacak daha iyisi yapılmak zorunda kalınacaktır. Yeterli alt yapıya şu an Kocaeli sahip durumdadır. Bakanlığımızdan belgeli ilimizde 38 adet tesis bulunmaktadır. 2632 oda 5291 yatak kapasitesi mevcuttur. Yatırımda olan 11 tane tesis bulunmaktadır. Bunların oda sayısı 1211 ve yatak kapasitesi 2383'tür. Diğer turizm kaynaklarından daha fazla gelir getirici olan kongre turizmi için Kocaeli uygun bir şehir olmasına rağmen bir kongre merkezi bulunmamaktadır. Sektörler bir araya gelip bir sponsorluk oluşturabilirler. Bölgede 350 civarında yabancı kuruluş vardır. Bundan dolayı da sanayi turizminden oluşan bir ziyaret söz konusudur. Kocaeli'ni 2006-2013 yılları arasında 356.236 yabancı, 1.907.732 yerli toplam 2.263.968 yerli yabancı turist ziyaret etmiştir (Bakanlık istatistiklerine göre). Üretim sektörününün tur programına alınması gerekmektedir. Örneğin Hereke Halısı, Karamürsel sepeti, Kandıra bezi gibi el sanatları bölge tanıtımı ve ekonomik açıdan önemli olup bu üretim yerlerine ziyaretçi çekilebilir. Hereke'de konaklama tesisinin olmayışı bir dezavantajdır. Çukurbağ alanında ören yeri olarak düzenlenmek istenen yerler bulunmaktadır. Kültür ve Turizm Bakanlığı kamulaştırma süreci devam etmektedir fakat bir bütçe sıkıntısı mevcuttur. Yiyecek içecek üretimi ve servisi, kat hizmetleri, ön büro, kişisel gelişim semineri yöneticilere yönelik seminerler yapılmıştır, bunların sertifikaları verilecektir. Bu eğitim hizmetleri ücretsiz sağlanmaktadır. Belediye belgeli kuruluşlar da bakanlıktan bu eğitim hizmetini talep edebilmektedirler.”

3.4.1.4. Kadir Genç Mülakatı

TÜRSAB Başkanı ve Gençtur Yönetim Kurulu Üyesi ve Firma Sahibi

20 Mart 2015

“Kocaeli Türkiye’nin İstanbul’dan sonra en büyük sanayi merkezidir. Gayri Sâfi Milli Hâsıla’da sanayi sektörünün payı % 70’i aşmıştır. Bilhassa imalat sanayii büyük ölçüde gelişmiştir. Ekonomik açıdan yüksek değerlerimiz varken turizm geri planda kalmıştır. Turizm açısından diğer illerimize göre yetersiz kalmaktayız. Bunun en büyük sebebi olarak da reklam ve doğru yatırımlar yapılmadığını düşünüyorum. Sağlık turizmi için kendimizi şekillendirebiliriz. Bunun yanı sıra Kartepe kayak merkezimiz vardır. İstanbul’a yakınlığımızdan dolayı en çok tercih edilebilecek reklam ve yanlış yönlendirmelerden dolayı gerek Uludağ gerekse Kartalkaya bizden çok daha ileri bir hizmet vermektedirler.

İstanbul-İzmit arasındaki karayolu çok şeritli ve gidiş-dönüş yönleri bulunan muntazam bir yoldur. Türkiye’nin en kalabalık trafiği İstanbul-İzmit arasındadır. E-5 Karayolu İstanbul’dan sonra İzmit’e ulaşır. İzmit-Adapazarı- Bolu-Ankara güzergahından sonra güneydoğuya yönelir. İzmit’ten ayrılan bir yol Körfez’in güneyini takip ederek Yalova ve Bursa’ya oradan Balıkesir-Manisa- İzmir’e ulaşır. Kocaeli’nin il merkezi İzmit ile ilçeleri arasındaki karayolu çok iyidir. E-6 otoban yolu İzmit’in üst kısmından geçmektedir. Burada belirtildiği gibi yol problemi bulunmamaktadır. Kocaeli bir transit geçiş olacağı yerde daha çok tercih edilen bir yer olmalıdır. Kartepe’nin belki önemli eksikliklerinden biri de bu ulaşım yol sorunudur. Yukarı çıkarken yolların darlığı ve tek şeritli olması buna sebep olarak gösterilebilir. Zirvede tek bir otelin bulunması da rekabet ortamını yok ediyor ki bu büyük bir eksiklik. Burada birden fazla hizmet veren işletme bulunması durumunda rekabetten doğacak etkin tanıtımlarda ortaya çıkacak ve hizmet ve alt yapı çalışmaları güçlenecektir.

Türsab olarak; Bölgemiz seyahat acentelerinin bürokratik işlerini yazışmalarını kuruluş işlemlerinin takibini yapmaktayız. Bölgemizin tanıtımı için İl Kültür müdürlüklerimiz ile İllerimizden gelen acentelerimize info gezileri

düzenlemeye başladık. Seyahat Acenteleri ile Türsab merkez arasında ilişkileri düzenliyoruz. Kasım ayına 40 Kişilik Balkan heyetlerine İnfö düzenlendi (Makedonya, Bulgaristan ve Yunanistan'dan katılımcılarla). Bölge acentelerimizin sponsorluğunda Abhazya'dan gelen heyete info gezisi yapıldı. Her ay bir İlimizde acentelerimizle toplantı yapılmaktadır. Bu toplantılarda genel değerlendirmeler yapıp sorunlar tartışılmaktadır.

Genç Tur olarak ise 25 yıldır sektörde hizmet vermekteyiz. Bu hizmetler daha çok taşımacılık sektöründedir. Kocaeli ülkemizin kalbi denilebilir. Özellikle sanayi açısından turizme yüksek yatırım getirisi olan bir bölgemizdir. Fakat kaynakların yeterince kullanılıyor olduğunu söylemek pek mümkün değildir. Şuan ki şartlarda sadece bu kaynakların %30 kullanılmaktadır.”

3.4.1.5. Adnan Zanburkan Mülakatı

Kocaeli İl Kültür ve Turizm Müdürü, 30 Nisan 2015

“Kocaeli tarihi ve doğasının yanında, yeşil alanlarıyla, yaylalarıyla , günü birlik tesisleriyle de turizme hizmet vermektedir. Turizm hizmet sektöründe çalışanlara yönelik, üstün kaliteli hizmet vermek amacıyla, bakanlığımızla ortaklaşa açmış olduğumuz kurslarda 135 personele işbaşı eğitimi verilmiştir. Bu da turizmin altyapısının oluşmasına katkı sağlamıştır. Kurum olarak sağlık turizmine yönelik çalışmalarımız devam etmektedir. Gölcük Yazlık Ilıcası'nda termal turizm tesisleri hizmete girmiştir. Kale ve çeşme restorasyonları devam etmektedir. Kocaeli eşsiz güzelliklere sahiptir. Dört mevsim bir arada yaşanmaktadır. Bir yanda Kartepe'de kayak yaparken, diğer yandan Kandıra'da denize girilebilir, Sapanca'da sandalla gezilebilir. Hafta sonu 10.000 kişiyi ağırlayabilecek tesisler mevcuttur. Burada yöreye özgü peynir, bal, tereyağı, mantar ve balık gibi özel menüler sunulmaktadır. Bunun yanında eko turizme yönelik de çalışmalar yapılmıştır. Ketenciler'de eko turizmine yönelik olarak doğal ortamda, yöre halkının yetiştirdiği sebze ve meyvelerden yapmış oldukları, marmelatlar, salçalar ve mutfakta kullanılacak her türlü malzemenin doğal ortam içerisinde hazırlanarak, bire bir tüketiciye ulaştırılması yönünde de çalışmalar tamamlanmıştır.

Karşılaşılan sorunlar açısından bakıldığında, turizme yönelik olarak, Kocaeli ilinin sanayi kenti olmasından dolayı turizmin öne çıkamamasına sebep olan bazı olumsuzluklar yaşanmıştır. Fakat son zamanlarda yapılan çalışmalarla, çevreyi kirletmeyen sanayi, çevreyle, turizmle barışık, bir arada yürüyebileceği, ilerleyebileceği bir şekilde planlanmış olup; bunun yanında turizmin de Kocaeli'de yapılabileceği artık kamuoyuna gösterilmiş ve bu kentte yaşayanlarda da turizm bilinci oluşturulmaya başlanmıştır. Kocaeli'nin sanayi kenti olarak öne çıkması turizm şehri olarak anılmamasına ve elimizdeki kültür varlıklarının, turizm alanlarının, turizm merkezlerinin, doğal güzelliklerin, tarihi kalıntıların, müzelerimizin tanıtılmamasına sebep olmuştur. Bununla ilgili çalışmalara başlanmıştır. Başiskele'nin tanıtım çalışmaları yapılmıştır. Bu güzel beldenin basın yoluyla tanıtımı yapılmıştır. Bundan sonra diğer yörelerimizin ve müzelerimizin, tarihi mekanlarımızın tanıtılmasına ağırlık verilecektir. Tek sorunun tanıtım olduğu söylenilebilir. Bu sorun da aşılmaya çalışılıyor.

Kocaeli'nde yaklaşık 10.000'e yakın tarihi eser mevcuttur. Kocaeli Arkeoloji ve Etnografya Müzesi çok zengindir. Bugün bu müzede bulunan tarihi eserler, heykeller başka müzelerde bulunmamaktadır. En büyük Herkül heykeli, Kocaeli Arkeoloji Müzesi'nde bulunmaktadır.

Denizlerdeki kirlilikten dolayı önceleri Kocaeli'nde, merkezde denize girmek mümkün değildi. Fakat Çevre Bakanlığı'nın yapmış olduğu yasal çalışmalar, çıkardığı kanunlar ve büyükşehir devredilen yetkilerden sonra, denizde kontroller arttırıldı ve denizlerin kirletilmemesi, sintinelerin, atıkların denize verilmemesi için gerekli denetimler yapılmaktadır. Bunun yanında yine denize akan suların ve denizin temizlenmesine yönelik arıtma tesisleri kurulmuştur. Bugün Kocaeli'nde arıtma % 95'lere ulaşmıştır. İnsanların denize girebilmesi için sahil düzenlemeleri yapılmıştır. Kıyıların düzenlenmesi, rekreasyon alanlarının oluşturulması ile ilgili de Darıca'dan başlayıp, Başiskele'ye kadar bir planlama yapılmıştır. Bu kısım kısım devam etmektedir. Şu anda Darıca ve Başiskele bölgesinde çalışmalar tamamlanmıştır. Fabrikaların bulunduğu alanlardaki bozukluk nedeniyle tam bir devamlılık arz edememektedir.

Hereke tarihi bir kenttir. Orada halıcılığın geliştirilmesi ve Yukarı Hereke'deki tarihi evlerin restorasyonuna yönelik çalışmalar devam etmektedir. Eski Bizans Kalesi olan, Hereke Kalesi'nin projeleri tamamlandı ve ihalesi yapıldı. Çok kısa zamanda onun da restorasyonuna başlanılacak. Orası da insanların gidip çay içtikleri, temiz deniz havasını teneffüs ettikleri, güzel bir izlenim ve dinlenme yeri olarak, hizmete açılacaktır. Eskiden kalan tarihi yerlerin tekrar elden geçirilmesi, halı müzesine dönüştürülmesi, İstanbul'daki halıcıların Hereke'de toplanması, gibi planlamalar yapılmıştır.

Bazı halıcılar tarafından Hereke halısının yaşatılması için çalışmalar devam etmektedir. Bu konuda kurumumuz da Halk Eğitim'e proje hazırlamıştır. Orada usta öğreticiler tarafından birçok öğrenciye kurs verilmiştir. Hereke halısı dokuması öğretildi. Ve bunun da yine gelişmesi için dernekler kuruldu. Hereke halısının tanıtımına yönelik projeler üretilmektedir..

Gerek broşürlerle gerekse basın yoluyla, görsel ve yazılı basınla, Türsab'la, tur operatörleriyle işbirliği yaparak ilimizin tanıtımı yapılmaya çalışılıyor. Fuarlara katılınacak. Daha önce turizmin altyapısı olmadığı için tanıtım çalışmalarına fazla ağırlık verilemedi. Çünkü altyapısı hazır olmayan ilimize getirdiğimiz turistler olumsuzlukla karşılaştıklarında tekrar gelmek istemeyecekler ve tavsiye etmeyeceklerdir. Bir sloganımız var "Memnun ayrılan her turist, bir elçidir."

Kocaeli bir üniversite kentidir. Üniversitenin kurumlarla işbirliği yapması gerekir. Kentin dinamiklerini bir araya getirerek bu konuda projeler üretilmesi gerekmektedir."

3.4.1.6. Nurhan Ör Mülakatı

Hereke Han Halı Firması Yöneticisi, 3 Nisan 2015

"Hereke Halısı dünyada isim yapmış tek Türk halısıdır. Bu marka değerini 150-200 yıl önce elde etmiş ve günümüze kadar korumuştur. Kocaeli'den daha fazla bu isim marka değeri olarak bilinmektedir. Bu değer yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalacaktır yakın gelecekte. Hereke'ye bulunduğu bölge açısından baktığımızda, İstanbul'a yakınlığı, karayolu ile 30-35 dakikalık bir mesafede olması,

deniz ve tren yolu ulaşımı da katıldığında tamamen güzel bir turizm kasabasına dönüşebilir. Tabelasının turistik tabela olması Hereke için artı bir değerdir. Bunun için aşağı yukarı bir 10 yıldır uğraşmaktayız. Bunu bilen bir yabancı buranın tarihi turistik bir kasaba olduğunun farkındadır, fakat bizler vatandaş olarak henüz bu farkındalığı edinmiş durumda bulunmamaktayız. Hereke'yi sadece halı olarak görmemeliyiz. Tarihe geri döndüğümüzde 240'lı 250'li yıllara gittiğimizde, Hereke Konstantine'nin annesi Helen'in yazlık kasabasıdır. Konstantine tüm Anadolu seferlerine gitmeden önce iki üç günlük yolda olan Hereke'ye gelir ve konaklar buradan Anadolu'ya giderdi. Ya da annesi Helen'i ziyaret etmek ister ve Hereke'ye gelirdi. Tarihi bir kale ve kale kalıntılarımız vardır. Bununla ilgili çalışmalar devam etmektedir ve umarım bu kalıntılar ortaya çıkarılacaktır. Ben tarihçi değilim fakat biliyorum ki Konstantine hristiyanlığı kabul eden ilk Bizans imparatorudur. Büyük bir ihtimalle bir kazıda Konstantine'in mezarı ile karşılaşılabilir. Bu mezar Hereke'de çıkarsa bir hac turizmi bile oluşabilir burada. İpek Yolu'nun üzerinde bulunmasıyla, sahildeki tarihi ağlarıyla Hereke çok güzel, şirin tarihi turizm kasabasına dönüşebilir. Yolları küçük konsept taşından olan sahilinde Adalarda olduğu gibi faytonla dolaşılabilir. Ekonomik açıdan Hereke'yi sadece halısıyla düşünmemek gerek. Halı almak için gelen kişiler yemek yerler, bakkal alışverişi yaparlar, hediyelik eşyalar alırlar ve bu da yöre için bir katma değer yaratır. Han Halıcılığı haftada ya da 15 günde bir basın kanalları ziyaret eder ve bunların hepsine Hereke'nin tanıtım için elimizden gelen yapmaktayız. Atölyelerimize götürüp çekim yapmaları için müsaade ediyoruz, tanıtım yapmaya çalışıyoruz. Bu tanıtımların hiçbirinde biz kendi firma ismimizi kullanmıyoruz. Hereke Halısı ya da çok gerekiyorsa Hereke Han Halı ismini kullanıyoruz. Firmamızın adının Han Halı olmasına rağmen hep Hereke ismini ön plana çıkarmaya çalışıyoruz. Yine sponsorluğunu yaptığımız 7-8 tane dizi var. Mümkün olduğunca şiddetin ve silahın olmadığı ya da minimum olduğu dizileri seçiyoruz. Bu dizilerdeki logolarımızda da Hereke ismi büyük puntolarla şirket ismimiz daha küçük puntolarla yazılmaktadır. Biz Hereke halısıyla Hereke ismini tanıtıp yaşatmaya çalışıyoruz. Çünkü Hereke halısı bittikçe Hereke ismi de gündemden düşmeye başlıyor ve unutulma tehlikesiyle karşı karşıya kalmaktadır.”

3.4.1.7. Serap amcı Mülakadı

Profesyonel Turist Rehberi, 3 Nisan 2015

“Otuz üç yıllık profesyonel turist rehberi olup hem de aslında köken olarak burayım. Annemin görev yeri oluşu, babamın Sapancalı oluşundan ve İstanbul’a yakınlığından dolayı sürekli Kocaeli’ne gidip gelmekteyim. Bu gidip gelişlerimin asıl sebebi burada bulunan tereyağcından tereyağı ve yoğurt almaktı. Bizim bu turistik gidiş gelişlerimizdeki amaç temiz süt, yoğurt ve tereyağı almaktı. Tabii ki daha sonradan bunlar kayboldu. Bütün bunlara rağmen, ben İzmit’i hiç turistik bir destinasyon olarak düşünmedim. Bu benim düşünmememden ziyade İzmit’in öyle bir imajı ve yansıtması yoktu. Bana göre hiç kuşkusuz her yerin turizm potansiyeli vardır ama Kocaeli’deki turizm potansiyelinin ortaya çıkarılması için büyük çaba sarfedilmesi gerekmektedir. Kocaeli’nin bu konudaki önemli dezavantajı İstanbul’a yakınlığı, denize yakınlığı ve başka sebeplerden dolayı sanayi merkezi olarak seçilip geliştirilmiş olmasıdır. Bir yer sanayi merkezi olduğunda diğer sosyal özellikleri, doğal güzellikleri gayri ihtiyari kayboluyor. Bahçelerin, ağaçlıkların yerine fabrikalar dikiliyor, ulaşım yolları yapılıyor. Tabii ki o eski tozlu topraklı dönemi kalmadı günümüzde. Şimdi dışarıdan bakıldığında gayet düzgün fabrikaları olan bir yer görünümündedir. Fakat Kocaeli’in bir sanayi şehri olarak yoğun nüfuslu çok göç almış bir şehir olarak turistik açıdan cazip hale getirilmesi dezavantajın avantaja dönüştürülmesiyle olabilir. Bu nasıl olur, burası bir sanayi şehri, sanayi şehrini görmeye gelecek kişiler üzerinden hareket etmek yani sanayiden yakalamak gerekmektedir. Fabrika gezileri düzenleyip sonrasında da bölgenin gezilecek görülecek yerlerini göstermek şeklinde olabilir. İstanbul ve Bursa gibi iki önemli turizm merkezinin yakınında olması bir avantaja dönüştürülebilir. Her ikisine yakınlığından dolayı bu şehirlere gelen turisti kendine çekebilir. Tabiki bu turistinde tanımını yapmak gerekir. Bu turist çok kültür ağırlıklı bir haftalık ya da on günlük paket turla gelen Avrupalı Amerikalı turist olmayacaktır eğer çok özel bir sebebi yoksa. Fakat yerli turist ve Arap ülkelerinden özellikle son dönemde yoğun olarak gelen turist buraya hem Bursa hem de İzmit’in Kartepe’de ki tesisleri kanalıyla yönlendirilebilir. Böylece bir hareketlilik sağlanabilir. Ama onun dışında çok ciddi olarak yerel yöneticilerin, üniversitenin ve sanayi kuruluşlarının patronlarının

ortaklaşa bir çalışmayla Kocaeli'de yapılan arkeolojik araştırmaları daha çok duyurmaları ve daha çok gündemde tutmaları gerektiğini vurgulamak istiyorum. Her sene turizm fuarı EMİT'te Kocaeli güzel tanıtımlar yapıyor, özellikle yürüyüş parkurlarını, doğal güzelliklerini yansıtıyor gösteriyor ama şehre geldiğiniz zaman bunların nerede olduğunu veya oralara nasıl ulaşılacağını size söyleyebilecek enformasyon merkezleri bulunmamaktadır. Çok merkezi yerlerde bulunan otobüs duraklarının yanında üzerinde Enformasyon anlamına gelen (İ) yazan bilgi vermek amaçlı küçük kulübeler konulabilir. Çoğu zaman Kocaeli'ne gelen biri Sapanca'ya bile nasıl gidebileceğini bilememektedir. Ciddi anlamda iletişim eksikliği, bilgilendirme eksikliği mevcuttur. İzmit'in harikulade bir körfezi vardır. Bu körfez etrafında deniz turizmine ilişkin herhangi bir çalışma var mı bilmiyorum. Ama körfezin rüzgarından dolayı yelken yapılabilecek kapasitede olduğunu biliyorum. Denize girecek kadar temiz olduğunu da biliyorum. Sanayisi olan kıyılarda insanlar denize girmeyi tercih etmiyorlar. Bunun için kıyılarda bulunan fabrikaların arıtma tesisleriyle ilgili yıllık raporların alınıp incelenerek halka duyurulması gerekiyor. Bunun dışında İzmit'te var olan turizm acenteleri anladığım kadarıyla Kocaeli halkını Kocaeli'nin dışına götürmek için örgütlenmişler. Dolayısıyla onlar Kocaeli'ne yönelik turizme yatırımı yapıyorlar mı bu konuda pek bilgim yok. İzmit körfezinde belki hemen İzmit merkezinin yakınındaki yerlerde değil ama Değirmendere, Gölcük buralarda yat turizmine ilişkin herhangi bir çalışma yapılabilir, çünkü artık İstanbul kapasitesini doldurmuş durumdadır. İstanbul da yatlarla ilgili marina yapılacak veya teknelerin konulabileceği yerler çok azdır. Burası İstanbul'a yakındır ve bu sebeple de bir takım çalışmalar yapılabilir.

Bir yer nasıl en az zararla turistik hale getirilebilir; Bir yeri turizme açtığınız zaman oraya insanlar gelmeye başladığı andan itibaren orası kirlenmeye, pislenmeye, yozlaşmaya başlıyor. Ben bunu meslek hayatımda Safranbolu'da gördüm. Orası 10 yıl içinde gözlerimin önünde korkunç bir değişime uğradı. Küçük otantik dükkanların olduğu sokaklar kayboldu her taraf aynı tip Uzakdoğu'dan ithal malların incik boncuğun satıldığı bir garip beldeye dönüştü. Kocaeli'de de yitmek üzere olan şeyler vardır. Mesela Hereke. Rüya gibi bir deniz kenarı kasabasıdır. Fakat ben oraya hiç deniz kasabası gözüyle bakmadım. Oraya hep halı yapılan Dolmabahçe Sarayı'nın halılarının, kumaşlarının üretildiği geçerken baktığım bir

yer olmuştur. Şimdi bu neredeyse bitmiş durumdadır. Tek bir firma var halı işiyle aktif olarak uğraşan. Bunlar canlandırılabilir. Bazı şeyler vardır bir nesilde kaybolan. Halı da bunlardan birisidir. Eğer kadın kızına bunu öğretmezse o nesilde bitmektedir. Bunun sebeplerinden biri de kadının kendine direkt gelir getirmeyecek şeylerle uğraşmak istememesidir. Direkt kadınların para kazanabileceği, örgütlenebileceği cazibe merkezi haline getirilebilir. Rehberliğe ilk başladığım zaman İstanbul un yarım gün boş turunda opsiyonel satışı tur olarak Hereke'ye gidilir perşembe, cumartesi günleri halı pazarı ziyareti yapılırdı. Bu, turizmde komisyon alma turizm anlayışıyla bağdaşmadığı için zaman içinde yok oldu. Başka yerlerde de yapılıyor, fakat pişmaniye denilince herkesin aklına ilk İzmit geliyor. Pişmaniye üreten çok düzgün ve temiz birkaç tesis var onlara geziler düzenlenebilir. İzmit'te yine Meke isimli bir ördek çeşidi bulunmaktadır. En son bu ördekten 12 çeşit kalmıştı. Bunların tek tek sayımlarını yapıp halka duyurmak gerekmektedir. Şurada ki ördek sayımız şu kadar olduğu gibi. Bir başka nokta temiz denizdir. Üç tarafı denizlerle çevrili ülkemizde yüzme oranının bu kadar düşük olması da yine ülke turizmi için bir dezavantajdır.

Kocaeli'nin en faal turistik yeri neresidir diye sorarsanız bu Kartepe ve çevresidir. Gelmişken de Çerkez peyniri, kayak malzemeleri de alınabiliyor. Kartepe'nin altındaki Maşukiye yerleşkesinin bakkalı esnafı bu durumdan çok mutlu. Orada yaşayan halk bu durumdan memnun değil çünkü fiyatlar çok arttı. Orada kurulan pazar yörenin en pahalı pazarı olma yönünde ilerliyor. Bu negatif etkinin yanında halk üzerinde buradaki turizmin olumlu etkilerinden birisi halkın bilinçlenmesi, iletişime açık olması kısacası daha global olmasıdır. Dünyaları değişiyor. Turizm insanlara farklı bir gözlük sunuyor. Daha dikkatli oluyorlar.

Yalova'nın yakınlığı yine Kocaeli için Yalova'ya gelen Arap turisti çekme açısından bir avantajdır. Bu yeme-içme açısından değildir. Kandıra eskiden hindisiyle meşhurdu, şimdi çiftlik hayvanı olarak üretiliyor. Kandıra'nın köy hindisi yetiştiriciliği teşvik edilirse ve yetiştiriciden direkt halka sunulursa ilginç bir alışveriş şekli elde edilebilir. Halı kadar para getirmeyebilir fakat buda ilginç bir turistik ürün olabilir. Kocaeli'de var olan mevcut potansiyeli desteklemek gerekmektedir. Şu anda en önemli turizm malzemesi Kartepe ve Hereke halılarıdır.

Bunlar zaten biliniyor. O zaman turizmi bu iki değer etrafında örgütlemek gerekir. Kartepe'ye gelen turistlere bölgenin diğer turistik yerleri tanıtılıp gezdirilebilir. Bunun için deneyimlerimden söyleyebilirim belediyelerin çok ciddi olarak tuvalet yapması gereklidir. Yemek önemli ama insan yemek yemeden de günü geçirebilir. Ya da atıştırabilir ama tuvalet ihtiyacını karşılamadan yapamaz. Temiz, güzel, sağlıklı bol tuvaletler yapılmalıdır.”

3.4.1.8. Murat Sabri Çakır Mülakatı

Kartepe Belediye Başkan Yardımcısı, 7 Nisan 2015

“Kartepe sanayide çok gelişmiştir. Şu anki hedef ise buradaki güzellikleri dünyaya tanıtmaktır. Mart ayında Riyad’ da turizm fuarına katıldık. Bu fuardan sonra Arabistan’dan Kartepe ilçesine 3 grup ayrı ayrı geldi. Suudi iş adamları bölgemizle yakından ilgileniyorlar ve bir takım projeler ve yatırımlar yapmak istiyorlar. Bunlardan bir tanesi de Sapanca gölü’nün üstünden karşı dağlara kadar çıkan teleferik projesidir. Kartepe’de tek bir otel varken şu anda 2 tane 5 yıldızlı, 4-5 tane 4 yıldızlı otel bitmek üzeredir. Bu açıdan çok güzel gelişmeler olmuştur. Eko Köy’de konaklamak için 10 adet bungalov tarzında ev bitmek üzeredir. Bu çalışmayı Ahuburun, Sultaniye ve Pazarçayır köylerinde de yapmak istiyoruz. 15-17 kilometrelik dağ zirvelerine ormanların içinden geçen patika yollar genişletilerek bisiklet ve yürüyüş yolları yapılacak. Kartepe’de Davos zirvesi gibi çok büyük bir zirve yapma projesi vardır. Sadece kayak merkezinin ve oradaki otelin bulunduğu bölge turizm alanıyken diğer dağların da turizm alanı olarak ilan edilmesi için müracatta bulunuldu. Olumlu cevap alındığında dört beş noktada zirvedeki gibi oteller yapılacak. Sapanca gölünde dünyada ender rastlanan büyüklükte bir su kayağı tesisi mevcuttur. Bölgemize gelen birisi kışın kayak, yazın gölde su kayağı diğer zamanlarda da dağın eteklerinde bisiklet ve yürüyüş sporlarından faydalanacaktır. Diğer bir proje ise At ile Tedavi ve Terapi Merkezidir. Daha çok otizmliler için yapılmış bir projedir. İki yıl içerisinde faaliyete geçirilmesini düşünmekteyiz. Kartepe’de ayva, kiraz, erik, armut, incir, elma, kestane ve daha fazla meyve yetiştiriliyor. Ayva cezeryesi, ayva reçelleri, gibi organik ürünleri yapan Eko köyde ki kadınlar hafta içi İstanbul’a gidip orada haftasonu turistlere ürünlerini

satıyorlar. Ayrıca Karmek'te meslek edindirme kursu gören kadınların el emeklerini satabilecekleri Maşukiye'de bayanlara yönelik satış reyonları yapma ve en az Kartepe'de iki noktaya köy pazarı kurma projeleri bulunmaktadır. Kartepe'de zirveye çıkan yolda yaşanan trafik sorunlarının sebebi tek güzergahın ve yolun gidiş ve geliş yönünün aynı yolda olmasıdır. Şimdi buna alternatif olarak daha kısa olan Derbent yolu bitmek üzeredir. Yine Kartepe'de büyük bir Uzuntarla hayvanat bahçesi yapılıyor. Kartepe'de bulunan uçak pistini büyütme çalışmaları vardır. Yurtdışı ve yurtiçi uçuşlara hazır hale getirilecektir. Ayrıca tüm araba satıcılarını bir yere toplayıp bir outlet center yapma girişimleri sürmektedir..

Bir takım eksiklikler bulunmaktadır. Bu güzel tabiat harikası yer dünyaya tanıtılmamıştır. Pazarlama eksikliği vardır. Bu giderilmeye ve bölge dünyaya tanıtılmaya çalışılmaktadır. Üç dilde web sitesi hazırlandı. Broşürler bastırılıp makaleler yayınlanmıştır.”

3.4.1.9. Volkan Şenel Mülakatı

Y. Sanat Tarihçi – Tarihçi, Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Tarihi Mekanlar ve Kent Estetiği Şube Müdürü, 6 Mayıs 2015

“Bir tarih bilimci olarak, özellikle sanayi kimliğiyle ön plana çıkmış Kocaeli'nin çok önemli bir turizm şehri olabileceğini düşünüyorum. Çünkü bu bölge çok köklü bir tarihe sahiptir. Antik dönemden beri meskun bulunan bir bölgedir. Bu bölgenin jeopolitik ve stratejik konumundan dolayı birçok medeniyetin antik dönemden beri bu bölge için birbirleriyle mücadele etmiş olduklarını ve belli süreler içerisinde belli zamanlarda bu bölgelerde hüküm sürdüklerini, medeniyetler kurduklarını ve doğal olarak ta bu bölgede eser, tarihi kültürel miras bıraktıklarını görüyoruz. Bu bölgede gezerken Roma dönemine ait eserlerle, Osmanlı dönemine ait çok nadide yapılarla ve Cumhuriyet döneminin ilk örnekleriyle karşılaşabilirsiniz. Osmanlı döneminde sanayinin burada başladığı görülmektedir. Osmanlı döneminde bu bölgede kurulan bazı sanayi kuruluşları mevcuttur. Hereke'deki dokuma fabrikaları, yine çok fazla bilinmeyen şu an günümüze ulaşan Feshane-i Hümayun, Çuhane-i Hümayun, Hereke'nin dışında çok bilinen yapılar değildir. Yine şehir merkezindeki küçük ölçekli Tersane-i Hümayun gibi buradaki yapıların Osmanlı

döneminden başlayan bir sanayi geçmişinin olduğunu görüyoruz. Bu dönemde bazen bilinçli olarak bazen bilinçsiz olarak bazı tarihi ve kültürel mirasın tahrip edildiğini görüyoruz.. Kocaeli bölgesindeki bu kadar köklü tarihi mirasın günümüze az bir bölümünün ulaşmış olmasının nedenlerinden bir tanesi sanayinin bu bölgeye çok erken tarihlerde girmiş olmasıdır. Buna rağmen bugün Kocaeli ilinde Kültür Turizm Bakanlığı tarafından tescillenerek koruma altına alınmış olan 832 tane taşınmaz kültür varlığı bulunmaktadır. Bir yapının tescillenmesi ayrı bir şeydir, bölgenin tarihsel kültürel mirasının turizm açısından değerlendirilmesi, potansiyelinin çok yüksek olması başka bir şeydir. 2013 yılında devlet kurumlarının arşivlerini ve kayıtlarını inceleyerek bir çalışma yaptım. 1923 ve 2000 yılları arasında il ölçeğinde toplam 17 tane restorasyon çalışmasının yapıldığını gördüm. Fakat son 10-15 yıldır bölgede 70'in üzerinde restorasyon çalışmasının yapılmış olduğunu görmekteyiz. Harap halde kalan tarihi mirasın restorasyon çalışmaları yapılarak turizme açılması bölgenin turizm potansiyelinin yükselmesi açısından çok önemlidir. Bunları restore etmeden bunların tanıtımları lansman çalışmaları yapılırsa pek verim alınamaz. İlk etapta 2020 yılına kadar Kocaeli'ndeki restorasyon çalışmaları başlayanlar ve başlayacaklarla birlikte yüzü geçecektir. Son dönemde turizm açısından değerlendirilebilecek eser sayısı artmıştır. Bununla ilgili yapılan projeler mevcuttur. Mesela Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, özellikle İzmit belediyesinin yürüttüğü Tarih Koridoru gibi projeler turizmi güçlendiren önemli adımlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Türkiyede'ki 5 tane basın müzesinden bir tanesi bu koridor üzerinde yapılmıştır. Atatürk'ün Derince'de yaveri Cemal Abbas Bey'in köşkü bulunmaktadır. Bu Turizm açısından değerlendirilebilecek önemli bir argümandır.

Kültür Turizm Bakanlığı fonları çoğaltıldı. Bunlarla ilgili halkın bilgilendirilmesi ve bunlardan yararlanılması sağlanmalıdır. Tanıtım konusunda sıkıntılar bulunmaktadır. Atılması gereken adım tanıtım lansman çalışmalarının yapılmasıdır. İlgili kamu kurum ve kuruluşlarının bir araya gelerek bir koordinasyon içinde bu çalışmaları yapması gerekirken herkes kendi başına bir şeyler yapmaya çalışmaktadır. Kocaeli'nin ileriye dönük potansiyelini belirleyip faktörlerden etkilenmeyen bir turizm politikası oluşturulması gerekmektedir. İlgili kamu kurum ve kuruluşlarının daha güçlü olması ve birlikte hareket eden turizm birimlerinin oluşturulması gereklidir.”

3.4.1.10. Ayşe Dışpınar Mülakatı

Gölcük Başiskele Termal Turizm Merkezi Birliği Müdürü, 29 Nisan 2015

“Gölcük ilçe sınırları içinde belgeli bir konaklama tesisinin olmaması çok büyük bir eksiklik. Özellikle, Yazlık Ilıcasının Gölcük ilçesi sınırları içinde olduğu düşünülürse bu bölgede bir termal tesisin olması çok önemlidir. Bununla ilgili daha önceki yıllarda EMİT turizm fuarına katıldık. Türkçe Arapça İngilizce broşürler yaptırıldı. Yatırımcılara bölge tanıtılmaya çalışıldı. Yatırımcının buraya gelmesine yönelik çalışmalar yapıldı ama henüz bir sonuç alınmadı.

Şu anda Birlik olarak Marka'ya hazırladığımız bir projemiz mevcuttur. Bu proje Saraylı- Örcün'ün turizm cazibe merkezi haline getirilmesi ile ilgilidir. Örcün'de Belediyeye ait bir konaklama tesisi, yine Belediyeye ait sivil mimari örneği ahşap üç katlı bir yapı bulunmaktadır. Burasının onarımı bakımı ve tadilatı yapıp bir konak tarzında tefrişatının yapılarak işletmeye açılması planlanıyor. Bu beldenin çavuş üzümü çok ünlüdür. 40 yıl öncesine kadar burada Çavuş Üzümü şenlikleri yapılmaktaydı. Çavuş üzümünün yaygınlaştırılmasını ve tekrar üretilmesini teşvik etmek proje kapsamındadır. Konak bahçesinde sera yapıp Çavuş üzümü fideleri, organik sebze ve değişik meyve ağaçları dikilip, konaklama tesisinde kalan kişilerin doğal yaşam alanı içerisinde bu bahçeden kendileri yetişen ürünleri toplayıp yemeleri teşvik edilecektir. Evlerinin bahçelerinde bu fideden meyve ve sebze yetiştirmeleri için yöre halkına organik fideder dağıtılacaktır. Bu konak içerisinde üretim atölyesi tarzında büyük bir mutfak düşünülmektedir. Burada yörede yaşayan kadınlar üretim yapabileceklerdir. Bağlarında bahçelerinde ürettikleri ürünlerden reçel, marmelat yapıp konak içerisinde yer alacak olan satış standında bunları satabileceklerdir. Saraylı-Örcün'de Osmanlı mutfağı hakimdir. Sarayda yaşamış, saraya hizmet etmiş kişilere daha sonra burada yer verilip burada yaşamaları desteklenmiştir. Saraylı denmesinin iki sebebi vardır. İstanbul'un ileri gelenlerinin kızları buraya evlendirilmiş. Diğer sebep ise eski dönemlerde Antik Roma döneminde burada sarayın bulunmasıdır. Hala kalıntılar mevcuttur.

Yine proje kapsamında Samanlı dağlarında yürüyüş güzergahları bulunmaktadır. Bunların belirlenip tabelalandırılıp doğa yürüyüşleri için trekking

yürüyüş güzergahları düzenlenmesi çalışmaları mevcuttur. Değirmendere Yalı mahallesi projesi yapılmıştır. 14 ya da 15 ev Belediye tarafından satın alınıp turizme kazandırılmak üzere restorasyon çalışmaları yapılıyor. Bunun dışında, kültürel bir rota belirlenecek. Bu rota Yalı mahallesinden başlayıp Değirmendere Tarihi evleri, Yukarı Değirmendere oradan Sultan Baba Türbesi'ne kadardır. Saraylı Örcün'deki tarihi hamam bizim konağımız olacaktır. Yaklaşık 51 tane tescilli tarihi yapı mevcuttur. Bunlardan Kazıklı Kervansaray ve Yazlık Ilıcası şeklinde bir kültürel rota belirleme çalışmaları planlandı. Bu proje gerçekleşirse bu çalışmalardan sonra basın ve sektör temsilcileriyle bölgeye bir info gezisi yapılacak. Hem proje hem de bölge tanıtılacak. Tur programlarına bu bölgenin alınması konusunda çalışmalar yapılacak. Proje sonunda yaklaşık 5000 kişilik bir festival düzenlenecek. Festivale Çavuş Üzümlü Festivali adı verilecek. Çünkü bu bölgede özellikle Sivritepe'de Türkiye'nin en iri taneli Çavuş üzümü yetiştiriliyormuş.

Sağlık turizmi açısından Termal çok büyük bir kaynak oluşturmaktadır. Bu termalin Gölcük'te olması büyük bir avantajdır. 10.000 yatak kapasitesine yetecek kadar su rezervinin olduğu tespit edilmiştir. Henüz bir konaklama tesisi olmaması rekabet açısından dezavantajdır. Gölcük'de Değirmendere bölgesinde Saraylı Örcün'de Yukarı Değirmendere'de ve Yalı mahallesinde çok fazla tarihi sivil mimari örneği yapı bulunmaktadır. Eriklitepe denilen bir mesire alanı vardır. Burada bungalov evler yapıp doğayla iç içe yaşam alanı düşünülebilir. Bu konuda Milli park olan Eriklitepe'nin de turizme açılması konusunda Gölcük belediyesinin bir çalışması bulunmaktadır. Bölgede fotosafari turları yapılabilir. Doğa sporları kulüpleri kurulabilir çünkü İstanbul'a çok yakın oluşundan dolayı oldukça fazla turist çekebilirler.

Başiskele ile ilgili turizm rehberi hazırlandı. En ücra köşesine kadar fotoğraflandı. Fakat tanıtım eksikliği mevcuttur. Halkın bilinçlendirilmesi ve turizme katılımının sağlanması gerekmektedir. Girişimci eksikimiz bulunmaktadır. Turizm zaman içerisinde örnek alınarak gelişen bir olgudur. Cumalı kazık buna çok güzel bir örnektir. Turizm bu köyü bugünkü konumuna getirmiştir. Tanıtım önemli bir eksiklik fakat tanıtımdan önce yapılması gereken çalışmalar vardır. Yörede yaşayan halka turizm bilinci ve eğitim verilmesi gerekmektedir. Hijyen eğitimi, mutfak

eğitimi, organik tarım eğitimi gibi. Mesela şu an Saraylı Örcün turiste tanıtılsa konaklayacak yer bulunmamaktadır. Treking güzergahları düzenlenmemiş, tarihi tescilli yapılar restore edilmemiş, halkın turizme katılımı bulunmamakta, yemek yiyecek ya da oturup bir gözleme yiyebilecekleri çay içebilecekleri düzgün bir yer bulunmamaktadır. Böyle olunca bir defa gelinir, tekrar gelinmez ve tavsiye de edilmez. Sanayinin burada bir katkısı olmuştur. Bu bölgeler bu sayede bakir kalmıştır. Kocaeli belediyesi üniversiteyle birlikte Gölcük Vizyon 2023 projesini yürütmektedir. Bu proje kapsamında Gölcük'ün kültür ve turizm değerleri kitap haline getirildi. Somut olmayan kültür mirası, Tarihte Gölcük, Kültürel değerler Envanterleri, Mimari yapılar yer aldı bu kitapta. Bölgede bütün kurum ve kuruluşlar el ele vererek turizmi geliştirebilirler.”

3.4.1.11. Tülay Polat Mülakatı

Yrd. Doç . Dr. Tülay Üzümcü, Kocaeli Üniversitesi, Kartepe Meslek Yüksekokulu, 7 Mayıs 2015

“Kocaeli'nin turizmine bölgesel bakmak gerekir. Destinasyon olarak baktığımızda Kartepe destinasyonunun özelliği farklıdır. Burada daha çok dağ ve kış turizmi yapılmaktadır. Doğa sporları yapılıyor. Özellikle alabalık vadisi ve dağ yolundaki yeme içme tesisleriyle haftasonları gastronomi turizmi ağırlıklıdır. Kocaeli'nin turizm potansiyeline baktığımızda iş turizminin ağırlıklı olduğu söylenebilir. Kartepe'de ise kış turizmi, doğa turizmi ve gastronomi turizm potansiyeli ağırlıklıdır. Çünkü tarihi eser ya da herhangi bir kültürel miras çok bulunmamaktadır. Daha çok el sanatları yoğundur. Kocaeli'nin içine baktığımızda tarihi eserler mevcuttur. Henüz ortaya çıkmamış, üzerinde çalışılan antik bir kent bulunmaktadır. Kocaeli çok önemli bir geçiş yoludur ve buranın tarihi vurgusu önemlidir. Fakat bu bilinmemekte, buraya turlar uğramamaktadır. Tarih ve kültür turizminin öne çıkarılmadığı görölmektedir Bu anlamda acentelerle bağlantı kurulup bu alana vurgu yapılması gerekmektedir.

Kefken Kerpe tarafları deniz turizmi ile biliniyor fakat buralar eko turizm için de çok uygun yerlerdir. Çünkü Kocaeli'nin bahçesi Kandıra'dır. Kandıra'dan gelen çilekleri, sebzeleri yiyoruz. Kandıra yolundaki Akmeşe tarafındaki köylerden gelen

sebzelerle Kocaeli besleniyor. Tabi ki hemen eko turizm yapılamaz bir alt yapının oluşturulması ve bir master planın yapılması gerekmektedir. Şehir merkezine çok yakın noktaların eko turizm açısından sakıncası bulunmaktadır. Çünkü fabrikaların bitişiğindeyiz. Ne kadar organik olabiliriz ne kadar ekolojik olabiliriz. Bundan dolayı Kartepe'nin zirvesindeki köyler uygun olabilir. Örneğin Sultaniye. Burada hala hayvan yetiştiriliyor. Keçi sütü bulunuyor. Burada keçi sütüyle ürünler yapılabilir ve bunlar pazarlanabilir. Eko turizm yapılabilir. Mesela Kartepe'nin zirvesi Kandıra'da nar çiftliği var. Bu bölgenin Kestanesi, ıhlamuru, manda yoğurdu ünlü, meyve ve sebzesi çok lezzetlidir. Bahsedilen sebepler ve biraz daha ılıman iklime sahip olmasından dolayı Kandıra'da eko turizm ön plana çıkarılmalıdır. Önce ev pansiyonculuğuyla başlanılabilir daha sonra bungalov tarzında lüks villalardan ziyade doğayla barışık konaklamalar yapılabilir. Çünkü eko turizmin çıkış noktası kendisi de dahil olmak üzere doğaya zarar vermeyecek olan ve doğal alanlarda yapılan turizm türüdür. Tarımsal çiftlikler, küçük köy evleri, el sanatları gibi doğal yaşam alanları sağlanmalıdır. Eko turizmin ana çıkış noktalarından biri yerel kalkınmayı sağlamak ve oradaki insanların gelirini artırmaktır. İkinci bir nokta ise doğayı bozmadan sürdürülebilir turizm anlayışıyla yapılan bir turizm türüdür. Yapılan binaların o bölgenin mimarisine uyması bozmaması gerekmektedir.

Kartepe'de geçmişte var olan bir takım değerler canlandırılabilir. Osmanlı döneminden kalan hala az da olsa bulunan ipek üretimi, rahvan at yarışları, ahşap oymacılığı, el sanatları gibi değerler tekrar canlandırılmalıdır. İstasyon binası tarihi bir binadır. Burası restore edilip yörenin el sanatlarının sergilendiği müze olarak kullanılabilir ve adına da Derbent müzesi denilebilir.

Her yıl bu yörede Derbent'te yemek yarışmaları yapılıyor fakat yöresel yemeklerin yenilebileceği karışık bir restoran bulunmamaktadır. Gürcü mutfağı, Abaza mutfağı yok olmadan bunları bilen son kişileri de kaybetmeden bunlara sahip çıkılmalı canlandırılmalıdır. Bu konuda çalışma yapacak olan kişiler desteklenmelidir. Otantik yerler yapılmalıdır. Çünkü insanlar özel yerleri görmek istemekteler. Var olan yerler güzelleştirilmelidir.”

3.4.1.12. Tümay Mercan Mülakatı

Kocaeli Sağlık Turizmi Derneği Yönetim Kurulu Başkanı, 15 Mayıs 2015.

“Sağlık turizmi açısından bakıldığında, Sağlık Turizmini Kocaeli ve bölgemizde tanıtmak, konuya farkındalık oluşturmak, yerel dinamikleri harekete geçirmek ve bölgeye yabancı hasta gelmesi konusunda girişimlerde bulunmak gerekir öncelikli olarak.

Bölge sanayi bölgesi olarak anıldığı, şu anda sanayi turizmden daha fazla gelir ve kar getirdiği ve sanayi alt yapısı daha hazır olmadığı için sağlık turizmi yeterince yapılamıyor. Turizm hizmet sektörü olarak zahmetli bir sektördür. Girdisi ve risk faktörleri çoktur ve kontrol etmek kolay değildir. Ayrıca bölge çalışanlarının alışkanlık ve tercihleri de sanayi yönünde olmaktadır. Bölgemizde sanayi kuruluşları turizm kuruluşlarına göre daha kurumsaldır.

Kocaeli 4 yıl önce Sağlık Bakanlığı'nın istatistiklerine göre sağlık turizminde 2. İl konumundaydı. Kocaeli'ye ikinciliği tek başına Gebze'de bulunan bir sağlık merkezi kazandırmıştır. Bu yıl dördüncü sıraya gerilemiştir. Turizm açısından şehirde üst ve alt yapının geliştiği söylenemez. Çalışmalar ve çabalar var ama daha planlı ve gayretli, hedefe yönelik çalışmalar olması gerekmektedir. Sağlık turizmi alt yapı faktörleri iyi kullanılırsa Kocaeli'de sağlık turizmi potansiyeli oldukça yüksektir. İstenilen sonuca ulaşmak için biraz daha zaman geçmesi gerekmektedir. Bölgenin doğal ve tarihi değerleri, alternatif turizm bölgesi için çok uygundur. Bölgenin değerlendirilmesi gereken turizm potansiyeli var ve Sağlık turizmi için tüm alt yapı mevcuttur. Yurt dışı tanıtım ve fuar çalışmaları yapılmaktadır. Kocaeli olarak turizm ve sağlık turizmi çalışmalarına hız vermek için Kocaeli Turizm Birliği kurulması şarttır. Tüm tanıtım çalışmalarının tek çatı altında, tek kaynaktan ve strateji dahilinde yapılması gerekmektedir. Bu konuda yapılması gerekenler bir rapor ile Valiliğe sunuldu. Kocaeli olarak neler yapabileceğimiz bellidir. En önemlisi Kocaeli Turizm Birliinin kurulmasıdır. Sonrasında tanıtım çalışmaları, fuarlar, toplantılar olmalıdır. Yurt dışı tanıtım şart ve elbette süreklilik ve sürdürülebilirlik şartıyla.”

3.5. Araştırmanın Bulguları

Bu bölümde, araştırmanın anket değerlendirmesi yapılarak, Kocaeli'nin turizm potansiyeli ile ilgili karşılaşılan sorunlara ait bulgulara yer verilmiştir.

3.5.1. Kocaeli'nin Turizm Potansiyeli İle İlgili Karşılaşılan Sorunlar

Kocaeli ili uzun yıllardan beridir “sanayi kenti” kimliğiyle ön plâna çıkmıştır. Bunun doğal sonucu olarak da, genel olarak sanayi alanındaki yatırımlara öncelik tanınmıştır. Bu durum, Kocaeli'nin sahip olduğu kültürel ve doğal zenginliklerin ihmâl edilmesine ve yeterince geliştirilememesine sebep olmuştur. Başat olarak sanayileşmenin sebebiyet verdiği küresel ısınma ve çevre kirliliğiyle birlikte, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşamının ne denli önemli olduğunun farkına varılmaya başlanmış ve sanayi kentlerinde daha yaşanabilir alanlar yaratma arayışı içine girilmiştir. Kocaeli ili de yıllarca Türk sanayi sektörünün en önemli kenti olmuş ve onlarca dev organize sanayi bölgesiyle ulusal sanayimizin atan kalbi olmuştur. Günümüze gelindiğinde ise, artık “bacası tütmeyen sanayi” olarak nitelenen turizmde de var olma mücadelesine girilmiş ve bu yönde gerekli adımlar atılmaya başlanmıştır. Turizm alanında atılan pekçok adıma ve bunca doğal ve kültürel zenginliğe rağmen, turizmde hak edilen yere gelindiği henüz söylenemez.

Yapılan literatür araştırmaları ve turizm sektörüyle yakından ilişkili kişilerle yapılan görüşmeler sonucunda, Kocaeli'nin turizm ile ilgili bir takım sorunlarının olduğu saptanmıştır. Genel olarak saptanan sorunlar ve çözüm önerileri şu şekilde özetlenebilir:

- Sanayiden kaynaklanan çevre kirliliği turizm açısından önemli bir tehdit unsurudur. Bu çevre kirliliği ile ilgili Kocaeli'de yaşayan halkın, turizme konu olabilecek kaynakların kullanımı ve korunması konusunda yeteri kadar sağduyu sahibi olmadığı görülmektedir.
- Turizm konusunda bölge ile ilgili farkındalık düzeyi zayıf olan yöre sakinlerinin, şehrin turizm kaynaklarına ve potansiyeli ile ilgili bilgi eksikliği de bulunmaktadır. Kocaeli ilinin bir sanayi kenti olarak görülmesi, bu bölgedeki turistik faaliyetlerin tanınmasında ve tanıtımında engeller teşkil etmektedir.

İlin sanayi kenti imajının baskın gelmesi nedeniyle şehrin cazibe merkezi olarak sunulması zorlaşmaktadır.

- Hizmet sektörüne dayalı bacasız sanayi olan turizm sektöründe turist ile iletişim halinde olan sektör çalışanları içinde eğitilmiş kalifiye eleman sorunu gözlemlenmektedir.
- Kocaeli ilinin turizme açılan ilk kapısı niteliğindeki Hereke halıları bu yönde olumlu gelişmeler sağlasa da, turizm sektöründeki yerinin sağlamlaştırılması açısından ihtiyaç duyulan çalışmaların ihmalinin sürmesi halinde yok olmaya başlayacaktır.
- Hereke'nin turizm tabelasına sahip olduğu, beldede yaşayan halk tarafından bilinmemekte ve dolayısı ile de Hereke'nin tekrar bir belediye olması ve turizm yatırımlarından pay alması gibi bu durumun getireceği avantajlar kullanılmamaktadır..
- Hereke beldesinde bulunan Osmanlı Devleti'nin ilk fabrikalarından biri olan Hereke Fabrika-i Hümayundur. Yakın zamana kadar üretimini sürdürmüş olan fabrikanın 1995 yılında özelleştirilmesi sonrasında üretimi durdurulmuş, turizm hazinesi değerindeki özgün mimari yapısı ile birlikte bakımsız bir şekilde bekletilmektedir.
- Turistlere hizmet vermeye aday bölgeler için en önemli konulardan birisi olan ulaşım, Hereke'yi ziyaret etmek yada duraklamak için gelenler için büyük bir sorun teşkil etmektedir. Son yıllarda yeniden yapılan İstanbul – Kocaeli otoyolu üzerinde Hereke çıkışı çok karmaşık ve yetersiz sayıda ve konumda tabela olduğundan büyük bir sorun teşkil etmektedir.
- Özellikle şehir merkezinde turizm danışma bürolarının bulunmaması, şehre gelen turistlerin şehri tanıtan broşürleri temin edememesi, ilgili müdürlüklerde bulunan haritaların yeteri kadar tanıtıcı ve açıklayıcı olmaması bölge turizmine yönelik diğer önemli sorunlardan birisidir. Kocaeli ilini tanıtan sınırlı miktardaki broşürler ise turistlerin yanlarında taşımaları için ebat ve ağırlık açısından uygun görülmemektedir.
- Şehir içi toplu ulaşım aracı ve dolmuş taksi sürücülerinin şehir, ziyaret edilecek yer ve yol hakkında sahip oldukları bilginin yetersiz olduğu görülmektedir. Yine benzer bir şekilde sanayi bölgesi olması nedeniyle yurt

dışından gelen pek çok ziyaretçiyi kabul eden şehirde, toplu ulaşım araçları ve taksi sürücülerinin yabancı bir dili bilmemeleri, iş turizmi potansiyeline sahip olan şehir için olumsuz bir durum olarak ortaya çıkmaktadır.

- Tarihsel geçmişi, faydaları ve lezzetiyle turistik bir değer olma potansiyeli taşıyan Çenesuyu'nun tanıtılmasına yönelik yeterli çalışmaların yapılamaması nedeniyle, bir turizm değeri olarak olması gereken konumda bulunmamaktadır.
- Derince ilçesinde yer alan Harikalar Diyarı'nın tanıtımındaki yetersizlikler, hak ettiği ilgiyi görmemesine neden olmaktadır. İstanbul-Ankara otoyolu üzerinde bulunan Derince ilçesi merkezinden geçerken yol boyu güzergahta yok denece kadar az sayıda destinasyonu gösteren tabela bulunmaktadır.
- Dilovası ilçesinin hava kirliliğiyle anılması, sanayi kaynaklı çevre kirliliği nedeniyle bölgede kanser oranının diğer bölgelere oranla yüksek olması ve sanayi faaliyetlerine bağlı olarak denizin kirlenmesi gibi durumlar bölge turizmini olumsuz etkilemektedir.
- Şehir planlamasının olmadığı ya da uygulanmadığı izlenimi veren ve çarpık kentleşmenin ürünü olan düzensiz ve görsel açıdan sorunlu olan binalar, şehir hakkında olumsuz izlenim verecek derecede fazladır.
- Kartepe'nin turizm potansiyelinin değerlendirilmesinde yapılan yanlışlar nedeniyle doğa katliamının yaşandığı gözlenmektedir. Hatalı yapılan turizm planlaması nedeniyle bölgeye gelen turistlerin az para harcadıkları, bu nedenle bölgedeki turizm faaliyetlerinin düşük katma değerli olduğu, gelen turistlerin çevreye verdiği zararın önlenmesine yönelik düzenlemelerin yeterli olmadığı ve bu bölgenin turizm sezonunda yaşanan trafik yoğunluğunun hala bir sorun teşkil ettiği görülmektedir.
- Son yıllardan İl Kültür Turizm Müdürlüğü tarafından yürütülen turizm hizmet sektöründe çalışanlara yönelik uygulanan eğitim çalışmaları bulunmakta fakat yeterli sayıdaki sektör çalışanına ulaşmamaktadır.
- Kartepe turistik bölgesinde hizmet veren işletmelerin çoğunluğunun kurumsal olmayan aile işletmesi yapısında olması ve bunlara yönelik denetlemelerin yeteri kadar yapılamaması, bölgede hizmet kalitesinin düşmesine, hijyen ve çevreye uyumluluk gibi konularda sorunlar yaşanmasına neden olmaktadır.

- Bölgeye gelen ziyaretçilerin sosyal etkinlikler ve eğlence amaçlı kullanabileceği mekanların yetersiz olduğu görülmektedir. Bunun yanında özellikle il merkezinde bulunan umumi tuvaletlerin sayısının yetersiz olduğu, mevcut olanlarda ise hijyen sorununun bulunduğu gözlemlenmiştir.
- Hizmet sektörü olması nedeniyle insan faktörünün büyük önem taşıdığı turizm sektöründe turizm acentelerinin de öneminin büyük olduğu tartışılmazdır. Buna karşın bölgede bulunan lisanssız yürütülen turizm acentecilik faaliyetleri, bu anlamda olumsuz sonuçlar doğurmaktadır. Profesyonel urist rehberi bulundurulmadan turların düzenlenmesi yada kaçak tur faaliyetleri şehrin tanıtımı ve turist devamlılığı açısından olumsuz etki yaratmaktadır. Kocaeli Üniversitesi Turizm Meslek Yüksek Okulu'nda profesyonel turist rehberleri yetiştirilse de bu rehberlerin genellikle başka bölgelerde çalıştıkları görülmektedir.
- Merkezi yönetimde yaşanan değişikliklerin kalıcı politikalar belirlenmemesi nedeniyle turizm stratejilerinin de sürekli olarak değişmesine neden olduğu görülmektedir.
- Turizm sektöründe yer alan özel kurumlar, devlet kurumları ve turizm sektöründen dolaylı olarak etkilenen diğer kurumlar arasında sağlıklı bir iletişim ve işbirliğinin bulunmaması, her kurumun bireysel hareket etmesine ve bu durum da kurumların sahip olduğu potansiyellerin yeterince değerlendirilememesine neden olmaktadır.
- Bölgede var olan el sanatlarına gereken önemin verilmemesi, var olan kursların bu sanatların sürdürülmesinde yeterli olmaması, mesleği bilen ve öğretebilecek olan kişilerin desteklenmemeleri sebebiyle bu kişiler farklı mesleklere yönelmeleri ahşap ustalığı, halı dokumacılığı, sepetçilik gibi mesleklerin kaybolmaya başladıkları görülmektedir.
- Türkiye'de son yıllarda önem vermeye başlanan sağlık turizmi için gerekli alt yapı bulunmasına karşın, bu yönde teşviklerin yetersiz olması nedeniyle bu alandaki potansiyel yeterince değerlendirilememektedir. Sağlık hizmeti almak için bölgeye gelen sağlık turistlerinin, konaklama, yeme içme gibi yetersiz alt yapı koşulları ve tanıtım nedeniyle sağlık hizmetini almadan geri döndüğü ya da başka bölgelere yönlendikleri görülmektedir.

- Son yıllarda oldukça ilgi gören kongre turizmine yönelik yatırım ve teşvik desteğine ihtiyaç duyulan bölgede, bu yönde çalışma eksikliği gözlenmiştir. İstanbul'a alternatif olabilecek yeterli otel yatak kapasitesine çok yakın bir zamanda ulaşabilecek olan şehirde bu kapasiteyi kaldırabilecek kongre merkezi bulunmamaktadır.
- Son yıllarda yaşlı ve engelli turizmine yönelik yapılan çalışmalara karşın, bölgede yaşlı ve engellilerin gezme, yeme-içme ve konaklama faaliyetlerini rahatça yapabilmeleri için yapılan düzenlemelerin yeterli olmadığı görülmektedir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Sonuç

Dünyada turizm faaliyetleri ilk olarak sanayi devrimi sonrasında, çalışanların işlerinde daha verimli olmalarını sağlamak için, yılın belirli dönemlerinde ücretli izinli sayılmaları sonucunda, dinlenmek amacıyla yaptıkları seyahatlerle başlamıştır. Daha sonra toplumların refah seviyelerinin yükselmesi, turizm yatırımlarının artması, kalifiye elemanlar sayesinde iyi hizmet sunulması, çeşitli alt yapı hizmetlerinin iyileştirilmesi ve çekiciliklerin çeşitlenmiş olması, turizmin önemini daha da arttırmış ve turizm adeta bacasız endüstri durumuna gelmiştir.

Kıtaların birleştiği, üç yanının denizlerle çevrildiği, dört mevsimin bir arada yaşandığı, medeniyetlerin bulunduğu bir coğrafyada yer alan Türkiye'nin turizm potansiyeli, bugün en önemli kaynaklardan biri haline gelmiştir. Sahip olduğu zenginlik ve derinlikleriyle, turizmde gerçekleştirilen atılımları ile Türkiye'nin dünya turizmi içindeki önemi giderek artmaktadır.

Ulaşım açısından birçok ille bağlantılı olması nedeniyle kilit bölge durumunda bulunan ve büyük bir sanayiye sahip olan Kocaeli, kalabalık ve her geçen gün artan nüfus oranının bulunması sebebiyle gerek ekonomik açıdan gerekse tarihi açıdan çok çabuk gelişen ve hızla büyüyen turizm potansiyeline sahiptir.

Osmanlı zamanından kalan kültürel değerlerin korunması Kocaeli ilin turizm potansiyelinin yüksek olmasında en önemli etkenlerden biridir. Doğal kült ve kaynakların geniş bir bölüme yayılması da il için büyük bir avantajdır. Kocaeli ili turizmin her çeşidine hizmet verebilecek kaynağa sahiptir. Bu turizm kaynaklarının etkin bir biçimde kullanılıp değerlendirilmesi ve tanıtılması gerekmektedir. Turizm kültürel, doğal ve tarihi kaynakların korunmasında etkili bir araçtır.

Kocaeli'de kültürel ve tarihi tesislerin yanı sıra deniz turizmi, yayla turizmi, mağara turizmi, akarsu turizmi,doğa turizmi, doğa yürüyüşleri, kongre turizmi, sağlık ve termal turizmi, kış turizmi, kırsal turizm, golf turizmi rahatlıkla yapılabilecek ve geliştirilebilecek alternatif turizm çeşitleridir. Son yıllarda Kartepe'de yapılan kış

turizm faaliyetleri Kocaeli'nin iç ve dış basında tanıtılmasına katkıda bulunmuştur. Özellikle internet aracılığı ile tanıtımda önemli mesafeler alınmıştır.

Kocaeli, ülkemizin önemli turizm merkezlerine yakın olmasına rağmen istenilen turizm faaliyetlerine son dönemlere kadar sahip olamamış bir şehirdir. Kocaeli camileri, müzeleri, köprüleri, çeşmeleri, köşkleri, endüstriyel mirası gibi kültürel ve tarihi değerleriyle, yaylaları, parkları, yaban hayatı, kırsal alanlar gibi doğal zenginlikleriyle ve deniz,göl akarsularıyla oldukça zengin bir turizm çekiciliğine sahiptir. Buna rağmen bu değerler istenilen düzeyde değerlendirilememiştir. Gerek coğrafi konumu gerekse sahip olduğu doğal, tarihi ve kültürel zenginlikleriyle sahip olunan bu turizm potansiyeli sanayi ve turizmin uyum içinde çalışmasıyla birlikte geliştirilebilecek durumdadır. Kocaeli de "İş turizmi", kentin turizm potansiyelini canlandıracak öncü güçtür ve bu gücün lokomotif olduğu bir turizm planlaması ile, diğer potansiyellerin canlanması çok daha kolay olacakken Kocaeli endüstrisi bu anlamda etkin olarak kullanılmamıştır. İş turizmine hizmet veren oteller, yeterli turistik hizmet sağlayamamaktadır. Bundan dolayı da otelde konaklamakta olan misafirler iş dışında kalan zamanlarını yakın il olan İstanbul'da geçirmek için otellerinden ayrılmaktadırlar.

Turizm potansiyelini canlandırmaya yönelik yapılacak planlama ve ardından gelecek uygulamalarda, öncelikle kentin dinamiklerinin bir araya gelmesi ve yatırımcının, kentin yetki sahiplerince desteklenmesi gerekirken bu Kocaeli'de yeterince dikkate alınmamıştır. Kurumlar daha çok bireysel olarak hareket etmektedirler.

Kocaeli kültür ve sanat alanında birçok yerel, ulusal ve uluslararası etkinliğe ev sahipliği yapabilecek potansiyeldedir. Ancak sanayi kenti olan Kocaeli'de, endüstriyel alanlar kültür - sanat aktivitelerine ev sahipliği yapmamakta ve sanayi kuruluşları bu aktivitelere destek vermemektedirler.

Tarım ve turizm sektörleri bölgede sosyal kalkınma açısından öncelikli sektörler arasında yer almaktadır. Tarımda ekolojik tarım ve örtü altı tarım için yüksek potansiyel bulunmaktadır. Bu da eko turizm için büyük bir kaynak oluşturmaktadır.

Derince Limanları, Cengiz Topel Havaalanı gibi unsurlar ve ulusal-uluslararası projelerin varlığı her ne kadar ulaşılabilirlik konusunda bölgenin ne derece güçlü olduğunu gösterse de, bölgenin ticaret, ihracat ve turizm kapasiteleri göz önünde bulundurulduğunda ulaşılabilirlik konusundaki yatırımların desteklenmesinin önemi anlaşılmaktadır. Ülkenin makro ulaşım stratejileri de göz önünde bulundurularak, bölgede ulaşım alt ve üst yapısının bütün ulaşım modları düşünülerek bütüncül bir yaklaşımla ele alınması önem arz etmektedir. Toplu taşıma sistemlerinin entegrasyonunun desteklenmesi ve özellikle deniz taşımacılığının bu alandaki öneminin artırılması da karayollarına olan baskıyı azaltmada önem arz etmektedir.

Son yıllarda hazırlanan turizm stratejileri ve master planlarla birlikte Kocaeli'nin turizm alt yapı sorunu ele alınmış ve gerekli adımlar atılmıştır. En büyük eksiklik olarak görülen tanıtım eksikliği de yapılan bir takım tanıtım çalışmalarıyla giderilmeye çalışılmaktadır. İl Kültür Turizm Müdürü Adnan Zanburkan reklam ve tanıtım çalışmalarının zayıf kalmasının sebebi olarak Kocaeli'de turistik tesislerin sayısının ve niteliğinin yeterli olmayışını göstermiş, fakat artık bu sorunun giderildiğini, bundan dolayı da yeterli sayı ve nitelikte tanıtılacak turizm ürünlerinin bulunduğunu ifade etmiş ve bunun sonucu olarak ta tanıtım çalışmalarına ağırlık verdiklerini ve bu çalışmalara devam edeceklerini dile getirmiştir.

Öneriler

Hem ulusal sanayimizin kalbi ve hem de cazip bir turizm merkezi olmayı hedefleyen Kocaeli ilinde, sahip olunan turizm potansiyeli çerçevesinde “sürdürülebilir” turizmin sağlanması bakımından turizm faaliyetlerinin yılın her ayına yayılması gerekmektedir.

Bu bağlamda, kış turizmi, inanç turizmi, eko turizm, kuş gözlemciliği, endemik bitki gözlemciliği, foto safari, doğa yürüyüşü, yayla turizmi, kamp-karavan turizmi, av turizmi, göl turizmi, dağcılık, mağara turizmi, kültür turizmi, sağlık turizmi, kongre turizmi, kış turizmi gibi birçok turizm alanında gerekli plânlama, yatırım, uygulama, markalaşma, tanıtım ve pazarlama konuları üzerinde bilhassa durularak, Kocaeli turizminin potansiyelleri keşfedilmelidir. Kocaeli'nin turizm pastasından hak ettiği payı alması ve turistleri bölgeye çekebilmek için cazibe merkezlerinin

yaratılması için, öncelikle sektörde faaliyet gösteren tüm paydaşların işbirliği ve koordinasyon içinde hareket etmesi gerekmektedir.

- Kocaeli ilinde turizmin gelişmesine yönelik çalışmaların hız kazanması için ilk atılması gereken adım turizm potansiyelinin araştırılması ve yatırımcıların davet edilip bu olanakların tanıtılması gerekmektedir.
- Kocaeli’nde gerçekleştirilen tüm turizm faaliyetlerinin hijyen ve hizmet kalitesi yükseltilmeli, turistlerin ihtiyaç ve beklentilerine yanıt vermesi sağlanmalı ve ziyaretçilerin memnuniyet içerisinde dönmeleri sağlanmalıdır.
- Sadece sanayi kenti olma kimliğinden kurtulup yeşil Kocaeli kimliğini edinmesi için çevre kirliliği ile tanınan bölgede karbon salınımının azaltılması için gerekli olan çalışmalar yapılmalı, su ve enerji gibi kıt kaynaklar korunmalı, atık madde üretimi düşürülmeli ve fabrika bacalarında filtre kullanımı gibi kurullarla belirlenmiş uygulamaların denetimi sağlanmalıdır.
- Okul, aile ve yerel yönetimler bir araya gelerek Kocaeli’nin tanıtımı için ortak çalışmalar yürütmelidirler. Şehrin turizm potansiyelinin verimli bir şekilde değerlendirilebilmesi için öncelikle tanıtım yapılmalıdır. Bu amaçla Kocaeli Üniversitesi Turizm ve Otelcilik bölümünün yönlendirici bir görev üstlenmesi yararlı olacaktır. Kademe kademe yapılabilecek tanıtım etkinlikleri, Milli Eğitim Müdürlüğü ile yapılacak işbirliğine bağlı olarak “Şehrimizi Tanıyalım” adı altında seçmeli ders olarak İlköğretim müfredatına konulmalıdır. Bir şehrin tanıtımında en önemli unsurun o şehrin insanları olduğu ilkesinden yola çıkarak, yeni neslin bölgeyi iyi tanıması amacıyla ortaöğretim kademesi öğrencilerine yönelik bölgeyi tanıtıcı geziler düzenlenmelidir. Benzer tanıtım etkinliklerinin Kocaeli Üniversitesi öğrencilerine de yapılması fayda sağlayacaktır. Özellikle diğer illerden ve ülkelerden gelen üniversite öğrencilerine şehrin kültürel ve tarihi değerlerinin tanıtılması, onların birer turizm elçisi olma potansiyellerinden dolayı etkili olacaktır.
- Şehir merkezinde ve üniversite kampüsünde, kolay ulaşılabilecek olan belirlenmiş yerlere turistik haritalar ve broşürler konulmalıdır. Şehir merkezinde turizm danışma masaları ve turizm bürolarının açılması ve bu

noktalarda şehrin tanıtımı konusunda yeterli bilgiye sahibi kişiler istihdam edilmelidir.

- Şehrin ulaşım ağı, toplu ulaşım araçlarının durakları ve takvimleri, ziyaret edilecek mekanların harita üzerindeki yerleri ve benzeri bilgilerin Türkçe ve İngilizce olarak otobüs duraklarında panolara camekan içinde olacak şekilde konulması seyahat eden kişilerin gidecekleri yada gidebilecekleri yerleri bulmaları açısından faydalı olacaktır. Özellikle yabancı bir ülkeden gelen ziyaretçiler için duraklarda acil durumlarda aranabilecek numaraların listesi yer almalıdır.
- Ziyaretçilerin Kent Kart almaları kolaylaştırılmalı, Turist Kart adında ve turistlere yönelik indirimli 5 ya da 10 seyahat kullanımlı kartlar hazırlanmalıdır. Bunun örnekleri Avrupa'nın bir çok turistik merkezinde görülmektedir.
- Şehir merkezinde yer alan dev ekranlarda farkındalık ve kalıcılık yaratmak için turistik bölgelerin tanıtımlarına yönelik görsel spotlar yayınlanmalıdır.
- Yerli ve yabancı turistlerin kolayca ulaşabilmeleri göz önünde bulundurularak şehir merkezinde belirlenmiş noktalara umumi tuvaletler yapılmalı, bunların hijyen denetimlerinin ise ciddiyet içerisinde düzenli olarak gerçekleştirilmesi gerekmektedir.
- Yeme - içme hizmeti veren işletmelerin denetimlerinin sıklaştırılması ve özellikle hijyen konusuna önem verilmesi gerekmektedir.
- Şehrin tanıtımına yönelik broşürlerin birkaç dilde hazırlanması sadece şehri ziyaret eden yabancı turistler için değil aynı zamanda Kocaeli ilinde faaliyet gösteren yabancı firmalar ve yurtdışından gelen ziyaretçilerinin şehri tanımaları ve tanıtımları içinde önemli görülmektedir.
- Komek (Kocaeli Meslek Edindirme Kursları) ile işbirliği yapılarak halkın turizm ve turist bilincini edinmesi amacıyla eğitimler verilmeli, seminerler düzenlenip yöre halkı davet edilmeli ve katılımları teşvik edilmelidir.
- Şehrin büyük sorunlarından olan çarpık kentleşmenin sürdürülmesinin önüne geçilmelidir. Bu amaçla, yapılacak olan imar çalışmalarında görsel öğeler de dikkate alınmalı, şehir planlarının uzmanlar tarafından oluşturulan şehir planlama komiteleri tarafından yapılması sağlanmalı, imar izinlerinde bu

planlara uygunluk ön koşulu göz önünde bulundurulmalıdır. İmar planı çalışmalarında alanında uzman kişilerden oluşan komisyonlar kurulmalı ve alınan kararlarda inceleme ve araştırma çalışmaları dayanak olmalıdır. Bununla birlikte şehrin tarihi ve kültürel dokusunun yanı sıra doğal mirası da dikkate alınmalı, bunların korunmasını sağlayacak şekilde planlamalar yapılmalıdır.

- Dünya çapında ünlü olan Hereke halısı, Kocaeli'nin en önemli turistik değerlerinden biridir. Bu değerın kaynağı olan Hereke beldesinde bulunan tarihi el sanatının ve kültürel tarih mirasının yaşatılması ve yeni nesillere aktarılması gerekmektedir. Bu
- Hereke kumaş fabrikası, sanayinin ilk fabrikalarından olması özelliğiyle orijinal makinelerin sergilenmesi amacıyla özgün bir şekilde yeniden planlanmalı, bir yandan üretim yapılırken bir yandan yaşayan müze işlevi gören bir mekan olarak faaliyette bulunması sağlanmalıdır. Fabrikada turistlere rehberlik yapacak olan görevlilerin, üretim süreçleri hakkında bilgi sahibi olmaları ve turistlere Hereke kumaşının özellikleri ve üretimi hakkında uygulamalı bilgi vermeleri sağlanmalıdır.
- Önemli turistik değerlere sahip olan Hereke'ye ulaşımın kolaylaştırılması sağlanmalı, bu amaçla şehir içinden ve dışından girişler düzenlenmeli, yeterli sayıda tabela herkesin kolaylıkla görebileceği noktalara konulmalıdır.
- Hereke halılarının satışının Hereke'de yapılması için yasal başvurular yapılmalı, üreticiler için teşvikler sağlanmalıdır. Hereke halı pazarının yeniden faaliyete geçirilmesi, Hereke halısının dokunmasının özendirilmesi ve halı almaya gelen turistler için önceden belirlenmiş bir güzergahta yarım günlük turlar düzenlenmesi Hereke'nin tanıtımı ve halıcılığın tekrar eski canlılığına ulaşması için yapılması gereken çalışmalardır.
- Hereke Köşkü terasının bahçe ile birlikte kafeterya olarak düzenlenmesi, Hereke bölgesini ziyarete gelen yerli ve yabancı turistlerin yanında bölge halkı için de ilgi çekici bir mekanın bulunmasını sağlayacaktır. İngiltere'deki Parlamento binasının terasının kafeterya olarak turistlerin kullanımına açılması, bu çalışmaya uygun bir örnektir.

- Kocaeli gibi sanayi şehri kimliği gölgesinde kalmış olan Gebze'nin turizm değerlerinin tespiti ve tanıtımı yapılmalıdır. Yeni yapılan köprü ile Gebze konumu gereği bir bağlantı noktası olacaktır. Dolayısıyla birçok kişinin geçmek zorunda kalacağı bir kavşak geçiş noktası haline gelecektir. Bu durumun değerlendirilerek, gerek reklam çalışmaları, gerekse tanıtım panolarıyla dikkat çekici hale getirilip bölgede bulunan çekiciliklerin tanıtımıyla bir turizm arzı yaratılmalıdır.
- Derince ilçesinde bulunan Harikalar Diyarı'nın tanıtımı için E5 oto yolu kenarına, ilçeden geçen yolcuların dikkatini çekecek yeterli sayı ve büyüklükte tabelalar konulmalıdır. Burası Disneyland gibi ulusal ve uluslararası turist destinasyonu haline getirilmelidir.
- İzmit'in simgesi olan pişmaniye sembolleştirilmeli, bu sembolün şehre gelen ziyaretçilerin görebileceği bölgelerde tanıtımları yapılmalıdır. Şehirlerde o yeri simgeleyen anıtlar ya da meydanlar bulunmalıdır. Şehirlerin daha hatırlanır ve daha özellikli olmalarını sağlayan bu tür noktalardır. Bu gibi yerler aynı zamanda buluşma noktası görevini de üstlenirler.
- İç denize sahip olan Kocaeli'nde deniz turizmi yapılmasına karşın, kıyı turizmi için potansiyel olmasına rağmen henüz bununla ilgili bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Körfez kıyı şeridi yat turizmine uygun olduğu için bu çerçevede çalışmalar yapılmalıdır. Yat turizmi beraberinde doğal güzellikleri öne çıkarma çabalarını da getirecektir, bu sayede limanlara ticari olma özelliğinin yanında turistik vasıf da kazandıracaktır. Bununla birlikte denetimler yoğunlaştırılmalı, yaptırımlar artırılmalı ,deniz ve kıyılara zarar vermeye yönelik davranışların önüne geçilmelidir. Körfez kıyı şeridinde tekne turları düzenlenmeli ve böylelikle İstanbul'a gelen turistlerin bölgeye çekilmesine engel olunmaya çalışılmalıdır. Günlük düzenlenen tekne turlarında duraklar belirlenmeli, birer saatlik belde gezileri düzenlenerek o bölgenin tanıtımlarına da katkı sağlanmalıdır. Örneğin Hereke'de yapılan bir duraklamada halı dükkanları, Kaiser Wilhelm Köşkü, Halı ve Kumaş fabrikasının gezilmesinin ardından balıkçılarda yemek molasını içeren turlar planlanılabilir.

- İtalya’da Geneva, İngiltere’de Liverpool, Birmingham ve Manchester gibi sanayi kentlerinin aynı zamanda birer turizm bölgesi olabildikleri göz önünde bulundurularak, Kocaeli ilinde de bu şehirler gibi sanayinin turizm kaynağı olarak kullanılması yönünde çalışılmalıdır. Fabrika ziyaretleri, üretimi yerinde görme ve üretimini gördüğü malı satın alma etkinlikleriyle yüksek talep gören bir turizm sektörü haline dönüştürülebilir.
- Kocaeli’de dünyanın sayılı film stüdyoları arasına girmiş bir film platosu bulunmaktadır. Bu tür platoların taşıdığı turizm değeri çok büyüktür. Günümüzde milyonlarca insan Hollywood film stüdyolarını ziyaret etmekte ve bölgeye inkar edilemez bir turizm girdisi bırakmaktadır. Kocaeli de bu potansiyeli turizme dönüştürmelidir. Bunun için öncelikli olarak atılması gereken adım bu platonun bölge, ülke ve uluslar arası tanıtımının yapılmasıdır. Film stüdyolarını tanıtan videolar, görsel ve dijital medya ve sosyal paylaşım siteleri bu amaçla kullanılabilir. Fakat her şeyden önce Seka Film Platosunun kendisine ait bir web sitesi hazırlanmalıdır. Ayrıca bu stüdyolar ve burada çekilen film ya da diziler de tanıtım aracı olarak kullanılmalıdır.
- Yarı aktif olan Kocaeli Cengiz Topel Havalimanına ulaşımın kolaylaştırılması için yılın 12 ayı faal hale getirilmesi ve destinasyonların artırılması gerekmektedir. Ne kadar çok turistik çekiciliğiniz olursa olsun, ulaşılabilirlik yeterli kolaylıkta değilse talepte gözle görülür bir şekilde azalma gözlenir. Hava yolu en hızlı ulaşım şekli olduğu için günümüz şartlarında gününbirlik seyahatleri uzak şehirlerde yaşayanlar için bile imkanı hale getirebilmektedir. Kocaeli de bu imkanı etkili bir şekilde kullanmalıdır.
- Sağlık turizmi açısından en çok hasta çeken sektörler olan ve ilde bulunan resmi ve özel ağız - diş ve göz hastanelerinin sağlık turizmi kapsamında kullanılması ve pazarlanması gerekmektedir. Yeni yapılan beş yıldızlı konaklama tesisleriyle birlikte daha elverişli hale gelen bu sektör ulusal ve uluslararası tanıtım çalışmalarıyla bir turizm sektörü haline getirilmelidir.
- Kongre turizmi için yeni yapılmakta olan 4 ve 5 yıldızlı oteller sayesinde yeterli konaklama kapasitesine sahip olunmasına rağmen, Kocaeli’nde yüksek kapasiteli bir kongre merkezi bulunmamaktadır. Gerekli araştırmalar

yapıldıktan sonra uygun bir bölgede yüksek kapasiteli ve modern donanımlara sahip bir kongre merkezinin inşa edilmesi yararlı olacaktır.

- Kocaeli, kendine özgü festivaller ve fuarlarla tanıtılmalıdır. Kiraz, pişmaniye ve üzüm festivalleri gibi etkinlikler, Türkiye ve dünyada bilinirliğinin artırılması için yurtiçi ve yurtdışı fuarlarına katılarak tanıtılmalıdır. Sanayinin kalbi olan Kocaeli, her yıl büyük çapta ve organize fuarlar düzenlemeli ve tüm tanıtım araçları kullanılarak bu fuarların duyurusu yapılmalıdır. Kocaeli'nin sanayi şehri kimliği, turizmin kalkınmasında kaynak olarak kullanılmalıdır.
- Kocaeli fuarı gerek içinde bulunan su bisikletlerinin de bulunduğu küçük göletle, gerekse restoran, kafe ve eğlence yerleri ve piknik alanlarıyla insanların ziyaret etmek isteyeceği, çocuklarıyla zaman geçireceği çekici bir alan haline getirilmelidir. Bu alanların fuar etkinlikleri dışında da hizmet vermeleri sağlanmalıdır.
- Bölgede düzenlenecek ulusal ve uluslararası sportif organizasyonlara ev sahipliği yapılmalıdır. Bunun için yeterli altyapıya ve tesise (olimpik buz sporları salonu, su kayağı tesisi, Kartepe vb.) sahip olan Kocaeli'nde bu alandaki etkinlikler arttırmalı ve spor turizminden daha fazla yararlanılmalıdır. Erzurum Kış Olimpiyatları, İstanbul Shopping Fest gibi etkinlikler, spor turizminin anlaşılması açısından yararlı örneklerdir.
- Yetişen rehberlerin il dışında faaliyet göstermelerinin sebeplerinden biri, il bazında faaliyet gösteren acentelerin yoğun faaliyetlerinin olmamasıdır. Bundan dolayı turizm acentelerinin il içi faaliyetlerinin artırılması gerekmektedir.
- Kocaeli sadece fiziksel engeli olmayanların gezip görebileceği bir yer değil, aynı zamanda engelli turistlerin de kolaylıkla ziyaret edebileceği, seyahatlerini yapabilecekleri bir turizm kendi haline getirilmelidir. Bunun için sektör engelli turistlere ziyaretleri süresince destek hizmeti sunmalıdır. Bu hizmeti yerine getirecek eğitimli ve bilinçli eleman çalıştırmalıdır. Sağlık turizmine de önem vermesi gereken Kocaeli için bu tür uygulamalar, avantaj sağlayacaktır.

- Sürdürülebilir turizm için turizmin kalitesinin artırılması gerekmektedir. Nitelikli turistin hedeflenmesi, turizm gelirlerinin de yükselmesini sağlayacaktır. Türkiye’de turist sayısının artmasına rağmen turizm gelirlerinin hızla düştüğü görülmektedir. Bu nedenle az ve öz, para bırakan, doğaya ve çevreye saygılı, kendisi gibi insanları bölgeye çeken turistlerin gelmeleri sağlanmalıdır. Yerel ürünler, yerel mutfak, alternatif etkinliklerin çeşitliliği gibi sunumlarla turistin daha fazla para harcaması sağlanmalıdır.
- Kocaeli’nde, özellikle Kartepe’deki doğaya sahip çıkılması, bu amaçla bölge halkının da desteğinin sağlanması, başta Kültür ve Turizm Bakanlığı olmak üzere çeşitli kuruluşların desteğinin alınarak sertifika programlarının oluşturulması gerekmektedir. Bu şekilde hizmet kalitesinde artış sağlanmalı, uluslararası standartlarda hizmet verilmesi hedeflenmelidir. İl Kültür Turizm Müdürlüğü’nün bu yönde başlatmış olduğu uygulamanın kapsamı genişletilmeli ve turizm sektöründe çalışan herkesin en alt birimden en üst kademeye kadar bu eğitimi almaları sağlanmalıdır.
- Sürdürülebilir turizmde esas olan yerel halkın zenginleşmesi, zenginleştikçe toprağına sahip çıkması ve doğal kaynaklarını korumasıdır. Buna ağaç veya yaban hayatın korunması da dahildir. Başka şehirlerden gelen insanların bu gibi bölgelere gelip yerleşmesi, daha sonra buldukları bölgede işveren konumuna geçerek bölge halkını çalıştırmaları sık rastlanılan bir durumdur. Kartepe halkının bu konuda bilinçlendirilmesi, sahip olduğu değerlerin turizm amaçlı kullanabilmesi ve gelire dönüştürülebilmesi için yapılması gerekenler öğretilmelidir. Bölgenin turistik hazinesinin Bu serveti nasıl koruyacağı ve sürdürülebilir yapacağıın eğitimleri ve bilinci verilmelidir.
- Kartepe’de turizm tesislerinin kurulurken doğal hayatın tahrip edilmesinin önüne geçilmesi gerekmektedir. Bu amaçla ev pansiyonculuğunun özendirilmesi yararlı olacaktır. Kurulacak ev pansiyonlarının profesyonelce yönetilen butik tarzı işletmeler haline getirilmeleri sağlanmalıdır.
- Teleferik yapma projesi hayata geçtikten sonra Kartepe yolunda hala yığılmalar yaşanması durumunda araç sayısını kısıtlayıcı uygulamalar yapılmalı, toplu taşıma araçlarının sayısı artırılmalı, ziyaretçilerin araçlarını aşağıda bırakarak dağa çıkmak için bu araçları kullanmaları teşvik

edilmelidir. Bu amaçla uygulanacak ücret politikasının teşvik edici olması mümkündür.

- Turizmin her kolundan daha çok gelir elde edilmesi için her şey dahil uygulaması kaldırmalı, turistin dışarı çıkıp ürün ve hizmet satın alması sağlanmalıdır. Her şey dahil uygulaması ziyaretçiyi konakladığı yere bağımlı yapıp turistik aktivitelerden de yeterince yararlanmasını engellemektedir. Bu nedenle sektör yetkililerinin işbirliği içinde çalışmaları ve ortaklaşa bir karar alıp uygulamaya geçirmeleri gerekmektedir.
- Doğal güzellik ve turizm potansiyeli olan mekanlarla birlikte bu bölgeleri gezmeye gelen kişilere alternatif eğlenceler sunulmalı, bu şekilde şehrin sosyo-kültürel yapısı geliştirilmelidir.
- Yok olmakta olan el sanatlarının canlandırılması için kurslar açılmalı, halkın bu kurslara katılmaları özendirilmeli ve bu kurslarda üretilen ürünler turistik amaçlı kullanılmalıdır. Bu sayede elde edilecek olan gelir sayesinde halkın turizm faaliyetlerine katılımları teşvik edilmelidir.
- Kartepe bölgesinde Kocaeli Üniversitesi Turizm ve Otelcilik Fakültesinin düzenlediği yemek yarışmasına bölgesel ve ulusal bir boyut kazandırılmalıdır. Bu amaçla ulusal ve yerel medya aracılığıyla tanıtım çalışmaları yapılmalıdır. Tüm Kocaeli ve çevre halkı davet edilmeli, belediyeler ücretsiz ulaştırma hizmeti sağlamalıdır. Davet duyuruları yerel basın, medya ve tanıtım broşürleri kullanılarak yapılmalıdır. Okullar bu duyurular için kullanılmalı, velilerin katılımı sağlanmalıdır. Ulusal televizyon kanallarında yemek programları yapan sorumlu kişiler davet edilmelidir.
- Sağlık Turizmi amacıyla gelen hastaların Kocaeli’de vakit geçirmeleri için yerel acenteler tur organizasyonları düzenlemelidir. Gelen hasta ve refakatçilerinin şehirde gezmek ve yeni yerler görme heyecanı duymaları sağlanmalıdır. Sağlık turizmi için Kocaeli’ye gelenlerin ilk olarak İstanbul’u gezmek yönündeki istekleri, bu tür çalışmalarla yön değiştirmelidir. Kocaeli’nin cazip hale getirilmesi ve başta doğal güzellikleri olmak üzere tüm turistik değerleri ön plana çıkartılmalıdır.
- Günlük turlar açısından elverişli olan doğa yürüyüşleri için, mevcut yürüyüş parkurlarında iyileştirme çalışmalarının yapılması gerekmektedir. Doğa

turizmi açısından büyük öneme sahip yürüyüş parkurlarının tanıtımı daha çok yapılmalı ve eksikleri giderilmelidir. Bu parkurlar için elde kolayca taşınabilecek güzergah haritaları bastırılmalı ve kolayca ulaşılabilirlikleri sağlanmalıdır.

- Kocaeli Kongre Turizmi açısından İstanbul'dan daha avantajlı bir il konumunda bulunmaktadır. Bu avantajın değerlendirilmesi için Kocaeli'nde büyük ölçekli bir kongre merkezinin kurulması, artan yatak kapasitelerinin verimlilikle kullanılabilmesi açısından yararlı olacaktır. Bu yönde planlı çalışmalar yapılmalı ve kongre turizmine uygun tesisleşme gerçekleştirilmelidir. Tüm bu çalışmaların hedefi, ulusal ve uluslararası kongrelere ev sahipliği yapabilecek nitelikte bir altyapının oluşturulması olmalıdır.
- İleri yaş ve engelli turizmi ile ilgili tesisler yapılmalı, mevcut tesisler uygun hale getirilmelidir. Kaldırımlar ve toplu taşıma araçlarının kullanımları engelli ve yaşlılara uygun hale getirilerek yeniden düzenlenmelidir. Bu düzenlemelerden sonra bölgenin tanıtımı yapılarak cazibe merkezi haline getirilmelidir. Belediyeler ve sosyal yardım kuruluşlarının bünyesinde bu gruplara hizmet verecek eğitimli elemanlar istihdam edilmelidir.
- Özellikle kırsal alanlardaki yolların doğal yapıya zarar vermeyecek şekilde inşa edilmesi ve bu bölgelere ulaşımın kolay ve cazip hale getirilmesi sağlanmalıdır.
- Ulaşımın zor olduğu doğal kaynaklara (şelale, akarsu, yayla) ulaşmak için doğal yapıya uygun patika yollar açılmalı, bu sayede kolay ulaşılabilirlik sağlanmalıdır.

KAYNAKÇA

Kitap ve Dergiler

Adan Özge (2004). “Bir Turistik Ürün Çeşidi Olarak Termal Turizm ve Ege Bölgesi Açısından Değerlendirilmesi”, Yüksek Lisans Tezi, İzmir.

Ahipaşaoğlu, Suavi. ve Evrim Çeltik (2006), Sürdürülebilir Kırsal Turizm, Gazi Kitabevi, Ankara.

Akova, İsmet., (2000). “Alternatif Turizm Olanaklarımız”, Coğrafya Dergisi, Sayı 8, İstanbul, ss: 71-84

Akpolat, Yeliz (2006). “Türkiye Turizminin Önemli Pazar Dilimlerine Yönelik Tutundurma Stratejileri Rusya- Almanya Örneği” (Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Alageyik, Ömer. (1967). “Türkiye’de Mensucat Sanayinin Tarihçesi”, İstanbul Sanayi Odası Dergisi, S: 16, İstanbul 1967.

Albayrak, Aslı (2013). Alternatif Turizm, Detay Yayıncılık, Ankara.

Otgaar, Alexander (2010).Industrial Tourism “Where The Public Meets Private”. Erasmus Research Instituteof Management.

Altuntaş, Aysun, Çiğdem Özdemir (2012). Çağdaş Müzecilik anlayışı ve Türkiye’de Müzeler, <http://teftis.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/4655,makale.pdf> (Erişim Tarihi: 20.08.2014).

Avcıkurt, Cevdet, Barış Erdem (2005). Turizmde Bölgesel Tanıtma-Anlamı ve Önemi Üzerine Kavramsal Bir İnceleme, Standart Ekonomik ve Teknik Dergi, Y/44, N/522, Haziran.

Avcıkurt, Cevdet. (2007). Turizm Sosyolojisi. Ankara: Detay Yayıncılık

Bahar, Ozan, Metin Kozak (2006). Turizm Ekonomisi, Detay Yayıncılık, Ankara.

Baran, Züleyhan. ve Emrah Özkul (2010), “Destinasyon Pazarlamasında Yiyecek-İçecek Kültürü/Akçakoca Örneği”, IX .Geleneksel Turizm Paneli, İ.İ.B.F. Turizm İşletmeciliği Bölümü, Sakarya Üniversitesi, Sakarya.

Barca, Mehmet, Erdal Akdeve, İklim Gedikbalay (2012). “Türkiye Medikal Turizmi Değerlendirme Raporu 2012”. Sağlık Bakanlığı Sağlık Hizmetleri Müdürlüğü

Bayer, Zekai (1992). Turizme Giriş. İşletme İktisadi Enstitüsü, İstanbul: Yayın No:146.

Baykal Ertunç, Erkan Ayan (2006). I. Uluslararası Kocaeli ve Çevresi Kültür Sempozyumu Bildirileri”, “Macar Kralı Thököly İmre Ve İzmit”, T.C. Kocaeli Valiliği, Cilt1.

Baykan, Eda. Selma Meydan Uygur (2007). Kültür Turizmi Ve Turizmin Kültürel Kültür Turizmi Ve Turizmin Kültürel Varlıklar Üzerindeki Etkileri Varlıklar Üzerindeki Etkileri, Ticaret Ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi Yıl: 2007 Sayı: 2

Bektaş, Fatih. Muhammet Ali Canca. İdris Yılmaz (2013) II. Rekreasyon Araştırma Kongresi. 31 Ekim – 03 Kasım 2013, Kuşadası, Aydın

Coltman Michael M. (1989). Introduction to Travel and Tourism: “An International Approach” Van Nostrand Reinhold, New York.

Cömert, Menekşe(2014).”Turizm pazarlamasında Yöresel mutfakların önemi ve Hatay Mutfağı Örneği”.

Çağlar, Nilgün., (2006). I. Uluslararası Kocaeli ve Çevresi Kültür Sempozyumu Bildirileri,“Hereke El Dokuma Halısının Kocaeli Ve Türk Kültürüne Etki Ve Katkıları”, T.C. Kocaeli Valiliği, Cilt1.

Çalık Ross, A. (2007). Nikomedia (İzmit) Arkeoloji Çalışmaları Ve Kentin Vizyonu.Bildiriler Kitabı

Çavuş, Şenol (2004). “Turizmde Taşıma Kapasitesi”. Editörler: Atilla Yüksel, Murat Hançer, Turizm İlkeler ve Yönetim. Turhan Kitapevi, Ankara.

Çavuşoğlu, Mehmet (2011). I. Uluslararası IV. Ulusal Eğridir Turizm Sempozyumu Bildiriler Kitabı. “Gastronomi turizmi ve Kıbrıs Mutfak Kültürü Üzerine Bir Araştırma”, ss. 527-538, Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Basımevi.

Çeken, Hüseyin (2008). “Turizmin Bölgesel Kalkınmaya Etkisi Üzerine Teorik Bir nceleme”. Afyon Kocatepe Üniversitesi ..B.F. Dergisi, C.X, S II: 293 – 306.

Çeken, Hüseyin, Levent Karadağ ve Taner Dalgın. (2007), “Kırsal Kalkınmada Yeni Bir Yaklaşım Kırsal Turizm ve Türkiye’ye Yönelik Teorik Bir Çalışma”, Artvin Çoruh Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, 8(1),

Çetin, Gürel (2008). “Dünya’da Golf Turizmi Ve Türkiye’de Golf Turizmi Potansiyelinin Değerlendirilmesi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı.

Çımat, Ali, Ozan Bahar (2003). “Turizm Sektörünün Türkiye Ekonomisi İçindeki Yeri Ve Önemi Üzerine Bir Değerlendirme” Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi.cilt(6).

Çulpan, Cevdet (1975). Türk taş köprüleri. Türk Tarih Kurumu yayımları. Cilt:16

Değişen Kocaeli (2012). “Kocaeli’nde Keşfe Çıkıyoruz.”Aktüel Haber Dergisi, Sayı:13. s. 60-62

Deniz Ticaret Odası (2012). Deniz Sektörü Raporu.
<http://www.denizticaretodasi.org.tr/Shared%20Documents/faaliyet2012.pdf>

Deveci, Bilal, Serkan Türkmen, Cevdet Avcıkurt,. (2013). “Kırsal Turizm İle Gastronomi Turizmi İlişkisi: Bigadiç Örneği” Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi, 3 (2), ss:30-34.

Dilber, İlkay (2007). “Turizm Sektörünün Türkiye Ekonomisi Üzerindeki Etkisinin Girdi-Çıktı Tablosu Yardımıyla Değerlendirilmesi”. Celal Bayar Üniversitesi İ.İ.B.F. Yönetim ve Ekonomi Dergisi, Cilt:14, Sayı:2

Doğan, Nevzat (2011). Doğrudan Faaliyet Desteği 2011 Yılı Projeleri

Doğanay, Hayati (1992). Türkiye Turizm Coğrafyası. Kazım Karabekir Ün. Yay

Ege Coğrafya Dergisi (2005).Vol. (14) 99

Emekli,Gözde (2003). “Kültür mirasının kültürel turizm yaklaşımıyla değerlendirilmesi” Coğrafi Çevre Koruma ve Turizm Sempozyumu 16-18 Nisan 2003, Bildiriler kitabı. E.Ü. Edebiyat Fak. İzmir.Yay. S: 43-44

Erbaş İlknur, Nergiz Güçlü H. (2010). “Osmanlı Dönemi İzmit Camileri”. I. Disiplinlerarası Turizm Araştırmaları Kongresi.

Erdoğan. Ali. ve Oğuz Gündoğdu (2007). Kocaeli Üçtepeler Tümülsünde Jeofizik Araştırma, İstanbul Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Jeofizik Mühendisliği Bölümü, İstanbul.

Fennell, David A. (2002): Planning Natural Resource-Based Tourism Programs. CABI Publishing, Cambridge, USA.

Foss, Clive. (2002), Nikomedia, Anadolu'daki Ortaçağ Kalelerinin İncelenmesi II, Çeviri: F. Yavuz Ulugün, Ankara, Ankara İngiliz Arkeoloji Enstitüsü.

Guangrui Zhang, Song Rui, Lui Deqing (2011). Green Book of China's Tourism 2011: “China's Tourism Development Analysis and Forecast”, English Edition, , COTRI-China Outbound Tourism Research Institute.

Gökdeniz,Ayhan, Yakup Dinç (2004).Tur operatörlerinin bölgesel turizm pazarlarındaki yöre esnafına etkisi ve örnek bir araştırma, Pazarlama Dünyası Dergisi , Mart-Nisan sayısı, Ankara,ss. 9-21.

Gökdeniz, Ayhan, Yakup Dinç, Nuran Akşit Aşık, Levent Münger, Hayri Taşkırcı (2009). “Türkiye’de İç Turizm Kavramı Ve İç Turizmde Önemli Bir Destinasyon Olan Ayvalık’ta Müşteri Arz Ve Talebine Yönelik Ampirik Bir Araştırma Işığında Geliştirme Stratejileri”. Makale. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Cilt 12 Sayı 22 Aralık Ss.216-231

Göker, Gönül (2011). "Destinasyon Çekicilik Unsuru Olarak Gastronomi Turizmi (Balıkesir İli Örneği)". Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.

Güvenç, Bozkurt (1994). İnsan ve Kültür, Remzi Kitabevi, İstanbul

Güzel, Gonca (2009). "Gastronomi ve İnovasyon", İz Atılım Üniversitesi Dergisi, Sayı:8.

Higgins, Bryan. (1996). "The Global Structure of Nature Tourism Industry". Journal Of Travel Research, 9(35), s. 11-18.

Holden, Andrew (2002): Environment & Tourism, Routledge, Florence, USA.

Herbert, David (1995). "Haritage, Places, Leisure, and Tourism" Haritage, Tourism and Society. London: Mansell Publishing.

Kahraman, Nüzhet , Oğuz Türkay (2006). Turizm Ve Çevre, 2. Baskı. Ankara. Detay Yayıncılık.

Kalafat, Yaşar. (2006). "Siirt Yöresinde Yatırlar Etrafında Şekillenmiş Halk İnançları Ve Kesik Baş Motifi", Uluslararası Siirt Sempozyumu, Siirt. http://turkoloji.cu.edu.tr/HALKBILIM/kalafat_siirt.pdf

Kandıra Belediyesi Stratejik Planı 2015 – 2019, (2014). Kandıra Belediyesi.

Kar, Muhsin, Ebru Zorkirişçi, Metin Yıldırım (2004). "Turizmin Ekonomiye Katkısı Üzerine Ampirik Bir Değerlendirme", Akdeniz Üniversitesi İ.İ.B.F Dergisi (8).

Karaaslan, Şule İ, Tanyel, Özelçi (1995). "Turizm Planlaması- Politikalar-Türkiye", Dünya Şehircilik Günü Kolokyumu, Alanya, Mimar Sinan Üniversitesi Matbaası, İstanbul 1996, ss.361-371.

Kartepe Kitabı I (2013). Kocaeli, İstanbul: Kartepe Belediyesi Kültür Yayınları.I. Baskı

Kartepe (2012).Turizm Marka Kent Stratejik Kalkınma Planı, Kartepe Belediyesi, ss: 105-107.

Kaşlı, Mehmet, Mehmet İlban, Aykut Ekici (2014). Kandıra Kıyı Bandı Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgesi Birliği, Me-ka Ar-ge Özel Eğitim Danışmanlık ve Yazılım Geliştirme Ltd. Şti.

Kaya, Hüseyin (1999), Uluslararası Politik Derinliklerde Anadolu 2000, F. Özsan matbaacılık, Bursa.

Kaya, Şennur. (2009). Tanzimat'tan Cumhuriyet İzmit Kenti(1839-1938). Kocaeli: Kocaeli Büyük Şehir Belediyesi.

Kaypak, Şafak. (2012), “Ekolojik Turizm ve Sürdürülebilir Kırsal Kalkınma”, KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 14 (22), ss.11-29.

Kırış, Rüstem. Ayhan Çağatay, Mustafa Yurdaer (2002), “Ekoturizm İçin Mekan Ve Yerel Toplulukların Katılımının Planlanması (Akseki İbradı Havzası Örneği)”, II. Turizm Şurası Bildirileri Kitabı, C.3.

Kiper, Tuğba. Emine Yılmaz (2008), “Şarköy-Kumbağ Arasında Kırsal Kalkınmayı Destekleyici Turizmin Olabilirliği ve Yerel Akılın Rolü”, Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi, 5(2),ss. 159-168).

Kivela, Jaks. ve John C. Crotts (2005). “Gastronomy Tourism”, Journal of Culinary Science and Technology, 4 (2-3).

Kocaeli Doğa ve Yürüyüş Parkurları. Kocaeli Büyük Şehir Belediyesi (2011). Anabis Ajans Cilt 4. Baskı.

Kocaeli Kültür Envantyeri (2011), Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Dairesi Başkanlığı Kültür Yayınları, s: 418

Kocaeli (2001). T.C. Kocaeli Valiliği

Kocaeli Tarım Master Planı (2002) İl Tarım Ve Kırsal Kalkınma Master Planlarının Hazırlanmasına Destek Projesi. Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı, Kocaeli Tarım İl Müdürlüğü

Kocaeli Doğa Turizmi Master Planı (2013). T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, 1.Bölge Müdürlüğü, Kocaeli Şube Müdürlüğü. <http://bolge1.ormansu.gov.tr/1bolge/Files/kocaeli.pdf>

Kocaeli Turizm Rehberi (2010). Kocaeli Büyük Şehir Belediyesi.

Kocaeli Turizm Rehberi (2013). Kocaeli Büyük Şehir Belediyesi,

Kocaeli'nin Sektörel Görünümü “Turizm” (2012)Kocaeli Ticaret Odası. <http://www.koto.org.tr/ksg/KSG%20RAPOR.pdf>

Kocaeli Odavizyon (2013). Kocaeli Sanayi Odası, sayı.86.

Koçan, Nurhan (2011). “Mudurnu (Bolu) ve Yakın Çevresi Peyzaj Özelliklerinin Ekoturizm Kapsamında İrdelenmesi”. Gümüşhane Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi, Cilt/Volume: 1 Sayı/ Number: 1 Yıl/Year: 201, s. 87-97.

Kozak, Nazmi (2012). Genel Turizm Bilgisi. T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını, Eskişehir. I. Baskı

Kozak, Meryem. Sadık Bahçe (2009). Özel İlgi Turizmi. Ankara: Detay Yayıncılık.

Kozak, Nazmi , Meryem Akoğlan Kozak , Metin Kozak (2011). Genel Turizm İlkeler-Kavramlar.10. Basım. Detay Yayıncılık

Kurdoğlu, Oğuz (2001). “Korunan Alanlar Ve Ekoturizmin Karadeniz Bölgesi Açısından İrdelenmesi”, Türkiye Ormancılar Derneği Yayını, Orman ve Av, Sayı.4.

Küçükaltan, Gül. (2009). “Küreselleşme Sürecinde Gastronomide Yöresel Tatların Turistlerin Destinasyon Tercihlerine Ve Ülke Ekonomilerine Etkileri”, 3. Ulusal Gastronomi Sempozyumu Bildirileri)

Küçükaslan, Nazife (2007). Özel İlgi Turizmi. Bursa: Ekin Yayınevi.

Lordkipanidze, Maila. Han Brezet. Mikael Backman (2005). “The Entrepreneurship Factor in Sustainable Tourism Development” Journal Cleaner Production, 23(3),ss 787–798.

Martin, Bill. and Sandra Mason (1993). “The future of attractions: Meeting the needs of the new consumers”. Tourism Management, Cilt: 14 (no.1), ss. 34–40.

MEGEP (2010). (Mesleki Eğitim Ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi) El Sanatları Teknolojisi Hereke Halı Dokuma Ankara, T.C. M.E.B. http://www.megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/moduller_pdf/Hereke%20Hal%C4%B1s%C4%B1%20Dokuma.pdf Erişim: 25.04.2015

MEGEP (2011). (Mesleki Eğitim Ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi) El Sanatları Teknolojisi Hereke Halısı Dokumaya Hazırlık. 215esb388, Ankara-http://www.megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/moduller_pdf/Hereke%20Hal%C4%B1s%C4%B1%20Dokumaya%20Haz%C4%B1r%C4%B1k.pdf Erişim: 25.04.2015

Neyişçi, Tuncay (1998).”Batı Akdeniz Kıyıları Taşıma Kapasitesi Ve Ekoturizm, Türkiye Kıyıları 8”, Türkiye'nin Kıyı Ve Deniz Alanları II Ulusal Konferansı Bildiriler Kitabı.

Newsame, David (2002). Natural Area Tourism: “Ecology, Impacts and Management” Channel View Publications, Clevedon.

Ondimu, Kennedy I. (2002). “Cultural Tourism in Kenya”, Annals of Tourism Research, 29 (4).

Özkaraaslan, Abidin, Mahalli İdareler Derneği Kocaeli Şube Başkanı. Doğrudan Faaliyet Desteği 2011 Yılı Projeleri. Rapor

Özgüç, Nazmiye (1983). Turizm Coğrafyası, İstanbul Üniversitesi Yayını, No:3267, Edebiyat Fakültesi Yayını, No: 3203, Günay Matbası, İstanbul.

Öztaş, Kadir ve Tahsin Karabulut (2006). Turizm Ekonomisi Genel Turizm Bilgileri (2. Basım). Ankara: Nobel Yayınları.

Öztunalı-Kayır, Gülser (1998).“Batı Karadeniz Kıyıları Taşıma Kapasitesi ve Ekoturizm, Türkiye Kıyıları”, Türkiyenin Kıyı Ve Deniz Alanları II Ulusal Konferans Bildiriler Kitabı.

- Öztüre, Avni. (1981). Resim Fotoğraf Belgelerle İzmit Tarihi /Nicomedia.
- Öztürk, Yüksel. ve Yazıcıoğlu, İrfan. (2002). “Gelişmekte Olan Ülkeler İçin Alternatif Turizm Faaliyetleri Üzerine Teorik Bir Çalışma”, Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi 2.
- Patel, Ilyas S, Zainab A Nayab (2014). Introduction to Tourism,Geography Of Transport, Tourism & Management, , Solapur University, Solapur.
- Polat Üzümcü, Tülay. (15-22 Nisan 2015). 2014 Yılı Faaliyet Raporu “Türkiye’de Turizm Eğitimi”. KOÜ Turizm İşletmeciliği Meslek Yüksekokulu. Kocaeli: Seminer.
- Radnic, Romina. A, Daniella Gracan, Maja Fister (2009). “Repositioning of Thermal SPA Tourism of North-West Croatia in Accordance With The European Thermal SPA Tourism Trends”. Tourism and Hospitality Management, 15 (1), 74.
- Richard, Greg. (1996). Cultural Tourism in Europea. England: Cab. International.
- Sakarya, Şakir (2008). “Turizm İşletmelerinin Finansman Sorunlanmn Çözümünde İMKB'nin Rolü” (İMKB Turizm Sektörü Üzerine Bir İnceleme) Akademik Bakış Dergisi, Nisan, Sayı:14
- Saverriades, Alexis (2000). “Establishing the Social Tourism Carrying Capacity for the Tourist Resots of the East Coast of the Republic of Cyprus” Tourism Management, Vol 21, Is 2, April, ss. 147-156.
- Selwood, John.(2003). “The Lure of Food: Food As an Attraction in Destination Marketing in Manitoba, Canada”, Michael Hall (Ed), Food Tourism Around the World: Management of Development and Markets ,Great Britain: Elseiver.
- Shaw, Margaret. and Morris, Suzan.V. (2000). “Hospitality Sales, A Marketing Approach”, John Wiley, Canada.
- Sivas, Erdoğan Ö. (2007). “Kocaelide Turizmi Yönlendirmek, Kocaeli’07”. Kent Sempozyumu, Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği [TMMOB].
- Smith, Valene L. (1977). Hosts and Guests. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Şahin, Nihat. Karamürsel, Ahenk Fikir Kültür ve Edebiyat Dergisi,2.
- Şenel, Volkan (2011). “İzmit’in Fetih Simgesi Gazi Paşa Camii (Orhan Camii)”. Kocaeli Aydınlar Derneği.
<http://www.kocaeliaydinlarocagi.org.tr/Yazi.aspx?ID=3054>
- Şenel, Volkan (2010). İbrahim Paşa Çeşmesi (Eski Çarşı Çeşmesi)
<http://www.kocaeliaydinlarocagi.org.tr/Yazi.aspx?ID=1634>
- Topal, Mehmet, Erkan Erdemir, Engin Kırılı (2012). “Tanzimat Dönemi Sanayileşme Hareketinin Türkiye’de İşletmecilik Anlayışının Oluşumuna Etkileri Hereke

Fabrikası ve Nizamnamesi”, SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı:25.

T.C. Ulaştırma Bakanlığı Demiryollar Limanlar ve Hava Meydanları İnşaatı Genel Müdürlüğü 2010. Turizm Kıyı Yapıları Master Plan Çalışması Sonuç Raporu,.

Toskay, Tunca (1993).Turizm-Turizm Olayına Genel Yaklaşım,Der Yayınları, No:26, İstanbul.

Tosun, Cevat ve Yasin Bilim, (2005). “Hatay Yöresi’nin Kültürel ve Tarihi Varlıklarının Turizm Açısından Değerlendirilmesi, Tarihi ve Kültürel Çekicilikleri Açısından Türkiye Turizminin Dünya Turizmindeki Yeri”. 4. Ulusal Sempozyumu, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi.

Tuğlacı, Pars. (1985). Osmanlı Şehirleri. İstanbul: Milliyet Yayınları.

Tuğlacı, Pars. (1993). Osmanlı Mimarlığı’nda Balyan Ailesinin Rolü, Yeni Çığır Kitapevi, İstanbul.

Türk Dünyası Araştırmaları Dergi (1986).Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı. Ankara.sayı.173

Türkben, Cihat. Fulya Gül. Yılmaz Uzar (2012). “Türkiye’de Bağcılığın Tarım Turizmi (Agro-Turizm) İçinde Yeri ve Önemi”, KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 14 (23).

Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı Deniz Ticareti Genel Müdürlüğü [UDHB] (2013), Ülkemizde Yat Limanı Marina İşletmeciliği.

Ürkmez, Engin. (2007). İzmit'te Türk Eserleri. Kocaeli. Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları.

Van den Berg, Leo, Eric Braun, and Alexander Otgaar, H. J. (2003). City and Enterprise; Corporate Community Involvement in European and US Cities. Aldershot: Ashgate.

Williams, Alan .M. and Gareth Shaw (1992). Tourism and Development: “A European Perspective”. London: Belhaven.

Yağcı, Özcan (2007). Turizm Ekonomisi, Detay Yayıncılık, 2. Baskı, Ankara.

Yarcan, Şükrü. (1994). Turizm Endüstrisinin Yapısı, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Matbaası.

Yazgan, Şekip. Esra Kadanlı, (2012), “Ağrı İlinin Kırsal Turizm Potansiyelinin Değerlendirilmesi”, KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 14(22): 5-10).

Yıldız, Özay E. (2009). “Türkiye’de Şarap Turizmi: Çeşme Örneğinde Ürün Modeli”. Yüksek. Lisans Tezi) İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yılmaz, Gülay. Ö. ve Gürol, Neşe. K. (2012), “Balıkesir İlinin Kırsal Turizm Potansiyelinin Değerlendirilmesi”, KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 14 (23): 23).

Yüce, Rifat. (1998). “İzmit ve Çevresel Tarihi : Kocaeli ve 1950’ ye Kadar Sakarya Tarihsel Notlar ve Anılar”. İzmit: İzmit Rotary Kulübü.

Zengin, Burhanettin (1999). Turizm Coğrafyası. Sakarya: Sakarya Üniversitesi [SAÜ] Basımevi.

Zengin , Burhanettin (2006). Turizm coğrafyası. Sakarya: Sakarya Üniversitesi [SAÜ] Basımevi.

Zeydan, Özgür. Burhan Sevim (2008). “İklim Değişikliğinin Kış Turizmine Etkileri”, TMMOB İklim Değişimi Sempozyumu Bildiriler Kitabı, Ankara.

Zeytinoğlu, Ayhan (2012). “Kocaeli Sanayisi’nin Ülke Açısından Önemi”. TKÜ Taşıma ve Kaldırma Üniteleri Sektör Haber Gazetesi.

İnternet Kaynakları

Coğrafya, Doğal Kaynaklar ve Çevre.

<http://www.csb.gov.tr/iller/kocaeli/index.php?Sayfa=sayfa&Tur=webmenu&Id=4923> , Erişim: 25.04.2015

http://www.csb.gov.tr/db/ced/editordosya/Kocaeli_icdr2013.pdf, Erişim: 15.05.2015

<http://www.cografya.gen.tr/tr/kocaeli/ekonomi.html>, Erişim: 15.05.2015

Doğu Marmara Turizm Sektör Raporu 2013 (2013).

<http://www.investinyalova.gov.tr/PortalAdmin/Uploads/MarkaYalova/Media/Do%20C4%20Fu%20Marmara%20Turizm%20Sekt%C3%B6r%20Raporu.pdf>, Erişim: 28.04.2015

Doğu Marmara Kalkınma Ajansı Kocaeli İli Sanayi Sorunları Raporu (2012).s. 17.

http://www.dogumarmarabolgeplani.gov.tr/pdfs/4_imalat_103_KocaeliSanayiSorunlariRaporu.pdf, Erişim: 15.05.2015

Marmara Bölgesi Genel Özellikleri, Ders Notları.

www.geography.humanity.ankara.edu.tr/ders_notu/COG447_mb_ders_notu.pdf, Erişim: 15.05.2015

KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, (2012).14 (23): 115-122, ISSN: 1309-9132, www.kmu.edu.tr, Erişim: 25.05.2015

<http://www.tradeforum.org/Business-Tourism/>, Erişim: 15.05.2015

<http://www.gelecekturizmde.com/word/fiziksel-tasima-kapasitesi/>, Erişim: 15.05.2015

UNWTO,(2012) (Gençlik Turizm Raporu).

<http://media.unwto.org/en/press-release/2012-09-25/unwto-and-wyse-travel-confederation-launch-global-declaration-promote-youth>

UNWTO,(2015).<http://media.unwto.org/press-release/2015-04-13/unwto-and-basque-culinary-center-organize-1st-world-forum-food-tourism>

ICCA (2014). International Congress and Convention Association. 2014 Uluslararası Kongre ve Toplantı İstatistikleri.

<http://www.iccaworld.com/npps/story.cfm?nppage=4852>

http://www.baskent.edu.tr/~ahalici/s_tcy_dersnotlari/tot411-2.doc.Dünya Turizmde Geleceğe Yönelik Eğilimler. Erişim: 11.04.2015

MEB YEGİTEK (2015) Genel Turizm

http://yegitek.meb.gov.tr/okul/KitaplarAol/KitaplarTurizm_11.pdf,Erişim:2.3.2015

K.İ.M.E.M (2014). Karamürsel İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü Brifing Dosyası. s:2.

http://karamursel.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2015_05/13101709_km_brifing_dosyasi.pdf, Erişim: 27.05.2015

<http://www.tpe.gov.tr/TurkPatentEnstitusu/resources/dosyalar/cografitescil/143.pdf> Türk Patent Enstitüsü. Erişim:27.05.2015

http://www.investinkocaeli.gov.tr/content_turizm?mode=2&MenuId=166, Erişim:25.05.2015

<http://www.cenesuyu.com>, Erişim:25.04.2015

<http://www.ubak.gov.tr/Kocaeli> , Erişim:28.02.2015

(<http://www.kocaelikulturturizm.gov.tr/TR,69203/yoresel-yemekler.html>,Erişim: 25.05.2015

<http://www.kocaelikulturturizm.gov.tr/TR,69219/gezilecek-ve-ziyaret-edilecek-yerler.html>, Erişim: 25.05.2015

<http://www.kocaelikulturturizm.gov.tr/TR,69230/dag-ve-doga-yuruyusu.html>, Erişim:27-05-2015

<http://www.kocaelikulturturizm.gov.tr/TR,69208/muzeler-ve-oren-yeleri.html>, Erişim: 25-05-2015

<http://www.kocaelikulturturizm.gov.tr/TR%2c69229/yayla-turizmi.html>,Erişim: 20.04.2015.

<http://www.kocaelikulturturizm.gov.tr/TR,69233/kus-gozetleme.html>,Erişim: 25.05.2015

<http://www.kocaelikulturturizm.gov.tr/TR,69221/kara-sporlari.html>,
Erişim:25.05.2015

<http://www.kocaelikulturturizm.gov.tr/TR,69226/kis-turizmi.html>,
Erişim:25.05.2015

<http://www.kocaelikulturturizm.gov.tr/TR,69228/kongre-turizmi.html>,
Erişim:25.05.2015

<http://www.kocaelikulturturizm.gov.tr/TR,69227/termal-turizmi.html>

TÜRSAB, (2009). Türkiye Seyahat Acentaları Birliği.”Dünya’da ve Türkiye’de Kongre Turizmi Araştırma Raporu”.Ar-Ge Departmanı.

http://www.tursab.org.tr/dosya/12188/tursab-kongre-turizmi-raporu_12188_5546141.pdf

TÜRSAB, (2014). (TÜRSAB Gastronomi Turizmi Raporu)

http://www.tursab.org.tr/dosya/12302/tursab-gastronomi-turizmi-raporu_12302_3531549.pdf

TÜRSAB ,(2014). (TÜRSAB Doğa ve Macera Turizmi Raporu)

http://www.tursab.org.tr/dosya/12897/tursab-dogamaceraturizmi128955073669_12897_5119416.pdf

TÜRSAB ,(2014). (TÜRSAB - Turizm Destek Paketi Raporu).

http://www.tursab.org.tr/dosya/12591/turizmdestekraporu-2_12591_4934582.pdf

TÜRSAB, (2014) (TÜRSAB Spor Turizmi Raporu)

http://www.tursab.org.tr/dosya/12195/tursab-spor-turizmi-raporu_12195_5670173.pdf

TÜRSAB , (2014). (TÜRSAB Kış Turizmi Raporu)

http://www.tursab.org.tr/dosya/12196/tursab-kis-turizmi-raporu119314251845-1_12196_3978793.pdf

TÜRSAB, (2015) .(TÜRSAB Gençlik Turizmi 2015 Raporu)

http://www.tursab.org.tr/dosya/12191/tursab-genclik-turizmi-2015-raporu117755463808_12191_560578.pdf

TÜRSAB , (2014). (TÜRSAB Sağlık Turizmi Raporu)

http://www.tursab.org.tr/dosya/12186/saglikturizmiraporu_12186_5485299.pdf

TÜRSAB, (2014). (TÜRSAB İnanç Turizmi 2014 Raporu)

http://www.tursab.org.tr/dosya/12192/tursabinancturizmi_12192_5616832.pdf

TÜRSAB, (2013). (TÜRSAB Türkiye Kruvaziyer Turizmi Raporu)

http://www.tursab.org.tr/dosya/12193/tursab-kruvaziyer-turizmi-raporu107153521118_12193_5644498.pdf

TÜRSAB, (2013). (TÜRSAB Türkiye Kongre Turizmi Raporu 2013)

http://www.tursab.org.tr/dosya/12188/tursab-kongre-turizmi-raporu_12188_5546141.pdf

TUROB 2014 (2014 Yılı Müze Ve Örenyerleri)

<http://www.turob.com/Resources/doc/2013014%20Kar%C5%9F%C4%B1a%C5%9Ft%C4%B1mal%C4%B1.pdf>

TUROB 2014 (2014 Yılı Konaklama Sektörü Yatırım Teşvik Belgeleri Turob Değerlendirme Raporu)

<http://www.turob.com/Resources/doc/20152232Ocak-Aral%C4%B1k.pdf>

<http://www.biyografi.net/kisiayrinti.asp?kisiid=4000>, Erişim:25.05.2015

http://mebk12.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/41/04/174382/icerikler/akcakoca-kimdir_1178141.html, Erişim 27-05-2015

<http://megepistanbul.meb.gov.tr/Pilotil/izmit/tarihce.html>, Erişim: 30-05-2015

http://www.gebze.gov.tr/default_B0.aspx?content=1055, Erişim: 27-05-2015

<http://www.gosb.com.tr/staticfiles/files/gebze/turistlik.pdf>, Erişim: 27-05-2015

<http://www.gebze.bel.tr/tr/icerikdetay/141/393/turizm.aspx>,Erişim:14.04.2015

http://www.csb.gov.tr/db/ced/editordosya/Kocaeli_icdr2013.pdf,Erişim:30.03.2015

<http://www.kocaeli.bel.tr/icerik/karamursel/2417/19249>, Erişim: 20.04.2015

<http://www.kocaeli.bel.tr/icerik/muzeler/2427/20566>, Erişim: 25-05-2015

<http://www.e-tarih.org/sayfam.php?m=teser&id=1055>,Erişim:16.04.2015

<http://www.kocaeli.bel.tr/icerik/turistik-mekanlar/2427/20578>, Erişim: 25-05-2015

http://www.kocaeli.bel.tr/Files/VapurSaatleri/01_NSAN_2014_YAZ_TARFES.pdf, Erişim: 20.04.2015

<http://kocaeli.bel.tr/icerik/plato-kocaeli%E2%80%99nin-dunyaya-acilan-penceresidir/36/24973.aspx>, Erişim: 25-05-2015

<http://www.kocaeli.bel.tr/icerik/portakal-oglu-mustafa-aga-mescidi/2703/26727>,Erişim: 30.03.2015

<http://www.kocaeli.bel.tr/images/Dokumanlar/canfeda.pdf>,Erişim:30.03.2015

<http://www.kocaeli.bel.tr/icerik/tarihi-ibrahim-pasa-cesmesi-acildi/2338/20133>,Erişim:24.03.2014

http://artnicomedia.org.tr/evrak/izmit_tarihi_turistik%20yerleri.pdf,Erişim:13.04.2015

Kocaeli’de Tarım (2011). www.izmitziraatodasi.com/kocaeli_tarim_2011.doc

http://www.kocaeli.bel.tr/Files/Dokumanlar/kentsel_donusum/KENTSEL_DONUUM_GEL%C4%B0%C4%B0M_VE_PLANLAMA_MASTER_PLANI.Pdf,Erişim: 20.04.2015.

<http://www.izmit.bel.tr/tr/icerikdetay/60/129/golkaypark.aspx>,2015,Erişim: 20.04.2015

http://www.kodosk.org.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=162:yuvack-kungul-da-doa-yuerueyueue, Erişim:20.04.2015

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.55a26bbf8ecf15.40286312, Erişim:20.04.2015

<http://www.millisaraylar.gov.tr/portalmain/Factories.aspx?FabrikaId=2>,Erişim: 20.04.2015

<http://www.muze.gov.tr/tr/muzeler/av-kosku-saray-muzesi>,Erişim: 25-05-2015

<http://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/kocaeli/gezilecekyer/kasr-i-humayun-saray-muzesi--zmit>, Erişim Tarihi: 25-05-2015

<http://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/kocaeli/gezilecekyer/sarayli-koyu-evleri>, Erişim: 17.04.2015

Kültür ve Turizm Bakanlığı Kocaeli İli Turizm Projeleri -2012. Kocaeli: <http://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/kocaeli/ilprojeleri>, Erişim: 20.04.2015

<http://www.denizmuzeleri.tsk.tr/tgm/sayfalar2.asp?KID=478&SID=265>, Erişim: 25-05-2015

<http://istanbul.gov.tr/Default.aspx?pid=230>, Erişim: 26-05-2015

<http://www.atlasdergisi.com/arsiv/kitaplar/turkiye-tarihi-kopruler-atlasi/1/19/1>, Erişim: 19.05.2015

http://www.sp.gov.tr/upload/xSPStratejikPlan/files/rOfgW+kandira_SP.pdf, Erişim:06.04.2015

<http://herekeli.com/Tr/Hereke3.asp?m1=1&m2=3&m3=10> Erişim: 20.04.2015

http://gsf.kocaeli.edu.tr/images/2012/03_mart_01_exchangekonferansi/brosur_tr.pdf, 2012, Erişim: 20.04.2015

<http://kocaeli.neredekal.com/gezilecek-yerler-tarihi-mekanlar>,Erişim: 20.04.2015

Türkiye Turizm Stratejisi 2023 Eylem Planı (2007). T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. Ankara.

<http://yigm.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/906,ttstratejisi2023pdf.pdf?0>

<http://www.varbak.com> “Kocaeli Cami ve Mescitleri’ndeki ilgilerden yararlanılmıştır (Erişim: 25.05.2015).

http://turkiyeturizm.com/news_detail.php?id=46159&uniq_id=1427792606#.VRXO_AfygwdQ. Kocaeli, Erişim: 20.04.2015

http://www.kocaeli.gov.tr/default_B0.aspx?id=2036 , Erişim: 20.04.2015

<http://www.kocaelidagcilik.com/index.php/doga-yuruyusu-parkurlari-rotalari.html>, Erişim: 20.04.2015

<http://selamisarac.com/kutuphane/peyzaj/3761-ballikayalar-tabiata-parki-.html>

<http://www.milliyet.com.tr/kara-mursel-alp-sempozyumu-kent-tarihine-kocaeli-yerelhaber-701427/> Erişim: 20.04.2015

<http://www.orduyorum.com/kocaeli/akcakoca-ve-kocaeli-tarihi-sempozyumu-basladi-h57922.html>, Erişim:03.04.2015

www.kocaeliozelidare.gov.tr . Kocaeli. Erişim: 20.04.2015

<http://kocaeli.ormansu.gov.tr/Kocaeli/Yabanhayati.aspx?sflang=tr>,Erişim:3.4.2015

<http://kocaeli.ormansu.gov.tr/Kocaeli/tabiataparklari/ballikayalar.aspx?sflang=tr>. Erişim: 09.05.2015

www.kocaeligazetesi.com.tr/kocaeli-tren-saatleri-7s.htm, Erişim: 09.03.2015

<https://kocaelikitabeleri.wordpress.com/anit-mezarlar/>, Erişim: 09.03.2015

<http://www.hanhali.com/hist.html>

<http://www.kvdb.gov.tr/sayfa-tarihce.kvdb>

<http://www.sakarya-saski.gov.tr/Sayfalar/Su/Sapanca-Golu.aspx>

Doğrudan Faaliyet Desteği 2011 Yılı Projeleri.http://www.marka.org.tr/Uploads/Files/Dogrudan_Faliyet_Destegi_2011_Y%C4%B1%C4%B1_Projeleri.pdf

TR42 Bölge Planı (Bolu, Düzce, Kocaeli, Sakarya, Yalova)2014-2023.
http://www.marka.org.tr/Uploads/Files/MARKA_%202014-2023_B%C3%B6lge_Plan%C4%B1.pdf. Erişim: 20.04.2015

http://www.marka.org.tr/Uploads/Files/KOCAELI_MIA_Katilimci_Planlama_Calistay_Raporu.pdf. Kocaeli Yeni Kent Merkezi Katılımcı Planlama Çalıştayı, (2011)

Kocaeli İl Çevre Durum Raporu, (2010).
<http://cdr.cevre.gov.tr/2010/kocaeliicd2010.pdf>

Mülakatlar

Camcı, Serap (2015). Profesyonel Turist Rehberi.

Çakır, Murat. S (2015). Kartepe Belediye Başkan Yardımcısı.

Dışpınar, Ayşe (2015). Gölcük Başiskele Termal Turizm Merkezi Birliği Müdürü.

Genç, Kadir (2015). Kocaeli: TURSAB Başkanı ve Gençtur Yönetim Kurulu Üyesi ve Firma Sahibi.

Mercan, Tümay (2015). Kocaeli Sağlık Turizmi Derneği Yönetim Kurulu Başkanı.

Polat, Tülay (2015). Yrd. Doç. Dr. Kocaeli Üniversitesi, Kartepe Meslek Yüksekokulu.

Serin, Bekir (Mart 2015). Kocaeli: İzmit Belediyesi Turizm Danışmanı.

Şahinbaş, Aytekin (2015). Kocaeli: TURSAB 2. Başkanı. PAYTUR ve KALDETUR Seyehat Acentaları Sahibi.

Şenel, Volkan (2015). Y. Sanat Tarihçi – Tarihçi Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Tarihi Mekanlar ve Kent Estetiği Şube Müdürü

Ör, Nurhan (2015). Hereke Han Halı Firması Yöneticisi.

Özer, Hülya (2015). Kocaeli İl Kültür ve Turizm Şube Müdürü.

Zanburkan, Adnan (2015). Kocaeli İl Kültür ve Turizm Müdürü

EKLER

Tablo 1 İlçelere Göre Önemli Kültürel ve Turistik Değerler

İLCE	Önemli Kültürel ve Turistik Değerleri
KOCAELİ	
Başiskele	Beşkayalar Tabiat Parkı, Soğuksu Mesire Alanı, Başiskele Parkı, Yuvacık Barajı, Yuvacık Suyu
Çayirova	Akkilise
Darıca	Darıca Kuş Cenneti, Darıca Sahili, Dudayev Parkı, Sancaktepe, Bayramoğlu
Derince	Çınarlı Dere, Çene Suyu, Harikalar Sahili,
Dilovası	Sultan Süleyman Köprüsü, Abdülhamit Camii, Orhan Camii,
Gebze	Osman Hamdi Bey Müzesi, Tavşancıl Köyü, Ballıkayalar, Yahya Kaptan Anıt Mezarı, Hannibal'ın Mezarı, Eskihisar Kalesi, Demirciler Konağı, Çoban Mustafa Paşa Külliyesi, Hünkar Çayırı, Sultan Orhan Camii, İlyasbey Camii, Tarihi Gebze Kervansarayı,
Gölcük	Yarhisar Müze Gemisi, Barbaros Hayrettin Paşa Parkı, Yazlık Ilıcası, Sultan Baba Türbesi, Eskiyalı Mahallesi, Saraylı Köyü, Kadirga Yaylası, Tarihi Kazıklı Kervansarayı, Hacı Alipaşa Camii,
İzmit	Saat Kulesi, Taffi Tren İstasyonu, Hızır Reis Denizaltı Müze Gemisi, Gayret Müze Gemisi, Arkeoloji ve Etnografya Müzesi, Eloktronik Kent Müzesi, Mevlevi Evi, Thököly İmre Evi, Seka Park, Kocaeli Kent Ormanı, Şehitler Korusu, Tümülüsler, Süleyman Paşa Hamamı, Saatçi Veli Efendi Konağı, Orhan Camii, Fevziye Camii, Sırrı Paşa Konağı, Redif Dairesi, Portakal Hafız Mescidi ve Konağı, Yeni Cuma Camii (Pertev Mehmet Paşa Külliyesi), Pembe Köşk, Macar Kralı Thököly İmre'nin Mezarı, Kasr-ı Hümayun (Av köşkü), Kapanca Sokak, İzmit Gazi Lisesi, Gültepe Nekropolü, Eski Vali Konağı, Canfeda Hatun Çemesi, Büyük Su Kemeri, İzmit Pişmaniyesi ve Saray Helvası, izmit Simidi, Kocaeli Fuarı, İzmit (Nikomedia) Turları, Gökay Park

Kandıra	Sarısu, Paşasuyu, Cebeci- Kerpe-Kefken Sahilleri, Bağıranlı Köyü, Akçakoca Anıt Mezarı, Orhan Camii, Kandıra Yoğurdu ve Peyniri, Pembe Kayalar, Kandıra Taşı, Kandıra Bezi
Karamürsel	Başdeğirmen Mesire Alanı, Valide Sultan Köprüsü, Karamürsel Bey Anıt Mezarı, Kara Bali Bey Camii, Karamürsel Sepeti
Kartepe	Yuvacık - Maşukiye Alabalık Tesisleri, Sapanca Gölü, Kartepe Kayak Merkezi, Kuzu Yaylası, Maşukiye Armudu, Maşukiye, Eğreltidüzü Mesire Alanı, Eşme Ayvası, Lokum ve Cezerye
Körfez	Kaiser 2. Wilhelm Köşkü, Körfez Yarış Pisti, Eğreltidüzü Mesire Alanı, Türk Kahvesi (lalezar), Kutluca Körüsü, Yarımcı Kirazı, Dokuma Fabrikası, Hereke beldesi

Tablo 2 Doğu Marmara İlleri Turizm Merkezleri ve Kültür ve Turizm Koruma ve Geliştirme Bölgeleri - Kocaeli-2013

TM, TA, KTKGB Adı	İl	İlçe	Tema	Alan(ha)	Resmi Gazete İlanı
Kocaeli Gölcük Yazlık Termal TM	Kocaeli	Gölcük	Termal	928	30.06.2007
Kocaeli Kartepe TM	Kocaeli	Kartepe	Kış	1289	20.09.1991
Kocaeli Sakarya Kıyı Bandı KTKGB	İstanbul Kocaeli Sakarya	Şile, Kandıra, Kaynarca	Kıyı	22175	08.12.2006

Tablo 3. Kocaeli ili, Kültür ve Turizm Bakanlığında Turizm Yatırım Belgeli Konaklama Tesislerine Ait Kapasite Bilgileri (04/03/2015)

Tür ve sınıfı	Tesis sayısı	Kapasite bilgileri	
		Oda sayısı	Yatak sayısı
5 yıldızlı otel	4	696	1392
4 yıldızlı otel	4	351	701
3 yıldızlı otel	3	164	290
Toplam	11	1211	2383

Tablo 4 Kocaeli ili, Kültür ve Turizm Bakanlığından Turizm İşletmesi Belgeli Konaklama Tesislerine Ait Kapasite Bilgileri (11/02/2015)

Tür ve sınıfı	Tesis sayısı	Kapasite bilgileri	
		Oda sayısı	Yatak sayısı
5 yıldızlı otel	4	635	1270
4 yıldızlı otel	9	972	2018
3 yıldızlı otel	13	594	1161
2 yıldızlı otel	10	373	726
Müstakil apart otel	2	58	116
Toplam	38	2632	5291

Tablo 5: Turob Yatırım Teşvik Belgeleri Analiz Raporu

Ocak-Aralık 2014																
Şehir	Yeni Yatırım Otel Türü								Yeni Yatırım Yatak Sayısı							
	5*	4*	3*	2*	1*	Butik	Tatil Köyü	Toplam	5*	4*	3*	2*	1*	Butik	Tatil Köyü	Toplam
Kocaeli	2	2						4	772	301						1.073
Genel Toplam	66	99	110	8	3	29	1	316	40898	27404	13824	378	152	2118	300	85074

Tablo 6. İl Özel İdaresi Müdürlüklerinin GZFT Analizi

SEKTÖR		DİNLEN VE KÜLTÜR HİZMETLERİ	
KURUM		İL KÜLTÜR VE TURİZM MÜDÜRLÜĞÜ	
Güçlü Yanlar	Zayıf Yanlar	Fırsatlar	Tehditler
Turizm Potansiyelinin yüksek olması. Karadeniz ve Körfeze kıyısı olması, doğa güzelliği nedeniyle hem yaz hem de kış turizmine olanak sağlaması, ikliminin müsait olması	Bu potansiyelin yeterince tanıtılmaması; eserlerin gün ışığına çıkarılmaması ve turizm potansiyeli bulunan alanların turizm merkezi ilan edilememesi	Turizm yatırımı açısından halen oldukça cazip fırsatların olması, karayolu, denizyolu ve demiryolu gibi ulaşım olanaklarına sahip olması ve halkın refah seviyesinin yüksek olması	Sanayi kuruluşlarının çevre kirliliği, doğanın yapılaşma ve sanayi ile tahrip edilmesi, şehrin göç alması
Kocaeli Şehrinin 3000 yıllık tarihi geçmiş olması, Doğu Roma ve Nikomedia uygarlıklarına ev sahipliği yapmış olması	Yeterli miktarda kazı yapılamaması, kaynak ve personel yetersizliği, yeterli seviyede tanıtım yapılamadığından yerli ve yabancı turistin gelmemesi.	Ulusal ve uluslar arası tanıtımlar; reklamlar ve ilgili materyaller ile bu tanıtımın sağlanması; Kampanyalar ve bağışların yapılması, şehrin Arkeoloji müzesine kavuşması, Kocaeli Üniversitesinde Arkeoloji bölümünün olması	Ödenek yetersizliği nedeniyle eserlerin yeterince korunmasına yönelik projelerin yapılamaması Kaçak define kazılarının eserlere ciddi zarar vermesi, kurumlar arası yetersiz işbirliği
Turizm Yatırım ve işletmelerinin turizm teşviklerinden yararlanması	Bu desteğin yetersiz kalması ve sürecin uzun sürmesi	Belgeli Turizm tesislerinin sayılarının artma imkanı ve turizme yapılan yatırım	Ekonomik kriz, deprem tehdidi
Eski eser sahibi vatandaşlara bakanlıkça proje ve restorasyon için maddi desteğin sağlanması	Verilen maddi desteğin yetersiz olması veya işlemlerin uzun sürmesi, Sanayi&Ticaret odalarının kültürel değerlere gereken	İlimizdeki tarihi dokunun korunmasının kısmen de olsa sağlanması	Tarihi eserleri korumada halkın isteksizliği ve tarihi eserlerin büyük çoğunluğunun ahşap olması kaçak kazı ve definecilik anlayışının

	desteği vermemesi		yaygın olması
Bakanlığın Kültür ve sanat faaliyetlerini desteklemesi	Ŗehirde kültür ve sanat merkezlerinin yetersiz ve sayısının az olması	Yeni Kültür merkezi yapımı ve mevcutların modernize edilmesi	Kaynak ve personel yetersizliği
Ŗehrin Anadolu'ya açılan bir kapı olması ve doğa, iklim, sanayi ve refah durumu bakımından elveriŖli olan Marmara bölgesinde bulunması	Sanayi kenti imajının daha ön planda olması ve deprem kuŖađında bulunması; kentin sürekli gç alması, evre kirliliği	UlaŖım kolaylığı, iklimin elveriŖliliđi, refah seviyesinin yüksek olması	Kent merkezinin deniz ve dağ arasında dar bir banda sıkıŖması, merkezde yeni yatırım için alan yetersizliği
Kocaeli'nin sanayi kenti olmasının yanı sıra, son zamanlarda bir turizm kenti hüviyetine de kavuŖması.	Gç alan bir bölge olması, çarpık kentleŖme ve gecekondulaŖma, sanayi atıklarının evre kirliliği yaratması, sanayileŖmede afet planlarının dikkate alınmaması; sanayinin turizmi olumsuz etkilemesi		Kentimizde turizmden kaynaklanan yazın deniz kazaları ve boğulmalar; kışın ise çığ dŖmeleri ve arazide

ÖZGEÇMİŞ

İsim Soyisim: Zehra Çoban
Doğum Yeri ve Tarihi: Bayburt, 07.01.1965
Telefon: +90 532 7067831
E-mail: coban_cz@hotmail.com

EĞİTİM & SERTİFİKALAR

Yönetim ve Organization (Yüksek Lisans) Kocaeli Üniversitesi
İngilizce Öğretmenliği –Kocaeli Üniversitesi Eğitim Fakültesi–Huelva Üniversitesi
Üniversitesi (Erasmus Öğrenci Değişim Programı)
Turist Rehberliği Kocaeli Üniversitesi Derbent Meslek Yüksek Okulu
İşletme Anadolu Üniversitesi
Sertifikalar: CELTA (Yetişkinlere İngilizce Öğretme Sertifikası)-Cambridge
Genel Pedagojik Eğitim Sertifikası
Diksiyon ve İnsan kaynakları Sertifikası
Yabancı Diller: İngilizce - İspanyolca

İŞ DENEYİMİ

2013-2015 ÇADEM Amerikan Kültür – Dil Okulu- İngilizce Öğretmeni&Çevirmen-
Yabancılara Türkçe Öğretimi-YDS-ELTS-TOEFL
2012-2013 Huelva Üniversitesi – İngilizce Öğretmeni (Üniversite Öğretmenlerine İngilizce
Öğretimi Programı)
2012-2013 La Rabida Lisesi, Huelva,İspanya - Öğretmenlik Stajı
2010-Yaz – Hotel Acta Del Carmen- Erasmus Staj- Otel Şehir Rehberi
2008- 2012- ÇADEM - Dil Okulu- İngilizce Öğretmeni&Çevirmen-Yabancılara Türkçe
Öğretmeni -YDS-UDS , IELTS, Proficiency Sınavları- Eğitim Danışmanı
2004-2008 - Kariyer Eğitim Merkezi –İngilizce Dil Okulu ve Kariyer& Eğitim Danışmanlık
Şirketi- Yönetici Asistanı ve Eğitim Koordinatörü
İngilizce Öğretmeni- Genel&Mesleki İngilizce-YDS-ELTS-TOEFL
2002 -2004- Körfez Yarımca Super High School-İngilizce Öğretmeni
2000 -2002- Hereke High School- English Teacher-İngilizce Öğretmeni